Alexandre Stanislas

D. Stăncescu

SUR-VULTUR

Basme culese din gura poporului [român]

Ediție îngrijită, prefață și tabel cronologic de
IORDAN DATCU

Editura SAECULUM I. O.
București, 2000

Coperta de DONE STAN

Editura SAECULUM I. O.
ISBN 973-9399-59-2

© Toate drepturile sunt rezervate Editurii SAECULUM I. O.

grupul dragoprint
fed print sa O societate Bucur Gr.
B-dul Tudor Vladimirescu nr. 31, sector 5, Bucureşti, 0[illegible]
Telefon: 335.45.18, 335.97.47
Fax: 337.33.77

PREFAȚĂ

Colecția de basme populare a lui D. Stăncescu constituie un moment de seamă în istoria culegerii prozei noastre populare. Numele realizatorului ei a fost așezat adesea lângă acela al lui I. Creangă și P. Ispirescu, formulându-se bineânțeles notele deosebitoare și față de unul și față de celălalt. Comparația cu cel de al doilea, mai legitimă, a relevat unele note care-l fac pe D. Stăncescu superior talentatului „culegător-tipograf", cu deosebire în latura stilistică, stilul său fiind, a observat Ovidiu Bârlea, „mai unitar decât cel al lui Ispirescu și mai apropiat de cel autentic muntenesc"[1] *iar colecția sa reprezentând mai fidel și mai amplu proza populară munteneasca (câteva colecții de povești populare muntenești realizate cam în același timp, cum sunt aceea a lui Ion C. Măldărescu din 1889 și aceea a lui Ion Șoltescu din 1902, prima însumând 53 p. iar a doua 99 p. fiind cu totul modeste ca întindere și ca ecou).*

Succesul de care s-a bucurat și continuă să se bucure colecția lui D. Stăncescu, în pofida puținelor ediții[2] *ce au apărut după*

1. Ovidiu Bârlea, *Istoria folcloristicii românești*, București, Editura Enciclopedică română, 1974, p. 296.

2. Nu trebuie neglijată circulația basmelor lui D. Stăncescu în presa ultimelor decenii ale secolului trecut și în primii ani ai secolului nostru, perioadă pentru care avem o documentație. Astfel au apărut în reviste, ziare și calendare următoarele 40 de basme: *Sur Vultur* (în *Romania*, 1886; *Familia*, 1893; *Calendarul ilustrat bucureștean*, 1894; *Calendarul „Românului"*, 1897); *Cerbul de aur* (în *Revista nouă*, 1889); *Împărăția Arăpușchii* (în *Revista literară*, 1885; *Familia*, 1891; *Foaia poporului*, 1893); *Fratele Bucățică* (în *Literatorul*, 1885); *Zorilă Mireanu* (în *Romania* și *Luminătorul*, 1886); *Călugăraș* (în *Literatorul* și *Cimpoiul*, 1884); *Norocul* și *Nenorocul* (în *Familia*, 1897); *Un mort a omorât doi și doi au omorât doisprezece* (în *Condeiul român*, 1893); *Răsplata Sfintei Sâmbete* (în *Revista literară; Romania: Opinca*, 1885; *Hoțul*, 1887); *Înșir-te mărgărite cu dalbe flori aurite* (în *Calendarul Curierului*, 1886); *Fântâna Sticlișoarei* (în *Revista literară*, 1885); *Împărăteasa înțeleaptă* (în *Familia*, 1885; *Călindarul poporului*, 1902); *Busuioc și Musuioc* (în *Romania*, an. II); *Fata popii a cu stem* (în *Revista literară*, 1885; *Gazeta poporului*, 1886); *Povestea norocului* (în *Luminătoriul*, 1885); *Dan și bivolii ăi albi* (în *Revista literară* și *Gazeta poporului*, 1886); *Împăratul peștilor* (în *Revista literară, Necesarul*, 1885; *Gazeta poporului*, 1886; *Familia*, 1889);

moartea acestuia, se explică în primul rând prin valoarea ei artistică ridicată.

Formația folcloristului a avut loc atât în mediul familial propice unei asemenea preocupări (bunica și mama sa erau bune povestitoare, cum se vede chiar din prezenta culegere) cât și în ambianța mișcării de idei favorabile cercetării producțiunilor populare din ultimele decenii ale secolului trecut, impulsurile ce le-a primit tânărul culegător de basme de la reprezentanți de seamă ai slovei românești îndeplinind de asemenea un rol însemnat în această privință. D. Stăncescu a ținut să consemneze cu gratitudine numele câtorva personalități care au exercitat o înrâurire asupra sa, l-au încurajat să meargă pe drumul pe care apucase: B. P. Hasdeu (acesta l-a citat în studiul despre basme în Etymologicum Magnum Romaniae*), A. Odobescu, G. I. Ionnescu-Gion (care i-a prezentat elogios în* Românul *prima coală tipărită din colecția de basme din 1885 și i-a prefațat apoi culegerea cea mai reprezentativă a sa, aceea din 1892). Dintre străini este amintit Émile Picot, care a vorbit despre basme culese de D. Stăncescu în cadrul unui curs ținut la Școala de limbi orientale din Paris. La capitolul formației sale ca folclorist trebuie să amintim și anii petrecuți la studii în orașul belgian Liège, unde deși s-a specializat în științe sociale s-a preocupat și de folclor. Acum a aflat de activitatea lui Eugène Monseur, profesor de sanscrită la Universitatea din Bruxelles, din a cărui lucrare* Le folklore wallon *va insera un capitol (*Ce este folclorul?*) în cadrul prefeței culegătorului la volumul* Alte basme culese din gura poporului *(1893).*

Numele celor care au contribuit la impunerea lui D. Stăncescu este însă mai mare, figurând la loc de frunte Al. Macedonski, N. Iorga, A. Gorovei, L. Șăineanu.

Irimia (în *Familia*, 1891); *Cocoșul moșului* (în *Almanahul comercial*, 1886); *Sfântul Arhanghel și lemnarul* (în *Revista literară*, 1892); *Țiganul cu trei suflete* (în *Gazeta Transilvaniei*, 1891); *Șarpele moșului* (în *Amicul copiilor*, 1892–1893); *Pici ramură de nuc* (în *Romania*, 1885); *Săracul și dracul* (în *Condeiul român*, 1893); *Câinele, pisica și șoarecele* (în *Familia*, 1892); *De unde se trag ogarii* (în Aurora, *Roșiorii de Vede*, 1897); *De ce n-are ursul coadă* (în *Familia*, 1893); *Finul lui Dumnezeu* (în *Revista nouă*, 1892–1893); *Cele două sălcii* (în *Foaia pentru toți*, 1897); *Chelbea năzdrăvanul* (în *Calendarul universal*, 1886; *Calendarul pentru toți românii*, 1887; *Calendarul popular al ziarului „Universul"*, 1886); *Țapul babei* (în *Opinia publică*, 1904); *Baba nesățioasă* (în *Foaia pentru toți*, 1898; *Deșteptarea poporului* și *Gazeta Transilvaniei*, 1902); *Găina neagră* (în *Vatra*, 1894; *Universul ilustrat*, 1895); *Minea viteazul* (în *Vatra*, 1894); *Stăncuța și Merluța* (în *Vatra*, 1894; *Universul ilustrat*, 1895); *Flăcăul și pajura* (în *Universul ilustrat*, 1895); *Tartacot* (în *Deșteptarea poporului*, 1902); *Prichiduță* (în *Calendarul revistei „Lumea ilustrată"*, 1894; *Foaia pentru toți*, 1897); *Basmul cu măciuchița (în Revista Alecsandri*, 1891); *Păsărică lainică* (în *Calendarul Partidului Național Român din Transilvania și Ungaria*, 1917).

Pentru a releva noutatea care a adus-o colecția lui D. Stăncescu se impune să facem o scurtă privire asupra unor demersuri anterioare colecției sale, ca și asupra unora contemporane cu culegerea sa. Este vădită la primii noștri culegători de basme, fără-ndoială la cei mai buni, o bine marcată preocupare pentru surprinderea autenticității poveștilor populare. Înainte de a fi formulată teoretic necesitatea unei cât mai fidele notări a poveștilor populare, M. Eminescu scrie după dictatul povestitorului, aproximativ între anii 1869 și 1876, cinci basme populare: Călin nebunul, Borta vântului, Vasilie, finul lui Dumnezeu, Frumoasa lumii *și* Finul lui Dumnezeu, *care vor fi cunoscute prin tipar abia odată cu ediția de literatură populară realizată de Ilarie Chendi (1902). Au avut loc și alte experiențe. În același spațiu spiritual, la Botoșani, unde se presupune că au fost notate de către M. Eminescu basmele amintite, frații Artur și Raul Stavri au stenografiat, în anul 1892, de la un informator talentat, o serie de narațiuni uitate apoi în pagini de reviste și necunoscute și necomentate în toată amploarea lor nici în lucrări de specialitate. Până acum mai bine de cinci decenii doar M. Sadoveanu a scris într-o carte,* Anii de ucenicie *(1944), despre o parte din prozele populare culese de cei doi frați: „În* Povestea vorbei *mă interesau frații Artur și Raul Stavri. Îndeosebi citisem cu atenție câteva capitole de proză, intitulate* Din poveștile lui Ilie Pietraru, *datorite colaborării lor. Pe cât auzisem – și așa apare și din text – frații Stavri dăduseră undeva, în Moldova, peste un povestitor țăran de talent și-i reproduceau stenografic vorbirea, foarte colorată și mucalită. Fără-ndoială că reproduceau ținând samă de economia artistică a istorisirilor. Astfel am găsit în opera aceasta – din nefericire numai începută – povești și anecdote populare, date drept aventuri ale lui Ilie Pietraru, într-un ton care amintea pe Creangă, însă cu mai multă simplicitate"*[1].

Singurul folclorist care consemnează faptul – informația a luat-o de la M. Sadoveanu, din sursa citată – este Ov. Bârlea, care se referă la el în trei cărți ale sale: Metoda de cercetare a folclorului *(1969, p. 208–209),* Istoria folcloristicii românești *(1974, p. 273–274) și* Mică enciclopedie a poveștilor românești *(1976, p. 107). În cea de a treia carte citată mai sus, Ov. Bârlea scrie: „În revista* Povestea vorbei *(1896–1897), frații Artur și Raul Stavri publică 4 narațiuni scurte din ciclul* Din povestirile lui Ilie Pietraru *culese cu ajutorul stenografiei. Acest început nu a avut continuare". Este deci limpede că atât M. Sadoveanu cât și Ov. Bârlea cunosc doar cele patru narațiuni apărute în* Povestea vorbei: Anica *(an. I, nr. 14, 10 ian. 1897; p. 5–6);* Călugărul ispitit *(nr. 16, 24 ian.,*

1. M. Sadoveanu, Opere, 16, 1959, p. 509–510.

p. 4); O noapte de zbucium *(nr. 18, 8 febr., p. 2–3);* Până la botez *(nr. 21, 1 mart., p. 5–6). Şi M. Sadoveanu şi Ov. Bârlea vorbesc de un* început necontinuat. *Realitatea este însă alta: cele patru naraţiuni constituie de fapt* continuarea *unui început, ce avusese loc, cu doi ani şi respectiv cu un an înainte. Fraţii Stavri au publicat primele naraţiuni din ciclul amintit în revista* Viaţa, *condusă de Al. Vlahuţă şi dr. A. Urechia. Textele acestea sunt:* Catinca *(an. II, nr. 34, 17 dec. 1895, p. 6–7);* Paraschiva *(an. II, nr. 35, 24 dec., p. 4–5);* Marghioala *(an. III, nr. 36, 21 ian. 1896, p. 4–5). Poate că acestea au fost trecute cu vederea de către cercetători, dispuşi să creadă că sunt creaţii originale ale celor doi fraţi. Unul dintre texte poartă chiar specificarea „nuvelă", menţiune care îi va fi derutat pe unii.*

La câţiva ani de la consumarea experimentului, primul de acest fel la noi în ţară, poetul D. Teleor, el însuşi preocupat de creaţia populară, publică articolul Poetul popular *(în* Universul literar, *Bucureşti, an. XXIV, 6 febr. 1906, p. 5), articol nepomenit până acum de nici un cercetător al literaturii populare. D. Teleor are meritul de a fi publicat scurta mărturisire ce i-a făcut-o Artur Stavri în legătură cu modul cum a chestionat şi a notat naraţiunile informatorului său de excepţie.*

La alţi culegători preocuparea pentru autenticitate se oprea la aspectul lingvistic amuzant al vorbirii ţărăneşti. Astfel, la cenaclul „Junimii" citea – cum a făcut-o în seara zilei de 5/17 martie 1882 – parodii ale graiului ţărănesc din Vălenii de Munte, Grigore M. Jipescu, texte pe care T. Maiorescu, în jurnalul său, le găsea „nemaipomenite".

D. Stăncescu a fost foarte preocupat de surprinderea oralităţii poveştilor, a autenticităţii lor în toate sensurile. N-a făcut-o cu ajutorul stenografiei, şi de aceea rezultatele excelente la care a ajuns sunt şi mai demne de laudă. Mai toate aprecierile despre volumele sale de poveşti subliniază impresia foarte pregnantă de autenticitate ce o lasă textele culese de el. În Introducere *la primul volum al lui Stăncescu,* Basme culese din popor *(1885), M. Gaster opinează că autorul colecţiei a răspuns „deplin" la principala condiţie ce trebuie s-o îndeplinească o bună culegere de proză populară, aceea de a fi „oglindă adevărată, nu meşteşugită, basme culese cu toată sfinţenia din gura poporului, iar nu iscodiri ale fanteziei proprie", şi continuă: „Avem înaintea noastră basme curat româneşti şi adevărat româneşti". M. Gaster accentuează asupra nevoii de autenticitate, element care concură la definirea „adevăratului stil românesc". Se cerea de fapt „fotografierea" fluxului oral al povestitorului: „să reproducem basmele aşa cum se spun, cu aceeaşi exactitate cum reproducem obiecte luminoase*

prin mijlocul fotografiei". În epocă s-au exprimat și alți învățați în această chestiune. Aron Densușianu, în Istoria limbei și literaturei române *(1885), îndeamnă să fie părăsite practicile de până atunci: „colecțiunile de literatură populară în proză au fost totdeauna redactate, iar nu notate de-a dreptul și imediat din gura naratorului. Pentru aceea asemeni colecțiuni poartă timbrul literar al culegătorului cărturar, iar nu al naratorului popular. Acesta este un serios inconvenient și trebuie introdusă notarea imediată din gura naratorului; nimic schimbat, nimic adaus, ci păstrat ca ceva sacrosânt". I. Nădejde de la* Contemporanul *opinează și el de câteva ori, în* Istoria limbei și literaturii române *(1886) și în câteva scrisori (1882, 1883), către Ion Pop-Reteganul că respectul pentru limba autentică a poveștilor populare trebuie să meargă până la notarea fonetică a acestora. Deziderat care a fost împlinit abia cu școala lingvistică și folcloristică a lui Ov. Densusianu iar în ultimele decenii cu deosebire de* Antologie de proză populară epică, *în trei volume (1967), întocmită de Ov. Bârlea pe baza textelor înregistrate cu mijloace moderne de o serie de cercetători ai Institutului de Etnografie și Folclor.*

Efortul lui D. Stăncescu, încununat în bună măsură de succes, de a surprinde forma autentică a basmului popular, atât la nivelul motivic cât și la cel lingvistic, a fost observat și lăudat la apariția colecțiilor sale. Poetul Al. Macedonski, care-l debutează pe D. Stăncescu în Literatorul *cu o nuvelă în 1882 și apoi cu un basm în 1884, după care vor urma și altele, atât proză originală cât și basme populare, spunea că basmele acestuia „strălucesc de un nou farmec, stilul autorului este atât de popular și... atât de elegant și de colorat, încât nu te poți minuna destul că un tânăr a ajuns așa repede să fie deplin stăpân al condeiului".* (Basme de D. Stăncescu, *în* Literatorul, *București, an. XIV, nr. 10, 1893, p. 15-16). Nu alta este opinia lui Al. Vlahuță, care prefațându-i volumul* Glume și povești *(1895) remarca faptul că autorul colecției n-a pus, ca „meșterii de oraș", „dresuri cu bidineaua pe figura curată, inteligentă și sănătoasă a literaturii noastre populare". Câțiva cercetători contemporani subscriu opinii care concordă cu ceea ce se spusese în secolul trecut despre autenticitatea colecției folcloristului muntean. I. C. Chițimia, care are merite deosebite în redescoperirea lui D. Stăncescu (a alcătuit o ediție antologică din basmele acestuia și a publicat un studiu, reeditat de câteva ori), conclude: „Valoarea literară a basmelor lui D. Stăncescu este evidentă, prin respectarea în mare măsură a autenticității populare și prin surprinderea unor note speciale de povestire populară: realismul, familiaritatea exprimării, umorul popular, gluma".* (Prefață *la* Sora Soarelui, *Basme culese din popor, ediție îngrijită*

de Iordan Datcu, Ed. Minerva, 1970, p. XXIII–XXIV). Ov. Bârlea observă caracterul popular al stilului basmelor culese de D. Stăncescu, căruia culegătorul i–a imprimat o notă personală.

Cu excepția studiului prof. I. C. Chițimia, mai tot ce s–a scris despre colecția de basme a lui D. Stăncescu rămâne la enunțarea lapidară a caracteristicilor oralității prozei populare a acestuia. Iată de ce ne propunem să trecem dincolo de afirmații și să observăm o serie de mărci ale oralității, surprinse de D. Stăncescu cu talent și scrupulozitate.

Prima observație privește modul popular de conturare a personajelor care, spre deosebire de acela cum sunt proiectate în literatura cultă, le departajează ferm, prin contrast, în pozitive și repugnante, în personaje spre care se îndreptă întreaga admirație a ascultătorului și personaje care–și atrag toată aversiunea lui. Evident se apelează la un evantai mai larg de procedee, însă aici ne oprim la câteva, în primul rând la prezența obsesivă în colecția lui D. Stăncescu a unor epitete care sunt aplicate cu duioșie celor năpăstuiți, necăjiți: bietul–biata, săracul–săraca, nevoiașu. *Exemplele sunt numeroase: „bieții copilași", „bietul băiat" (II)*[1]*; „el biet" (VI); „bietul împărat" (de 2 ori), „biata țară", „o lu, biata" (VII); „bietul dobitoc" (VIII); „biata fată" (IX); „bietul om", „biata împărăteasă" (de 3 ori); „biata femeie" (de 2 ori) (X); „bietu tată–său" (XI); „bietu vătaf", „bietul țăran" (XII); „biata" (XIII); „biata fată"; „biata noru–sa", „biata femeie" (de 2 ori), „bietul măgar", „biata nevastă–mea", „bietul om" (XIV); „se gândi săracul"; „că el biet"; „bietul sărac" (de 2 ori) (XV); „bietul român", „bietul Dan", „bietul ibovnic" (XVI); „biata slugă", „bietul om", „bietul pitic", „Piticu, săracu", „bietul bogat" (XVII); „un biet sărac" (XX); „că era cinstit, săracul" (XXIII); „biata fată" (de 2 ori), „Țiganul, săracul", „Mă săraca", „bieții ciobani" (XXIV); „bietul om" (XXXI); „bietul om" (XXXIV); „biata fată" (XXXV); „avea noroc, bietu" (XXXVII); „tata a zis, biet" (XXXVIII); „calul, săracu" (XLI); „Fata a vrut, săraca" (XLIV); „oaia, săraca" (XLV); „bietul împărat" (XLVI); „că le era și foame, bieții" (XLVIII); „și s–a pomenit bietul om gol" (L). Dar iată o sintagmă în care sunt folosiți ambii termeni: „bieții copilașii, săracii" (II), care ne duce cu gândul la aceeași împerechere, făcută de M. Eminescu într–un vers dintr–o cunoscută capodoperă a sa: „Vai de bietul român săracu".*

Nu este vorba, firește, în ceea ce am prezentat mai sus, de o particularitate doar a basmelor lui D. Stăncescu, nici măcar doar a zonei investigate de el. Asemena epitete le întâlnim, chiar dacă nu cu frecvența din colecția pe care o discutăm, în basme culese

1. Cifrele romane din paranteze reprezintă ordinea basmelor în această ediție.

în alte spații spirituale din țară. Apelăm mai întâi la colecția de Povești poporale românești *(1886), culese de I. G. Sbiera din Bucovina între anii 1855–1856, și mai precis la un singur basm din sumarul ei,* Bălaurul și strigoiul, *în care întâlnim: „Bietul om" (de 2 ori), „sărmanul om", „ce să facă, sărmanul". Iată exemple extrase din colecția de basme a lui Șt. Cacoveanu, culese, probabil după anul 1866, din județul Alba: „biata fată" (*Fata pajorii*); „biata împărăteasă" (*Împăratul și sihastrul*); „bietei tinere" (*Frumoasa lumii*); „bietul de hoț" (*Mâța năzdrăvană*); „bietul bărdaș" (*Poveste. Norocul*); „un biet copil" (*Poveste). *Cu aceeași duioșie își înconjoară eroii povestitorii populari de astăzi. Iancu Duroi din Bughea de Sus–Muscel spune: „a–ncepu să plângă, săracu"; „bietu băiat"; „amărât de soră–sa, săracu"; „soru–mea, săraca"; „Dacă ie soarta iei, săraca" (Ov. Bârlea,* Antologie de proză populară epică, *I, 159–195).*

Fără să fie caracteristică doar basmelor lui D. Stăncescu, prezența relevantă a epitetelor amintite trebuie socotită ca o remarcabilă particularitate a colecției. Utilizarea lor atât de bogată este semnificativă deopotrivă sub raport stilistic și psihologic.

În același context, amintim un alt procedeu stilistic de exprimare a atașamentului povestitorilor pentru personajele simpatice, și anume folosirea dativului etic, a dativului participării, cum mai este denumit acest „șablon stilistic generalizat, care indică simpatia artistului popular față de personajele sale" [1]*: „*mi *ți–l sărută o dată pe flăcău, colo din greu" (VIII); „odată* mi *se repezi Irimia ca o săgeată...* mi *ți–o prinse de mijloc"; „și* mi *ți–l sărută o dată din greu"; „și* mi *s–aruncă pe cal"; „dar și iepele* mi *se puseră toate cu copitele" (XVIII); „unde* mi *se întinse o masă împărătească și* mi *–ți făcură un chef"; „și unde începu a* mi *se ruga de cumătru" (LIV).*

Alături de alte calități proeminente, personajele îndrăgite ale basmului sunt frumoase, de o frumusețe desăvârșită, aproape ireală. Pentru a o exprima, povestitorii folosesc mai multe modalități. Lazăr Șăineanu a fost preocupat să vadă ce aspecte ia „venustatea" (termen preferat de G. Călinescu), într–una din colecțiile noastre de basme. El a cules pentru „noțiunea frumos*" o serie de expresii metaforice, „de perifraze poporale (luate mai ales din colecțiunea lui Ispirescu)"* [2]*, pe care le citâm: „ruptă din soare, cum nu se mai află sub soare, la soare te puteai uita dar la dânsa ba, îți venea s–o sorbi într–un pahar cu apă, s–o sorbi cu privirea, s–o mănânci cu ochii, s–o vezi și să n–o mai uiți". Pentru a exprima frumusețea feminină, povestitorii din colecția lui*

1. Ion Coteanu, Stilistica funcțională a limbii române, 1973, p. 115.
2. L. Șăineanu, Basmele române..., ediția 1978, p. 159.

D. Stăncescu apelează adesea la forme ale superlativului absolut. Nu-l formează însă cu elemente ale exprimării culte: foarte, copleşitor, enorm, excepţional, grozav, uimitor ş. a., ci cu forme mai simple însă nu lipsite de expresivitate, de inventivitate. Adesea superlativul absolut este format punându-se adverbul tare *pe lângă adjectiv: „Împăratul avea o fată frumoasă* tare*" (XXXI); „era femeie frumoasă* tare*" (XLIII). În acelaşi scop sunt folosite o serie de locuţiuni:* de pica, de înlemneai, de s-ar fi mirat o lume, de întrecea toate frumuseţile: *„era vrednică tare şi frumoasă* de pica*" (LII); „o fată frumoasă* de înlemneai *s-o fi văzut" (III); „frumoasă* de s-ar fi mirat o lume*" (XXXV); „un tânăr frumos* de întrecea toate frumuseţile*". Pentru conturarea frumuseţii feminine este folosită şi o altă modalitate, metafora florală, cel mai convocat fiind în asemenea situaţii bujorul: „să-mi dau eu fata, un* bujor, *dup-o pocitură ca aia?" (IV); „c-aşa* bujoraş *de fată nu mai găseşti tu să colinzi lumea întreagă" (VI). Intensificarea însuşirii se mai exprimă şi cu ajutorul unui substantiv: „o fată* minune *de vrenică" (VI). Superlativul absolut mai este realizat prin repetarea unor vocale: „toarce un ghem* maare-mare*" (XXXII); „copaci* groşi-groşi*" (I) ori prin simplă repetare a adjectivului: „o namilă de scorpie* mare-mare*" (XXXVIII); „un turn cu zidurile* groase-groase*".*

Pentru că am amintit mai sus de adverbul frumos, *observăm că în colecţie este folosit în cele mai neprevăzute situaţii, care nu implică strict ideea de frumos: „şi le-a luat* frumos *(armele) de le-a încuiat" (XVI); „şi a luat* frumos *tot praful dimprejur şi a udat-o* frumos*" (o plantă) (XLII); „se sui* frumos *pe pom în sus... şi intră* frumos *în scorbura lui" (XVIII); „neştiind cum s-o scoale mai* frumos*" (III); „o dezbrăcă* frumos*" (VI). Dar iată un exemplu în care incongruenţa între expresie şi fapt ni se pare a fi şi mai mare: sfântul Arhanghel îi ia* frumos *sufletul unui lemnar, se spune în basmul cu numărul XX. Adverbul în cauză îl întâlnim în situaţii similare cu aceasta din urmă în baladele populare, unde câte un voinic taie* frumos *capul vreunui duşman, unde de asemenea o înmormântare este apreciată ca* frumoasă *(aici cu funcţie de adjectiv).*

Portretul fizic al personajelor apare destul de rar şi atunci este alcătuit din elemente stereotipe: „un tânăr frumos de întrecea toate frumuseţile. Nişte păr negru lucitor şi mătăsos, ochi albaştri ca cerul şi mari, o gură mică, dinţi ca laptele şi-un trup de-i făcu atâta poftă fetei" (IV). Un altul era „mândru cu ochii lui negri ca mura şi sprâncenile îmbinate, cu mustaţa neagră şi frumoasă, şi cu trupul subţirel de parcă ar fi fost tras prin inel" (XVIII). În

recuzita portretelor feminine trăsăturile sunt invariabil de zână și se apelează pentru reușită la comparația cu principalele astre cerești, soarele și luna: „avea niște ochi mari, mari și negri, avea un trup subțirel, avea o gură... zână, zână și pace, ce mai încoa și încolo; zână ca zâna a mai frumoasă ș-a mai fără cusur, ca zâna zânelor" (III); „mâini ca de zână... curat de zână; chip de lleană, sorre nu altceva; sânul ei taman ca luna a plină ș-apoi părul? parcă e rază de soare... ochii? ce e mura pe lângă ei? parigorie, nimica toată" (XXIV).

Dintre exemplarele bestiarului pădurii prezente în basme reține atenția un sugestiv portret al cerbului de aur: „Trupul lui cât era de mare, era numai și numai de aur, de strălucea să-ți ia vederile. Soarele rămăsese pe lângă el ca stelele cele mici pe lângă soare, iar coarnele cică i-ar fi fost lungi și pline de ramuri, și pe coarne și pe toată rămurica cică erau semănate pietre nestimate de sclipeau de o minune; iar de la vârful unui corn la ălălalt s-ar fi cumpănit încetișor de colo până colo un leagăn împletit numai în fire de mătase". În leagănul de mătase, cerbul, care nu este altceva decât un tânăr ce-a luat acest chip fiindcă a încălcat o interdicție, o poartă pe sora sa. Motivul leagănului de mătase în coarnele cerbului apare frecvent și în colindele românești pentru fată și fecior. Are însă o circulație mai largă, internațională. Astfel, s-au făcut trimiteri la zeița Artemis, motivul cu fata dintre coarnele cerbului fiind socotit „o imagine cu preistorică aureolă pierdută, a unei zeițe protectoare de animale sălbatice și a căsătoriei"[1].

Personajele negative sunt proiectate în dimensiuni terifiante: „Dihania de Muma-Pădurii despletită și neagră și cu mâinile ca rășchitoarele și boboșată, venea cu un trup de fată în brațe și sugea sânge din el" (XXXV); „o namilă de scorpie mare-mare și urâtă de te lua groaza" (XXXVIII).

Basmele lui D. Stăncescu și în genere proza populară muntenească se caracterizează, între altele, prin relativă scurtime și claritate, prin modul alert de expunere. Brevilocvența este exprimată în varii forme, atât în expunerea povestitorului cât și în dialog (acesta este una din mărcile de seamă ale oralității). Nu de puține ori, în această colecție, replicile sunt concise (apar semnele de suspensie) din nevoia de esențializare, de limpezime și economie de vorbe, exprimării ocolite fiindu-i preferată aceea directă: „începu a-l săruta și ea și... iac-așa" (III); „să adune niscai surcele, or găteji, or... ce-o găsi, în sfârșit" (XXI); „și era mare și frumos de... în sfârșit, zi-i făcut de Dumnezeu și lasă-l".

1. Octavian Buhociu, Folclorul de iarnă, ziorile și poezia păstorească, București, Ed. Minerva, 1979, p. 120.

Povestitorul se adresează ascultătorilor cu termenii familiari impersonali (care exprimă mirare, satisfacție): nene, nenișorule, vere: *„și se luară,* nene*" (V); „îi trase o bătaie ăluia,* nenișorule*" (X); „să te pomenești,* vere*" (V) ori cu forma* dumneata: *„vezi* dumneata *minune"; „Vezi* dumneata *cum venea" (V); „vezi* dumneata *cum cade păcatu pe rumân" (XXV); „vezi* dumneata *cum s-a potrivit" (I).*

Sunt numeroase formele populare specifice zonei ale unor verbe: *arăni, mâie, otărî, ascunză, râză, deșchiză, înghiț, înemeri, îndădulci, să pață, dăochea;* substantive: *ușe, mătușe, căldărușe, cenușe, vitelușe, flacăre, grije, vraje, odină, livede, ciorciovele;* adverbe: *vrenic, acuși, acilea, neam (deloc, câtuși de puțin), taman, barim;* forme pronominale: *ăști, ălălalt, ălui, ălei, d-alde, alelalte, nimului (nimănui);* interjecții: *aidi, aiti, ai, ietă;* locuțiuni conjuncționale: *ci ca („ci ca mai scoate ale arme") (XVI).*

Adverbul cică, *cu valoare de verb impersonal (= se spune că) este folosit de mai multe ori: „Dar, cică, când a văzut el în ce chip îl înșela nevasta"; „pe iubitul ei cică l-a prefăcut în stană de piatră"; „cică feciorul Împăratului Roșu poate să-și vie în fire"; „că palatu ăla avea cică o pricină"; „care era, cică, feciorul lui Roșu-Împărat" (VI); „Cică, demult" (XXVI); „Cică-n vremea de demult" (XXVI; XXIX); „cică s-ar fi dat porunci strașnice" (XXX).*

Repetarea prepoziției de *are darul, într-un context anume, de a exprima intensitatea unei situații și efortul povestitorului de a o înfățișa cât mai adecvat; „îl podidi un plâns ș-o jale de... de... de... plângea și jelea și firea prin preajma lui" (XVI); „și s-au sărutat amândoi de... de... de... nu se mai isprăvea" (XXXIII).*

Expresii tipice revin când este vorba de anumite situații. Astfel, când apare o scenă gălăgioasă, făcută de inși care țipă, fac zarvă este folosit cuvântul cu etimologie necunoscută chilomane, *însoțit adesea de alți termeni: „să fi auzit chilomane pe ăștia" (VII); „ce vaiete, ce chilomane, ce leșinuri" (XXIII); „chilomane și țipete prin tot palatul" (XXXIX).*

Acest termen era întrebuințat și înainte de momentul când l-a consemnat D. Stăncescu. Astfel, îl întâlnim în secolul al XVIII-lea, în cronica versificată Răzmerița la intrarea turcilor în București *(1769)*[1]*, care menționează că soldații ruși au fost primiți pe ulițele Bucureștilor cu* huiet, strigare, chiloman. *Fără-ndoială că nici aici termenul nu apărea pentru prima dată.*

Pentru a dormi, *L. Șăineanu, în lucrarea citată, găsise în basme expresii ca: „dede ochii (pleoapele) în gene, trase un pui de somn, îl fură somnul (sfântul), își făcu povara de somn". În basmele culese*

1. Vezi Dan Simonescu, Contribuții, Editura Eminescu, București, 1984, p. 125.

de Stăncescu somnul adânc este sugerat cu termenul bumben, *şi el cu etimologie necunoscută: „adormiţi bumben" (V); „dormea bumben" (VI); „adormită bumben" (XXXVII). Apar însă pentru aceeaşi situaţie şi formele „adormită bute" (III); „doarme buştean" (XLVII).*

Când se ceartă o pereche, femeia zvârle bărbatului următoarea replică, expresie a ideii imposibilităţii de a mai convieţui, a ireparabilului: „Împăratul nu vru, că-i erau dragi, iar ţiganca văzând aşa, a zis că de nu-i taie, pâne şi sare cu el nu mai mănâncă" (X); „Nu mai mănânc şi nu mai mănânc pâine şi sare cu tine de nu duci copiii d-acilea" (XLVIII); pizmaşă, o babă îşi ameninţă moşneagul că dacă nu taie vaca (protectoare a fetei moşului cu nevasta dintâi), „cu ea pâine şi sare nu mai mănâncă" (LII).

Într-un basm, Fata moşului, *din colecţia lui P. Ispirescu, formula apare puţin schimbată:* pâne şi sare pe un taler cu tine nu mai mănânc! *Constatând prezenţa acestei „interesante particularităţi din viaţa română domestică din evul mediu", B. P. Hasdeu adaugă: „La prima vedere s-ar părea o simplă figură retorică. Ei bine,* a mânca pe un taler cu cineva *era o vie realitate în veacul de mijloc, nu numai la noi, dar şi-n depărtatul Occidinte*

Et si sachiez que chassun jour
En une escuelle menjoient,

zice o poemă franceză din secolul XII". Poema din care citează Hasdeu este inserată în cartea lui Legrand d'Aussy, Contes du XII-e et XIII-e Siècle, *Paris, 1892, tom. I, p. 99. Traducerea versurilor: „Şi dacă aţi şti că în fiecare zi mănâncă dintr-un taler". Citâm după B. P. Hasdeu,* Studii de folclor, *ed. îngr. şi note de Nicolae Bot, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1979, p. 35-36.*

Personaje îmbogăţite rapid, cu trai îndestulat sunt comparate de unii informatori cu bimbaşii turci (comandanţi peste o mie de soldaţi în armata turcă), în graiul popular bimbaşale: *„îmbogăţindu-se taman ca bimbaşalele" (XVII); „să trăiască ca bimbaşalele" (XIX). Pe o eroină „a apucat-o o foame d-ale* tătăreştile" *(VI).*

Numeroase proverbe şi zicale împănează expunerea: „Nu fac banii fericirea omului, ci mulţumirea sufletească"; „Banul nu e ca năpastea, scapi repede de el"; „Vorbă lungă, sărăcie în pungă"; „Nu strică Dumnezeu două case"; „Să se ducă nouă cu a brânzii"; „La români pururea găseşte drumeţul sălaş"; „Rumânu când e blând la inimă, şi sfinţii îl ajută"; „Trecut şi prin ciur şi prin dârmon"; „Mâncarea e fudulie, băutura e unde e"; „A da cinstea pe ruşine"; „Nici usturoi nu mâncase, nici gura nu-i putea".

Sunt apoi o serie de formule mai mărunte, numeroase şi ele, tipic populare: „tot mai calea-valea"; „că-n sus, că-n jos"; „o ţine una"; „că pe ici, că pe dincolo"; „că-ncoa, că-ncolo"; „c-o fi tunsă, c-o fi rasă"; „că hâr, că mâr"; „ce făcu, ce drese"; „nici laie, nici bălaie".

O altă particularitate stilistică a basmelor, extrem de atent notată de D. Stăncescu o constituie acele „loci communes", acele formule iniţiale, mediane şi finale, care „îndeplinesc în genere o funcţie de soclu, o ramă fiindcă delimitează în chip intenţionat, izolează acţiunea basmului de realitatea zilnică". (Ov. Bârlea, Antologie de proză populară epică, *1967, I, p. 67). În atenţia specialiştilor români încă din secolul trecut, aceste formule consacrate au făcut în urmă cu un deceniu obiectul unei remarcabile cercetări: Nicolae Roşianu,* Stereotipia basmului, *Bucureşti, Univers, 1973, 248 p. Dintre străinii care s-au ocupat de ele amintim pe F. M. Luzel, R. Petsch, R. Basset, R. M. Volkov.*

Formulele iniţiale sunt de timp şi de spaţiu. Unele dintre ele subliniază caracterul excepţional al celor înfăţişate: „A fost odată, ca niciodată, a fost ce-a fost şi n-a mai fost" (XXXVIII). Altele prezintă personajele, cu expresii diferenţiatoare după număr: „a fost ca niciodată, a fost un om" (XXXVIII): „a fost un dulgher şi un zidar" (IV). Sunt formule care prezintă, cu ajutorul unor „metafore ale imposibilului", caracterul neverosimil al întâmplărilor: „A fost odată, demult, demult rău, / Când fugeau şoarecii după pisici, / Şi erau mai nevoiaşi ăi voinici" (II); „Când se băteau urşii-n coade / Pân' se betegeau la noade, / Când trăia lupu pân' sat / Şi peştii pe uscat" (V); „Când avea ursul coadă / Şi dădea salcia roadă" (X). Alte formule accentuează, dimpotrivă, pe ideea de verosimilitate a întâmplărilor: „A fost odată, ca niciodată, că dacă n-ar fi nu s-ar povesti" (XL); „că de n-ar fi nu s-ar povesti şi nici eu n-aş avea de unde şti" (XLV); „fiindcă este, de aia se povesteşte" (XLIX). Amplă, metaforică, următoarea formulă dezvoltă, pe spaţiul a mai multe versuri, ideea neverosimilităţii întâmplărilor ce vor urma, pentru ca în final, în două versuri, s-o infirme, derutarea ascultătorului urmând regula jocului, intrând în arsenalul umoristic al bunilor povestitori: „A fost odată / Ca niciodată, / Pe când umblau sfinţii pe pământ / Şi babele-şi făceau de urât, / P-atunci puricile se potcovea cu nouăzeci şi nouă de oca de fer la un picior, / Şi călcâiul rămânea gol. / Povestea-i poveste bună, / Să nu credeţi că-i minciună" (LIV). Pe lângă partea care fixează temporal acţiunea, o formulă cere atenţie la desfăşurarea tramei epice: „ascultaţi până oi sfârşi, c-acu abia începui" (III).

Comparându-l cu P. Ispirescu, constatăm că D. Stăncescu a vădit un interes incomparabil mai mare pentru aceste formule stereotipe. La Ispirescu, fie că povestitorii nu erau inventivi la acest capitol, fie că nu le-au spus integral, cert este că, exceptând basmul Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte, *formulele inițiale apar abreviate, retezate, ca în exemplele următoare: „A fost odată ca nicîodată etc."; „A fost odată etc.".*

Mai numeroase și de o mare varietate sunt „formulele mediane" (L. Șăineanu), numite de B. P. Hasdeu „formule mediale", de P. Sébillot „formules intercalaires", de J. Bolte și J. Polívka „Ubergangsformeln" (= formule de trecere). Iată câteva întâlnite în basmele lui D. Stăncescu. Unele definesc durata și spațiul unei acțiuni a personajelor. Exemplificăm cu câteva privind durata: „Au mers ei așa, cale lungă să le-ajungă" (III); „S-au luptat de la prânz până a fost soarele îndeseară" (XVIII); „S-a dus fata și s-a dus și s-a dus, vreme lungă să ne-ajungă" (XLIV). Alteori se propune îndreptarea atenției spre un alt loc al desfășurării acțiunii: „Acum să-i lăsăm pe ei îndrăgostiți gata și să vedem pe la curtea împăratului ce mai e" (XXIV). Un tip aparte de formulă mediană este aceea numită „întrebare-exclamare": „după ce se deșteptă, nemaiputând răbda, până să ajungă acasă, scoase custura și crăpă nuca seacă. Ce să vezi, *când o despică! Câte nații de vite în lumea asta, el le-a fost avut pe toate" (I). Alte formule dau explicații parantetice: „Nevasta, că acum știm bine că era, îl primi bine" (XV).*

Un voinic își strigă animalele protectoare în ajutor cu o formulă care revine de câteva ori pe spațiul povestirii: „Mă n-aude n-avede, / Na, greul pământului, / Ușurelul vântului, / Săriți, puișori, că vă omoară stăpânul" (XLVIII). Un alt voinic, transformat în cerb pentru că a băut apă dintr-o urmă de cerb, își cheamă sora cu formula: „Be-a, be-a / Surioara mea, / Be-a" (II). Un cutezător se lasă în jos pe „gaura vântului", unde vede „Șerpii ca buțiile / Și broaștele ca ploșcile". Când Zorilă plesnește de trei ori cu un bici, vine lângă el „Cal înșelat, / Înfrânat, / Cum e bun de-ncălecat". Când simte că se apropie viteazul Zorilă, calul zmeului dă înapoi. Zmeul îl întreabă: „Hi cal de leu, / De paraleu, / De bun viteaz al meu, / Ce stai / Și răsai / Și-ndărăt te dai?" Când calul aude vâjâind pe sus buzduganul lui Zorilă, zmeul revine cu o nouă întrebare: „dacă nu i-o fi adus [lui Zorilă] Vântul perișoru / Și cioara oscioru". În același basm, fiul lui Zorilă Mireanu, pus porcar de frații acestuia, se plânge că atunci când închide rămătorii trebuie să se supună, în cazul unui exemplar dintre ei, unei obligații umilitoare: „Purceaua pân' n-o pup în bumbăreață / Nu intră-n cotineață". La ora mesei, frații hapsâni

ai lui Zorilă strigă la ogar să mănânce cina băiatului: „U! na ogar / Na porcar!" (V).

Unele formule definesc trăsături mirculoase ale calului voinicului. Într-un basm, tânărul împărat „încălecă p-un fugar d-ăia strașnicii, de varsă foc pe nări" (X).

În basm creșterea copiilor are loc într-un ritm miraculos, viteză care caracterizează, în exemplul următor, dezvoltaren a doi brazi, răsăriți din mormintele copiiilor: „Din locul unde îngropase roaba copiii..., răsăriră doi brazi frumoși, cari ziua creșteau cât ar crește alții într-un an" (X).

Stereotipe sunt anumite gesturi ori obiecte ale personajelor. Între obiectele salvatoare la ceas de cumpănă figurează și peria miraculoasă, care aruncată de Irimia Făt-Frumos, „s-au făcut o pădure mare și deasă" (XVIII).

Formulele finale, asemănătoare, în unele articulații ale lor, cu cele inițiale, sunt mai numeroase și cu un grad mai mare de variabilitate. Cea mai simplă formulă de acest fel pare a fi următoarea: „Încălecai pe-o șa / Și sfârșii povestea" (V). Multe afirmă, direct sau metaforic, verosimilitatea celor înfățișate; altele o neagă. Iată una din prima categorie, în care metafora imposibilului este intens solicitată: „Iar eu sfârșii astă poveste, care adevărată este tocmai ca râmătura de oaie și ca cornul de porc, pe care le-a văzut un orb, după care a alergat un olog, le-a luat un ciung și un despuiat în sân le-a băgat" (XLI). Caracterul neverosimil al unei povești este afirmat net, fără ocoluri: „Și eu mâncai o alună / Și vă spusei o minciună" (XXXIX). Alți povestitori însă se jură că n-au inventat nimic: „că minciuni să spui... nu spui să mă tai" (XX). Câte unuia, sceptic în privința verosimilității celor povestite, i se face invitația: „iar care nu crede, să spună el alta mai încornorată" (LIII). Deplasarea povestitorului de la locul întâmplărilor, mijloacele de deplasare și scopul deplasării fac obiectul altor formule: „Încălecai p-o iapă bălțată / Să-mi fie povestea ascultată" (XVIII); „Și încălecai pe-un iepure șchiop / Să vă fie cu noroc"; „Și încălecai pe-o iapă bălțată, Să fie povestea ascultată. / Și încălecai pe-o mia pârlită, / Să fie povestea răspândită" (XX); „Și eu încălecai p-un gătej uscat, / Să fie basmul băsmuit și-n alt sat" (X); „Iar eu încălecai pe-o viespe / Ș-o lăsai la d-voastră în iesle. / Să te duci, cucoane, că ești stăpân, / Să pui să-i dea și ei nițel fân" (I). O formulă invită parcă la înțelegere, la îngăduință pentru modul cum a fost spus basmul: „iar eu încălecai p-o șea și spusei cum putui povestea" (XI). De la solicitarea îngăduinței, care ni s-a părut a fi formulată mai sus, se trece altă dată la amabile, politicoase, glumețe reproșuri la adresa celor care nu vor fi fost atenți la performer: „Acum d-o fi

fost vrunul din d–voastră de n–a ascultat ce–am spus, eu n–am ce–i face, c–al doilea nu mai spui să mă taie; oi mai spune când mi–o veni bine, altă poveste şi mai minunată, cu zmei şi cu balauri, da p–asta ba, că de!... popa că e popă, să iertaţi, şi tot nu toacă de două ori pentru o babă surdă" (II). De la amabilitate se trece, în acelaşi registru umoristic, la „pedepse": „Iar eu încălecai pe o lingură scurtă, să lovesc peste nas peăl de n–ascultă" (XLII).

Unii povestitori se dau martori nemijlociţi la cele povestite, dovada cea mai bună fiind, spun ei, că au fost invitaţi la masa împărătească. Alteori, dimpotrivă, povestitorul se plânge că n–a putut să participe, din cauza depărtării de curtea împăratului, la festin: „Şi iac–aşa, înghiţ şi eu în sec şi–mi ling buzele, numai gândindu–mă la vinurile şi mâncările lor împărăteşti". Nu este greu de dedus că dacă povestitorul a scăpat o aşa şansă unică de a se înfrupta din cele mai alese bunătăţi, el s–ar mulţumi dacă ar fi recompensat cumva de cei ce l–au ascultat. Sunt şi cazuri când invitaţia la răsplată pentru povestiri este cât se poate mai directă: „iar eu descălecând după şa aştept un bacşiş de la cine mi–o da" (XXII).

După ce le poartă prin diverse peripeţii, în final povestitorul se simte obligat să arunce o privire în viitorul personajelor. Idealul este ca ele să trăiască până la adânci bătrâneţi, în fericire, belşug, linişte, mulţumire „cum se cade să trăiască omul bun şi cu cugetul curat". Toţi împart destinul muritorilor: „muri împăratul, că om era, nu era să trăiască cât lumea" (XXIV): „şi s–a sfârşit şi cu lemnarul, cum s–a sfârşit ş–o să se sfârşească cu toată lumea" (XX). Alţi povestitori se arată indiferenţi de evoluţia viitoare a celor despre care au povestit: „şi or fi trăind şi acu, dar eu nu ştiu, că n–am auzit de ei" (XXXII); „şi or fi trăind şi acum de n–or fi murit" (XXXIII); „şi or trăind şi azi de o fi vrând Dumnezeu" (XLIII).

Şi în cazul formulelor finale se arată superior D. Stăncescu lui P. Ispirescu. La acesta întâlnim şi de data aceasta, nu de puţine ori, forme abreviate: „Iar eu încălecai p–o şea etc."; „Iar eu încălecai etc."; „Încălecai p–o şea etc."; „Încălicai etc.".

Am mai putea releva încă alte modalităţi specifice de exprimare ale epicii populare din această colecţie. O colecţie din cele mai probe, în care figurează poveşti excepţionale ca Împărăţia Arăpuşchii, Busuioc şi Musuioc, Irimia, Pici ramură din nuc, Floarea şi Florea, Chelbea năzdrăvanu, Minea viteazul, Flăcăul şi pajura. *Credem însă că am reuşit întrucâtva să producem argumente convingătoare că D. Stăncescu a surprins cu acuitate dimensiuni autentice ale oralităţii munteneşti, văzute în construirea tramei poveştii, a cadrului fabulos în aliajul lui cu elemente realiste,*

în conturarea personajelor. S-a spus bine că, spre deosebire de P. Ispirescu, „la D. Stăncescu fără a se depărta deloc de caracterul popular, povestirea decurge adesea pe o altă tonalitate, familiară chiar, cu elemente constitutive care apropie fantasticul de realităţile vieţii", că el „a prins un alt ton de povestire, pe care-l foloseşte poporul, un ton în care apare gluma, umorul popular şi care e mai puţin grav şi ceremonios în raport cu personajele basmului sau cu gravitatea momentului" (I. C. Chiţimia, loc. cit., p. XIX). Într-adevăr, elementele fabuloase fac loc nu o dată aspectelor realiste, omeneşti. Adesea personajele ies din sfera irealului, sunt pământeni din graniţele ţării noastre, „rumâni" (= români), cum sunt, spre exemplu, protagoniştii din basmele Dan şi bivolii ăi albi *şi* Un mort a omorât doi... *Limbajul este şi el, în asemenea împrejurări, consonant cu această situare a personajelor. Într-un basm, fiica Ilenii Cosânzenii îi vorbeşte voinicului năzdrăvan nu ca o zână, ci ca o fată din Chirculeşti-Vlaşca (de unde a fost cules basmul): „Irimio Făt-Frumos, îmi eşti drag de nu mai* poci *după tine" (XVIII). Vom releva dimensiunea omenească, ţărănească a unui personaj din basmul* Dan şi bivolii ăi albi. *Cu toate elementele fabuloase (protagonistul este năzdrăvan; dintr-o basma vor curge trei picături de sânge când eroul va muri ori va fi în primejdie; tatăl îi încredinţează feciorului armele vrăjite ce-i fuseseră dăruite în tinereţe de o zână; prezenţa unor bivoli, şi ei năzdrăvani, care se metamorfozează – când stăpânul lor se află în primejdie – în doi uncheşi bătrâni), basmul nu se îndepărtează mult de real, de planul prozaic. Astfel, tatăl voinicului năzdrăvan care, cum am văzut, primise în tinereţe arme de la o zână, este apoi înfăţişat fără nici o tentă fabuloasă. Împrejurarea („când sta acasă pe prispă, de se odihnea", ca un alt Ilie Moromete) şi modul cum se roagă de fecior să nu-l părăsească au darul de a proiecta un veritabil ţăran, care impresionează prin tristeţea adâncă ce i-o provoacă o situaţie limită: – „Mă Dane, măi, – că Dan îl chema pe băiat – cum să pleci tu taică, să mă laşi pe mine singur, bătrân şi neputincios cum sunt... Dacă mi-o veni ceasu morţii ş-oi muri ca un câine acilea, că tu ştii că rude n-avem; vecinu... de!... ca vecinu, ce-i pasă lui de tine? or măcar de n-oi muri, viaţă mai duc eu gândindu-mă mereu că-i fi în primejdie de moarte? Rămâi acilea măi... rămâi, flăcăiaşul taicii, rămâi să fiu şi eu barim vesel pân-oi închide ochii, ş-apoi, te-i tot duce, c-a ta o fi lumea d-acolea-ncolo".*

Prin activitatea sa practică de culegător de proză populară dar şi prin convingeri teoretice, formate atât din scrutarea nemijlocită a realităţii folclorice cât şi din urmărirea ecloziunii culegerilor şi studiilor de folclor (nu numai de la noi din ţară), apărute în ultimele

decenii ale secolului trecut, D. Stăncescu, convins de „nemăsurata... importanță" a acestei „comori nesecate", a urmărit consecvent să consemneze povestiri originale în haina lor autentică, fiindcă spunea el citându-l pe L. Șăineanu, elementul popular este „cel mai important poate, când e vorba de constituirea definitivă a limbei naționale".

Un aspect major al narațiunilor populare, al creației folclorice în genere, este variabilitatea, care se exercită în sânul fiecărei povești, atât la nivelul tramei epice cât și la acela al expresiei. Faptul îi era bine cunoscut lui D. Stăncescu, care când a avut ocazia l-a scos în relief. Astfel, când constată că în colecția sa figurează două variante ale aceluiași tip, Fata popii a cu stem *și* Fata din sfeșnic, *nu elimină una dintre ele, ci notează că existența aceasta devine „cu atât mai interesantă cu cât povestitorii sunt unul din Vlașca, altul din Ardeal și amândoi oameni fără carte". De asemenea, el consemnează, în cazul unor informatori, că mai știau și alte povești. Basmul* Vaca neagră *a fost „Auzit de la o fetiță numai de opt ani, care îl știa cu o mulțime de altele de la tatăl său Niță Ionescu, bucureștean de la marginea orașului".*

Se știe că unii povestitori au un limbaj mai slobod, mai „buruienos". Creații de acestea nu s-au sfiit să culeagă Ion Creangă, C. S. Nicolăescu-Plopșor ș. a. D. Stăncescu, deși știa bine că intră în firescul poveștilor și „corosivele", n-a inclus în colecția sa astfel de mostre, chiar când era vorba de piese spuse de povestitori cu talent ieșit din comun ca Ioniță al lui Radu Cojocaru, de la care a notat doar două povești, o alta, despre care va fi vorba mai jos, eliminând-o din motive de decență.

Încă un reper vine să consolideze convingerea noastră că la D. Stăncescu, mai mult decât la alți culegători de basme din vremea sa, avem de a face cu un cunoscător profund al fenomenului povestitului. El n-a fost preocupat doar să noteze texte, ci a și fost atent la personalitatea performerilor și a tras de aici concluzii pe care nu le întâlnim la alții în epocă. Iată faptul la care ne referim, ne consemnat până acum de nici un exeget al basmelor lui D. Stăncescu. Când își pregătea amplul studiu Basmele române..., *apărut în anul 1895, L. Șăineanu s-a adresat lui D. Stăncescu, pe care-l socotea „unul dintre bunii noștri scriitori de basme", să-i „descrie starea psihologică a povestitorului său, interesul și emoțiunile sale în cursul narațiunei, participarea sa instinctivă la momentele tragice și comice ale povestei, spre a putea constata astfel până la ce grad omul din popor își asimilează elementul fantastic și-i dă caracterul realității".*

Iată textul lui D. Stăncescu: „Dintre toți cei de la cari am cules basme, figura cea mai originală e Ioniță al lui Radu Cojocaru.

Tată-său fusese pădurar la tatăl mamei, care stăpânea până acum câțiva ani moșia Chirculești din Vlașca. Acolo m-am împrietenit cu el, de când eram mic copil. A trecut vreme până să încep a scrie basme. Atunci ducându-mă odată la țară, m-am repezit la Ioniță și i-am zis să-mi spuie ce știe. N-a făcut nazuri, mi-a răspuns că știe și că-mi spune. Pare că-l aud începând: – A fost odată, cocoane Mitică, Când scria musca pe perete, / Mai mincinos cine n-o crede... A fost un popă și o preoteasă; preoteasa cică ar fi avut stem de frumoasă ce era, și fie-sa – c-aveau o fată – era leită poleită mă-sa. Și urma basmul, rar spus, frumos, dând Ioniță calificative potrivite cu situațiunile, zicând când «hoțul de popă», înjurându-l uneori, când i se părea lui, înduioșat pare că cu câte un «biată», cu câte un «ea săraca, ce era să facă, ca o muiere slabă ce era?»... De vorbea de vreun zmeu ori de altă dihanie urâtă, încrunta sprâncenile și spumă cu vorba, cu figura, cu gesturi uneori, trăia *pare că groaza personagiilor, ce se aflau în poveste față cu spurcăciunea. În ce privește felul lui de* a trăi *ce spunea, îmi aduc aminte de un basm ce-mi spunea odată, în care personagiile erau animale și pe care nu l-am putut scrie fiind afară din cale trivial. La un loc era o vulpe, pe care o ținea în puterea lui un lup și care, ca să scape, îl sperie cu un urs, ce s-ar fi aflat la spatele lui. Lupul neputându-se întoarce să vază, o luase la fugă, iar vulpea țipa la el: «Păzea, păzea lupule... ha... ha ha! te-a prins, vai de capul tău!» Ioniță mima scena, făcea un haz de frica lupului, striga cu vulpea și sfârșea basmul râzând de păcăleala celui păcălit". (Lazăr Șăineanu,* Basmele române..., *ediția 1978, p. 22-23.)*

D. Stăncescu a răspuns concis, n-a dat o biografie de povestitor ca aceea scrisă de Pitré, în secolul trecut, despre o povestitoare siciliană ori de dimensiunile aceleia întocmite mai târziu de M. Azadovski despre o povestitoare siberiană. Textul lui D. Stăncescu, în conciziunea sa, este foarte prețios, fiind unul dintre primele microportrete de povestitori populari de la noi. Este încă un argument care ne îndreptățește să susținem că în metoda de culegere și în opiniile teoretice (câte a emis), D. Stăncescu a adus multe elemente de orientare modernă, înnoitoare.

IORDAN DATCU

TABEL CRONOLOGIC

1797 martie 28 Un anonim moldovean notează în manuscris basmul *Istoria unui voinic înțălept și învățat, întrebându-se din ponturi cu o fată a unui împărat...*

1831 Timotei Cipariu notează zece povești, care au rămas în manuscris.

1845 Frații Arthur și Albert Schott tipăresc la Stuttgart *Walachische Märchen.*

1852–1859 L. A. Staufe, R. O. Waldburg și F. Obert culeg povestiri românești pe care le publică în reviste germane.

1860 E. B. Stănescu-Arădanul, *Prosa poporala.*

1862 P. Ispirescu, *Basme sau povești populare.* Nicolae Filimon publică în *Țăranul român* basmele *Roman năzdrăvan, Omul de piatră, Omul cu flori cu barba de mătasă sau povestea lui Făt-Frumos.*

1862–1878 Ion Micu Moldovanu realizează cu elevii săi blăjeni o impunătoare colecție de folclor, în care figurează și 44 basme, povești, snoave și legende.

1866 decembrie 20 Se naște la București Dumitru Stăncescu. Tatăl său a fost secretar al Ateneului Român iar mama, născută Pariano, a copilărit la Mihăilești-Vlașca.

1867 I. C. Fundescu, *Basme, povești, păcălituri și ghicitori*, cu o importantă introducere semnată de B. P. Hasdeu.

1872–1874 P. Ispirescu, *Legende sau basmele românilor.*

1873–1874 P. Ispirescu, *Snoave sau povești populare.*

1878 S. Fl. Marian tipărește *Tradiții poporane din Bucovina*, urmat de *Ornitologia poporană română* (1883), *Răsplata. Povești din Bucovina* (1897), *Insectele* (1903) și *Legendele Maicii Domnului* (1904).

1879 B. P. Hasdeu tipărește *Povestea numerelor la români, la slavi, la francezi, la evrei* etc., socotit primul „studiu monografic despre un basm", și „se pare întâia monografie și pe plan european" (Ov. Bârlea).

1882 După ce şi-a făcut clasele primare şi apoi liceul la „Sfântu Sava" (aici îl va fi avut profesor pe G. Dem. Teodorescu), D. Stăncescu începe să publice în reviste primele încercări literare. În acest an debutează în *Literatorul* lui Al. Macedonski cu nuvela *Actualităţi*. Începe să culeagă basme şi snoave populare.

1883 P. Ispirescu, *Basme, snoave, glume*. Moses Gaster, *Literatura populară română*.

1885 Tipăreşte volumul *Basme culese din popor*, cu o introducere de M. Gaster.

1885–1886 Apare revista *Analele literare*, din al cărei comitet de redacţie face parte şi D. Stăncescu.

1886 P. Ispirescu, *Poveşti morale adunate*. I. G. al lui Sbiera, *Poveşti poporale româneşti*.

1888 I. Pop Reteganul, *Poveşti ardeleneşti*, în cinci părţi. Moare P. Ispirescu.

1890 Se află la Liège, în Belgia, unde îşi va lua doctoratul în ştiinţe sociale.

1892 Tipăreşte *Basme culese din gura poporului*, cu o prefaţă de G. I. Ionnescu–Gion, căruia îi este închinat volumul. Îi apare volumul *Snoave sau glume populare*.

1893 Tipăreşte volumul antologic *Cerbul de aur şi alte basme pentru copii*, cu ilustraţii de Jiquidi. B. P. Hasdeu îl menţionează şi pe D. Stăncescu în studiul *Basmul* din *Etymologicum Magnum Romaniae*. Îi apare volumul *Alte basme culese din gura poporului*. Al. Macedonski, în *Literatorul*, remarcă prodigioasa activitate şi marile proiecte ale lui D. Stăncescu.

1893–1895 G. Cătană tipăreşte în trei volume *Poveştile Banatului*, urmate apoi de *Poveşti poporale din Banat*, în două părţi (1908) şi *Din lumea poveştilor* (1924).

1894 G. Dem. Teodorescu publică primul său basm, *Fata din dafin*, în *Ateneul român* (nr. 1), întreaga sa colecţie de proză populară apărând postum (1968).

1895 Tipăreşte volumul *Glume şi poveşti*, cu o scrisoare de la Al. Vlahuţă.

Lazăr Şăineanu, *Basmele române*... Studiu comparativ.

N. Iorga vede în D. Stăncescu pe „adunătorul sobru şi simplu al producţiunilor populare", care are meritul de a fi găsit tonul potrivit în reproducerea prozelor culese.

Publică volumul *Poveşti şi snoave noi pentru popor*.

1 martie. Împreună cu Carol Müller pune bazele colecţiei „Biblioteca pentru toţi", care va aduce mari servicii pătrunderii în

masele de cititori a literaturii române și a celei universale, a cărții de știință și artă.

Apare volumul *La gura sobei*, snoave și basme.

1895–1899 D. Stăncescu traduce și publică în „B. P. T." peste 20 de volumașe din opere ale unor scriitori străini.

1896 decembrie 25 D. Stăncescu, împreună cu D. Ionescu-Slăniceanu, inginer, și I. S. Spartali, vechi publicist, scot *Foaia pentru toți*, revistă enciclopedică populară și pentru familie.

1897 2 iulie–2 august Face o călătorie în Elveția, despre care scrie însemnările *30 de zile în Elveția*, publicate în volumul *Câmpeie*.

1898 Vara, la Câmpulung-Muscel, este supus unei „dificile operații". În toamnă, se află în Franța, la Menton.

1899 9 sau 12 iulie D. Stăncescu moare la Brunnen, în Elveția, după alte surse la Axentels, în urma unei neîndurătoare boli. Este adus în țară și înmormântat, la 21 iulie, la cimitirul Bellu. Mai multe publicații deplâng moartea sa prematură.

1901 Șt. St. Tuțescu tipărește volumul *Din trecut*, urmat de alte culegeri de proză populară oltenească: *Dafii, snoave și povești* (1904), *Taina ăluia* (1905), *Din văi și vâlcele* (1911) și *Din Boureni până-n Cătane* (1923).

1903 Elena Niculiță Voronca, *Datinile și credințele poporului român*.

L. Bachelin, în *Esquisse Roumaines*, I-ère serie, *Litterature, folklore et art*, vorbește despre colecțiile lui P. Ispirescu, D. Stăncescu și G. Dem. Teodorescu.

1905 Pericle Papahagi, *Basme aromâne*.

1906 Pauline Schullerus tipărește basme românești în traducere germană: *Rumänische Volksmärchen aus dem mittleren Harbachtal*.

1909 Tudor Pamfile tipărește *Graiul vremurilor*, urmat de alte volume conținând proză populară din Moldova: *Firișoare de aur* (1911), *Cartea povestirilor hazlii* (1919), *Feți-frumoși de odinioară* (1919), *Povestiri populare românești* (1920), *Un tăciune și un cărbune* (1936).

1912 Dumitru Furtună tipărește *Izvodiri din bătrâni*, după care va da alte culegeri de proză populară culeasă din Moldova: *Cuvinte scumpe* (1913), *Vremuri înțelepte* (1914) și *Firicele de iarbă* (1914).

1913 C. Rădulescu-Codin tipărește *Îngerul românului*, după care prospectează în continuare proza populară muntenească: *Vine*

roata la ştirbină (1914); *Muscelul nostru* (1922), *Nevasta leneşă* (1926), *Cal de zmeu, leu-paraleu* (1926), *Din trecutul nostru* (f. a.).

1927 Al. Vasiliu-Tătăruşi, *Poveşti şi legende.*

1928 Th. Capidan, *Literatura populară la megleno-români.*

1923 I. A. Candrea citează basme ale lui D. Stăncescu în cursul *Lumea basmelor*, ţinut la Facultatea de Litere din Bucureşti.

1955 Apare la Editura Tineretului, în colecţia „Biblioteca şcolarului", D. Stăncescu, *Basme*, cu o prefaţă de I. C. Chiţimia, care cuprinde 11 basme.

I. C. Chiţimia, *D. Stăncescu, literat şi folclorist*, în *Limbă şi literatură*, I, p. 2–17, republicat în *Folcloriştii şi folcloristică românească*, EARSR, 1968, p. 371–387.

1956 *Antologie de literatură populară*, vol. II, Editura Academiei, include şi cinci basme culese de D. Stăncescu.

1960 9 ianuarie Reapare într-o nouă serie „Biblioteca pentru toţi".

1965 *Estetica basmului* de G. Călinescu analizează şi basme de D. Stăncescu.

1968 *Folcloristica română* de G. Vrabie cuprinde şi un capitol despre D. Stăncescu.

1970 Dumitru Stăncescu, *Sora Soareluu. Basme culese din popor.* Ediţie îngrijită de Iordan Datcu, prefaţă de I. C. Chiţimia. Cu o anexă a editurii: D. Stăncescu – primul director literar al „Bibliotecii pentru toţi".

1973 Nicolae Roşianu, *Stereotipia basmului.*

1974 Ovidiu Bârlea rezervă un capitol despre D. Stăncescu în *Istoria folcloristicii româneşti.*

1975 G. Vrabie, în *Structura poetică a basmului*, citează numeroase basme de D. Stăncescu.

1976 Ovidiu Bârlea, *Mică enciclopedie a poveştilor româneşti.*

1980 Dumitru Stăncescu, *Basme culese din popor.* Antologie pentru copii prefaţată de Virgiliu Ene. Textele au fost reproduse după ediţia noastră din 1970, *Sora Soarelui.*

1985 D. Stăncescu, *Cerbul de aur,* Basme culese din popor, ediţie îngrijită, prefaţă şi tabel cronologic de Iordan Datcu, Bucureşti, Editura Minerva, „Biblioteca pentru toţi", nr. 1210.

1998 Apare, în „Biblioteca pentru toţi", volumul Hans Christian Andersen, *Fetiţa cu chibriturile, Poveşti de Crăciun*, Traduceri de Dumitru Stăncescu.

I. D.

NOTA EDITORULUI

În anul 1970 am publicat, în volumul *Sora Soarelui. Basme culese din popor*, la Editura Minerva, în colecția „Biblioteca pentru toți" (nr. 576), proza populară culeasă de Dumitru Stăncescu, prima ediție cuprinzătoare de la moartea folcloristului. Ediția a fost bine întâmpinată de cititori și de specialiști. Un cunoscut folclorist, Ovidiu Bârlea, a apreciat elogios restituirea basmelor culese de D. Stăncescu: „Recentul volum festiv, *Sora Soarelui*, reașează la locul ce i se cuvine contribuția unui pasionat cărturar care a militat cu fervoare pentru propășirea culturală a țării". Caracterul *festiv* al volumului era conferit de faptul că apărea în anul împlinirii a 75 de ani de la înființarea colecției „Biblioteca pentru toți", al cărei prim director literar a fost D. Stăncescu. Și sub raport filologic ediția a fost de asemenea remarcată, editorul ei realizând – spunea același comentator – „prima ediție cuprinzătoare care va servi ca îndreptar, suntem siguri, tuturor edițiilor ulterioare care se vor strădui să se apropie de cerințele filologice ale unei ediții".

În anii ce au urmat după apariția ediției noastre, nu s-a mai întreprins nimic, sub raport editorial, în vederea pătrunderii mai adânci în masele de cititori a valoroaselor proze populare notate de folcloristul muntean. Acest nou pas l-a făcut ediția noastră din anul 1985, care n-a fost o simplă reeditare, ci o ediție revăzută și adăugită.

În ediția din 1970 am cuprins, într-o ordonare cronologică, proza populară culeasă și publicată de D. Stăncescu în volumele sale: *Basme culese din gura poporului* (1892), *Snoave sau glume populare* (1892), *Alte basme culese din gura poporului* (1893), *Glume și povești* (1895), *Povești și snoave noi pentru popor* (1895), *La gura sobei* (1895), iar din publicații periodice am inserat *Basmul cu măciuchița*. Reproducerea întocmai a sumarului volumelor n-a fost posibilă de fiecare dată fiindcă autorul și-a alcătuit de câteva ori volume în care a republicat unele piese anterioare alături de altele inedite. Noi le-am reprodus pe cele inedite. Într-un caz, acela al volumului *Basme culese* (1885), n-am reținut decât introducerea (semnată de M. Gaster), cele șase basme fiind reluate în volumul

următor, cel mai însemnat și mai reprezentativ al lui D. Stăncescu, *Basme culese din gura poporului* (1892).

Între alte aprecieri pozitive formulate cu privire la valoarea prozei populare din volumele lui D. Stăncescu, ne-au reținut, când ne-am hotărât să alcătuim această ediție, acelea privind autenticitatea acestor plăsmuiri, autenticitatea motivică și lingvistică. S-a spus, pe bună dreptate, că D. Stăncescu a contribuit substanțial, alături de P. Ispirescu și C. Rădulescu-Codin, la cunoașterea prozei populare muntenești. Deși n-a stenografiat basmele, deși nu le-a scris după dictat, D. Stăncescu a reușit să ofere o sinteză personală a oralității muntenești, prozele populare publicate de el fiind, spunea M. Gaster, „basme culese cu toată sfințenia din gura poporului, iar nu iscodiri ale fanteziei proprie".

Acestea fiind particularitățile de seamă ale prozei populare culese de D. Stăncescu, se impunea ca în ediția noastră s-o înfățișăm în integritatea și în veșmântul ei original, nealterat de vreo ajustare modernă. Ceea ce am și făcut. Ediția noastră și-a propus să respecte toate particularitățile limbii narațiunilor populare din volumele lui Stăncescu, care a avut o ureche foarte atentă la nuanțele de limbă, la ritmul povestirii, la fonetisme muntenești. Am renunțat doar la unele grafii ale epocii în care au apărut volumele.

De ce am făcut precizarea că această ediție este *revăzută?* Fiindcă am recolaționat cu deosebită atenție toate textele, eliminând o serie de greșeli ale noastre ori ale imprimării din 1970 și 1985.

Tipărim acum și cele două basme, *Ținutul dracului* și *Ghicitorul*, din volumul, pe care l-am descoperit târziu, într-o bibliotecă particulară, *Basme și snoave* (București, H. Steinberg, 1895). Ediția aceasta cuprinde toate basmele culese de D. Stăncescu.

I. D.

BASME CULESE DIN GURA POPORULUI

cu o prefață de G. I. IONNESCU-GION

1892

CA UN FEL DE PREFAȚĂ

Cine din noi toți, o, cititorule care deschizi această carte cu dulce și blajină plăcere, căci, prin cele într-însa coprinse, te vei întoarce la anii fericiți ai copilăriei; cine din noi toți nu am avut o bunică sau o sfătoasă bătrână în familie?

Cine din noi toți, de la vârsta de șase și până la vârsta de doisprezece ani ai copilăriei, nu am ascultat, cu o lăcomie în veci nesăturată, basmele cele frumoase și minunate pe cari, cu glas liniștit și mângâios, ni le povestea bunica?

Câte salturi, câte călătorii pe tărâmul nostru și pe tărâmul celalt, nu ne-a făcut închipuirea, zburând tot mai iute ca vântul și nu mai încet ca gândul, îndată ce al bătrânei „a fost odată ca niciodată" răsuna la urechile noastre cu un farmec mai inspirător decât cutare sau cutare frază a unei geniale melodii!

Ai văzut până acum și vei mai vedea și de aci înainte multe și mărețe privelişti; ai citit și vei citi multe și mărețe descrieri și meșteșugite povestiri, desfășurându-se ca în trâmbe-trâmbe din penele măiestre ale preavestiților romanciari; nici unele însă nu au vorbit închipuirei tale cu elocința vie a lui Făt-Frumos, a Ileanei Cosânzene, a Zmeilor celor buni și a Zmeilor celor răi; nici unele nu au întipărit pe fața ta mai adevărat și mai cu deplinătate plăcerea, sau mâhnirea, sau groaza sufletului; pe nici unele nu le-ai simțit apropiindu-ți-le în tot și-n toate, cum ai simțit atuncea peripețiile admirabilelor basme din vremea de aur a copilăriei și, deci, a imaginațiunei tale.

Dacă nu eşti fin de siécle, *hârșit adică și în cuget și-n simțiri,*

mărturisește, cititorule, mărturisește neted și fără șirete restricțiuni că niciodată sau că rar, foarte rar ți s-a întâmplat să mai vibrezi cu atâta intensitate, să mai împărtășești atât de adânc fericirea sau nefericirea altora și, ridicându-te ușor pe aripele fantasiei din lumea ta, să mai trăiești atât de complet într-o altă lume cu alte raiuri, cu alți zei.

Și mai mărturisește, prietinosule cititor, că adesea, mai târziu, când lupta pentru existență te-a aruncat în învălmășeala cea mare care se numește viață, te-ai gândit cu dor la momentele ce petrecuseși rezimat cu cotul de genunchiul bunichii, cu ochii în ochii ei și sorbind cu delicie cuvintele ce de pe buze-i, în șiruri nesfârșite, se deșiră dintr-al ei Înșiră-te, mărgărite!

O! da, te-ai gândit, sunt sigur, în dese rânduri la Înșiră-te, mărgărite *al bătrânei de multe minunății știutoare, și te-ai întrebat cu curiozitatea și mirarea coaptei judecăți: Doamne! putea-se-vor scrie acele năzdrăvane basme pe cari bunica sau mama* Izi *știau să ni le povestească atâta de frumos acum 20, sau 30 sau 40 de ani? Cât de mult aș dori să văd ce simțimânte și ce emoțiuni m-ar încălzi acum pe mine care, atunci când* mama Izi *ni le spunea, colcăiam și ardeam cu atâta putere fie pe lumea aceasta, fie pe lumea cealaltă. Pierde-vor scrise basmele farmecul? Să se poată oare scrie basmele?*

Greu, prietine, greu de tot se pot scrie cu florile, și mirosurile, și miresmele, și firea, și simțirea, și gândirea ce-ntr-însele coprind aceste amintiri iubite ale copilăriei noastre.

Nu știu, zău! dacă a scrie un basm, dacă a pune pe hârtie și prin urmare a înlănțui această întraripată și ușoară ființă a geniului popular nu ar fi totuna cu a zdrobi umerii rozalbi și gingași ai unei adorate fecioare sub greutatea năpraznică a unei sarcini ce nu i se cuvine.

Și iarăși nu știu dacă nu ar trebui să credem că de sus caută să primească darul acei aleși, cărora li s-a dat să știe a povesti basmul, așa cum din nemeșteșugita minte și amintire a bătrânului sau bătrânei au auzit povestindu-se basmul cel minunat.

Să păstrezi d-a lungul povestirei nota într-adevăr firească a basmului: să știi a fi și liric, și eroic, și didactic, ca rapsozii, barzii sau scalzii civilizațiunilor primitive; să-ți potrivești cuvântarea pentru ca într-însa și copilul și bărbatul să găsească cele ce doresc – primul cu judecata supusă imaginațiunei și secundul cu imaginațiunea supusă judecății; să fii naiv și profund, blând și crud, copilăros și priceput; să judeci prin simțire și să simți prin judecată; să reușești cu o singură comparațiune a zugrăvi măreț și pentru totdeauna o întreagă situațiune, să hotărăști nuanțele și să scoți la iveală cu partea ce li se cuvine înghiocatele simțimânte mai lămurit

și mai cu știință decât analistul cel mai destoinic în a despica firul în patru; să poți fără greș și într–o clipeală să te avânți spre soarele cel mai fulgurant al unei poezii incomparabile și îndată să revii pe pământ, pe tărâmul poeziei glumețe, sau mișcătoare sau inocente ca surâsul copilului ce–și zărește muma; să–ți făurești gândirea sau simțirea în propoziținni și vorbe cari să fie atât de potrivite cu geniul și firea poporului tău, încât, îndată ce ai scris vorba sau propoziținnea, ele să se găsească – ecou cunoscut și iubit – în mintea și în inima oricărui român de limba ta, toate aceste îndatoriri și, alături de dânsele, altele multe poate și mai grele decât acestea, se impun strângătorului care se încumetă a fixa pe hârtie acest liber și mândru produs al muzei populare.

De aceea, ziceam că a transcrie un basm nu va să zică nici a înjgheba o așa–zisă nuvelă, nici a așterne un articol de înaltă economie politică, nici a înstruna în neînstrunate versuri o pocitură de simțimânt tras de păr ca și rimele ce–l împodobise.

Mai greu este a transcrie un basm decât a face o poezie cu luna, cu stelele și cu prăpăstiile inimei mele? întreba–vor cu un fel de dispreținitoare mirare acei ce ciupesc coardele unei liri de mult hodorogite.

Da, domnii mei, e mult mai greu, și un transcriitor de basme, la care domniile–voastre v–ați uita din vârful Olimpului năbădăios dar falș al nevrozei poetice contemporane, – un transcriitor de basme pe care domniile–voastre l–ați întreba când mai scoate un taxid *de basme, v–ar putea răspunde ca Béranger academicului Vinet, poet epic, uitat azi și de Dumnezeu și de oameni:*

— Ce, d–ta crezi că un basm se poate transcrie tot atât de lesne cât s–ar putea face o poezie cu: „te iubesc, copilă, ca florile roua?"

Într–adevăr, din cei mulți cari au transcris și transcriu basme dintr– ale noastre, ale românilor, eu nu văd printre cei bătrâni decât pe adâncul cunoscător al limbei și poeziei noastre populare, pe în veci neuitatul și–ntru toate cinstitul Ispirescu – acel unchiaș sfătos pe care, ori de câte ori îl văd cu ochii prietenoasei suveniri, mi se pare că–l aud continuând un basm de mult început: „iar fata de împărat cu părul de aur începu să plângă și plângeau cu dânsa și crinul, și rosmarinul, și florile câmpului, și florile pădurilor..."

Ispirescu, în Legendele sau Basmele românilor, *a dat literaturei noastre scrise comoara cea mai prețioasă, care acum și încă și mai mult mai târziu va fi cartea de căpătâi, un fel de* vade–mecum *al scriitorului doritor de a ști în limba română ce a fost și prin analogie ce poate să fie potrivit cu geniul limbei noastre. Pe Ispirescu, autorul falnicului monument al limbei române, adică al lui* Magnum Etymologicum Romaniae, *d. B. P. Hasdeu, l–a pus la*

loc de mare laudă, şi cuvintele, şi frazele lui, şi accepţiunile de sens, ce el a luat şi pus pe hârtie din gura poporului, sunt printre cei dintâi factori cu cari d. Hasdeu se foloseşte pentru dezlegarea nenumăratelor probleme ce întâmpină în prelunga cale a uriaşei sale lucrări.

Dintre tineri, dintre cei cari au mers şi merg c–un succes strălucit, şi aş zice c–un dar înăscut pe urmele lui Ispirescu, este şi autorul basmelor ce urmează, Dumitru Stăncescu.

Citisem din basmele lui Stăncescu multe, fie în prima–i broşură de acum câţiva ani, fie prin ziarele şi revistele în care, mai încoa, a publicat altele, şi totdeauna am găsit într–însele toate, zic şi afirm toate *îndatoririle ce se cer basmagiului, ca să vorbesc şi eu ca folcloristul Dumitru Stăncescu.*

Între Ispirescu şi Stăncescu ca culegători de basme, lăsând la o parte frumuseţea fondului care e proprie a basmului – fie ca invenţiune, fie ca bogate peripeţii –, deosebire nu există în formă decât că unchiaşul sfătos *se plimbă lin şi senin prin pajiştele* înşmălţate[1] *ale epopeiei naturale a poporului român, pe când tânărul basmagiu saltă şi râde, zburdă şi s–alintă cu focoasă veselie într–aceleaşi frumuseţi ale folclorului nostru.*

Ambii însă posed pe deplin forma ce trebuie dată basmului.

La amândoi, în modul de a strânge, de a învăţa şi de a povesti basmul cu totul podoabele lui, se vede strălucind, în cea mai bogată lumină, iubirea pentru acest fel de literatură populară.

Pentru Dumitru Stăncescu orice s–ar zice şi scrie despre basm, l–atinge, îl supără sau îl fericeşte ca şi cum ar fi vorba despre el. Când a auzit în 1887 de d. A. Odobescu lăudând cu minunate cuvinte pe Ispirescu, culegătorul–tipograf al basmelor celor prea-frumoase: când a auzit că d. B. P. Hasdeu va studia basmul în mai multe din lecţiunile cursului său de la Facultatea de Litere pe anul 1891–1892, tânărul folclorist şi „basmagiu" s–a simţit mai fericit decât „Por împărat"; când d. P. B. Hasdeu a citat din basmele strânse de el în Magnum Etymologicum Romaniae; *când d. Emile Picot, profesor la Şcoala limbilor orientale vorbite din Paris a explicat şi tradus, într–unul din semestrele cursului său de limba română, prima modestă culegere a strângătorului nostru; când cel ce scrie aceste rânduri a vorbit într–alte timpuri cititorilor* Românului, *într–unul din „curierele literare", despre meritul preţios şi apreţuit al publicaţiunei din 1885, în toate aceste rânduri Dumitru Stăncescu a simţit că i se deschide cerul tuturor fericirilor, că de acolo, dintr–acel cer, tixit cu aur şi nestemate ca o comoară de pe tărâmul celălalt, Făt–Frumos şi un alt fecior de împărat l–aplaudă, că „Fata mică a zmeului mare" îi face cu ochiul şi că*

1. În text: însmăltate (n. ed.).

„Arăpușca" cea mai mult decât frumoasă l-așteaptă cu drag să-i mulțumească cu brațele întinse, – și toată această scenă are drept soare luminător un bulgăre de diamant scânteios și năzdrăvan în care stau bătute în rubine cuvintele: Basmul românesc.

Citește pentru a te convinge singur, cititorule; eu mă opresc aici căci de frumusețea și poezia basmelor cum le-a adunat Ispirescu și cum le adună Dumitru Stăncescu, am putea să mergem înainte ca-ntr-un Înșiră-te mărgărite, cu flori dalbe aurite.

G. I. IONNESCU-GION

Domnului G. Ionnescu-Gion.

Domnule Gion,

Pe la sfârșitul anului 1884 îmi ieșise de sub tipar cea dintâia coală din broșurica-mi de Basme *ce era să apară curând pe urmă. Într-o zi te-am văzut la Biblioteca Centrală, cercetai o carte veche; fără să-ți fi fost înfățișat am venit la dumneata cu... mai bine să-i zic îndrăzneala celor șaptesprezece ani, de câți eram atunci, și ți-am dat coala rugându-te ca, dacă-ți va plăcea, să zici o vorbă la* Românul *despre mica mea culegere. Te știam din „curierele" dumitale bun cu cei începători într-ale literaturei îndeletniciri.*

Și ai vorbit la Românul, *ba ai vorbit în bine, și vorbele dumitale au dat avânt și altora și mie. În cei opt ani, ce au trecut de atunci, curentul a mers cu putere și dintr-o parte și dintr-alta, și dintr-a încurajetorilor și dintr-a încurajaților.*

Pentru lupta pe care ați întreprins-o dumneavoastră toți, cei cari iubeați poporul și roadele inteligenței lui, și pricepeați foloasele acestor roade, viitorimea vă va pomeni în veci. Dumneavoastră vi se datoresc culegerile de basme, de snoave, de cântece ce s-au înmulțit în acești din urmă ani, căci numai avântul ce ne-a dat autoritatea d-voastră de profesori, de conferențiari, de publiciști, ascultați și crezuți, ne-a făcut pe toți să avem curagiul trebuincios ca să înfruntăm, fără păs și fără deznădăjduire, zâmbetele batjocoritoare ale gloatelor de nepricepuți pretenționși.

Numai încurajerilor acestora suntem datori faptul că ne vedem astăzi munca pomenită în bine de oameni ca iubitul și respectatul nostru director de la Revista nouă, *d. Hasdeu, de la înălțimea catedrei sale de la Facultatea de Litere, ca d. Odobescu, care a scris în așa de frumoasă limbă românească, ca d. Émile Picot care ne-o explică franțuzilor la Școala limbilor orientale vorbite din Paris. Petricelele simple, culese de noi, au ajuns a avea preț mare, tăiate în fațete fără cusur și legate în aur lucrat de către marii meșteri giuvaergii...*

În afară însă de recunoștința mea de „basmagiu", care e împărțită între toți cari au luat asupră-le recunoașterea prețului acestei literaturi – atâta vreme neluată în seamă – și la care am lucrat mai mulți, eu unul îți datorez dumitale recunoștință, domnule Gion, care și aseară mi-ai făgăduit prefața ce-ți cerusem pentru culegerea mea de „basme", cu aceeași grăbită bunăvoință cu care totdauna mi-ai dat sfaturi și încurajeri în orice alt scriam or întreprindeam.

Dă-mi voie dar, domnule Gion, să-ți arăt astă recunoștință închinându-ți culegerea de față. E munca mea de opt ani, din cei mai frumoși ai unei vieți, aceia în care sunt numai plăceri, veselii și entuziasm; primește-o cu plăcere, te rog, căci eu ți-o închin cu cea mai din fundul inimei mulțumire.

Dumitru Stăncescu

1892, februarie 26

I

SUR-VULTUR

Odată, pe vremea de demult, când mâncau șoarecii pe pisici și erau mai înalți ăi pitici, adică așa vine vorba, da' eu spui adevărat, s-a întâmplat de a vărsat stăpânul pasărilor din lumea asta cinci chile de mei și a buciumat din bucium ca să se strângă toți supușii lui de pe pământ și să împartă meiul frățește.

Pasările cum au auzit buciumul, cum s-au adunat, care de pe unde erau, de au împărțit meiul parte dreaptă, cum le-a fost poruncit stăpânul. Dar după împărțeală - vezi dumneata cum s-a potrivit! - a prisosit un bob. Prisosind ăl bob s-au repezit toți, unul ca să-l ia el, ălălalt că lui i se cuvine, ș-a ajuns treaba din vorbă-n vorbă de s-a făcut o bătaie așa de din cale afară, că, cică, care a scăpat a scăpat mai schilod, mai ciontit, cum a putut, în sfârșit, dar care a murit, apoi a murit de tot.

Din astă bătaie a rămas beteag de aripă și Sur-Vultur, năzdrăvanul de pe tărâmul ălălalt, care cum s-a simțit că-l doare aripa a dat dosul târâș-grăpiș, și el cum a putut, într-o pădure mare cu copaci grooși-groși!... de nu era în puterea omului să-i fi coprins în brațe, și înalți de nu le puteai vedea vârfurile să fi avut cinci perechi de ochi, și s-a așezat p-o cracă, cam în marginea ei. Acolo, dacă s-a așezat, n-a stat mult și iacă s-a pomenit c-un vânător că întinde pușca să-l împușce.

— Măi creștine, zise Sur-Vultur cum văzu așa, lasă pușca jos, nu mă omorî, ci ia-mă de mă du acasă și mă arănește, că ți-oi prinde și eu bine cândva.

Vânătorul auzindu-l vorbind omenește lăsă pușca jos până sfârși, iar după ce sfârși iar o întinse spre el.

— Măi creștine, măi, te-nțelege, măi, că nu-ți vorbesc de rău, lasă pușca-n jos.

Ăla nu vru, ăsta iar îl rugă... în sfârșit, până-n trei ori; la a treia oară se otărî și vânătorul să-l cruțe și-l luă cu dânsul acasă gândind și el că cine știe... o fi ceva dacă vorbește el ca oamenii. Și-l duse acasă. Cum ajunse îl obloji la aripă cu boz, cu una cu alta, ca să-l vindece mai repede.

După ce-l obloji bine, Sur-Vultur ceru să-i taie o vacă să mănânce, ș-o mâncă toată.

A doua zi, nu, că să-i mai taie una.

— Păi bine, măi Vulture, tu mă lași sărac, măi!

— Lasă, ce-ți pasă, răspunse Sur-Vultur, știu eu ce fac, dacă-ți place, dacă nu... eu altfel nu pot să te ajut întru nimic.

— Mai na, dar.

Și-i dădu să mănânce câte-o vacă în fiecare zi, până nu-i mai rămase nici una. Ce era să facă? intrase în horă. În ziua când îi dădu p-a mai de pe urmă, se pomeni cu Sur-Vultur că-i zice să bată o prăjină de nouă stânjeni în mijlocul curții ca de vro palmă în pământ, și după ce o bătu Sur-Vultur o luă în sus și du-te și du-te și iar mai du-te... s-a dus până l-a pierdut din ochi omul.

Când l-a pierdut din ochi, a început și el să fluiere.

— Ia te uită, mă, îmi mâncă vitele și mă lasă așa!...

Și puse mâna să se scarpine-n cap.

În vreme ce se scărpina el în cap de necaz, numai se pomeni că-i vâjie ceva la ureche; când se uită, ce să vază?... Sur-Vultur se năpustise tocmai d-acolo din văzduh, cât putuse, cu pieptu-n prăjina din mijlocul curții și cum o izbise cu osul pieptului o vârâse pe toată în pământ!

Apoi se îndreptă spre rumân și-i zise:

— Îmi încercai puterea; acum pun-te-n spinarea mea și aidi!

După ce plecară înălțându-se în văzduh, taman când erau aproape de vântul turbat, Sur-Vultur numa dădu drumul rumânului din gheare și după ce-l lăsă de se învârti nițel îl prinse iar; apoi, după ce mai trecu nițel, iar îi dădu și iar îl prinse până în trei ori, după care-i zise:

— Vezi, așa frică am pățit și eu când ai întins pușca spre mine, cum ai simțit și tu acu când îți dădui drumul.

Apoi după ce mai umblară vreme îndelungată, iacă dădură de niște case, de la soare a fost putând ține rumânul ochii deschiși, dar la ele nu i-a putut deloc.

Sur-Vultur îi zise:

— Du-te la casele alea, că sunt casele soră-mi, și cere și tu din pomană, că-mi face mie, gândește c-am murit; iar când ți-o da tu să zici: „Bogdaproste, să fie pomană cui a făcut-o, da' Sur-Vultur să trăiască unde-o fi". Și să-i ceri nuca seacă dintre căpătâie.

— Bine, răspunse omul și plecă.

Dac-ajunse la casa surorii lui Sur-Vultur, și dacă i-a dat și lui de pomană, el a răspuns:

— Bogdaproste, da' pomană să fie cui a făcut-o, iar Sur-Vultur să trăiască unde-o fi.

— Ce, or n-a murit? or trăiește? întrebă cu bucurie sora; și de ce n-a mai venit p-acasă... pe un' s-a rătăcit?...

— Vine acasă, răspunse rumânul, da' auzi cică întâi să-i dați nuca seacă dintre căpătâie, și după aia vine, că-i trebuie să facă nu-ș' ce cu ea.

— Ba aia-i vorbă! răspunse sora, nu l-am văzut d-atâta vreme, nu l-oi mai vedea nici d-aci înainte, da' nuca seacă n-o dau.

Auzind așa rumânu se-ntoarse îndărăt, unde lăsase pe Sur-Vultur, și-i spuse că iaca și iaca.

— Sui pe spinarea mea, zise atunci Sur-Vultur, și ai să mergem la frate-meu.

Și o porniră.

Dacă ajunseră la frate-său, coborî rumânu jos de pe spinarea vulturului și se duse și la el, după ce-l învățâ Sur-Vultur să zică tot vorbele ce zisese când fusese la soră-sa.

Dar și frate-său răspunse tot în chipul ăla:

— Nu l-am văzut d-atâta vreme, nu l-oi mai vedea nici d-aci înainte, da' nuca seacă nu i-o dau.

Atunci Sur-Vultur, văzând că nici frate-său nu-i dă ce cere, o porni spre casele nevesti-si.

Alături de casele ei era un puț. Sur-Vultur zise rumânului:

— Du-te de scârțâie cumpăna puțului nițel și de te-o întreba cine e, să spui că ești om bun și ești trimis de Sur-Vultur.

Se duse rumânu, scârțâi cumpăna puțului și numai iacă auzi un glas:

— Cine e acolo la puț, că am o cățea brâncușe cu dinții de oțel, când i-oi da drumul îl face mici fărâme.

— Om bun e, răspunse rumânu, trimis de Sur-Vultur.

Când auzi nevasta lui Sur-Vultur așa, îndată ieși afară la poartă și-l pofti în casă și-l ospătă, și-i dădu de băut și apoi îl întrebă că ce vești îi aduce de la bărbatu-său.

— De vești, slavă Domnului, sunt bune, e sănătos, voinic; a avut un beteșug la o aripă, da' i-a trecut; acuma m-a trimis pe mine, că, cică, auzi, să-i dai dumneata nuca seacă dintre căpătâie, că-i trebuie, nu-ș' ce să facă cu ea.

Nevasta, cum a auzit ce-i cere, cum a răspuns:

— Să știu că nu mai văz cât oi trăi nuca seacă, da' eu i-o dau, că el multe știe face cu ea.

Și i-a dat-o.

După ce i-a dat-o, și-a luat rumânu ziua bună, a mulțumit că l-a ospătat, și a plecat de i-a dus nuca lui Sur-Vultur.

Cum a văzut Sur-Vultur nuca, îndată i-a zis rumânului să se urce iar pe spinarea lui, că-l duce acasă îndărăt.

După ce umblară ei până sfârșiră calea toată, câtă era, au ajuns cu bine în părțile unde sta rumânu. Acolo dacă au ajuns, s-a coborât din spinarea lui Sur-Vultur, și după ce s-a coborât, dânsul i-a zis:

— Ei, acu' na ție nuca seacă dintre căpătâie; când ăi avea trebuință despic-o frumos cu vârful custurii, că are să iasă din ea vite multe; vinde din ele, taie, fă ce știi; iar ce rămâne bagă-le la loc înapoi plesnind din ăst bici.

Și după ce-i dădu Sur-Vultur și biciul își luă ziua bună de la el, și se ridică, încet-încet rotogolindu-se în slava cerului, făcându-se mai mic, mai mic, până nu se mai văzu.

După ce se făcu Sur-Vultur nevăzut, rumânu vârî nuca în sân, puse biciul în dăsagă, că era un bici mic, și o porni înainte de merse pân' dădu d-o pădure mare, verde și răcoroasă.

Dac-ajunse la pădurea asta mai umblă ce mai umblă prin ea și găsi un luminiș unde se așeză la umbra unui frasin, să-i tragă un pui de somn, să-și mai vie în fire, că era amețit de drumul ce făcuse prin văzduhuri.

Adormi; dacă adormi nu se mai trezi până înspre seară, când cobora soarele spre asfințit, iar după ce se deșteptă, nemaiputând răbda până să ajungă acasă scoase custura și crăpă nuca seacă.

Ce să vezi, când o despică!... Câte nații de vite în lumea asta, el le-a fost avut toate; se umpluse luminișul de mișunau, nu mai aveau loc deloc, un ac să fi aruncat și nu cădea jos; boi cu coarnele aduse, lungi de câte-un cot, vaci mai mărunte cu ugerile pline de abia le puteau purta, oi cu lâna ca mătasea, armăsari de mâncau foc, catâri, măgari, capre, până și cerbi cu coarnele înrămurite; tot felul de lighioane care va să zică, erau acolo.

Se uită el bucuros la ele, le mai scuipă să nu le dăoache, ș-apoi se duse la dăsagă să scoată biciul, să plesnească, ca să le bage la loc. Când colo, ce să vezi? ia biciul de unde nu e... că-ncoa, că-ncolo, c-o fi tunsă, c-o fi rasă, biciul nu era și pace. În somnul lui, cine știe, o fi trecut vrun hoț și negăsind nimic la el, că bani n-avea nici frântură, o fi luat biciul, să nu zică încailea că nu s-a ales cu nimic.

Ei, acum ce să facă el cu vitele? că să le ia să le mâie de la spate nici gând să fi avut; cum era el să mâie sumedenia aia marea? ba se mai și răspândiseră prin pădure. Se așeză și el p-o buturugă și începu a plânge blestemând ceasul când adormise.

În vreme ce plângea el, numai iaca se pomenește alături cu Tartacot, Barbă d-un Cot, Călare p-o Jumătate de Iepure Șchiop, care-i grăi așa:

— Mă rumâne, nu mai plânge, eu știu ce-ai tu, și mă prinz să-ți aduc vitele și să ți le vâr în nucă, dacă mi-i da nădejdea ta d-acasă...

— Da' ce nădejde mai am eu acasă, vai de capul meu, zise rumânul supărat.

— Ai, ce-ți pasă, tu făgăduiește-mi-o, și eu îți vâr vitele la loc.

— Apoi dar, dacă e așa, ți-o dau, răspunse rumânul.

— Bine, ne-am învoit, urmă a grăi Tartacot, și scoase dintre

firele bărbii un bicișor numai cât degetul ăl mic, și plesni de trei ori din el. Cum plesni, cum intrară toate vitele în nucă, nuca se închise la loc, și rumânul se pomeni iar cu vitele înăuntru; iar Tartacot îi dădu și biciul să se slujească cu el la trebuință.

După aia, Tartacot pieri, și rămâind rumânul singur o porni înainte spre casă.

Pe drum, se întâlni la un puț c-un flăcău zdravăn și frumos c-o dăsagă la spinare, și-l întrebă unde se duce.

— Un' să mă duc, răspunse flăcăul, mă duc unde m-a rânduit tata, la Tartacot ăl dă are barbă d-un cot și umblă călare p-o jumătate de iepure șchiop.

Și plecă înainte flăcăul.

Taman atunci își aduse aminte bietul om că-și lăsase nevasta borțoasă, când plecase, și că flăcăul ăla era nădejdea de care el nu știa și pe care o făgăduise lui Tartacot, când i-a băgat vitele în nucă.

„Care va să zică eu lipsesc d-acasă de vro 16-17 ani, se gândi el, că el știa că lipsea de mult, dar nu credea că e atâta. Măre, cum trecu vremea!"

Și începu a plânge de necaz, că cum să-și dea el copilul pe mâna năzdrăvanului ăla, fără să se gândească; mai bine se lipsea de vite, că cu așa voinic de flăcău își agonisea el pâinea de toate zilele... Ei, dar ce să mai zici? ce se făcuse se făcuse. O luă și el înainte și se duse acasă.

Flăcăul, după ce umblă vreme ca la vreun an de zile, ajunse la Tartacot, care îi și arătă ce avea să facă, și fiind flăcăul vrenic în curândă vreme făcu pe năzdrăvan să-l iubească, să-l îngrijească și să-i dea ce avea mai bun.

Alături de ținuturile lui Tartacot, erau ținuturile Dracului, care avea o fată... o drăcoaică și jumătate, cu niște ochi de scăpărau scântei, cu gura mică... nu semăna cu tată-său neam; se vede că era făcută cu vreo pământeancă. Dar acum cu cine era făcută nu e treaba noastră, atât că flăcăul se amorează de ea... și s-amorează nu glumă, că de n-o vedea într-o zi se prăpădea de tot; fata iar, cum era împresurată tot de pocituri de draci, scălâmbăiați și negri ca tăciunele, fără nici un lipici, se amorează de el și mai și ca el de ea, și văzând că nu e rost să se ia amândoi, că cum s-ar fi învoit Dracul?... otărâră să fugă... și așa și făcură...

Într-o noapte, numai o puse flăcăul alături p-un armăsar turbat al lui, pe care i-l dăruise Tartacot, și p-aci le fu drumul!...

Taman spre dimineață prinse de veste drăcoaica, muma dracului, de fuga nepoată-si și repede porni pe fiu-său în urma lor.

Când a fost aproape să-i ajungă, fata a simțit și i-a zis flăcăului:

— Ia te uită-ndărăt de vezi ce se zărește.

— Vine repede o cioară neagră, răspunse flăcăul, după ce se uită.

— Ăla e spurcatu de tata, zise fata, eu mă fac bisericuță, tu fă- te călugăraș înaintea bisericuții.

Se făcură așa, și numai iacă și cioara fuga a trecut pe lângă ei, uitându-se-ncolo, că nu-i e datina dracului să treacă pe lângă biserică și să se uite la ea. Apoi, după ce se mai duse ce se mai duse înainte, văzând că nu dă de ei se întoarse înapoi și se duse acasă.

Cum trecu pe lângă tineri înapoi, cum se prefăcură și ei la loc oameni și porniră repede înainte.

Când ajunse dracul acasă și spuse mă-si că n-a văzut nici urmă de fată ori de flăcău, numai o bisericuță c-un călugăraș, drăcoaica i-a dat o palmă de i s-a zguduit creierii-n țeastă, că cică și la draci tot muierile sunt mai ale dracului, și-i cârpesc câte o dată de te miri, draci sunt ăia or ce sunt.

— Ăia erau ei, netrebnicule, nici atâta nu te-ai priceput? Fuga-ndărăt după ei, ce mai stai? Să-i ajungi și să mi-i aduci acilea, să le arăt eu fugă.

Dracu, cum a auzit vorba mă-si, fuga-ndărăt, până iar s-a apropiat de fugari.

— Ia te uită înapoi, ce vezi? zise iar fata, flăcăului.

— O coțofană neagră vine de foc.

— Fă-te pieptene și eu pădure.

Pân' să se facă, Dracu și el acilea; da' de un' să știe el că pieptenele și pădurea sunt fugarii după care alerga el? că el nu se prea pricepea așa mult la d-alde astea; astea mă-sa le știa bine.

S-a întors îndărăt iar fără ispravă.

Drăcoaica, dacă l-a văzut așa nevoiaș, l-a scuipat de necaz; apoi a pus o hanță pe ea, a încălicat pe piuă, a dat cu pistolu în fundul piuăi și o dată a sărit trei hotare lăsând flacăre în urmă.

Fata, cum simți că se apropie bunică-sa, a cărei putere și vicleșug le cunoștea bine, o cam sfecli, dar tot nu se dădu prinsă, se făcu o baltă mare cu mucii d-o palmă și pe flăcău îl prefăcu într-un rățoi.

Când veni drăcoaica a bătrână și văzu balta, îndată pricepu că aia e fii-sa și rățoiul e flăcăul, dar era taman în mijlocul bălții, și nu-l putea ajunge, că fata îl învățase pe el dinainte să stea departe de mal și să nu cumva să deschiză ochii, că i-i ia mă-sa, ci să-i ție închiși strâns.

Mătușa l-a tot momit cu una cu alta... că să vie să-i dea râme să mănânce... că aia, că ailaltă, rățoiul nu se apropia...

— Rățoiaș, maică, urmă dânsa, văzând că nu e chip să-l în-

duplece a veni la mal, ai văzut tu drăcoaica adevărată cum e: n-ai văzut; ia te uită-ncoa, că eu sunt curat drăcoaică, fata nu e, ea e curcită.

Flăcăul, prost, ce-i veni?... să vază și el cum e drăcoaica, că tot auzise mereu, dar de văzut nu văzuse niciodată... Deschise ochii s-o vază, și cum îi deschise, cum i-i sorbi drăcoaica, și plecă lăsându-l orb.

După ce plecă bătrâna, fata și flăcăul se prefăcură oameni iar la loc.

— Ei, vezi, zise fata, nu ți-am spus să nu deșchizi ochii? Acu rămăseși orb! Da' lasă că tot am nădejde să ți-i pui la loc. Așteaptă-mă aici, că eu mă duc să încerc să i-i fur.

Pe bătrână a fost ajuns-o un somn într-o pădure mare, lângă un izvor.

Fata, trecând p-acolo, o văzu și dacă o văzu îi desfăcu binișor mâna în care ținea strâns ochii flăcăului, i-i luă și puse în locul lor un găinaț de cioară, apoi se întoarse îndărăt.

Mătușa, după ce s-a deșteptat, și-a luat picioarele la spinare și a plecat spre casă.

Când a ajuns, fiu-său a întrebat-o:

— Ei, ai făcut vro ispravă?

— Cum să nu fac, ce eu sunt nătângă ca tine? i-am sorbit ochii... ia uite-i...

Când desfăcu mâna să-i arate ochii, ce să vază? Găinațul de cioară.

— Asta ți-e pricopseala? întrebă dracul pe mă-sa, care rămăsese cu gura căscată, apoi dar... na!...

Și-i plesni o palmă mătușii, vere, de-i sări ochii din loc și rămase ea oarbă.

Fugarii, de dincolo, văzându-se scăpați teaferi și nevătămați, se duseră acasă la tata băiatului, unde, după ce se cununară, făcură o spuză de copii și trăiră cu toții mulțumiți până la adânci bătrânețe, și cică iar, spun oamenii, că din astă pereche de om pământean cu drăcoaică au ieșit și buni și deștepți, dar și „oamenii dracului", și hoți și uțigași tot din ei au ieșit.

Iar eu încălecai pe o viespe
Și-o lăsai la d-voastră în iesle,
Să te duci, cocoane, că ești stăpân,
Să pui să-i dea și ei nițel fân.

Povestit de Dedu Dinu, ajutat de Ioniță al lui Radu Cojocaru, amândoi din Chirculești, plasa Câlnișteа, județul Vlașca.

II

CERBUL DE AUR

A fost odată, demult, demult rău,
Când fugeau şoarecii după pisici,
Şi erau mai nevoiaşi ăi voinici,

A fost, cică, un unchiaş ş-o mătuşe. Unchiaşul a fost având de la nevasta dintâi doi copii: un băiat ş-o fată, şi p-ăşti copii mătuşa, muma a vitregă, nu-i putea suferi, îi ţinea nemâncaţi, îi bătea de le învineţea carnea pe ei - bătaie de mumă vitregă, când e vorba; în sfârşit, vai mămuşoara lor ce viaţă duceau bieţii copii, c-avea zdripţoroaica o inimă neagră de-a fost ştiut-o şeapte sate primprejur, şi era şi prefăcută.

Într-o zi, ce i se năzări ei, nu, că ea nu mai mănâncă pâine şi sare cu moşul, de n-o prăpădi copiii; să-i ducă în ce pădure o şti şi să-i omoare, or să se piardă de ei, or ce l-o lumina Dumnezeu să facă, numai cu ochii de ei să nu mai dea, că s-a isprăvit.

Se necăji unchiaşul s-o înduplece, o întoarse, o mai suci, c-aşa, că pe dincolo... aş! Baba o ţinea una cu ce apucase de zisese.

N-a putut ieşi cu ea la căpătâi. Deci fiindcă era slab de inimă şi o iubea prea mult - vezi cum îl orbise pe el Dumnezeu la bătrâneţe - s-a hotărât moşul să-i facă pe voie.

Într-o zi... «hai, taică, cu mine la pădure să aducem niscai crăci să avem cu ce momi ăl foc», zise el copiilor. Copiii taman se jucau prin bătătură. Cum auziră că să meargă la pădure, prinseră bucuroşi şi porniră.

Dar vezi dumneata când vrea ăl de sus cu omul: copiii cum s-au jucat cu nişte cenuşe, sânul băiatului era plin pân-n gură; pe drum a tot curs cenuşe d-a lungul pe toate potecele pe unde au trecut.

Şi când s-a pitit moşul de ei, ca să se piardă, şi s-au pus bieţii copii jos pe o buturugă plângând că se vedeau singuri în desiş, numai a dat fata cu ochii de urma de cenuşe şi tot în fugă s-au dus după ea până acasă.

Ajunseră, dar nu îndrăzniră să intre în bordei, c-o ştiau pe mătuşe rea, şi te mira-te de nu i-o lua la bătăi învinuindu-i că s-au pierdut de tatăl lor.

Se lăsase frig, căci era cam pe înnoptate. Se urcară pe din dosul bordeiului - că era bordei făcut în pământ - şi şedeau lipiţi de coşul vetrii.

Unchiaşul şi baba se aşezaseră să mănânce; se auzeau lingurile cum se loveau de bliduri.

După ce sfârșiră de mâncare, mătușa de-a dracului, ca să amărască și mai mult pe unchiaș, zise:

— Aoleo, unchiaș, uncheșel, unde sunt bieții copilașii tăi, să ronțăie și ei aste uscături?

Copiii, de sus, auzind glasul ei mieros strigară pe coș:

— Aici suntem, mamă.

Și dădură fuga în bordei.

Baba să crape de necaz și mai multe nu. După ce adormiră copiii, ia-l pe moș la ocări și batjocorește-l cum era mai rău, că n-a putut nici atâta lucru să facă și el, nevoiașul.

A fost silit de a făgăduit că i-o duce a doua zi, și acum îi duce de nici nu mai vin.

Și, drept, a doua zi a băgat moșul de seamă, a deschis ochii în patru, și cum a pierdut pe copii, i-a pierdut de-a binele, că nu s-au mai știut întoarce. Au rămas în bunget.

Au stat ei, bieții, cât au stat, cu frică, tremurând vargă, că urlau și răgeau fiarele de ți se făcea părul măciucă pe cap, plângând de să fi muiat inima cuiva, de cremene să fi fost, dar ce să facă? ei au plâns, ei au tăcut. S-au pornit și ei, cu inima în dinți, când i-a răzbit foamea, să caute ceva d-ale mâncării. Ce să găsească? rădăcini, alt ce? După foame iacă și setea, apa nicăieri... se frigeau bieții copilași, săracii, și mai ales băiatul, că lui îi era mai sete, fetei nu prea îi era așa mult.

Taman într-un târziu dădură de o urmă de vulpe, plină cu apă de ploaie.

Băiatul se repezi cu burta pe pământ să-și mai ungă ale buze barim nițel. Dar când să le atingă de apă fata îl opri:

— Nu bea, frățiorule, zise, că te faci vulpe și nu mai are cine mă păzi.

Bietul băiat își iubea sora mult. Se gândi nițel și nu bău.

Mai încolo dădu de o urmă de urs, tot cu apă de ploaie.

— Nu bea, frățiorule, zise fata, că te faci urs și mă omori.

Nu bău băiatul nici de as'dată, dar se pârpălea de sete să moară.

Tocmai mai spre seară iacă și o urmă de cerb.

Zise fata că să nu bea, că se face cerb și o împunge, ci să mai aștepte, c-or da de vrun izvor, dar el nu mai putu răbda și bău.

Dacă bău, cum bău se făcu cerb, dar așa frumusețe de cerb că s-ar fi oprit vântul din adiere, și ar fi încetat pasările ciripirile și s-ar fi oprit norii pe cer să se minuneze cu toții și cu toatele de așa nemaipomenit cerb.

Trupul lui, cât era de mare, era numai și numai de aur, de strălucea să-ți ia vederile. Soarele rămăsese pe lângă el ca stelele cele mici pe lângă soare, iar coarnele cică i-ar fi fost lungi și pline de ramuri, și pe coarne și pe toată rămurica cică erau semănate pietre nestimate de sclipeau de o minune; iar de la vârful unui corn

la ălălalt s-ar fi cumpănit încetișor de colo până colo un leagăn împletit numai din fire de mătase.

S-a uitat cerbul, când s-a pomenit așa, la soră-sa care rămăsese încremenită, și din ochii lui ăia mari și vorbitori au început a se rostogoli lacrimi din belșug. Apoi a îngenuchiat în fața fetei și s-a silit s-o facă să priceapă ca să se urce sus în leagănul dintre coarne.

S-a suit fata și a plecat cerbul prin desiș, și la ce pas făcea leagănul pornea când înainte, când înapoi lin, și când i se făcea fetei somn adormea copilărește, legănată încetișor.

Au trăit ei așa în pădure, multă vreme; făcuse cerbul soră-si un culcuș într-un copac înalt, și așa-l făcuse că nu era cu putință omului or vreunei fiare să-i facă vreun rău.

Într-o zi, he! târziu încolo, după ce trecură ani la mijloc, de se făcuse fata mare, iacă se întâmplă de trecu un fecior de împărat prin pădure, umblând în vânătoare. Uitându-se pe sus după pasări, numai dă cu ochii de fată în copac. Cum a văzut-o cum i-a sfârâit inima, dar ce sfârâit, că nici nu mai știa pe ce lume e.

Drept, se și făcuse fata frumoasă de pica; avea niște ochi mari, mari și negri, avea un trup subțirel, avea o gură... zână, zână și pace, ce mai încoa și încolo; zână ca zâna a mai frumoasă ș-a mai fără cusur, ca zâna zânelor.

Lăsă feciorul de împărat pustiului și vânătoare și tot și se întoarse acasă. De acolea trimise sfetnici la toate peițitoarele din împărăție cu vorbă că a care i-o aduce la palat pe fata de sta într-un copac în pădurea cutare se pricopsește pe vecie, ea și tot neamul ei.

Una, bătrână, dibace, se prinse că o aduce ea; se duse în pădure, căută până dădu cu ochii de fată și se ascunse în apropiere, să vadă cum și în ce fel merg lucrurile.

Văzi și se cruci. Văzu cum venea cerbul cu rădăcini de da fetei să mănânce, cum o ajuta să se dea jos și o însoțea să se plimbe, cum o îngrijea, în sfârșit, și cum îl săruta ea și cum pe urmă, când era să plece cerbul, ea se suia în copac spre a nu întâmpina vreo primejdie.

Cugetă baba bine. Peițitorie nu încăpea; cui s-o ceară? cerbului? cum era să se înțeleagă cu el? ce, știa ea limba cerbilor? Mai nemerit, gândi ea, c-ar fi s-o ademenească cu ceva și s-o răpească, că altminteri chip nu era.

Se întoarse acasă, ceru împăratului doi cai buni de-i puse la o căruță, luă în căruță ce-i trebuia și porni la pădure. Intră și lăsă căruța mai departe în seama unui argat de la curtea împărătească, cu care se înțelesese. Pe urmă, în mână cu niște pirostrii, cu o căldare și cu o donicioară cu apă, se duse taman supt copacul unde era fata.

Făcu un focşor şi puse pirostriile pe foc d-a-ndoasele.

Fata de sus vedea. Îi strigă de acolo:

— Nu aşa, babo, nu se pun pirostriile aşa pe foc.

— Dar cum, măiculiţă, întrebă baba uitându-se în sus şi prefăcându-se că se miră că e acolo.

— Întoarce-le aminteri.

— Iacă le întorc.

— Nici aşa.

— Dar cum, fata mamii?

— Cu picioarele pe cărbuni, cum?

Le puse baba.

Când să puie căldarea, o puse cu gura în jos şi turnă niţică apă pe fund, de curse pe foc.

— Nu aşa, babo, zise fata iar.

Baba o puse pe o lature.

— Nici aşa; măre, femeie bătrână să nu ştie ea să puie o căldare pe foc!

— Nu ştiu, măiculiţă, nu ştiu, vai de păcatele mele, că uite, am stat şi eu bine, am avut slugi, n-am pus căldare pe pirostrii de când mama m-a născut, dar acum m-a ars focul, măiculiţă, şi iaca sunt nevoită să stau în pădure, că nu mi se mai vede din case şi din scareturi nici cenuşa, şi pe ea a luat-o vântul... Şi începu baba a se văita şi a plânge, că era prefăcută... ca o peţitoare, de!...

Fata de sus, înduioşată, zise:

— Lasă, babo, că mă dau eu jos să ţi-o aşez.

Şi se şi dădu.

Dar cum i-a atins piciorul pământul, cum i-a pus baba un căluş de gură, a strigat pe argat, şi urcând-o în căruţă a dat bice şi a intrat în goana cailor cu ea în curtea palatului împărătesc.

Feciorul de împărat, când a văzut-o, s-a isprăvit!... doar că nu sărea ca nebunii în sus, de părere de bine.

Făcu logodna chiar seara şi plănuiră şi nunta curând.

În vremea asta răsuna şi urla pădurea de zbieretele cerbului, şi aşa îi era de mare jalea că pierduse pe soră-sa încât le era milă tuturor vietăţilor pădurii de el:

Be-a, be-a!
Surioara mea,
Be-a!

Tot aşa se tânguia.

Tocmai într-un târziu îi veni minte să se uite pe jos, şi cum se uită dădu de urmele de paşi care mergeau până unde poposise căruţa, şi de aci se vedeau urmele roţilor, că se-ntâmplase de plouase şi era pământul moale.

Se duse după făgașul roților până la poarta palatului și acolo începu să zbiere:

Be-a, be-a!
Surioara mea.
Be-a!

Soră-sa, cum l-a auzit, cum a spus feciorului de împărat că e fratele ei cerbul, și l-a rugat să-l primească.

Feciorul de împărat l-a primit cu dragă inimă și a pus de i-a aurit un grajd de o minune de frumos, și a dat poruncă să-i dea nutreț ce iarbă era mai bună în împărăție.

Mergeau lucrurile strună; feciorul de împărat fericit, fata p-așișderea, că se iubeau, cerbul și el nu mai putea de bucurie... numai o țigancă roabă, de fusese ibovnica feciorului de împărat, urzea plan să prăpădească pe biata fată, sora cerbului, de necaz că din pricina ei nici nu se mai uita feciorul de împărat la dânsa.

Într-o zi, cerbul plecase să se plimbe prin pădure, și feciorul de împărat nu-ș' cu ce trebi se dusese de acasă.

Hoața de roabă nu scăpă prilejul, se duse la sora cerbului și o întrebă nu merge cu ea la pădure să culeagă flori, că «taman e o vreme de mai rar așa frumusețe», zise țiganca.

Ea vru și plecară. Culeseră ce culeseră și nevestei feciorului de împărat i se făcu sete; dacă i se făcu sete ceru țigăncei apă, iar țiganca, care era pregătită cu de toate, puse pe furiș în cană niște prafuri, și cum bău sora cerbului, cum căzu pe spate galbenă ca șofranul la față.

Pasămite prafurile alea erau cu putere de adormeau, și țiganca se gândi că cum era adormită, de-o lăsa-o acolo în pădure, repede vor nimici-o fiarele.

O dezbrăcă pe urmă de hainele ei frumoase, se îmbrăcă cu ele, se boi la obraz cu dres și se duse la palat ca cum ar fi fost nevasta feciorului de împărat.

Se boise cu așa meșteșug și-și schimbase glasul într-atât de bine, că feciorul de împărat nici bănui ce se întâmplase: putea țiganca să se bucure mult și bine de nelegiuirea ce săvârșise.

Dar cerbul simți îndată. Începu a se tângui și a zbiera:

Be-a, be-a!
Surioara mea,
Be-a!

Și bătea din picioare și da să împungă pe țigancă când o vedea. Țiganca, nu, că are ceva, e bolnav de boală rea, dacă dă el s-o împungă pe ea, și sfătui pe feciorul de împărat să-l omoare.

Până să se hotărască el să-l omoare, că nu-i venea, îi era milă

de așa frumusețe de cerb, cerbul peri, nu se mai văzu vro două zile, iar a treia zi numai se pomeni feciorul de împărat cu el că intră în curte tot într-o fugă și iar pleacă și iar se întoarce, și iar se duce mugind și dând din picioare, și uitându-se cu ochii ca cum l-ar fi rugat să meargă cu el unde l-o duce.

Se luă feciorul de împărat după el, însoțit de câțiva slujitori, și ajunse în pădurea unde sta întinsă biata fată adormită.

Să-i vie nebunie feciorului de împărat când o văzu, să se omoare singur de jale și mai multe nu. Făcură slujitorii o targă de crăci și puseră pe fată, apoi o luată spre palat.

Cum ajunseră, cum trimise băiatul la toți doftorii și la toți vracii din împărăție, să vie să vază nu e chip s-o deștepte.

Veniră toți cu toții, și unul băgă de seamă că nu era moartă, iar după ce văzu așa lesne îi fu să o deștepte.

Când se deșteptă, spuse sora cerbului cum și ce fel se întâmplase, iar feciorul de împărat puse de ucise pe țigancă cu pietre.

Acum d-o fi vrunul din d-voastră de n-a ascultat ce-am spus, eu n-am ce-i face, c-al doilea nu mai spui să mă taie; oi mai spune, când mi-o veni bine, altă poveste și mai minunată, cu zmei și cu balauri, da p-asta ba, că de!... popa că e popă, să iertați, și tot nu toacă de două ori pentru o babă surdă.

Povestit de Costache Georgescu, de fel de la Telega.

III

ÎMPĂRĂȚIA ARĂPUȘCHII

A fost odată ca niciodată, și de vreți a ști ce-a fost odată și altă dată n-a mai fost ascultați până-oi sfârși, c-acu abia începui.

A fost un împărat viteaz peste fire, că unde pornea cu război zvânta, de nu rămăsese domnie cât de mică, ori împărăție cât de mare, pe la hotarele împărăției lui, să n-o fi bătut el; și ăst împărat avea trei feciori tot unu și unu de viteji și de frumoși. În poveștele lui părintești, împăratul îi sfătuia să lupte înainte mereu, după ce-o muri el, că era bătrân și când-când își aștepta ceasul, și să supuie pe toți vecinii ca să se mărească țara lor, dar să nu care cumva să intre în împărăția Arăpușchii, care se hotărăște dinspre soare-apune cu a lor, că acolo le rămân oscioarele, căci orcare s-a dus, dus a fost, că-napoi nu s-a mai întors.

Veni vremea de zbură sufletul împăratului în văzduh și rămaseră feciorii lui împărați câte trei, că se iubeau și n-au vrut nici unu să se despartă. Ei, cum se urcară pe scaunu împărăției, nici laie nici bălaie, să intre în împărăția Arăpușchii, că ei gândeau

că tatăl lor numai își făcuse spaimă, fiindcă ei nu vedeau în țara vecină cu a lor dinspre soare-apune decât câmpii și iar câmpii, pustii goale; orașe, or sate, or oameni, neam! Și se învoiră ca să plece ăl mai mare cu oaste nenumărată, și de i s-o întâmpla ceva și nu s-o putea întoarce până într-un an, să plece ăl d-al doilea, și de nu s-o-ntoarce nici el până într-un an, să se ducă și ăl de al treilea.

Cum se învoiră așa și făcură. Strânseră oaste mare ca nisipul mării, și după ce-și luă ziua-bună de la frați se puse ăl mai mare în fruntea ei și azi nițel, mâine mai mult intrară în adâncu împărăției căreia îi zicea a Arăpușchii. Au mers ei așa, cale lungă să le ajungă și alt n-au văzut decât pustiu și cer, iar încolo nimic, nici fântână, de se frigeau bieții soldați de sete.

Când într-o zi, pe la nămiezi, iacă un palat de strălucea ca soarele. Cum îl văzu împăratu își orândui oștirea ca să fie gata de luptă și puse de împresură palatul. Când colo, în el nimic, nici picior de om, numai casa goală, da' o casă... halal să-i fie! Pe jos numai piatră, odăile mari și luminate de mii de lumini, că era mai lumină ca ziua; cirociovelele de la geamuri și canaturile de la uși numai de stejar săpat în chip de flori și de câte alea toate, iar ușa a mare era împodobită numai cu nestemate, de-ți luau vederile. Unde mai pui o masă mare așezată și încărcată gata, cu fel și chipuri de mâncări de-ți făceau cu ochiu și te zăpăceau de nu știai din care să iei mai înainte... Dar pivnița? lungă, nene, să fi umblat trei zile prin ea și să te fi rătăcit printre buțiile pline de vinuri, d-alea de când cu tata Noe, de să bei un păhăruț și să și începi a da d-a-ncâtelea.

Când văzură ostașii așa, fuga la pivniți, că mâncarea e fudulie, băutura e unde e, și băură până începură a le țiui urechile, și bolborosind câte alea ca niște năzdrăvani, adormiră bute. Ba adormiră și căpeteniile și împăratul, și dacă adormiră, peste noapte, iacă veni în zbor o fată frumoasă, de înlemneai s-o fi văzut, și când veni făcu zgomot de se sculară ostașii, dar ea numai îi amenință cu paloșul ce ținea în mâna dreaptă și toți rămaseră înlemniți în loc; tăie din ei câțiva și p-ăilalți îi luă în vârful paloșului și-i aruncă câte unu, din dosul palatului, peste alte hoituri de oameni. După aia, se puse și spălă dușumelele de sânge, strânse canalele buților - că ostașii de beți ce erau le lăsaseră deschise, de se făcuse vinul gârlă prin pivniță - puse masa iar, mâncă și ea, și spre ziuă își luă zborul, iar palatul rămase ca-nainte.

La curtea împărătească, frații lui așteptară un an, și la un an plecă fratele ăl mijlociu cu ce bruma oaste mai strânsese într-un an, și ajunse și el după îndelungă vreme la același palat, unde i se întâmplă taman ca fratelui său ăl mai mare. Și când se împlini un an plecă și fratele ăl mai mic, care era și mai deștept dintre toți.

Ajunse el cu oastea la palat, și oastea făcu tot ca alelalte dinaintea ei, dar băiatul în loc să bea și să se îmbete, se furișă dintre ai săi și se urcă într-un pom din fața palatului, și cum era pomul stufos, se ascunse de nu-l putea vedea nimeni, iar el vedea tot, și acolo aștepta toată ziua până seara.

Seara, auzi un vâjâit și văzu pe Arăpușca venind în zbor, o văzu și cum intră în palat și cum scoase soldații câte unu-unu în vârfu paloșului și se cătrănea bietul băiat de milă, dar ce să facă?

Numai ce se pomeni după aia că-și ia iar zboru, Arăpușca, cu paloșul în mână, și când o văzu atât îi plăcu nurii și toată făptura ei, că uită și de frică și de tot, se coborî din pom, încălică pe un cal care i se păru lui din ai ostașilor, și se luă în goană după ea. A avut noroc că Arăpușca nu se putea întoarce înapoi, că de-l vedea, atât îi era.

Și ține-te, băiete, aleargă fecioru de împărat, peste dealuri, peste văi, peste câmpii, prin păduri, de se schilodise calul alergând, și ajunse abia răsuflând în împărăția sticleților de era într-o pădure pe-un vârf de munte; acolo o pierdu din ochi. Ce să facă el? A prins a întreba printre sticleți, de nu știu unde stă.

— Nu știm, răspunseră sticleții într-un glas, dar, de vrei, să-ți arătăm calea ce ține ea, că trece mereu p-aici, dar nu se oprește niciodată.

Îl duseră bieții sticleți pân'la hotare, pe drumul ce urma ea, și acolo-l lăsară în voia Domnului. El dacă se văzu singur o luă înainte drept și după o vreme ajunse în împărăția corbilor, vulturilor și a cocorilor, și aceștia făcură tot ca sticleții, că nici ei nu știau unde stă Arăpușca, fără numai că o văd trecând în zbor pe acolo.

Merse el, și ieșind din împărăția lor intră într-a ciocârlanilor, grangurilor și cocoșarilor.

Împărații ciocârlanilor, grangurilor și cocoșarilor puseră pristav să strige pe toți supușii și întrebându-i, nici unu n-a fost în stare să spuie unde e locuința Arăpuschii.

Taman într-un târziu, iacă un ciocârlan șchiop venea șontâc, șontâc.

— Eu știu, mărie-voastre, unde e împărăția Arăpuschii.

— Știi tu?

— Cum să nu știu, păcatele mele, că d-acolo mi se trage d-am rămas șchiop.

— Cine e Arăpușca aia?

— E o fată, să trăiți, a căreia toată puterea îi stă într-un paloș; fără el e femeie ca toate femeile, dar cu el în mână prăpădește oamenea de o vrea.

— Nu cumva știi dumneata ce trebuie să fac ca să ajung în ținuturile ei? întrebă feciorul de împărat.

— Ba știu, dar e greu.

— Să fie cum o fi.

— Izbândă să dea Dumnezeu, dac-așa, zise ciocârlanul, și întinzând aripa îl atinse pe obraz și-i zise să se dea de trei ori peste cap.

Feciorul de împărat făcu în ăst chip și se prefăcu într-o muscă ca toate mușteie, doar că vorbea și pricepea tot.

— Acu, zise ciocârlanu, sui pe spinarea mea.

Și luându-și ziua bună de la împărați se ridică odată de ajunse pân' la vântul turbat și d-acolo se coborî în jos.

— Măre, da' iute zbori, zise feciorul de împărat, care abia se ținea să nu alunece jos.

— Păi altminteri e cale de trei ani pân-acolo, de-i umbla ca oamenii; d-aia te schimbai eu în muscă... Și mai sări de vro trei ori s-ajunse la hotar.

Aci dacă ajunse, ciocârlanul zise împăratului să se dea iar peste cap; el se dădu, se făcu om la loc și-l învață să se ducă pe un deal în sus și va da de casele Arăpușchii; să intre în ele pe din dos și va găsi o ușe cu totul și cu totul de aur; s-o deschiză, căci prin ea va intra în odaia în care doarme ea când se întoarce din călătorii.

Să aștepte acolo pân' se va culca, și fără să-l simță, de o putea, să intre să puie mâna pe paloș și să fugă cu el să-l ascunză și-n gaură de șarpe, numai să nu-l găsească ea când l-o căta. De-l vei lua, poți face cu ea ce vei vrea, că în el îi stă puterea întreagă.

Feciorul de împărat nu știa cum să mulțumească bietului ciocârlan de bunătatea lui, dar ciocârlanu, neplăcându-i plecăciuni multe, își luă zborul după ce-i pofti izbândă, și pieri în văzduh.

Băiatul făcu întocmai după povața ciocârlanului și izbuti a pune mâna pe paloș. După ce-l ascunse bine, se întoarse înapoi și voi să deștepte pe Arăpușca, dar neștiind cum s-o scoale mai frumos începu a o săruta, că, maică Doamne, mult îi mai plăcea; și-ar fi dat și viața pentru ea!

Arăpușca se deșteptă și văzându-se în brațele lui se încruntă și se ridică să puie mâna pe paloș, dar nevăzându-l la locul lui a priceput că e în puterea omului de era lângă ea, și fiindcă îi plăcea și ea că era frumos începu a-l săruta și ea, și... și iac-așa!

L-a momit ea, nu e vorbă, ca să-i spuie unde i-a ascuns paloșul, dar aș! feciorul de împărat să-i mai spuie... parcă nu-i era bine cum era!

După ce a stat câtăva vreme în sărutări și în dezmierdări, se cununară. Făcură o cununie... ce mai cununie! și ce mai mâncări!... am mâncat și eu la masă, da-n picioarele, că nu eram poftit și n-aveam scaun.

După cununie, plecară să vie în împărăția băiatului, și pe drum

ce să vezi? case, oameni, orașe în toată rânduiala. Pasămite Arăpușca ura oamenii și cu puterea paloșului ei îi prăpădise, dar acum fiindcă nu-l mai avea toate lucrurile își veniseră în fire. Ba a înviat și oștirile fraților băiatului cu frații lui cu tot.

Și-ncălicai p-o șea și sfârșii povestea, că doar n-ați fi gândit că-i minciună, că eu nu-s de când cu minciunile, ci-s de când cu minunile.

Povestit de Ion Georgescu din comuna Boțești, județul Dâmbovița.

IV

FRATELE BUCĂȚICĂ

A fost odată ș-altă dată n-a mai fost: a fost un dulgher și un zidar.

Acuma, ei se puseseră tovarăși: unde făcea zidarul zidăria, făcea și dulgherul dulgheria, dar văzând că nu prea le merge bine, fiindcă veniseră o grămadă de streini de le luaseră tot lucru din mână - nu că erau streinii mai buni, dar ce-i faci? așa erau oamenii în țara aia, alergau la strein, că li se părea că face lucru mai bun - se hotărâră să plece amândoi în țări streine, să-și încerce norocul.

Se pregătiră ei din tot și aducându-și aminte că nevestele le erau borțoase se învoiră cu zapis și jurământ, că dacă dintr-o parte o ieși fată și dintr-alta băiat, când le-o veni vremea, să-i însoare p-amândoi.

Și într-o duminică, după ce-și făcură cruce și-și luară ziua bună de la neveste, care, știi - ca muierea - începuseră să plângă, plecară cu Dumnezeu înainte. Nevestele mai plânseră ce mai plânseră și tăcură, că nu era să plângă cât lumea. Și după vreo patru luni făcu nevasta dulgherului o fată și a zidarului o bucățică de carne de sta toată ziua la foc într-o mânică de cojoc.

La dulgher acasă veselie, la zidar necaz; și cum să nu fie necaz? era o vreme de când se tot căznea cu el și când colo se pomenește cu o bucată de carne.

Dar bucățica de carne era năzdrăvană, că vorbea tot și știa tot dinainte, și așa, într-o zi, când se făcuse tocmai 17 ani de când plecase zidarul și dulgherul, spuse mă-si cum că a doua zi vine tată-său.

Veselie mare pe nevasta zidarului, gătește prin odaie frumos, pune de face o azimă, cumpără mălai nou, brânză, unt, trage o ciorbă zdravănă de știr, și așteaptă.

Taman pe înserate iacă și zidaru.

— Noroc, nevastă, ce mai veste? ce-ai făcut: băiat or fată?... unde e?

Nevasta oftă.

— Ce, or a murit?

Tocmai când era să-i răspundă că nu, iacă se auzi un glas de după sobă:

— Uite-mă aici, tată, ce, nu mă vezi?

— Unde, taică? întrebă zidaru, căruia-i mai veni inima la loc, dar care nu-l vedea.

— Ici în mânica de cojoc.

Bietul tată-său când îl văzu se mâhni și el, dar când mai stătu la vorbă cu el și-l văzu că e deștept și știe tot dinainte se mai înveseli.

Nu se luminase bine de ziuă, a doua zi după venirea zidarului, și Bucățică îl întrebă:

— Ce face dulgheru? îmi dă pe fii-sa de nevastă?

Tată-său se duse la dulgher.

— Bine-ai venit; ce vânt te-aduce așa în zori de zi la mine?

— De, nene, băiatu meu, cică... ce faci, auzi, cu fata, că lui i s-a făcut de însurat?

— Măi, fugi, nu ți-e și rușine să mai vorbești! nu-mi spuse mie nevasta ce e băiatul tău? O bucățică de carne de stă toată ziua la foc într-o mânică de cojoc, și să-mi dau eu fata, un bujor, dup-o pocitură ca aia?

— Păi bine, măi dulgherule, n-am făcut zapis, măi, și jurământ?

— De ce n-ai spus că n-o să fii în stare să faci om ca lumea? Dracu te-a pus să faci o bucată de carne?

— Măi, că nu l-am făcut eu, măi, nevasta l-a făcut.

— Cu cine l-a făcut? nu l-a făcut cu tine?... Dar, ce mai vorbesc eu degeaba? vorbă lungă sărăcie-n pungă, nu-ți dau fata, să fie ce o fi.

Se întoarse bietul zidar acasă opărit.

— Ei, tată, ce veste? îl întâmpină Bucățică, cum intră pe ușe.

— Rea, taică, cică ești pocit și nu vrea să ți-o dea deloc.

— Pocit, ai? E, păi lasă pe mine, i-oi arăta eu pocit... tu, taică, mâine de dimineață să te duci la împărat cu zapisul să i-l arăți și să vii să-mi spui ce zice el.

N-avu încotro bietul zidar; a doua zi, până-n ziuă, dădu fuga la palat.

Împăratu se scula devreme, c-avea treabă, că-și vedea singur de trebile împărăției.

Intră zidarul, îi spuse păsul și împăratu chemă îndată pe dulgher și-l îndatori să-i dea fata; și cum mai îndrăznește să mai cârcnească, când a făcut zapis și mai ales jurământ? nu i-e frică de Dumnezeu că lasă ceru să-i cază pe cap?

Silit fiind dulgherul să-şi dea fata după Bucăţică al zidarului, făcură nunta chiar în săptămâna aceea şi duminică seara Bucăţică plecă cu fata dulgherului acasă la el.

Casa lui Bucăţică - nu casa părinţilor lui, că el avea alta - era un bordei urât la înfăţişare şi vechi, băgat în pământ; dar când intră fata dulgherului înăuntru se cruci: bogăţii nenumărate, frumuseţi de-ţi luau vederile, aurării, pietrării...

Bucăţică o lăsă să se mire, să pipăie lucrurile, şi când o văzu c-a isprăvit se dete de trei ori peste cap şi se făcu un tânăr frumos de întrecea toate frumuseţile. Nişte păr negru lucitor şi mătăsos, ochi albaştri ca ceru şi mari, o gură mică, dinţi ca laptele ş-un trup de-i făcu atâta poftă fetei, că-i sări de gât şi-l sărută...

A doua zi de dimineaţă, se dădu iar peste cap şi se făcu Bucăţică la loc, jurând-o pe nevastă-sa să nu cumva să spuie cuiva ceva, nici chiar mumă-si, că el e vrăjit şi mai are o lună şi se face om la loc, dar dacă cumva o spune cuiva îl pierde.

Aş, muierea să ţie taina! ţinu cât ţinu şi ea, vreo patru zile, şi după aia spuse mă-si.

Seara, Bucăţică veni acasă prăpădit.

— Iii! muiere, ai spus mă-ti! M-ai pierdut. Na, ia punga asta de bani, de unde-ăi lua, să nu se mai sfârşească, ş-acu pleacă.

Plânse dânsa, plânse de-ar fi muiat şi-o inimă de piatră, dar pe Bucăţică, ba.

Dacă văzu şi văzu, plecă cu inima amărâtă, blestemând ceasul în care deschisese gura de spusese mă-si taina, iar bordeiul se dărâmă în urma ei până în temelie.

Pe malul unei gârle, umblau doi cerşetori: un orb ş-un şchiop. Orbul rupea dintr-un codru de pâine uscată, pe care-l ţinea în mână, când nu ştiu cum se împiedică şi-i scăpă pâinea din mână în apă. El, biet, începu să plângă, că nu mai avea decât aia. Şchiopul, şontâc, şontâc după ea; apa o ducea, el după ea şi orbul d-a-n boule după el, se ţinea de zdrenţele lui.

Şi alergară, ha-ha-ha să puie mâna pe ea o bucată de vreme, şi pâinea udându-se căzu la fund.

— S-a dus, mă orbule...

— Ce, mă?

— Pâinea.

— Ce spui, mă?... unde?

— La fund.

— Din pricina ta, şchiopule, de ce n-ai dat fuga după ea?

— Ie-te mă, orbu!... păi cin' te-a pus să-i dai drumu, nu ştiai că eşti orb şi n-o să poţi s-o vezi unde e?

— Ce mă faci orb, mă şchiopule, schilodule...

Și trosc în dreapta, plosc în stânga, căpătă bietu șchiop două scatoalce, de-i scăpărară ochii.

— Oliu!... că m-a orbit și pe mine orbul, n-ar mai vedea, și trosc și el.

Și trosc unu, plosc ălălalt, începură să se bată cum trebuie; dar nu trecu preț ca la un minut de ceas și șchiopul închise ochii, că-i lucea ceva de-i lua vederile.

Pasămite soarele își lăsa razele pe un acoperiș de tinichea: era o casă frumoasă de speriat.

— Ia ascultă, orbule, să nu ne mai batem, uite un palat: ai într-acolo să vedem, poate-om căpăta și noi ceva.

Și șchiopu șontâc, șontâc, iar orbul sprijinindu-se în băț, ajunseră la palat: o frumusețe de-ți lua ochii, dar oameni... neam, nici de prăsilă.

Se suiră ei amândoi sus... nimeni.

— Mare minune! se minuna șchiopu.

Ajunseră într-o odaie unde era o masă mare cu tacâmurile puse, numai bună de adus bucatele. Aci se opriră cerșetorii.

— Iliii! mă orbule, dac-ai vedea tu ce e aici te-ai mira.

— Ce spui, mă?

— He! he! minuni, mă, nu altceva!

— Ei, ce e?

— O masă așezată gata, numai să dea bucatele.

— Ce folos! zise orbul, dacă nu sunt și bucate, că mult mi-e foame, mă; bietul coltuc d-adinea...

Nici n-apucă să sfârșească bine și masa se puse singură.

Ei minune ca asta! Mâncară de se umflară, gândeau c-or plesni, când ce să vezi? odată auziră un zgomot mare, că se apropia...

— Aiti! ne-a luat dracu, cine știe cine-o fi... la alea după ma...

Până să isprăvească vorba, masa rămase goală de bucate dar tot așezată, și cerșetorii se ascunseră sub pat.

Nu trecu mult și iacă se deschise fereastra și intrară unsprezece porumbei. Cum intrară se dădură peste cap și se făcură unsprezece tineri frumoși și chipeși.

Se spălară pe mâini și pe obraji și se așezară la masă.

— Dar fratele Bucățică unde e? întrebă unul din ăi tineri, care văzu locu lui Bucățică gol.

— Că bine zici, zise altul, ce s-o fi făcut Bucățică?

— Îl cam durea o aripă ș-a rămas să vie în urmă, zise ăl de se afla în capul mesei, care era mai bătrân și, cum se vedea, mai mare între ei.

Nu trecu mult și iacă și Bucățică sosi șchiopătând.

Dădu bună ziua cu toți și după ce se spălă și el se puse la masă, dar până să mănânce ăilalți sfârșiră, se dădură iar peste cap, se făcură porumbei și plecară la treaba lor, rămânând el singur.

N-apucară să se depărteze bine de ferestre porumbeii, și lui Bucățică îi căzu cuțitul și furculița din mână și rămase gânditor, apoi șopti:

„Dor mi s-a făcut de nevastă!"

După aia se sculă și el de la masă, mai mult flămând decât sătul, și plecă și el după ăilalți tovarăși ai lui.

Orbul și șchiopul cum îl văzură plecat, fuga la masă, încărcară dăsagii cu ce mai rămăsese din bucate, ba se mai și certară pentr-o ciozvârtă grasă de miel, ș-apoi plecară.

Merseră ei ce merseră și văzură că rătăciseră calea.

— Mă orbule!

— Ce e, mă șchiopule?

— Am rătăcit calea, mă.

— Oleo? Păi ce facem?

— Eu zic una: ai să mergem pe calea d-apucarăm unde-om vedea cu ochii... mai știi norocul?... Vrei?

— Păi de ce să nu vreau? eu tot nu văz, unde-oi fi totuna mi-e mie, tot întunerec.

Și urmară drumul ce apucaseră.

Umblară vro două zile, când dădură d-un oraș, și cum intrară în el iacă o casă mare și frumoasă, și intra înăuntru mulțime de sărăcime. Șchiopul întrebă pe unul ce e acolo.

— Ce, nu știi?

— Nu.

— Ce spui?

— Ce să spui. Spui că nu știu.

— Păi aici sunt băile cucoanei miloase; faci baie și când pleci îți dă ș-un rând de haine pe d-asupra.

— I-auzi, orbule.

— Ai și noi, mă.

— Vorbă e! Să mergem...

Și intrară.

Ce să vezi! O frumusețe de băi de piatră, și calde și reci. Făcură baie și orbul și șchiopul; după ce ieșiră, veni la ei o femeie, îi frecă pe trup, le tăie unghiele, îi tunse, îi pieptănă, le dădu rându de haine și-i luă de-i duse așa schimbați într-o odaie.

Aci sta o cucoană p-un scaun și un cerșetor spunea o istorie. Cum sfârși el, cucoana le zise și lor să spuie ce știe, că d-aia îi îmbăiază și le dă haine, ca să-i spuie câte-o istorie, care ce-o știe.

— Apoi noi, cucoană, de! de un' să știm? Noi, niște bieți cerșetori, trăim și noi de azi până mâine, avem vreme să mai ascultăm povești, ca să știm spune?...

— Spuneți așa... ceva, vro întâmplare.

— Așa, zise orbul, spune mă istoria cu porumbeii.

— Ba spune tu, că și tu ai fost cu mine.

— Dec! spune tu, c-ai văzut, eu, orb, ce știu eu ce era p-acolo?

În sfârșit, se hotărî șchiopul și povesti tot cum s-a întâmplat: cum au ajuns acolo, cum au mâncat, cum au văzut porumbeii și cum unul de-i zicea Bucățică șoptise:

„Dor mi s-a făcut de nevastă!"

Cum auzi așa cucoana miloasă se sculă de jos, de unde ședea, și veni la dânșii.

— Duceți-mă acolo.

Că hâr... că mâr...

— Duceți-mă îndată... Vă dau bani să fiți bogați, cât ați trăi.

Pasămite cucoana miloasă era fata dulgherului, nevasta lui Bucățică, care din punga nesfârșită făcuse băile și dădea de milă cu îndatorire, să spuie tot săracul câte-o istorie, că doar de va afla de la vrunul ceva de bărbatul său, și iacă avusese noroc.

O duseră cerșetorii acolo, se ascunseră cu dânsa, și când rămase Bucățică în urmă și zise oftând: „Dor mi s-a făcut de nevastă!", fata dulgherului, hop! iese de după ușe și-i sare de gât.

Ce bucurie p-amândoi, că rămaseră îmbrățișați vrun sfert de ceas, de se plictisese și orbul auzind că nu vorbește nimeni și că nu se aude nimic, și întrebă pe șchiop încet:

— Da' ce face, mă?

— Iacă se sărută, ce să facă!

— De, mă, ce te răstești așa, or unde nu ți-a luat Dumnezeu ochii și ție, ca mie?

— E-te uită orbu, nene! mă, da al dracului ai fost, adevărat că omu-nsemnat e-al dracului.

— 'Ndec, că tu nu ești însemnat, șchiopule!

Șchiopul, supărat că-și dăduse în petec, hart!... o palmă orbului.

— Aoleo, că...

Dar auzind un țuțuit ca cum s-ar săruta cineva, conteniră bătaia și ascultară: pasămite Bucățică cu nevastă-sa se sărutau, și cuvintele de dragoste ce-și spuneau erau atât de frumoase și de duioase, încât orbul oftând trase pe șchiop de mânecă zicându-i:

— Te uită, mă, ce e și dragostea la rumân!

Seara, când veniră porumbeii acasă, găsiră pe Bucățică de gât cu nevastă-sa.

— D-aia era el trist, își adusese aminte de nevastă-sa! zise unul din ei.

Masa se așeză, se puseră cu toții împrejurul ei, și cu nevasta lui Bucățică, ba poftiră și p-ăi doi cerșetori, norocul lor, ca să nu fie treisprezece la masă. După ce mâncară pentru a din urmă oară cu toții, își luă Bucățică ziua bună plângând de la bunii săi tovarăși și plecă.

D-aci-ncolo rămase împăcat cu nevastă-sa, care se jurase să nu mai destăinuiască niciodată în viața ei nimic, iar orbul și șchiopul având parale din belșug nu se mai certară nicidecum și trăiră... până când muriră.

Auzit de la mama.

V

ZORILĂ MIREANU

A fost odată ca niciodată,
când se băteau urșii-n coade
pân' se betegeau la noade,
când trăia lupu pân sat,
și peștii pe uscat.

A fost o femeie căreia-i murise bărbatul, lăsând-o însărcinată. Într-o seară, sosind vremea să nască, se pomeni că făcu un băiat, care, cum deschise ochii pe lume, sări jos din pat și ceru armele tat-său, că îi e degrabă să plece.

Mă-sa că: „stai cu maica, băietaș; că cum o să umbli tu cu armele; c-o să ți se întâmple cine știe ce..."

Băiatul o ținea una că să i le dea și mai multe nu.

Dacă văzu mă-sa că n-o scoate la capăt, îi spuse să se ducă în podul casii și să-și aleagă, că acolo sunt mai multe.

Se duse băiatul, își alese care i se părură lui, și după ce se dete jos de-și luă ziua bună de la mă-sa plecă lăsând-o plângând.

Taman după ce plecă, se gândi dânsa că nici nu l-a botezat, și hotărî să-i zică: *De-cu-Seară*, căci seara se născuse.

Pe la miezu nopții, ce să vezi? O apucară pe biata femeie iar durerile nașterei, și după mult chin și vai, iacă mai născu un băiat care făcu tot ca ăl dintâi: ceru armele tat-său, își alese din podu casii care-i plăcură, și plecă. Ăstuia îi puse mă-sa numele: *Miez-de-Noapte.*

Și taman despre ziuă, când se luptau zorile cu întunericul nopții să-l gonească la pustia încolo, mai făcu încă unu căruia îi zise *Zorilă*, și care plecă tot ca ăilalți frați ai lui, doar că-și alese armele ale mai ruginite din câte găsi în podul caselor, iar nu ca frații lui, care-și aleseseră pe care le găsiseră mai curate și mai strălucitoare.

Acu' vezi dumneata minune... ăști trei feciori ai ălii femei veneau acasă în toate nopțile, care pe când se născuse: De-cu-Seară venea de când se însera; Miez-de-Noapte venea pe la miezul nopții, când cânta cocoșii, iar Zorilă, când se crăpa de ziuă, și fiecare

aducea vânat de umplea curtea mumei lor, ş-apoi plecau iar, după ce-i dădeau câte o bună ziua, căci ei, vezi dumneata, ăst meşteşug îl aveau: să vâneze.

Se întâmplă că pe vremea când veneau feciorii femeii în toate nopţile, fără greş, de aduceau vânat acasă, trei zmei răpiră ale trei fete ale împăratului ţinutului unde le era locul părintesc, şi uite cum, cică împăratu ălui ţinut avea trei fete frumoase ca nişte luceferi; şi, cică, ale trei fete coseau de nouă ani la o floare p-o basma fără să fi ieşit vreodată din casă, că nu le lăsa tat-său din pricină că ştia că zmeii le puseseră gând rău. Dar într-o zi, fiind poftit împăratul la o nuntă a altui împărat şi, vezi bine, ducându-se, că şi împăraţii se cinstesc unii pe alţii ca tot rumânu, le-a lăsat pe fete în paza unei babe care le păzea de când erau mici, şi i-a dat babei poruncă strașnică să nu cumva să le lase p-afară, că i s-a împlinit cu viaţa.

Dar fetele, cum au văzut că a plecat împăratul, au început a se ruga de babă să le lase numai niţel, doar să vadă şi ele cum e câmpul înverzit şi înflorit, că cum stăteau ele odaia le da într-o curte dosnică a palatului de nu vedeau nici verdeaţă nici nimic, numai soldaţii de erau de caraulă.

Baba la început nu vru, că o înfricoşase împăratul; dar când auzi că-i dau fetele trei sahane cu galbeni, de le-o lăsa numai până în prag, îşi călcă pe inimă, uită şi poruncile ale strașnice şi groaza morţii şi le lăsă; apoi se duse să-şi vază de treabă.

Fetele nu mai putură de drag când văzură frumuseţea firei, că cum venea, în faţa palatului era un munte plin de verdeaţă, şi taman din vârful lui cădea o apă care venea spumând şi colcotind printre pietre până aproape de casă; şi, vezi dumneata, cum venea de bătea soarele în ea, o făcea de părea a fi valurile ei valuri de aur şi de pietre nestemate; iar prin pomi cântau păsărelele fel de neam de viersuri minunate ce mângâiau auzul. Şi tot punând un picior înaintea ăluilalt, spre a vedea mai d-aproape toate, o dată se pomeniră fetele că se umple cerul cu nişte nori groşi şi negri, de se întunecă taman ca noaptea, şi apoi numai iacă zmeii călări pe cai cu aripi, pun mâna, care pe care-i plăcea, şi pornesc cu ele, neluând seamă la ţipetele şi la vaietele lor.

Baba, dincoa, cum văzu aşa, o sfecli de tot. Dar ea tot şireată; ce s-a gândit ca să scape de urgia împăratului?... s-a legat cum a putut şi ea mai bine cu mâinile la spate de un stâlp, şi când a venit împăratul, a început a plânge ş-a se tângui că au venit zmeii ş-au dat năvală în palat, şi după ce au bătut-o pe ea cum e mai rău şi au legat-o de stâlpul ăla, apoi au răpit fetele şi s-au tot dus cu ele.

Împăratul, biet, ce să facă? cum să-şi ia ele fetele? că le iubea peste poate, ca un tată bun ce le era... A pus d-a chemat pe toţi flăcăii din împărăţie şi le-a făgăduit fel şi chip de bogăţii, numai

și numai să-i aducă copilele îndărăt. Dar nici unul nu se prinse, că nici unul nu se simțea vrenic să se lupte cu zmeii, și nici știa vreunul încotro le era coprinsul. Numai un om bătrân spuse împăratului că sunt trei frați vânători, feciori ai unei văduve, cari numai ăia tustrei i-ar putea fi de folos, de ar fi să fie; dar ei măcar că sunt frați buni, nici nu se cunosc, căci nu se pot găsi toți o dată la un loc.

Împăratul, cum auzi așa, trimise să-i aducă pe mumă și-i porunci să-și adune feciorii la un loc și să-i pornească să caute și să aducă fetele.

Mătușa ceru să-i dea:

Un colț de prescură uscată
Ș-o basma uitată,

făgăduind că cu aste două lucruri îi va putea uni pe toți, și apoi plecă acasă.

Seara, când veni De-cu-Seară, îi spuse să aștepte nițel, că nu i-a putut face azima și-i dădu din prescură să-și mai prinză niței inima, până i s-o coace azima și să se șteargă la gură cu basmaua.

Băiatul făcu cum îi zise mă-sa: gustă din prescură, se șterse la gură cu basmaua, și cum se șterse, cum uită că are să se ducă, și se lungi în pat și adormi.

Pe la miezul-nopții, iacă și Miez-de-Noapte. Cum își aruncă ochii în pat și văzu om dormind, cum întrebă cine e.

— Un drumeț, măiculiță, mi-a cerut sălaș, și nu mi-a venit să-l gonesc ca ăilalți oameni de pâmprejur, ci i-am dat din vânatul tău, că mulți săraci se arănesc de pe urma ta, zise mă-sa.

— Bine-ai făcut, mamă... Da ia dă-mi ceva să mănânc, că mi-e degrabă să mă duc.

— Numai nițel așteaptă, măiculiță, că nu e azima gata; pân' s-o coace, mai prinde-ți inima cu ăst colțișor de prescură și te șterge la gură cu basmaua asta.

Flăcăul, cum făcu ce-i zise mă-sa, cum se întinse în pat alături de frate-său și începu a sforăi.

Și când se revărsau zorile numai intră pe ușe și Zorilă, cu care se întâmplă tot ca cu ăilalți frați.

Cum îi văzu muma lor adormiți bumben, îi coprinse pe câte trei într-o pânză și o cusu bine, să nu se rupă lesne.

Când se deșteptară ei și se pomeniră toți legați de un loc în pânză, o rupseră și sărira care de care să se taie, că fiecare dintre ei nu știa cine e ălalalt. Atunci muma lor se puse între ei și le spuse:

— Feții mei, nu vă tăiați, ci vă sărutați, că voi sunteți frați buni, copii ai mei și-ai lui bietu Mirea, bărbatu-meu, care a răposat până nu v-ați născut voi; și eu am cătat de v-am strâns la un loc pe

câte trei, ca să vă cunoașteți, spre a nu vă omorî cumva de vă veți întâlni prin pădure când umblați în vânătoare.

Frații, când auziră așa, se bucurară mult, se sărutară frățește și începură a se mai întreba de una de alta până se pomeniră cu niște slujitori ai împăratului că-i poftește pe câte trei la palat.

Plecară ei și cum ajunseră îi chemă împăratul în palat și le spuse ce cere de la ei, făgăduindu-le tot felul de bunătăți, și împărăția s-o împartă între ei, și pe fete să li le dea de neveste, de le-o putea găsi și aduce.

De-cu-Seară și Miez-de-Noapte răspunseră că nu se pricep ei la astfel de lucru, nici știu unde e coprinsul zmeilor, și nici nu s-ar prinde să se măsoare cu ei, că nu se simt în putere. Numai Zorilă spuse că a văzut la gaura vântului de pe tărâmul ălălalt urmă de papuc de împărătească.

— Se vede că p-acolo s-or fi coborât zmeii cu fetele în țara lor... Noi, măria-ta, urmă Zorilă, ne prindem să-ncercăm a ți le-aduce, dar să ne lași să jupuim trei ani la tei, ca să facem un vârzov[1] cu care să ne coborâm pe tărâmul ălălalt.

Împăratul, vezi bine, le dădu voie numaiîndecât; și ei, după ce jupuiră la tei trei ani, și făcură vârzovul cum cerea trebuința, se duseră la gura vântului unde văzuse Zorilă urma de papuc.

Acolo dacă ajunseră, hotărâră să se coboare întâi De-cu-Seară, că el era mai mare. Se legă el bine de mijloc, își făcu cruce, zise un „Doamne ajută" și se lăsă pe gaură, spunând fraților săi că, d-o mișca funia, să-l tragă sus.

Dar n-apucă să se ducă în jos de zece stânjeni și o dată mișcă funia să-l scoată afară, că era o beznă de întunecime p-acolo de s-a fost înfricoșat.

Miez-de-Noapte, văzând că frate-său ăl mai mare n-a făcut nici o ispravă, se legă de brâu să se lase el; așa spuse fraților să-l tragă înapoi d-o mișca vârzorul. Se coborî el ceva mai mult ca frate-său, dar și el hâțână de trei ori să-l tragă afară, că ce-a văzut acolo s-a înspăimântat; cică erau

Șerpii ca butiile
Și broaștele ca ploșcile,

și alte felurimi de feluri de lighioane și spurcăciuni de numa să le fi văzut și să ți se fi făcut păru măciucă pe cap și inima numai cât puricele.

Zorilă, când văzu că nici frati-său ăl mijlociu nu e mai viteaz, se legă el cu vârzovul, și după ce-și luă ziua bună de la frați le zise:

1. Funie (n. D. S.).

— Măi neică, pe mine din ce-oi hâțâna din aia să-mi dați drumul mai afund.

Și se lăsă pe gaură și se duse cât ținu vârzovul; și vârzovul a ținut taman până unde a pus piciorul pe pământ sănătos.

Acolo era numai pustiu, nu era nici casă, nici om, nici pasăre, și nici iarbă, numai pământ și iar pământ.

Pe bietul Zorilă îl coprinse, biet, și pe el frica, că de!... om era, nu era altă lighioană; dar nu-l ținu mult, ci scoase un bici, de găsise la un loc cu armele tat-său, și plesni de trei ori. Cum plesni, numai se pomeni cu

Cal înșelat,
Înfrânat,
Cum e bun de-ncălecat.

S-aruncă pe dânsul și o porni spre a căta casele zmeilor, ăi de furaseră pe fetele împăratului.

Merse el, merse o zi ș-o noapte întruna fără odină, și taman a doua zi dimineața dădu de casele zmeului ălui mai mare: niște case mari și frumoase.

Cum le văzu, intră călare în grădină și începu a-și încura calul printre flori.

Nevasta zmeului, fata împăratului a mai mare va să zică, când l-a văzut alergând prin grădină și stricând florile a deschis fereastra și i-a strigat:

— Măi fecior de lele ce mi-ai fost, ce-ți strică ție florile de le prăpădești, și nu vii mai bine la mine să stăm de vorbă?

— Taci, să nu zici vro vorbă rea, îi răspunse Zorilă, că ți-oi fi și eu vrun ram.

— Ei, păi poftim în casă dacă e așa, i-a zis dânsa.

Și-a intrat Zorilă în casă și l-a ospătat femeia, și i-a dat de-a băut, ș-apoi l-a întrebat cum și ce fel.

— Iaca, am venit să te scap pe dumneata din mâna spurcatului de zmeu și să te duc îndărăt la împărat.

— Greu ți-o fi, zise oftând fata împăratului, că e zmeul puternic și nu-i iei putea da de cap.

— Acu oi încerca și eu; de-oi putea, bine, de nu, m-o omorî și pace.

În vreme ce vorbeau ei, numai iacă se auzi un vuiet mare.

Zorilă întrebă ce e aia și fata îi răspunse că e buzduganul zmeului.

Venea de peste nouă moșii, și a fost picând în poartă, apoi în masă, și apoi a sărit de s-a prins în cui.

Zorilă, cum l-a văzut astâmpărat în cui, a pus mâna pe el și învârtindu-l de trei ori pe d-asupra capului numai l-a azvârlit

înapoi; iar buzduganul s-a dus vâjâind ș-a căzut dinaintea calului zmeului, taman când vrea să treacă podul de aramă. Calul cum l-a văzut, cum a început să sforăi ș-a se da înapoi.

Zmeul dă-i limbă, dă-i cu picioarele în burtă... calul n-o pornea din loc, deloc.

Hi! cal de leu,
De paraleu,
De bun viteaz al meu;
Ce stai
Și răsai
Și-ndărăt te dai?

îl întrebă zmeul.

— Cum să nu mă dau, dacă numa de Zorilă Mireanu mi-e cam frică niţel, și taman el a venit pân aste locuri? a răspuns calul.

— Doar nu i-o fi adus

Vântu perișoru
Și cioara oscioru

din coprinsul lui, în coprinsurile mele, zise zmeul.

Dar tocmai când zicea așa iacă și Zorilă venea în fuga calului, să întâmpine pe zmeu.

— Ce vrei, frate? l-a întrebat zmeul, când l-a văzut.

— Am venit, vere, să iau fata împăratului, și de n-ăi vrea să mi- o dai, apoi să ne batem în luptă dreaptă, că e mai dreaptă, și care-o birui, biruitor să fie.

— Bine, a răspuns zmeul, ș-a și sărit jos de pe cal.

Și se luară, nene, și se suciră și se învârtiră, până a fost venind soarele în chindii, ș-atunci nu-ș' cum l-a adus Zorilă pe zmeu, dar l-a pus jos și i-a tăiat capul cu paloșul. Apoi i-a aruncat stârvul supt pod împreună cu al calului pe care-l omorâse calul lui, pe când se lupta el cu zmeul, ș-a plecat înapoi de-a spus fetii împăratului isprava ce a făcut. Dânsa n-a mai putut de bucurie când a auzit c-a scăpat de zmeu și l-a sărutat frățește pe Zorilă și i-a dat calului o baniță de jăratic, căci calul lui Zorilă numai jăratic mânca.

A doua zi, Zorilă se sculă în zori de zi, întrebă pe fata împăratului pe un' s-o ia să se ducă la soră-sa a mijlocie, și după ce-și făcu cruce plecă.

Când ajunse la fata a mijlocie, făcut tot ca la a mai mare: intră în grădină și începu a-și încura calul prin flori, până prinse fata de veste și deschise fereastra de-i zise:

— Măi fecior de lele ce mi-ai fost, ce-ți strică ție florile de le prăpădești?

— Taci, să nu zici vro vorbă rea, că ți-oi fi și eu vrun ram, răspunse Zorilă.

— Dacă-mi ești ram ceva, vino de-mi spune o vorbă bună și ți-oi spune și eu ție, a zis fata împăratului.

Zorilă, cum auzi că-l poftește în casă, intră; și când stăteau de vorbă, numai iacă sosește buzduganul zmeului; el cum îl vede așezat în cui îl ia și-l azvârle îndărăt tot ca p-al său, și se duce de se întâlnește cu el lângă podul de argint.

Dar cu ăsta a fost mai groasă, c-a ținut lupta două zile și două nopți, ș-abia a treia zi l-a biruit Zorilă; ș-apoi, după ce i-a aruncat stârvul lui și p-al calului sub pod, s-a întors îndărăt la fata împăratului căreia îi spuse că-i dăduse de cap zmeului; și a doua zi plecă spre palaturile fetei alii mai mici.

Fata a mai mică a împăratului era și mai frumoasă decât surorile ei și d-aia și zmeul ăl mai mic, care o furase, pusese s-o păzească o căţea rea. Când a ajuns Zorilă la dânsa și a bătut în poartă să-i deschiză, ea a strigat dinăuntru:

— Cine ești și ce vrei, c-am o căţea brâncușe cu dinții de oțel, te face mici fărâme.

— Sunt om de pe tărâmul ălălalt, a răspuns Zorilă.

Și când a auzit fata așa a legat căţeaua cu lanțul, ș-apoi a deschis de l-a poftit în casă, bucuroasă c-a mai dat cu ochii de om pământean.

Pe când întreba dânsa ce făcea tată-său, mă-sa, rudele... aiti și buzduganul zmeului, poc în poartă, poc în masă, și se așează în cui.

Zorilă puse mâna pe el și când îl azvârli o dată se duse bietul buzdugan valvârtej și trecu vâjâind pe la urechile zmeului și căzu mai dincolo, afundându-se până în măciucă în pământ, taman când era zmeul pe podul de aur.

Calul zmeului începu a sforăi ș-a se da înapoi, când văzu așa.

Zmeul îi dădu gură să meargă, dar calul spuse curat:

— Nu mai merg înainte, că numai de Zorilă Mireanu mi-e cam frică nițel și taman el a venit pân aste locuri.

— Ai înainte, mă căluțule, îl îmbărbăta zmeul, că doar nu i-o fi adus

Vântu perișoru
și cioara oscioru

din coprinsul lui în coprinsurile mele.

Dar nici n-apucă dihania să sfârșească bine, și numai iacă și Zorilă venea ca vijelia și se opri taman alături de el.

— Ei, ce vrei, frate-meu? îl întrebă zmeul.

— Ce vreau eu n-o să vrei tu, măre zmeule, și dar zic să ne

luăm la luptă dreaptă și de mă-i birui tu, biruit să fiu, iar de te-oi birui eu, apoi te tai bucăți cu paloșul și-ți iau pe fata împăratului ș-o duc la tat-său îndărăt, că nu mai poate de dorul ei.

— Apoi dar să ne luptăm, zise zmeul. Și se și luară. Și dă-i și sucește-l; se luptară trei zile și trei nopți, că era zmeul voinic tare; dar și Zorilă nu se da cu una cu două. Și taman a treia zi când a fost soarele la nămiezi, știi, când e zăduful tare, numai iacă un corb trecea încet pe d-asupra capetelor lor.

Zmeul, cum îl văzu, începu a se ruga de el:

— Corb, corbișor, du-te la ăl izvor de-ți moaie aripioara-n apă și vin de-mi pică o picătură pe limbă, că mi s-a uscat de tot și mă răpune Zorilă. Du-te, corbulețul meu, că de mi-ei face ăst bine mare ți-oi da două stârvuri să mănânci.

— Eu-ți dau șase, corbule, de mi-ei aduce mie, că mai am aruncat patru: două supt podul de aramă și două supt ăl de argint.

Corbul de!... ce să facă?... a tras și el la cine-a dat mai mult, și cum i-a udat limba lui Zorilă, cum a mai prins flăcăul putere și i-a retezat capul zmeului.

După ce sfârși în ăst chip și cu zmeul ăl mai mic, se duse de mai petrecu până a doua zi la fata a mai mică, care era să fie nevasta lui, că el era mai mic între frați și ea mai mică între surori, și se îndrăgosti cu ea, apoi o luă și pe ea și pe alelalte două surori și se duse cu ele la gaura pe care s-a coborât el de pe pământ.

Acolo a legat fetele bine cu vârzovul, a tras de trei ori de el, c-așa vorbise cu frații că d-o trage de trei ori să știe că a scăpat fetele, și frații le ridicară sus. Apoi au lăsat vârzovul iar, ca să se urce și el. Dar Zorilă avea bănuieli asupra fraților lui, și ca să-i încerce, în loc să se lege el, legă un pietroi și făcu semn să-l tragă în sus. Dar ce să te pomenești, vere, că nu-l traseră cât vede ochiul și unde-i dădură drumul vârzovului o dată de intră pietroiul de trei palme în pământ, când ajunse jos.

Ce jale gândești că l-a coprins pe bietul Zorilă văzând fapta fraților săi!... S-a așezat jos și a început a plânge ca un copil. Ce să facă el acum? să rămâie cât o trăi în pustiul ăla, singur?... S-a sculat și el ș-a plecat încotro a văzut cu ochii, ș-a umblat o grămadă [de] vreme, până a dat d-un copac mare în care era un cuib cu niște pui de pajură ș-un balaur cu trei capete încolăcit pe copac se urca spre ei cu gurile căscate.

Puii, cum îl văzură pe Zorilă, începură a se ruga de el:

— Mă creștine, mă, omoară păgânul ăsta de balaur, că se căznește mama de nouă ani să scoată pui și nu poate de el, că vine și-i mănâncă pe toți; omoară-l, zău, că ți-om face și noi ce ți-o fi de trebuință.

Zorilă când a auzit așa n-a mai stat la îndoială; s-a gândit că poate l-or scoate pe lumea de unde venise; scoase paloșul și-l tăie pe balaur ciopârți, ciopârți, apoi îl făcu purcoi în trei grămezi.

Puii, cum îl văzură mort pe balaur, ziseră lui Zorilă să se urce sus în copac ca să-l ascunză, să nu-l vază muma lor când o veni, că-l sărută până îl înghite; ș-au scos un tulei de la aripă și l-au ascuns în el.

Seara, iacă și pajura venea tristă la cuib crezând că nu-și mai găsește puii vii. Când îi văzu teferi și sănătoși, se prăpădi cu totul de bucurie:

— Cine v-a scăpat, puișorii mei, să-i dau ce mi-o cere? își întrebă ea puii.

— Cine ne-a scăpat a luat-o-ncoa spre soare-răsare, răspunseră puii.

Pajura cum auzi, cum plecă într-acolo și s-a dus, ș-a umblat până a ocolit pământul tot, dar degeaba.

Când s-a întors a fost scăpărând foc văpăi din ea.

— M-ați mințit, puișorii mei; spuneți-mi drept, că uite mor, plesnesc.

— Ți-l spunem, dacă ne-i făgădui că nu-i faci nimic.

— Ce să-i fac? că eu îi dau ce mi-o cere.

Auzind puii așa l-au scos, dar de bucurie pajura cum l-a văzut l-a înghițit.

Puii începură să plângă și să se jelească că, cum, în loc să-i răsplătească binefacerea ce-i făcuse, să-l omoare?

Dar pajura le spuse să nu le fie teamă, și-l vărsă mai frumos de cum fusese întâi.

— Ei, flăcăule, ce ceri de la mine drept răsplată că mi-ai scăpat puii de moarte?

— Să mă scoți pe tărâmul ălălalt, răspunse Zorilă, alt nimic.

— Greu lucru ceri, băiete, da ți-l fac, c-așa m-am prins cu vorba: să-ți fac ce mi-i cere. Să iei cu tine nouă bivoli și nouă butoaie cu apă, că altminteri nu ajungem până sus... Te duc eu la o pădure unde poți prinde bivolii și unde poți tăia lemne pentru butoaie.

Și l-a dus la pădure, și acolo, cu ajutorul calului ș-al paloșului lui, ucise nouă bivoli și legă și nouă butoaie; iar peste nouă zile le puse pe spinarea pajurei, se așeză și el, ș-o porniră. Merseră, merseră până mâncă pajura toți bivolii și bău toată apa, că ea înghițea dintr-o dată câte un bivol și apa dintr-un butoi, când căsca gura. Iar când fuseră aproape să ajungă pajura ceru să-i mai dea; dar Zorilă neamaivând nimic și fiindcă pajura îl amenința că nu mai poate și cade jos îndărăt de nu i-o da, tăie o bucată din picior, ș-așa ajunseră cu bine pe pământ. Și iacă d-atunci a rămas secul piciorului jos la talpă.

În vremea asta, fraţii lui Zorilă se însuraseră cu fetele împăratului şi pe sora a mai mică o făcuseră găinăreasă, iar pe băiatul ei – că rămăsese grea cu Zorilă, şi făcuse un băiat – îl puseseră să umble după porci.

Acum Zorilă ieşind pe tărâmul ăsta s-a îndreptat, vezi bine, ca *omul, spre casă.*

În drum, p-o câmpie, numai iacă o turmă de porci şi un băieţaş după ei.

— Mă neică, îl întrebă Zorilă pe băieţaş, vrând să intre în vorbă cu el ca să afle cum şi ce fel mergeau lucrurile, al cui eşti tu?

— Da' nu ştiu nici eu al cui mai sunt, a fost răspunzând băiatul; sunt al lui unu Zorilă Mireanu şi pe mama a băgat-o fraţii lui la ei găinăreasă şi o batjocoresc cum e mai rău; iar pe mine m-a pus să le păzesc porcii; da' şi eu o duc vai de mine, că seara când e la demâncare fraţii toţi strigă colo:

U! na ogar,
Na porcar!

Şi ogaru dă fuga, al dracului, mai iute şi mănâncă toată mâncarea, şi eu rămâi tot nemâncat. Apoi, când închiz porcii:

Purceaua pân' n-o pup în bumbăreaţă
Nu intră-n cotineaţă.

Ia vai de lume... Iii! căci nu trăieşte tata, că le-ar arăta el lor... da' de!... n-am avut parte nici eu, nici biată mama, zise băiatul podidindu-l plânsul.

— Taci, măi băiete, că eu sunt tat-tău, nu m-au omorât, c-a vrut Dumnezeu cu mine, da' tu să taci, să nu le spui lor nimic, numa na... când o mai zice purceaua diseară s-o pupi în bumbăreaţă, să-i tragi o bâzdoacă d-astea colo la mir, c-apoi intră ea-n coteneaţă.

Luă băiatul bâzdoaca şi seara, după ce ajunse acasă, când vru să bage purceaua în cotineaţă, şi zise ea s-o pupe în bumbăreaţă, unde îi trase, vere, băiatul o bâzdoacă!... d-a început purceaua să ţipe de gândeai că ce e aia; a ţipat până au auzit fraţii lui Zorilă şi i-au strigat băiatului:

— Bată-te Dumnezeu, hoţule; tot hoţ ca tat-tău ai să te faci.

Dar băiatul de colo nici nu se uită la ei, ci se întoarse spre purcea:

— Te pupai, fi-mi-r-ai a dracului!

Şi cum se înnoptă bine numai veni şi Zorilă. Când îl văzură fraţii, doar că nu căzură jos de frică... Dar Zorilă nu le făcu nimic, ci-i zgorni din casă, după aia făcu nuntă cu fata a mai mică a

împăratului, se duse acasă la socru-său și stătu cu el până muri bătrânul; iar după ce muri, se făcu el împărat și trăi multă vreme în fericire, cu nevasta și cu copilul pe care li-l dăruise Dumnezeu.

Iar eu încălecai p-o viespe
Și vă spusei astă poveste.

Povestit de Dedu Dinu, din comuna Chirculești, plasa Câlnistea, județul Vlașca.

VI

CĂLUGĂRAȘ

A fost odată un împărat și o împărătească, și ăst împărat și a împărătească aveau o fată minune de vrenică, iar de frumoasă, când era vorba, pica, știi, mai altmintrelea decât toate frumusețile, că-ți lua văzul, iar inima nu ți-o mai simțeai la locul ei de se întâmpla s-o vezi, că parcă ți-o lua cu dânsa.

Într-o noapte, taman când împlini 16 ani, visează fata un vis; se făcea c-auzea un glas care-i zicea:

„Fată frumoasă, bărbatu-tău e mort, și de te-i duce la el, acolo unde e mort, ș-ai sta nouă ani, nouă luni, nouă săptămâni și nouă zile, citindu-i la cap și bocindu-l, a învia și nu s-a mai pomeni căsnicie mai potrivită ca a voastră".

Se scoală fata a doua zi, și cum se scoală fuga la mă-sa să-i spuie visul. I-l spuse și o puse să i-l tălmăcească, să-i spuie ce e.

— Iacă vis, ce să fie? zise mă-sa; nu ți-o da-n gând acu să te duci să-l cauți?

Plecă fata pe gânduri din odaia mă-si și se dădu jos în grădină, când ce să vezi! nu făcu zece pași ș-auzi un glas ca din pământ, care-i zicea taman vorbele de le-auzise noaptea în vis. Ș-apoi d-aci încolo un' se ducea, încotro se întorcea auzea glasul spunându-i mereu vorbele alea, de-ajunsese, biata fată, să nu mai aibă chef, să nu mai vorbească, numai se tot gândea.

Tat-său văzând-o așa se silea să-i facă toate poftele, o plimba, îi cumpăra câte alea toate... degeaba, că ea tot tristă era.

Într-o zi, ai să meargă împăratul la vânătoare și să-și ia și împărăteasa și fata. Plecară cu curteni după ei, cu oaste, și merseră, merseră pân' dădură d-o pădure deasă și cu niște copaci groși și înalți de să fi gândit că acolo a uitat-o Dumnezeu de când lumea, că picior de om nu prea avea semn să fi intrat prin ea.

Acum ce era să facă, să se întoarcă îndărăt dacă ajunseseră pân-acolo?... intrară cu toții în pădure și se afundară în ea bine, să

vază unde-or ieși, când iacă o rărişte zmălțată cu fel și chipuri de flori, iar în capul răriștei un palat; dar așa minune de palat nu mai văzuse nici împăratul nici curtenii de când îi făcuse, cine-i făcuse; strălucea, nene, de rămăsese soarele pe jos, că-l întunecase de parcă nici n-ar fi fost.

— Măre, dar al cărui împărat o fi minunea asta de palat? întrebă împăratul.

Curtenii se uitară unii la alții, că nu știau nici unul spune; numai unul dădu răspuns întrebării împăratului cum că el știe pricina, că palatu-ăla avea cică o pricină. Și începu să spuie în astfel de chip:

— Palatul ăsta, măriile-voastre, e al unui zmeu: ăst zmeu venind într-o zi acasă a găsit înăuntru la nevastă-sa, care era femeie pământeancă, pe un fecior de împărat tânăr, care era, cică, feciorul lui Roșu-Împărat. Dar, cică, când a văzut el în ce chip îl înșela nevasta, așa s-a cătrănit încât pe loc a ucis-o, iar pe feciorul de împărat, pe iubitul ei cică l-a prefăcut în stană de piatră și pe slugile de prin curte aidoma, că de ce l-au lăsat să intre în palatul lui.

— Bre! făcu împăratul, zi aicea zace oscioarele bietului fecior al lui Roșu-mpărat, ș-alde tat-său nici nu i-o fi știind de urmă.

— Ba știe, măria-ta... că fiindcă să vezi dumneata... e un șiretlic la mijloc. Cică feciorul Împăratului Roșu poate să-și vie în fire, să învieze, dar în ce chip, vezi dumneata, n-o știu spune, numai tat-său știe, că a trimis zmeul p-o vrăjitoare de i-a spus.

Fata împăratului sta ș-asculta.

— Ia să intrăm și noi să-i vedem, frate, zise împăratul, cum ori fi.

— Aș, păi de unde, măria-ta, că mână de om nu poate deschide încuietorile. Câți au încercat!...

— Măcar, eu tot vroi să-ncerc.

Și puse mâna pe clanța porții, împinse, smuci, degeaba! Mai puse pe vro câțiva curteni... nimic!

— Ia stai, tată, să încerc și eu, zise domnița, să vedem n-oi putea-o deschide eu.

— Ietă mă minune! nu puturăm noi coșcogeamite cruci de voinici și ea... Măi, că minunată ai fost, fa fetico...

Și se puse împăratul pe râs.

— Râzi, d-ta, tată, dar eu tot încerc, zise fata.

Și cum zise așa și făcu, puse mâna pe clanță și cum o trase în jos se și deschise poarta și intră înăuntru. Dar cum intră, poarta se închise după ea și o prinse acolo, iar împăratul, împărăteasa, curtenii rămaseră pe dinafară și rămași au fost, că înăuntru nu mai puturăm răzbate.

Acum să fi auzit chilomane pe ăștia de ici c-au rămas fără fată, ea biet de dincolo, că-i era frică, căci rămăsese singură într-o curte

mare și pustie unde nu erau decât câteva hoituri împietrite. Că aoleo, că vaoleo! geaba plângeau toți, că poarta sta ca o stâncă, nu era în puterea nimului s-o deschiză ori s-o dea jos.

Acum fata mai plânse ce mai plânse, și văzând că nu e chip să scape trecu curtea și intră în casă, să vază ce e pe acolo, sui scara de piatră și dădu d-o ușe; nici n-apucă să puie mâna și se deschise singură; d-aci trecu printr-o grămadă de odăi ale căror uși se deschideau singure înaintea ei, și ajunse într-o sală mare, dar mare nu glumă! și în mijlocul ei ce să vază!? un pat împodobit frumos și pe el întins un stei de piatră în chip de om, dar frumos!... de să nu te mai fi deslipit de el, iar dasupra capului atârnată o bucată de piatră, care zicea cum că: „Cine l-o păzi nouă ani, nouă luni, nouă săptămâni și nouă zile citind în cartea ce e pe scaun și bocindu-l îl va învia, și al de-l va învia, de va fi bărbat îi va fi frate, de va fi femeie măritată îi va fi soră, iar de va fi fată o va lua de nevastă".

Se gândi fata: nouă ani... ani sunt ăia, nu glumă, ce se face ea singură în pustietatea aia? Și când se mai învârti prin odaie și se văzu singură, ba și c-un mort alături, o apucă o jale, ș-o apucă un plânset de să fi dat cineva mult cu multul să nu fi fost pe acolo s-o audă.

Ei, dar ce să facă, plânse ce plânse și tăcu, că și plânsul e cu rostul lui, a plâns bunioară până i s-au uscat ochii de lacrămi ș-apoi a tăcut. A tăcut ea, dar numai inima ei știa ce știa.

A stat așa până a doua zi spre seară ș-a apucat-o o foame, știi, d-alea tătărăștile.

— Or oi muri aci de foame, Doamne? strigă biata fată, prăpădită.

Ce să moară, nene! ce să moară, că se pomeni, cât te ștergi la ochi, c-o masă măreață de bucate, de gândeai că... nu mai știu ce; și vinuri, și zaharicale, ș-o pâne albă... știi, mai albă ca laptele, și tacâmurile străluceau de nu puteai ține ochii pe ele, că erau numai aur.

Mâncă fata, bău și se dădu odihnei nițel, că era prăpădită, nu atâta de osteneală, cât de obidă. După ce se sculă, văzând că n-are încotro, că stă degeaba, puse și ea mâna pe cartea de lângă mort și începu a citi pe ea... și așa tot citind la capul mortului întruna, trecură, nene, nouă ani, nouă luni și nouă săptămâni. Când mai erau nouă zile, iacă aude pe la poarta palatului strigând: „Roabe de vânzare, roabe, ai la roabe!"

— Iiii! că bine-ar mai prinde o roabă d-alea, gândi domnița, s-o mai pui să-l bocească și ea, iar eu să mai trag un puișor de somn, că nu mai poci.

Și nu stătu mult la gânduri, chemă p-ăl de vindea roabe și-i dădu două pungi de galbeni pe una ș-o cumpără.

Dac-o cumpără îi spuse fata toată șiretenia cum merge și-i spuse să-l mai bocească și ea pân' s-o odihni nițel.

Țiganca - că țigancă era roaba - se puse la capul mortului și începu să-l jelească, iar domnița se trânti p-un pat și dormi dusă, preț ca la vro cinci zile, și după aia s-a sculat.

— Ei! păzești bine? întrebă domnița cum se deșteptă, s-a întâmplat ceva?

— Păzesc, domniță, dar de întâmplat nu s-a întâmplat nimic.

— Acum treci de te mai odihnește și tu, că-i fi ostenit, și pe urmă te scol eu când o fi să mă culc iar.

A adormit și țiganca două zile ș-apoi a sculat-o fata zicându-i că, mai fiind două zile până să se împlinească vremea să se scoale feciorul Împăratului Roșu, s-o lase să doarmă o zi ș-o noapte, iar dimineața zilei a doua s-o scoale să-l păzească ea.

Și după aia se culcă și rămase țiganca.

Cum văzu țiganca pe fata adormită bine, se sculă de la capul mortului, se duse la ea, o dezbrăcă frumos, fără să simtă, de hainele ei de domniță ș-o îmbrăcă cu ale ei; după aia veni iar lângă mort și începu a-l boci până s-a sculat, iar pe domniță a lăsat-o să doarmă.

Când se sculă feciorul de împărat, dădu cu ochii de țigancă...

— Ce, dumneata m-ai păzit atâta vreme?

— Păi cine, luminate împărate? eu...

— Da' aia de acolo cine e? întrebă împăratul dând cu ochii de domnița adormită.

— Ia, o păcătoasă de roabă, am luat-o să-mi dea vreo mână de ajutor și ea doarme bumben.

— Zi, dumneata m-ai bocit?

— Eu, măria-ta.

— Ei, dar dumneata să-mi fii nevastă, zise feciorul de împărat.

Dar zicea fără chef, că lui îi da brânci inima spre ailaltă, dar tot nu se lăsă, că-i plăcea peste poate și, uitându-se cu drag la ea, cum se făcu cum nu că fata rămase însărcinată. Iar a doua zi își luă cu el câțiva curteni, că pe ceilalți hotărî să-i lase la palat spre pază, și plecă la împărăția tătână-său.

Iar țiganca rămase ca doamnă în palat și fata de împărat dormind dusă.

Merse feciorul de împărat ce merse, după ce porni spre împărăția lui tată-său, și numai se pomeni pe drum că-i ajunge la ureche un glas tânguitor.

— Ce să fie glasul ăsta, măi? întrebă el pe vizitiu; ia te uită înapoi de vezi ce e.

— Nu văz nimic, măria-ta, numai o picătură de lucru negru, dar nu-mi pot da bine socoteala că ce e.

— Lasă caii mai încet, să vedem, nu s-o mai apropia.

Mai trecu ce mai trecu și iar se auzi glasul, dar acum se auzi desluşit.

— Ia te mai uită, măi, de vezi nu poţi zări ceva.

— Ba om se vede, măria-ta... e un călugăr, vine tot în fugă-ncoa.

— Lasă la pas, până ne-o ajunge. Și cum lăsă vizitiul caii la pas, numai se pomeni feciorul de împărat, nu peste multă vreme, cu un călugăr a cărui faţă nu i se vedea, că era mai de tot acoperită.

— Ia stai, călugăraș... De unde vii?

— De departe viu și mi-e degrabă.

— Sui colea alături de mine, dacă ţi-e degrabă.

Și călugărașul se sui lângă feciorul de împărat, iar trăsura o porni înainte.

— Dar de ce-ţi sunt ochii plini de lacrimi?

— Cum să nu-mi fie?... că trecui pe lângă un palat mare și frumos ș-am auzit un glas duios că cânta jalnic așa:

De cu seară, fecioară,
Peste noaptea mămușoară
Și dimineața văduvioară.

— Iii! se gândi feciorul de împărat, aia e fata a frumoasă d-am găsit-o dormind lângă patul meu când m-am deșteptat.

Și-l coprinse pe flăcău, mare, o milă ș-un dor de fată, că lui îi și plăcuse cum o văzuse, de-l junghia la ficaţi.

Iar călugărașul plângea bietul lângă el de se prăpădea.

— Taci, călugăraș, taci și mai spune ceva.

— De cu seară fecioară,
Peste noapte mămușoară
Și dimineața văduvioară,

răspundea călugărașul și ofta și ofta... de ţi se rupea inima să-l fi auzit, iar glasul lui blând și jalnic așa-l pătrundea de adânc pe feciorul de împărat încât prinse un chip de dragoste pentru călugăraș, că n-ar mai fi vrut să se despartă de el pentru toată lumea.

Într-un sfârșit, după îndelung umblet, ajunse feciorul de împărat acasă.

Când l-a văzut bietul tat-său și biata mă-sa așa se bucurară, că gândeai că s-or prăpădi.

— Dar călugăru ăsta ce rost are? îl întrebă mă-sa uitându-se la el cam chiondorâș.

— Călugăru ăla nu se desparte de mine.

— Ba e vorbă, nu-l pui eu p-ăla la masă cu noi, zise împăratu.

— Da' de ce, tată?

— De ce, de ne ce, asta e, scurtă vorbă!

— Păi bine, mi-a ținut de urât atâta vreme, să-i dau barim să mănânce și odaie să se culce la noapte.

— Las' că pui eu să-i dea odaie și demâncare, zise mă-sa, dar la masă cu noi nu-l voi cu nici un chip.

Și-i dădu bietului călugăraș o odaie murdară la un loc cu slugile și niște lături de bucate de-ți era mai mare scârba să le vezi, necum să le guști.

El biet, nu zise nimic, dar noaptea, după ce se culcară toți, scoase un inel din deget și trase o cruce în văzduh cu el, zicând să se facă un palat, și ce să vezi, măre, ce să vezi?... că cât te ștergi la ochi ieși ca din pământ un palat alături de al împăratului, de-l lăsase p-ăla pe lângă el de părea bordei, și învelit numai cu pietre scumpe, de luminase noaptea strălucind.

A doua zi, când se sculă împăratul rămase cu gura căscată și multă vreme nu-și putu veni în fire văzând așa minune de palat durat într-o noapte. Chemă pe împărăteasă, chemă pe fiu-său, și ăsta cum văzu fuga se scoborî jos și se duse acolo ca să vază al cui e și cum și ce fel. Când intră înăntru, pe cine să vază?... Pe călugăraș, pe cine?

— Da' ce, al tău e, călugăraș, palatul ăsta minunatu?

— Al meu.

— Da cum îl făcuși așa-ntr-o noapte?

— Vezi că am eu un inel fermecat de la tata.

— Da' cine e tat-tău?

— E un împărat mare, ca ș-al tău.

Și cum zise aste cuvinte își și lepădă zdrențele alea de haine de călugăr cu care era îmbrăcat, și-și scoase potcapiul de se pomeni feciorul de împărat în față cu fata pe care o lăsase dormind în palatul de unde plecase, și era îmbrăcată în niște haine d-o minune de frumoase, iar părul-i negru căzuse în valuri până la pământ.

Și... și ce?... și iaca se azvârliră unul în brațele ăluilalt și se dezmierdară, iar printre sărutări îi spuse fata toată istoria, îi spuse și șiretenia roabei, iar când veni împăratul ăl bătrân, că gândea că i s-o fi întâmplat ceva lui fiu-său de nu se mai întoarce, îl găsi sărutându-se cu fata.

— Măi, da' ce e asta? întrebă el cum îi văzu.

— Păi uite, tată, cum merge treaba: uite așa și uite așa... și-i istorisi împăratului toată șiretenia, iar la urma urmelor o încheie așa:

— Și p-astă fată de-mpărat, tată, am s-o iau de nevastă.

— S-o iei, vezi bine, c-așa bujoraș de fată nu mai găsești tu să colinzi lumea întreagă.

— Să ne dai blagoslovenie.

— Ei, cununați să fiți, și prunci să vă dea Dumnezeu. Aiti... tii!... că mare noroc ai avut, mă, bată-te scârba, mai zise împăratul uitându-se cu drag la noră-sa, halal să-ți fie!

Ei, și după aia au făcut nuntă împărătească și s-au veselit și împăratul ăl bătrân cu tot neamu, și s-a veselit și norodu de veselia împăratului, și s-a veselit, cum s-ar zice, cu toții, numai pe zgriptoroaica de țigancă o legară de coada unui cal neînvățat și-i dădură drumul de se prăpădi, iar eu

Încălecai p-o șea
Și sfârșii povestea.

Povestit de mama mamii, doamna Maria Pariano.

VII

NOROCUL ȘI NENOROCUL

A fost o dată... e mult d-atunci și de m-ați apuca de scurt nici n-aș ști când, dar a fost un împărat mare și puternic. Și era așa de milostiv și de drept, că venea lumea la el, să le facă dreptate, de prin nouă împărății.

Împăratul era bogat și în bogății și în copii. Și cum să n-aibă, că se căznise împăratul o vreme, o viață de om, căci nu era tânăr, slavă Domnului! avea părul și barba albă colilie, și când e vorba să fi fost tânăr, ar fi avut atâta înțelepciune, câtă avea el, care trecuse și prin ciur și prin dârmon...

Ar fi fost fericit împăratul, dar ce făcu, ce drese – n-avu de lucru – se pomeni încă cu un copil pe lângă ăi doisprezece ce avea.

— Iii! nevastă, rău, frate; avem treisprezece copii. Rău număr. Încailea nu făcuși doi gemeni... Trebuie să pățim noi ceva: or o muri vreunul, or cine știe ce, că e puntul ludii, și unde e puntul ludii s-a isprăvit.

Parcă zisese într-un ceas rău, că de când se născu fata asta – că fată făcuse împărăteasa – din rău în mai rău o duse bietul împărat. Ba lăcuste, ba vrajbă între prieteni, ba boale, ba bătălii... ajunsese biata țară, în vreo zece ani de zile, de -i plângeai de milă. Lumea gândește că dacă e împărat, or om bogat, e fericit, dar nu știe că cu cât ești de sus, cu atât și neajunsurile sunt mai mari.

Ăsta, iaca coșcogeamite împăratul, bogat, una alta, și el mai nenorocit ca sărmanul de n-are ce mânca, fiindcă se știe că nu fac banii fericirea omului, ci mulțumirea sufletească.

Ei... unde am rămas?... așa... „îi plângeai de milă".

Pe bietul împărat îl durea inima de atâtea necazuri, căci era iubitor de supuși și drept, dar se poate să te lupți cu Dumnezeu?... Tăcea și el, că n-avea ce face. Dacă văzu că nu mai scapă țara de necazuri, se hotărî să cheme pe toți vracii și înțelepții din vremea aia și să ție sfat cu dânșii, cum că ce e de făcut.

Dar nici ei nu se pricepeau; numai unul mai bătrân, când auzi de nașterea fetei, zise împăratului:

— Măria-ta, aici e buba. Copilu ăla – să am iertare – e pacoste și pe capul țării și p-al d-tale, și cum să nu fie dacă e el al treisprezecelea! Dar, de!... noi să-ncercăm... du-te d-ta într-o noaptea și vezi cum dorm copiii, și să-mi spui mie.

— Bine, răspunse împăratul, m-oi duce. Și chiar în noaptea aia intră în vârful degetelor în cămara unde dormeau copiii. Toți dormeau ca lumea, dar când ajunse la fata a mai mică se minună: dormea cu genunchii la gură și stârcită să ferească Dumnezeu.

Ieși împăratul din odaie și toată noaptea nu închise ochii de necaz și de mâhnire.

A doua zi, venind bătrânul cel înțelept, îi spuse împăratul ce-a văzut, iar dânsul oftând a zis:

— Până nu vei depărta fata de casă, zi bună de la Dumnezeu n-o să mai vezi.

Ce țipete! Ce chilomane! Și cum, Doamne iartă-mă, să nu fie! că înțeleptul mai zisese că dacă vrea împăratul să îndrepteze lucrurile să depărteze fata cu totul, s-o trimeață afară din împărăție.

Nu-i venea împăratului, că de! era sânge și carne din sângele și carnea lui. „Dar ce e vinovată țara să pătimească din pricina mea?", cugeta el fiind un om drept și bun. Mai bine oi îneca necazul în mine, dac-așa mi-a fost scris să pătimesc, și să scap țara de năpaste.

Cum zise și făcu. Spuse fetii pe departe, cum și ce fel. Fata... mică, plânse; plânseră și surorile, plânseră și frații și mai vârtos mama, ba plânse și împăratul, dar ce să facă?

A doua zi, după ce o îmbrăcă în vestminte frumoase și-i dădu bani și toate trebuincioasele, porunci împăratul unei femei de-ale casei s-o întovărășească, și fata plecă plângând.

O luă, biata, spre soare-răsare și merse și merse, zi de vară până-n seară, vorba aia, și ajunse la hotar; aici dădu drumul femeii de era cu ea și o luă singură înainte. Pe drum, se întâlni c-o țărancă. Cum o văzu, o chemă și o rugă să facă schimb cu hainele ei țărănești și să-i dea p-ale ei de prințesă, și să-i mai dea și bani pe d-asupra. Ce vorbă! Cât clipești din ochi țăranca se dezbrăcă, se îmbrăcă cu hainele prințesei, luă banii și p-aci ți-e drumu la sat, să se mândrească cu norocul ce dăduse peste dânsa; iar fata împăratului o luă înainte, și merse și merse vreme îndelungată până dădu de un

oraș mare și frumos. Dar ce mărime? că nu-i dădeai de căpătâi, și frumos de speriat: avea niște case mari de zece-douăsprezece staturi de om, parcă erau făcute pentru uriași, așa erau de înalte.

Bani îi mai rămăseseră ei niței, dar ce să facă, nu erau să mai ție mult; banul nu e ca năpastea: scapi lesne de el. Se gândi ea ce să facă să n-ajungă vremea să n-aibă ce mânca. Nu doară că nu i-ar fi dat unul și altul dacă ar fi cerut, că p-atunci era lumea bună și milostivă, nu ca acum de te gonește ca p-un câine, de-i ceri ajutor, dar nu-i venea ei: sângele ei de împărat nu o lăsa; așa întrebă de nu e vrun loc să se bage slujnică. Nici asta nu-i prea venea, dar încailea era ban câștigat cu sudoarea feței și nu mai avea, nu era loc de stat pe gânduri și pe ales. Așa intră într-o casă ce-i ieși înainte și întrebă dacă nu cumva le trebuie vro slujnică. Dar nu era nici un loc gol și stăpânul o îndreptă la o casă din apropiere. Se duse fata și-i spuse o slugă că într-adevăr n-au fată în casă și o luă s-o ducă la stăpâna sa.

Intră cu ea în casă. Dar ce casă, că în ea numai frumuseți, de-ți luau vederile; aurării, argintării, pietre scumpe, bogății nevoie mare, îi era milă fetii și să calce prin casă. Mai văzuse ea bogății și la tată-său, dar ca aici ba.

În sfârșit, ajunse la ușa odăii în care sta cucoana; o deschise și dădu cu ochii de o arăpoaică neagră și buzată, urâtă de te lua groaza: unde avea o gură mare până la urechi și buze mari roșii de-atârna o oca în jos... s-o visezi noaptea și mai multe nu!

Chemă pe fată cu binele, că altminteri era dulce la grai, și pe când se tocmea îi veni fetii să scuipe, dar îi fu milă să scuipe și în scuipătoare, așa era de frumoasă, și scuipă drept pe buza arăpoaicii.

Arăpoaica pe cât era de urâtă, pe atât era de bună, că altminteri de și-ar fi pus mintea cu dânsa o prăpădea, dar se mulțumi să-i zică cu blândețe:

— Ei, fata mea, eu sunt urâtă, dar cât sunt de urâtă, atât mi-e norocul de frumos; și cât ești tu de frumoasă, atât ți-e norocul de urât; și am să-ți arăt.

Fata s-a minunat de atâta bunătate și i-a căzut în genuchi de s- a rugat s-o ierte, și i-a povestit toată viața ei: cum era fată de împărat, cum fusese al treisprezecelea copil la părinți, cum o gonise tat-său după sfatul vraciului și în sfârșit tot, precum știm și noi; iar arăpoaica ridicând-o de jos cu bunătate i-a poruncit ca chiar în seara aia să puie într-o odaie pe care i-o va arăta, o masă frumoasă și gustoasă cu câteva feluri de bucate din ale mai alese, și vinurile de asemenea, iar dânsa să se ascunză sub pat, ca să vază norocul arăpoaicei.

Așa și făcu fata, și pe la miezul nopții se deschise ușa și văzu, de sub pat, de unde era ascunsă, un tânăr frumos de pica și îndelicat

și la trup și la față, de parcă era tras prin inel. Se puse de mâncă nițel, bău și mai puțin și plecă pe unde venise. Iar fata se minună de așa frumusețe de noroc.

A doua zi, o chemă arăpoaica și o întrebă de l-a văzut și de i-a plăcut norocul ei, și-i zise că la noapte să ducă, tot în odaia aia, trei cuptoare de pâine, și mâncarea s-o care toată ziua, iar vin să fie trei butoaie pline, că are să vie norocul ei, și el nu se încurca cu una, cu două, el mânca și bea, nu glumă; dar a mai sfătuit-o arăpoaica pe fată să-i fure un ghem de mătase roșie din dăsagă, când o adormi norocul, căci el era să adoarmă după atâta băutură.

Se duse fata seara, după ce făcu cum i-a fost zis, și se ascunse sub pat; tot pe la ceasu ăla, pe la miezul nopții așa intră un zdrențăros de rumân, nene, de se ținea peticile dâră după el și gros și gras, și bubos, nespălat, nețesălat... și când văzu mâncarea, fuga ca ogarul la ea, și mâncă și bău până-adormi cu paharul în mână, după ce băuse două butoaie și dintr-al treilea mai rămăsese numai cât să îmbeți o muiere.

Fata, încet-încet ieși de sub pat, luă ghemul și p-aci îi fu drumul.

Cum simți bețivul, se sculă și strigă cum că: „Fata mea, îți dau avuții, îți dau toate bunătățile pământului, numai dă-mi ghemul". Dar fata nu se uită îndărăt, că așa o învățase arăpoaica.

Iar norocul de necaz crăpă, acolo în odaie.

Nu trecu mult după astă întâmplare și se auzi în tot orașul un pristav, care striga cât îl lua gura, cum că era să se însoare un fecior de împărat mare, dar că firul de mătase cu care cosea rochia miresei se isprăvise și nu mai găsea nicăieri fir la fel. Arăpoaica zise fetii să se ducă și ea cu ghemul ei, să vază nu s-o potrivi, și dacă o fi așa, apoi să nu ceară altceva decât ce-o trage ghemul.

Se duse fata și parcă fu d-acolo ghemul, că taman așa roșu trebuia.

— Ce ceri pe el, fetițo? întrebă feciorul de împărat, bucuros că găsise ce-i trebuia; că și feciorul împăratului era acolo.

— De, măria-ta... ce să cer?... ce-o trage ghemul, răspunse fata după învățul arăpoaicii.

— Ia puneți la cântar, băieți, porunci feciorul de împărat, de vedeți ce trage... Și râdea într-însul de prostia fetii.

Dar când colo, ce să vezi! minunea minunilor... Puse bani mulți, mulți, toți banii cu care venise feciorul de împărat și ghemul tot mai trăgea.

— Ei drăcie ca asta! se mirau și se cruceau toți.

Ba mai pune cutare, ba cutare, puseră toată trăsurile și caii și lucrurile împăratului, și ghemul trăgea, trăgea mereu.

— Ia pune-te și dumneata, măria-ta, zise un poznaș bun de glume, să vedem dinadins, ce-o fi!

Împăratul întâi nu vru, dar apoi se înduplecă și hop! în cântar.

Nici nu se așezase bine și se cumpăni cântarul. Toți se minunară de așa lucru.

— Ei, păi te-a câștigat, măria-ta, cu toate acareturile, zise iar poznașul.

— De! ce să-i fac? drept e; cine mă puse să mă sui în cântar; dar ce e drept nici Dumnezeu nu zice că e strâmb; sunt al fetii.

Dar zicea el așa mai mult fiindcă-i plăcea fata, că era frumoasă rău, ba i se părea că e mai frumoasă și decât logodnica lui.

Fata, cum auzi așa, îi sări în brațe de bucurie și-i spuse cine e, și cum și ce fel, și de unde nunta cu fata împăratului, acum, hait! cu slujnica arăpoaicii.

După aia, fata se duse cu el la tată-său, la împăratul, și făcură nuntă mare și benchetuiră multă vreme, de bucurie că scăpase de nenoroc. În capul mesei, la locul de cinste, sta arăpoaica, iar împăratul și împărăteasa împrejurul ei.

M-ar fi poftit și pe mine la masa lor, că era bun și drept împăratul, dar nu putea trimite om pe jos or călare, că era departe țara lui de a noastră.

Și iac-așa, înghiț și eu în sec și-mi ling buzele, numai gândindu-mă la vinurile și mâncările lor împărătești.

Auzit de la mama.

VIII

UN MORT A OMORÂT DOI ȘI DOI AU OMORÂT DOISPREZECE

Cic-a fost, măre, într-o vreme, dar demult de tot, a fost cică un om cu starea lui... cu acareturile lui... sta rumânul, cum se zice, din belșug, nu-i păsa, numai își vedea d-ale lui, că nu era nevoiaș cum sunt unii; el alt ajutor n-avea decât un fecior, ș-ăla harnic tot ca el. Trăiau ei bine... da', tot fugi noapte, vino zi, ajunse vremea de începu a-i mirosi băiatului a catrință... De, tinerețe nu e? ce-i faci?... așa a lăsat Dumnezeu, și unchiașu, tata băiatului, ar fi fost bun bucuros și el să-și vază odrasla căpătuită cu casa lui, cu masa lui, ba ar fi vrut să aibă și câțiva nepoței, că i-ar fi fost dragi de tot, s-ar fi jucat cu ei, le-ar fi povestit la basme bătrânești de care știa el, le-ar fi făcut cărucioare să se joace... dar știi, vorba aia, unde dai și unde crapă, se pomeni cu băiatu într-o zi la el:

— Tată, eu vroi să mă-nsor...

Unchiașului atâta-i fu de bucurie.

— Da' pe cine vrei să iei? îl întrebă.

— Pe fata Împăratului Galben.

Bietu tat-său, când auzi așa, începu a se scărpina în urechi, că i se părea că n-a auzit bine.

— Pe cine, mă?

— Pe fata-mpăratului Galben.

— Măre, măi băiete, sărit ești, luat din iele ești, nu știu, da' mintea nu ți-e la loc!

— Nici sărit nu sunt, tată, nici din iele nu sunt luat, nici nimic, vreau să-mi încerc norocul, că am auzit azi un pristav strigând că cine o putea să spuie fetii Împăratului Galben o ghicitoare, fără să o ghicească ea, p-ăla-l ia de bărbat.

— Păi dac-o ghici?

— M-o omorî și pace bună, că tot o să dau eu ortu popii odată ș-odată.

Se căzni tat-său să-i scoată nebunia din cap, dar n-o nemeri; dacă văzu că alt chip nu e îl lăsă; îi dădu un cal de călărie și-i spuse și câteva ghicitori grele, că știa multe, și băiatul plecă.

Pornește flăcăul într-o dimineață și hai-hai umblă pân-la prânz. La prânz dac-ajunse, își dădu calul la apă la un izvor; n-apucă bietul dobitoc să se satureș și se întinse odată și căzu jos țeapăn.

Scoate băiatu custura, dă să-i lase sânge, pace! calul mort ca toți morții.

Ei, minune ca asta! Pusese flăcăul căciula pe ceafă și fluiera de necaz.

Ce să facă? Cum să se ducă mai înainte?

În drum nu-i venea să rămâie.

„Ei! se gândi el după ce mai trecu nițel, doar n-oi sta aici să mă uit la stârvu-ăsta; ia să mănânc ceva și s-o pornesc înainte pe jos".

Cum zise așa și făcu: se dădu la o parte la umbra unui tufan bătrân, scoase merinde din dăsagi, și după ce se spălă și se închină, după datină, se așeză pe o buturugă și fă la cocoloașe de mămăligă și frământ-o cu brânză și îmbucă!...

Îmbuca el de îmbucat, nu e vorbă, dar nu-și putea lua gândul de la cal... parcă nu-i venea a crede că a murit, și se tot întorcea îndărăt, să vază nu cumva s-o fi sculat...

Se uită o dată, se uită de două ori... când să se uite a treia oară iacă văzu doi vulturi că se lăsaseră din zbor pe stârvul calului și începuseră să întindă din el. Dar nu le fu d-a bună, că nici n-apucară să se satureș bine și se învârtiră de vro trei ori în loc și adormiră d-ăl lung.

Pasămite ce era?... Tat-său văzând că nu-l poate îndupleca să rămâie, îi otrăvise calul ca să-i moară pe drum și să n-aibă el cum se duce la Împăratul Galben, că de întârzia din ziua când zisese pristavu degeaba se mai ducea.

Iar calu murind de otravă, s-au otrăvit și vulturii din el ș-au murit și ei.

Băiatul se crucea de ce vedea, da' nu se cruci mult că nu-ș' ce-i veni și puse mâna pe vulturi, le tăie capetele și picioarele, îi jumuli de pene și de fulgi, îi vârî în dăsagi, și p-aci ți-e drumu.

Merse el, merse până-nserat și iacă dădu d-o pădure; ținu cărarea drept și se afundă în bunget, ba nu merse mult și iacă zări printre copaci o flacără mare. Cum o văzu se duse drept spre ea, dar când ajunse aproape ce să vază?... doisprezece hoți, numai iatagane și pistoale la brâu, stăteau împrejurul focului și frigeau un viței.

Vruse el, nu e vorbă, să se întoarcă înapoi, dar de unde să poată, că ăia îl zăriseră și nu-i veni să se arate că e fricos; merse deci drept la ei.

— Noroc și voie bună, oameni buni, zise el când ajunse.

— Amin, răspunseră toți hoții odată.

— Mă lăsați și pe mine să mă odihnesc cu dumneavoastră?

— Bucuros, mă cumetre, strigă unul din ei, unu c-o mustață cât toate zilele, azvârle o buturugă d-aia-ncoa...

Șezu el, se uită la toți și-i văzu că-și șopteau ceva.

„Mă, n-o să fie bine de mine, se gândea bietul flăcău: prea-și șoptesc... prea... e! ce-o vrea Dumnezeu sfântul!..."

— Da' nu mănânci niței din vițelul ăsta, vere? îl întrebă unul întinzându-i o halcă de carne friptă.

— Ba să mănânc, foarte mulțumim, de ce să nu mănânc?...

— Ba să bea ș-o dușcă de rachiu, zise altul.

— Ș-o dușcă să beau, vezi bine, răspunse băiatu; dar stați să vă cinstesc și eu cu ceva... și scoase din dăsagi vulturii morți... uite, aveam doi curcani să-i frigem și să-i mâncăm...

— Hă, hă! ce curcani, fără capete și fără labe!

— Le-am tăiat, zise băiatul, că prea îmi era greu la drum... la puneți-i dumneavoastră de-i frigeți, că știți mai bine decât mine.

Hoților, lacomi de curcani, atâta le fu; cât te ștergi la ochi ascuțiră două frigări, îi vârâră în ele și începură a-i întoarce deasupra focului. Îi fripseră, îi tăiară și începură să îmbuce. Băiatul unchiașului făcu ce făcu și se făcu că-și mănâncă partea și mai pe sub mână, mai cum își vârî bucata în sân.

După ce mâncară hoții bine, mai stătură niței de vorbă și numa-ncepură a ațipi câte unu-unu și, cât să tragi o brazdă cu plugul, crăpară toți doisprezece.

— Așa, zise băiatul, frecându-și mâinele, decât voi pe mine, mai bine eu pe voi...

Și-i scotoci pe toți, le luă ce bani aveau, că de ce să-i lase? alese un bidiviu dintr-ai hoților și plecă.

Şi cum făcu, cum drese, se puse luntre şi punte şi ajunse taman la vreme în împărăţia Împăratului Galben.

Cum ajunse acolo, se duse glonţ la palat.

— Să trăieşti, măria-ta, ani mulţi, în veselie şi pace.

— Mulţumim dumitale, îi răspunse împăratul, ce veste?

— Bună, măria-ta, am venit şi eu să spui o ghicitoare domniţii, şi de n-o înemeri-o s-o iau de nevastă, c-am poftit, vezi dumneata, la odraslă mare.

Împăratul începu să râză.

— Ia aminte, grăi el, că mi-e fata şireată.

— Las' că ne-om potrivi, că ştii dumneata, măria-ta, vorb-aia: nu strică Dumnezeu două case.

Toţi curtenii erau acolo, numa fata să vie şi să înceapă ghicitorile, că mai erau ş-alţi inşi de se prinseseră să-şi încerce norocul. Nu trecu mult şi iac-o şi pe ea, îmbrăcată în nişte haine de-ţi întuneca verile şi frumoasă de parcă era luceafăr.

Cum veni se aşeză pe tron, la stânga tătână-său, şi chemă înainte-i p-ăl de ajunsese mai întâi la curtea împărătească.

Ăla veni în faţa fetei ş-a împăratului, şi nici una nici două, cică:

— Ghici ghicitoarea mea:

Cureluşă unsă,
Sub pământ ascunsă?

— Ce mai treabă! răspunse fata împăratului... *Râma*... Cu d-alde asta vrei să mă încurci? Ia luaţi-l...

Că-ncoa, că-ncolo... Aş! s-a isprăvit.

Altu că „unde e buricu pământului"; altu iar cică „Uite-o nu e!"

De un' să se nemerească? c-aşa ghicitori ghicesc ei copii de ţâţă, darmite fata împăratului!... ea nici n-apuca să sfârşească ăla bine şi i-o şi spunea ce e, şi după aia îl dădea soldaţilor în pază pân-o isprăvi, ş-apoi să-l răpuie.

Flăcăul nostru sta într-un colţ şi se gândea ce să spuie să nu se pomenească cu Doamne ajută; dar într-un sfârşit se înveseli, că pasămite găsise ce-i trebuia.

— Dar dumneata, Făt-Frumos, ce-ai să spui? întrebă fata: că drept, era frumos de pica, bată-l cârnia.

— Uite, măria-ta, să-mi ghiceşti mie ce o fi aia:

Un mort a omorât doi,
Şi doi a omorât doisprezece?...

— C-o fi aia, c-o fi aialaltă?...

— Aş!... nu merge, domniţă; ţi s-a înfundat... păi că ce cioarele,

că n-ăi sta tot fată mare cât lumea, ți-a venit rândul să te măriți și dumneata, zise flăcăul.

Fata se căznea, se sucea, se învârtea, dar deloc... Nu-i putea da de rostu căpătâiului nici de cuș, dar tot nu vrea să se dea prinsă și ceru un răstimp d-o noapte și a doua zi să ghicească.

— Fie-ți pe voie, măria-ta, da' degeaba, zise băiatu.

A doua zi se strânse iar sfatu, se sui împăratu pe tron cu fata alături, și când toți gândeau c-o spune ghicitoarea, ea grăi curat că n-a putut-o nimeri și pace.

Flăcăului atât i-a fost; când a auzit așa, s-a dus drept la ea și de bucurie i-a căzut în genuchi și i-a sărutat mâna; iar fata uită și rușine și tot și țoc! mi ți-l sărută o dată pe flăcău, colo din greu.

— Toate bune, grăi apoi împăratul, dar să ne spui și nouă ce e ghicitoarea aia, ca să știm...

— Păi uite, măria-ta, cum merge rostul socotelei: eu am plecat d- acasă călare p-un cal, și calu-ăla pe drum a căzut jos ș-a murit; eu dac-am văzut așa m-am pus și eu pe o buturugă ș-am dat să-mbuc ceva, și...

Și povesti băiatul cum au venit vulturii, cum au mâncat din calul mort, cum a murit și ei, cum a dat apoi de hoți în pădure și mai în sfârșit tot din fir și până în ață toate cum s-au fost petrecut. Iar după ce isprăvi s-au minunat toți de așa destoinicie de român, că putuse el să rămâie pe domniță.

Ei, și după aia au schimbat inelele și s-a rugat băiatu să ierte p-ăilalți de se prinseseră să spuie ghicitori și nu putuseră și iertându-i împăratul i-a poftit la nuntă și pe ei și le-a întins masă împărătească... Ba m-a poftit și pe mine, că mă întâmplasem cu niște treabă p-acolo, ș-am mâncat pe nesimțite cât doi ș-am băut cât doisprezece și m-am îmbătat d-am dormit pân-a doua zi la nămiazi, iar când m-am sculat am plecat în pripă, că-mi era degrabă.

Pe urmă, cică l-a fost adus ginerile împăratului și pe tată-său la palat, și peste vro nouă luni așa se pomeniră și el și cuscru-său, împăratul, c-un nepot și peste vrun an cu altul, și... ia așa...

Comunicat de d-nu Th. M. Stoenescu.

IX

RĂSPLATA SFINTEI SÂMBETE

A fost odată un om vârstnic, care era însurat d-al doilea, și ăst om avea două fete: una de la nevasta dintâi, iar alta de la a doua.

Nevastă-sa d-al doilea era o urâtă, să ferească Dumnezeu - vezi cum orbește el rumânu la bătrânețe - și rea!... și mai și ca

Muma-Pădurii. Necazu ei pe fata moşului de la nevasta dintâi. Ce se nemerea rău, ce se strica prin casă, Ileana a stricat; dar de se nemerea ceva bun, apoi sărea cu gura că fata ei făcuse. Pe biata fată a bărbatului o purta trenţăroasă de-ţi era mai mare mila s-o vezi, iar p-a ei o împopoţona ca p-o coţofană, dar degeaba, că tot slută era, să-i fi pus şi aurării. Ileana curăţa prin casă, mai lipea, mai spoia, iar fata ei petrecea pe la horă şi prin câte locuri toate.

Într-o zi, plecă cu fii-sa la horă şi lăsă acasă pe Ileana, zicându-i să ia lână să toarcă şi s-o depene pe ghem. Fata se supuse, dar cum se făcu ghemul niţel mai mare îi alunecă printre degete şi căzu jos. Cum căzu, atât i-a fost, că începu a se rostogoli, şi tot rostogolindu-se ieşi afară din casă; fata după el, că-i era să nu vie mă-sa a vitrigă şi să nu vază ghemu; şi tot ţinându-se după el, ha-ha să puie mâna, se depărtă de casă fără-a prinde de veste şi se pomeni în faţa unei case în care intră şi ghemul. Cum văzu că a intrat ghemul acolo, intră şi ea, cu gând să roage pe stăpâna casii să i-l dea.

Pasămite alea erau casele Sfintei Sâmbete. Sfânta cum o văzu o întrebă ce caută, iar fata i-a răspuns că un ghem caută.

— E, las' că l-ăi găsi, zise Sfânta; acum spune-mi de unde eşti şi cum şi ce fel?

Fata îi spuse plângând cum îi stă norocul împotrivă, cum o bătea mă-sa a vitrigă şi cum trăia de rău. Sfânta dacă auzi aşa o mângâie şi-i zise să rămâie acolo, şi fata a prins bucuros. Atunci a învăţat-o Sfânta ce are de făcut, şi, fiindcă a doua zi era ziua ei, adică sâmbătă, dânsa se va duce la biserică, iar fata avea să rămâie acasă fiindcă trebuiau să vie fel de fel de lighioane, şi să nu se sperie, că nu-i vor face nimic, numai să le ia pe câte una-una şi să le scalde frumos fără să se scârbească.

A doua zi, dis-de-dimineaţă, plecă Sfânta, şi fata rămase singură acasă, puse o căldare mare cu apă la foc, şi iaca şi lighioanele începură a veni.

Fata se cam sperie când le văzu, că de! femeie era, şi lighioanele urlau şi căscau nişte guri de te lua groaza, dar se ţinu şi le luă una câte una şi le scăldă frumos în apă încropită, şi când veni Sfânta de la biserică îi ieşiră toate lighioanele înainte şi-i mulţumiră că a băgat aşa slujinică bună.

Într-o zi, o puse Sfânta să-i caute în cap, şi, pe când îi căuta, pică din ochii fetii o lacrimă caldă.

— Da' ce ai, fata mea? o întrebă Sfânta.

— Mi s-a făcut dor d-acasă, răspunse fata oftând.

— Atunci să te duci, dar întâi să te cobori în pivniţă şi să-ţi alegi d-acolo o ladă care ţi s-o părea ţie mai urâtă, şi lada aia să n-o deşchizi până nu te-i mărita.

Fata făcu aşa, sărută mâna Sfintei plângând şi plecă.

Când ajunse acasă, mai trecu ce mai trecu şi o ceru un flăcău

de nevastă. Se învoiră, și după nuntă deșchise lada de la Sfânta Sâmbătă. Când s-o deșchiză, ce să vezi! unde iese colo o trăsură cu niște telegari de mâncau jăratic, iar pe fundul lăzii bogăție mare!

Fata babii cum văzu așa, fuga să depene și ea lână pe ghem, și de s-o duce ghemul, să-i dea și ei Sfânta așa bogății.

Cum se gândi așa făcu, și, drept, ghemul scăpă jos și cum scăpă p-aci îi fu drumul, și iute!... de-abia se ținea fata după el alergând cât o țineau picioarele.

Ajunse și ea la Sfânta, și tot așa se băgă slujnică, iar când a fost într-o sâmbătă să scalde lighioanele ea nu le-a luat frumos ca Ileana să le frece de jeg, să le pieptene binișor, ci le-a pus pe toate în albii și a turnat apă fiartă pe ele, de au făcut lighioanele o gură nevoie mare, când s-a întors Sfânta de la biserică.

Sfânta dacă văzu așa, o goni și-i zise să-și aleagă o ladă mare și împodobită frumos cu flori și poleieli.

Când să plece, Sfânta îi spuse să se ducă acasă și să se închiză cu mă-sa într-o odaie, iar după ce s-or închide să deșchiză lada.

Se duse fata acasă, chemă pe mă-sa, se închiseră amândouă într-o odaie și deșchiseră lada. Dar vai de ele! ce-au văzut, când au deșchis-o? Se pomeniră că începe a ieși tot felul de lighioni urâte și spurcate, și cât clipești n-avură ce alege din mamă și din fată.

Iar Ileana trăi cu bărbatu-său în belșug, că rumânu când e blând la inimă și sfinții îi ajută.

Povestit de Ion Georgescu din comuna Boțești, județul Dâmbovița.

X

ÎNȘIR-TE MĂRGĂRITE CU DALBE FLORI AURITE

A fost cică, măre, odată, da' de mult de tot,

când avea ursul coadă
și dădea salcia roadă,

a fost un împărat tânăr. Și ăst împărat, când îi dădea răspas trebile împărăției, se îmbrăca tiptil și se ducea să se plimbe. Așa, iacă trece odată pe dinaintea palatului unui împărat vecin, ș-acolo uitându-se pe geam vede p-ale trei fete ale împăratului ăluia. Acum, el nefiind din fire așa îndrăznet, cum le-a văzut că se uită și ele la el a și coborât ochii în jos și nu s-a mai uitat la ele, dar auzi pe una din ele zicând:

— Eu aș lua de bărbat pe flăcăul ăsta de trece călare, și de-ar vrea și el să mă ia pe mine i-aș ține casa-ntr-un fus de tors.

Cum îi trecură pe la urechi vorbele astea, puse călcâile în burta calului şi-l mai învârti şi-l mai suci, ca să auză tot.

Alta zise:

— Eu i-aş învârti casa pe două mere de aur.

Iară a d-a treia zise:

— Ba eu i-aş face doi copii cu totul şi cu totul de aur.

Pe împărat l-ar fi ademenit nu l-ar fi ademenit ale două fete dintâi, dar când auzi p-a d-a treia s-a isprăvit, că el nu mai putea de dragul copiilor.

Îşi curmă calea şi se întoarse acasă, iar a doua zi, când se revărsa de ziuă, se îmbrăcă cu straie mândre împărăteşti, încălecă p-un fugar d-ăia straşnici, de vărsa foc pe nări, şi se duse glonţ la împăratul cu fetele să-i ceară de nevastă pe fii-sa, a care zisese că-i face doi copii cu totul şi cu totul de aur.

Împăratul, tatăl fetelor, măcar că fata pe care i-o cerea era a mai mică, ş-ar fi vrut să le mărite cu rost, începând cu a mai mare, prinse bucuros să se înrudească cu el, că-i ştia vrednicia, şi porniră nuntă împărătească, care ţinu şapte zile şi şapte nopţi, iar după ce se sfârşi dandanaua îşi luă ginerele mireasa şi se întoarse la împărăţia lui.

Acilea toate ar fi mers bine, dar pasămite avea împăratul o roabă frumoasă, ţigancă, cu care trăia de multă vreme şi astă roabă cum văzu pe nevasta împăratului atâta îi fu de necaz, că nici laie, nici bălaie, îi puse gând rău.

Trecu vreme la mijloc ca de vro opt luni de când se însurse împăratul, şi la el ceartă, or să zici că să nu se învoiască la ceva cu nevastă-sa, ferit-a Dumnezeu! Ce zicea unul zicea şi ălălalt, de trăiau d-o minune de bine; ba împărăteasa rămăsese şi grea şi aşteptau cu drag amândoi ziua când s-or pomeni cu doi dolofani de copii numai şi numai de aur.

Da ştii, când vine năpasta pe capul rumânului... Se pomeneşte într-o zi împăratul că trebuie să pornească cu război asupra unui vrăjmaş, care se tot silea să-i hărţuiască împărăţia.

Plecă bietul om, mâhnit până în fundul sufletului, că-şi lasă nevasta singură tocmai la vremea când să nască, şi merse şi merse, până se întâlni cu vrăjmaşul, şi dacă-l întâlni îi trase o bătaie ăluia, nenişorule, de îi merse fulgii.

Cum văzu că l-a biruit, o porni îndărăt spre casă. Aci dac-ajunse, ce-l aştepta! Se pomeni, când ceru să-şi vadă copiii, că-i aduce ţiganca doi căţei.

— Ce sunt ăştia? răcni împăratul.

— Copiii dumitale, să trăieşti, măria-ta, răspunse ţiganca.

Atunci împăratul se înfurie de tot, din pricină că l-a minţit nevastă-sa, că i-a făcut doi căţei în loc de doi copii cu totul şi cu totul de aur, şi a făcut-o roabă, punând-o la fel de fel de munci şi bătând-o, iar pe roabă o făcu împărătească.

Biata împărăteasă, pasămite, nu era vinovată, că ea se ţinuse de vorbă: făcuse doi copii de aur; dar ţiganca, de necaz pe dânsa că se măritase cu împăratul, ibovnicul ei, luase copiii, cum îi făcuse, de n-avusese vreme împărăteasa nici să se uite la ei, şi-i îngropase de vii, iar în locul lui pusese doi căţei de la o căţea, care fătase taman atunci.

Din locul unde îngropase roaba copiii, drept în faţa palatului, răsăriră doi brazi frumoşi, cari ziua creşteau cât ar creşte alţii într-un an, iar noaptea se făceau copii la loc şi se duceau la mumă-le de le da ţâţă, ş-o făcea să-şi mai uite de necazuri, sărutând-o şi mângâind-o.

Dar nu trecu multă vreme la mijloc şi ţiganca, băgând de seamă cum creşteau de repede brazii din faţa palatului, se temu de ceva şi rugă pe împărat să-i taie de-acolo, că-i împiedecă vederea. Împăratul nu vru, că-i erau dragi, iar ţiganca văzând aşa a zis că de nu-i taie pâine şi sare cu el nu mai mănâncă; şi împăratul, ca să-i facă pofta, puse de tăie brazii şi făcu din ei două scânduri de pat pe care le-a pus una la patul lui şi una la al ţigăncii. Iar biata împărăteasă văzând că-i taie copiii se jelea de moarte.

Într-o noapte au început să vorbească scândurile de la paturi:

— Cum ţi-e ţie, soru-mea? întreba băiatul.

— Greu mi-e, frăţioare, că e hoaţa de ţigancă pe mine... Da' ţie cum ţi-e?

— Mie mult mi-e uşor, surioară dragă, că e tata d-asupra.

Roaba fiind deşteaptă i-a auzit vorbind aşa, şi a doua zi puse scândurile pe foc şi le arse, şi când ardeau trosnind săriră două scântei din foc într-o copaie cu tărâţe, din care mâncând o oaie rămase grea şi născu doi mieluşei a căror lână era cu totul şi cu totul de aur.

Împăratul nu mai putu de dragul lor când îi văzu, dar ţiganca nu ştia cum să-i prăpădească mai iute, şi într-o zi, când nu era împăratul acasă, puse de-i tăie, şi maţele le dădu cu număr bietei împărătese, care era roabă, să se ducă cu ele la gârlă să le spele, dar să nu care cumva să piarză vrunu, că amar va fi de ea.

Mare jale a coprins pe împărat când a auzit ce făcuse nevastă-sa, iar biata împărăteasă, plângând, s-a dus să spele maţele mieluşeilor nevinovaţi, pe cari îi ştia că erau copiii ei iubiţi.

Când ajunse la gârlă, spălă maţele şi le curăţi câte unu-unu, iar la urmă îi scăpă unul din mână şi o luă pe apă în jos. O cioară cum îl văzu se repezi de-l luă în plisc şi zbură cu el într-un pom.

— Cioacă, cioculiţă, se rugă biata femeie, dă-mi rogu-te maţu, că mă bate roaba cu toiagu de-o vedea că lipseşte.

— Nu ţi-l dau, răspunse cioara, că nu mi-ai dat niciodată vro mână de mălai, să-mi astâmpăr foamea.

Auzind, porni împărăteasa spre moară:

— Moară, moricică, dă-mi niţel mălai să dau cioarei, să-mi dea maţu, că mă bate roaba cu toiagu de-o vedea că lipseşte.

— Nu-ţi dau, răspunse morarul care auzi, că nu mi-ai adus nici un pui de găină.

Şi se duse biata femeie la cloşcă:

— Cloşcă, cloşculiţă, dă-mi un puişor să duc morarului; morarul să-mi dea mălai, mălaiul să-l dau cioarei. cioara să-mi dea maţu, că mă bate roaba cu toiagul de-o vedea că lipseşte.

— Nu-ţi dau, zise cloşca, că nu mi-ai dat nici un bob de porumb măcar vreodată şi mie.

Şi o luă înspre un om care culegea la porumb.

— Omul lui Dumnezeu, omul lui Dumnezeu, dă-mi un bob de porumb, să-l dau cloşcii; cloşca să-mi dea puiu; puiu să-l dau morarului; morarul să-mi dea mălai; mălaiul să-l dau cioarei; cioara să-mi dea maţul, că mă bate roaba cu toiagul, de-o vedea că lipseşte.

Iar omul, făcându-i-se milă de ea, i-a dat mai multe boabe şi le-a dat pe toate cloşcii, cloşca i-a dat puiul; puiul l-a dat morarului, morarul i-a dat mălai; mălaiul l-a dat cioarei şi cioara i-a dat maţul îndărăt.

În vremea asta venind un val, cum lăsase ea maţele pe marginea gârlei, îi luă altul, dar ea îl lăsă neavând ce face şi se întoarse acasă deznădăjduită cu ale care-i rămăsese, căci se gândi: „mult am suferit eu, ce o fi d-oi mânca ş-o bătaie!"

Pasămite rânduise Dumnezeu să fie ale două scântei taman în maţul ăla pe care l-a luat gârla. Şi fiind gârla mare s-a fost agăţat de o cracă de pom, ce atârna până în apă, iar când s-a tras apa au ieşit din el doi copii măricei: o fată ş-un băiat. Băiatul avea o custură cu care tăia răchită, iar fata o furcă cu care torcea; şi amândoi erau de aur, şi frumoşi la chip de venea lumea de pe lume de se uita la ei şi se minuna d-aşa frumuseţe... Ba ajunse vestea până la împărat, care cum auzi veni să-i vază şi el şi, când îşi aruncă ochii şi-i văzu aşa de frumoşi îi şi luă cu el la palat.

Când îi văzu roaba o sfecli de tot, se făcuse de parcă o pusese pe jăratec, dar nu avu ce face, că împăratul nu se despărţea de ei deloc, căci văzuse cum strâmbase din nas nevastă-sa când îi adusese, şi îi era să nu le facă de petrecanie ca şi mieluşeilor. Ş-aşa trăiră copiii pe lângă împărat, care îi iubea cum nu se mai poate de mult.

Într-o zi, nu ştiu cum, nu ştiu ce fel, se rupse un şir mare de mărgăritare pe care-l purta la gât ţiganca; dă-i să le culeagă să le înşire la loc... nu putu cu nici un chip; îi alunecau printre degete ca zvârlugele. Bre! că ce să fie, bre! că ce să facă... chemă curteni, chemă slugi... degeaba, nu puteau să le înşire şi pace.

— Ia staţi să pui eu pe copilaşii ăi frumoşi, zise împăratul, să

vedem, ei or putea, că cum sunt de minunați în toate or putea face și minunea asta, să înșire boabele de mărgăritar pe care nu le poate niméni înșira. Ai, veniți-ncoa, dragii mei, să vă văz.

Copiii se puseră jos și începură să înșire, iar boabele se înșirară cum se înșiră toate boabele, de s-au mirat toți.

— Acum, măria-ta, zise băiatul, văzând că e multă lume – că erau [de] față toți sfetnicii și toți oamenii curții –, să asculți să-ți spui o poveste frumoasă.

— Știi povești?... Păi de ce nu-mi spuneai? Ai să te văz, ia începi...

Și începu băiatul așa:

— A fost odată de mult de tot,

când avea ursul coadă
și dădea salcia roadă,

a fost un împărat tânăr, *înșir-te mărgărite cu dalbe flori aurite,* și ăst împărat a trecut odată pe dinaintea palatului unui împărat vecin, *înșir-te mărgărite cu dalbe flori aurite*, și... și așa urmă să spuie băiatul toată istoria pe care o ascultarăți și dumneavoastră, iar țiganca la fiecare vorbă zicea:

Un tăciune ș-un cărbune,
Taci, băiete, nu mai spune.

Dar împăratul i-a zis să spuie înainte toată istoria, și când sfârși băiatul, văzând că el și cu soră-sa sunt copiii lui îi luă și-i sărută cu drag; apoi trimise de aduse pe adevărata împărăteasă de la bucătărie, își ceru iertare de la ea de ce-o făcuse să sufere, și o puse iar pe tron alături cu el, iar pe țigancă puse d-o ucise cu pietre...

Și eu încălecai p-un gătej uscat,
Să fie basmul băsmuit și-n alt sat.

Povestit de Ion Georgescu din comuna Boțești, județul Dâmbovița.

XI

FÂNTÂNA STICLIȘOAREI

A fost odată ca niciodată, a fost un împărat bătrân nevoie mare, că i se împreunase genile și sprâncenile cu cârjile ochilor de bătrân ce era; barba îi era colilie și lungă... să stai să te crucești; dinții

încailea uitase de când îi căzuseră, iar picioarele... da ce mai vorbă lungă, zi-i coclit și lasă-l la pustia-ncolo.

Împăratul ăsta, măcar că era așa de bătrân, tot nu vrea să moară, că se îndădulcise cu viața, dar ș-așa neputincios iar nu-i venea bine. Deci, se hotărî să dea sfoară în țară, cum că cine s-o găsi să-i aducă apă de la fântâna doamnei Sticlișoarei, cu care dacă se spală omu se face copil de 12 ani, îl procopsește cu jumătate din averea lui.

Fiu-său ăl mai mare (c-avea trei feciori) îi zise:

— Ce să mai dai sfoară-n țară, tată, păi eu de ce sunt p-acilea? de florile mărului?... Dă-mi un rând de îmbrăcăminte, dă-mi bani îndeajuns și un cal d-ăla de mănâncă jăratic și las' pe mine.

— Bucuros, taică, dacă te prinzi să-mi aduci.

Și-i dădu împăratul ce a cerut, iar băiatul plecă. Se duse el ce se duse și ajunse în satul Despuiaților. Cum ajunse acolo îi căzu cu tronc o despuiată și dacă îi căzu cu tronc o îmbrăcă frumos și-o și luă de nevastă, rămâind acolo.

Așteaptă bietu tată-său o lună, așteaptă două, trei, un an..., băiatul nu mai venea.

Dacă văzu și văzu, fecioru său ăl mai mijlociu vru că să se ducă și el; tată-său se învoi, dar ș-ăsta, tot ca ălălalt, rămase în satu Despuiaților.

Trecu ce trecu, și iacă și băiatul ăl mai mic ceru voie tătână-său să încerce și el, să vază n-o putea aduce apă de la fântâna doamnei Sticlișoare.

— Măre, măi nevoiașule, tu să faci mai multă treabă decât frații tăi? Nu văzuși că ei coșcogeamite rumâni, zdraveni, una-alta, și n-o nemeriră, și tocmai tu te găsișsi?...

— Doar nu s-o prăpădi lumea, taică, de mi-ei da și mie un rând de haine, bani de cheltuială și cal.

— Lumea nu s-o prăpădi, dar mi te-i prăpădi tu, tot ca și frații tăi, zise împăratul începând a plânge de ciudă.

— Las', taică, nu mai plânge, că n-au murit nici ei; dar de!... cine știe unde or fi; lasă-mă să mă duc, să mă încerc și eu să-ți fac un bine, că dumneata destul te-ai necăjit cu mine.

— Fie-ți pe voie, băiete, zise împăratul într-un sfârșit, văzând că n-o scoate la căpătâi cu el.

— Da' calu dumitale din tinerețe mi-l dai, tată?

— Ți-l dau. Fă de te urcă-n pod și vezi de caută printre frâuri p-ăl care-o fi mai vechi, dă-te jos cu el și du-te de-l sună la câte trele grajdurile, strigând:

„Tptruu! cal bălan din tinerețele tatii".

Se duse băiatul la grajdul dintâi și scutură frâul strigând, cum l-a fost învățat tată-său; când colo, ce să vază? se pomenește c-o

răpciugoasă de gloabă, de ți-era mai mare scârba să te uiți la el, și slab și ciugulit de ciori.

— Fugi d-aci, mârțoagă, îi zise flăcăul dându-i una în cap cu frâul, și se duse la grajdul din mijloc. Acolo dacă ajunse, sună frâul și-i ieși înainte tot calul ăla; iar îl goni și trecu la grajdul d-al treilea, gândind că d-aci încailea va ieși un cal mai bun; când colo-i iese înainte tot ăla.

— Ci ca piei din ochi-mi, jiganie, zise răstit băiatul, ridicând mâna să-i dea iar cu frâul în cap.

— Nu da, stăpâne, se rugă calul, că cum a-mbătrânit tată-tău, așa am îmbătrânit și eu; ci pune să taie mânjii de la 60 de iepe și să-mi dai să mă adăp cu sângele d-o curge din ei, iar de mâncare să-mi dai orz ciuruit și fân ghizdău verde, cosit din noaptea de Sfântu Gheorghe.

Când auzi el pe cal vorbind în ăst chip, îi păru rău de ce făcuse și se duse la el, îl mângâie și porunci să i se dea ce-a cerut.

A treia zi, când se duse în grajd, rămase pironit locului; calu se îngrășase, ochii îi erau ageri ca la un cârlan, iar din pântece îi crescuseră 12 aripi.

— Așa te vroi, căluțu meu, zise fecioru-mpăratului sărutându-l.

— Ai, stăpâne, că n-avem vreme de pierdut, împăratul e bătrân, să n-apuce să moară până să venim noi, c-apoi degeaba o fi apa din fântâna doamnei Sticlișoarei.

— Drept ai, căluțule, răspunse flăcăul și puse șeaua singur cu mâna lui, îl închingă bine, sări pe el, și plecară.

Cum ieșiră din poartă, calul îi zise:

— Stăpâne, ia te mai înțepenește și-n coamă, să nu cazi jos, c-avem să umblăm ca vântul. Și se și repezi în slava cerului.

Umblară ce umblară p-acolo și dădură de casele Sfintei Luni; intrară în curte; calul se puse să pască, iar stăpânu-său intră în casă. Cum îl văzu Sfânta, îi dete de mâncă un corn de prescură, de bău un pahar de vinișor și-l întrebă unde se duce.

— Mă duc, sfinția-ta, la fântâna doamnei Sticlișoarei să iau apă, să se spele tata, ca să se facă iar copil de 12 ani.

— Iiii! flăcăiașu mamii, cin' te-a trimis nu te-a trimis ca să te crească, ci să te prăpădească; întoarce-te-ndărăt mai bine.

— Ce să mă mai întorc, sfinția-ta, ajunsei până aici, merg înainte acu, ce-o fi o fi...

— Atunci, zise Sfânta Luni, ține pieptenele ăsta, să-l ai la nevoie.

Și mai dându-i și merinde, băiatul plecă, după ce-i sărută mâna și-i mulțumi pentru bunătatea ei.

D-acilea, dacă plecară, merseră ce merseră și ajunseră la Sfânta Sâmbătă, care, când fu să plece îi dete în dar o gresie, iar d-acilea

când porniră nu mai umblară mult și iacă dădură de fântâna doamnei Sticlișoarei, care era împresurată de tot felul de jivine spurcate.

Ce să facă?... Se puse și băiatul în genuchi și rugă pe Dumnezeu să facă ceva să gonească fiarele dimprejurul fântânei, ca să poată lua apă. Și fiindcă era bun la Dumnezeu, că era drept și-și iubea părintele, dădu Dumnezeu o ploaie, dar ce ploaie! că se speriară toate fiarele și fugiră care încotro, să se ascunză, iar băiatul dete fuga, luă apă și când să plece dete cu ochii de-o piatră pe care scria: „Cine-o veni să ia apă din fântâna doamnei Sticlișoarei să intre în casa de aramă, să intre și în a de argint, și să intre și în a de aur". Intră băiatul prin ale de aramă și de argint și nu văzu nimic, dar când intră în a de aur găsi pe doamna Sticlișoara culcată cu fața în sus și-i scoase inelile din degete, dar de frică îi crăpă buza și-i pică o picătură de sânge pe obrajii ei; apoi ieși afară, încălecă și plecă.

Cum se deșteptă doamna Sticlișoara și văzu că i-a pierit inelul din deget, dete fuga la fântână să vază dacă a luat cineva apă din ea; când să se uite în apă, cum era de limpede ca lacrima, i se arătă și picătura de sânge pe obraz. Atunci, nu se mai putu ține de necaz și chemând toate fiarele începu a le bate, întrebându-le cine a venit de-a luat apă. Ele se tânguiau și răspundeau că nu știu; numai un zmeu șchiop și chior, care se ascunsese sub talpa casei, îl văzuse pe flăcău, și spuse că se prinde să alerge după el să-l prinză, dacă l-o face mai mare peste ăilalți zmei.

Doamna Sticlișoara se învoi, iar zmeul o și porni, și nu în multă vreme îi ajunse, că el alerga ca gândul.

Calul simți că se apropie și zise lui stăpânu-său să se uite înapoi și să-i spuie ce vede.

— Văz o flacără mare, zise feciorul împăratului.

— Aruncă pieptenele, stăpâne, grăi calul, că e rău de noi.

Băiatul îl aruncă, și se făcu o pădure deasă de nu se putea strecura nici păsările printre pomi, dar zmeul hoț nu se dădu prins, ci se făcu un stol de cioci și zbură pe d-asupra pădurii venind ca gândul spre ei.

— Ce mai vezi, stăpâne? întrebă calul, după ce mai trecu nițel.

— Un stol de cioci văz.

— Aruncă și gresia.

Cum aruncă gresia, se făcu îndărătul lor un stei de piatră.

— Acum să stăm să ne odihnim nițel, stăpâne, zise calul abia suflând, iar băiatul descălică, și calul începu să pască.

Zmeul se tot căznea să roază stânca, dar de unde? c-aia era piatră, nu era plăcintă cu brânză, și văzând că n-o nemerește se rugă de feciorul împăratului să facă o găurice cu paloșul, că vrea numai să-l vază la față, să vază cum e.

Băiatul, prost, cum auzi îi și făcu pe voie. Zmeului atât i-a fost, că din găurica aia făcu gaură mare și scoase capul.

— Ce ai făcut, stăpâne! zise calul prinzând de veste, săi repede pe mine, că ne răpune namila spurcată.

Încălică băiatul ș-o luară la goană, dar degeaba, zmeul îi sosea de pe urmă, se și apropiase bine, că simțea cum îi dogorea ceafa suflarea zmeului. Nădejde nu mai era, aștepta doar, he-ha, să-l înhațe, când văzu calu că nu mai are încotro își mai strânse o dată puterile și-și făcu vânt, dar tot degeaba, că nu mai putea, și zmeul își întinsese ghiara, când feciorul de împăratul și calul văzură venind o femeie, care trecu pe lângă ei ca fulgerul.

— Am scăpat, stăpâne, zise calul, ține-mă strâns de frâu.

Pasămite femeia era Sfânta Sâmbătă, care văzuse de departe pe zmeu cum fugărea pe feciorul de împărat, și încălecând pe piuă se repezise să-l scape. Și l-a și scăpat, că zmeul, când a văzut-o, n-a știut cum să se întoarcă mai iute înapoi.

Când se întoarse Sfânta Sâmbătă, pofti pe băiat în casă, iar calului îi dete orz amestecat cu nițel jăratic, ca să se mai întremeze; băiatul îi mulțumi că l-a scăpat de primejdie și-i dădu și Sfintei nițică apă de la fântâna doamnei Sticlișoare. D-aci dacă plecă, trecu și pe la Sfânta Luni, îi dădu și ei, și apoi plecă spre casă.

Când îl văzu tată-său, nu mai putu de bucurie, doar că nu sărea în sus; ar fi sărit el, nu e vorbă, dar nu putea de bătrânețe. Puse mâna pe sticla cu apă, se spălă pe ochi și se făcu taman ca cum ar fi fost de doisprezece ani.

Trecu ce trecu și doamna Sticlișoara dete sfoară în țară cum că cine a fost vrednic d-a luat apă din fântâna ei să vie, că-l va îmbogăți și îl va lua de bărbat.

Auzind feciorul ăl mare al împăratului își lăsă și despuiată și tot și se duse. Doamna Sticlișoara l-a întrebat că el a luat apă.

— Eu, vezi bine, păi cine? a răspuns el.

— Ei, cum era apa?

— Iaca ca toate apele, cum să fie?

Sticlișoara l-a priceput și l-a gonit cu rușine, iar el s-a întors acasă la tată-său, dar fraților nu le-a spus ce i s-a întâmplat.

După el plecă și fratele ăl mijlociu, dar păți tot ca el și se întoarse rușinat acasă.

Tocmai mai la urmă auzi și feciorul ăl mai mic al împăratului. El cum auzi și plecă, și cum ajunse intră în casă și spuse că el e ăl care a luat apă din fântână.

— Cum era apa când ai luat din ea? întrebă doamna Sticlișoara.

— Ca toate apele, răspunse băiatul, dar pe o piatră am văzut scris că cine-o veni să ia apă să intre în odaia de aramă, apoi în a de argint și la urmă și-n a de aur.

Îi mai spuse cum, când a intrat în odaia de aur, a văzut-o culcată cu faţa în sus, cum i-a luat inelul şi cum când a sărutat-o i-a crăpat buza şi i-a picat o picătură de sânge pe obrazul ei.

— Drept că tu eşti care ai luat apă din fântâna mea, şi tu-mi vei fi bărbat, zise doamna Sticlişoara, după ce-i spuse aşa.

— Da, zise băiatul, dar să mergem în împărăţia mea, că şi eu sunt fecior de împărat.

— Să mergem, dar să iau şi palaturile mele, că mi-e milă să le las aici.

— Apoi se poate?

— Da, ia biciu ăla de foc, de după sobă, îl învăţă ea, şi plesneşte cu el în trei colţuri ale casii, că se va face un măr de aur.

Băiatul făcu aşa şi băgând mărul în sân îşi luă nevasta, o puse pe cal, şi p-aci ţi-e drumul.

Tată-său, când îi văzu aleasa inimii, îl lăudă, că era frumoasă peste poate doamna Sticlişoara, şi făcură nunta de ţinu trei săptămâni cu chef şi băutură, iar eu încălecai p-o şea şi spusei cum putui povestea.

Comunicat de d-nu Bibicescu, care-l are de la un student din şcoala normală, Marinescu Rafail.

XII

ÎMPĂRĂTEASA ÎNŢELEAPTĂ

A fost odată un împărat şi împăratul ăsta avea un vătaf de curte. Într-o zi, îl chemă împăratul şi-i zise să se ducă a doua zi cu ale 2.000 de oi împărăteşti la târg, să le vânză şi să-i aducă şi bani şi oile îndărăt.

Când auzi bietu vătaf aşa, se mâhni de tot, că cum era el să şi vânză oile şi să le şi aducă îndărăt?

Trist şi pus pe gânduri ajunse bietu vătaf acasă. Aci, fata lui, c-avea o fată de vro şaisprezece ani, îl întrebă că ce are de e aşa mâhnit.

— Cum să nu fiu, fata mea, că uite-aşa ş-aşa mi-a poruncit împăratul.

— Numa d-atât ţi-e frică? Înveseleşte-te, tată, asta e nimica toată. Fă cum ţi-oi spune eu...

— Cum, taică?

— Du-te cu ele la târg, tunde-le, vinde lâna, ia parale şi te-ntorci şi cu oile şi cu bani, ş-aşa faci după porunca împăratului.

Cum auzi vătaful aşa, mai prinse inimă, ş-a doua zi, dis-de-di-

mineață, ia oile de dândărăt, și, fluierându-le, le duse taman la târg, făcu cum îi zisese fata, luă banii și se întoarse frumușel acasă și cu oile și cu bani.

Dacă văzu împăratul așa, cunoscu că era cineva la mijloc și întrebă pe vătaf, cum că cine l-a învățat să facă așa.

— Am o fată, măria-ta, ea m-a-nvățat, să trăiești!...

— Du-te acasă, zise împăratul, dacă auzi așa, și spune fetii tale să vie îndată aici, dar să vie nici călare, nici pe jos, nici pe drum, nici pe alături de drum, nici îmbrăcată, nici dezbrăcată, nici cu vânat, nici fără vânat, nici cu cămașe, nici fără cămașe.

Vătaful se duse iar trist acasă, că se gândea el că cum o să vie fata lui așa cum a poruncit împăratul.

Fata cum auzi zise lui tată-său:

— Taică, adu plasa, măgarul de la oi și doi iepuri vii, ș-apoi las' pe mine, nu te dau eu de rușine.

Dacă-i aduse tată-său ce a cerut, se înfășură în plasă, se puse călare muierește pe măgar, își luă iepurii lângă ea, iar pe sub plasă o cămașe croită gata. Ș-așa a plecat la împărat prin mijlocul drumului.

Văzând-o împăratul, de la fereastră, s-a mirat, iar câinii din curtea palatului au început să latre și să se dea la ea. Fata, dac-a văzut așa, a dat drumul la iepuri și câinii s-au luat după ei, iar ea ducându-se drept în palat zise:

— Bună ziua, măria-ta...

— Mulțumim dumitale, fată mare... Ei?... Eu ți-am zis să nu vii nici călare, nici pe jos.

— Am venit pe măgar ș-am stat muierește.

Împăratul: Am zis să nu vii nici pe drum, nici pe-alături cu drumul.

Fata: Am venit drept pe unde merge oiștea.

Împăratul: Nici îmbrăcată, nici dezbrăcată.

Fata: Cu plasă-nfășurată.

Împăratul: Nici cu cămașe, nici fără cămașe.

Fata: O cos acu-n poală.

Împăratul: Nici cu vânat, nici fără vânat.

Fata: S-a luat câinii după vânat.

— Eu te-aș lua de nevastă, zise împăratul într-un sfârșit, mirat de destoinicia fetei.

— Bine, măria-ta, dar unde n-ăi face dreptate cum trebuie s-o fac eu: te-nvoiești?

— Mă-nvoiesc, răspunse împăratul. Și adună toată boierimea curții și făcu nuntă împărătească.

Peste vro lună după cununia împăratului cu fata vătafului, se făcu un târg mare. Împăratul plecă și el la ăl târg, lăsând pe nevastă-sa acasă.

Stând ea, a doua zi după plecarea împăratului, la fereastră, iacă văzu trecând pe dinaintea ferestrei un țăran care mâna o vacă cu viţelul lângă ea.

Mai pe subt seară vede pe țăran întorcându-se, dar numai cu vaca, fără viţel și plângând. Împărăteasa trimise să-l cheme.

— De ce plângi? îl întrebă dânsa, când veni țăranul în fața sa.

— Cum să nu plâng, măria-ta, c-aveam un viţel și mi l-a luat niște turci în bâlci, a zis că caii lor l-a fătat, și mi l-a luat.

— Dar împăratul nu era acolo să-ți facă dreptate? întrebă împărăteasa.

— Ba a fost, măria-ta, dar le-a dat tot lor dreptate.

Împărăteasa, când auzi așa, îl învață să vie a doua zi de dimineață și să ceară împăratului să-i facă o judecată, că el era să vie în seara aia de la târg. Eu, zise împărăteasa, voi fi alături cu el; și-l învață cum și ce să facă.

A doua zi, până-n ziuă, țăranul veni în curtea palatului și ceru să vorbească cu împăratul.

Împăratul îl chemă în cămara lui.

— Bună ziua, măria-ta, zise el când intră.

— Mulțumim dumitale... Ce veste?

— Păi... să vezi, măria-ta, cum merge pricina.... Am un pic de livede, bat-o pârdalnicu, de merge până-n gârlă, și eu, măria-ta, îmi pasc oile pe ea. Într-o zi iaca iese un crap din gârlă și-mi mănâncă toți mieii.

— Ce tot vorbești, mă, or nu-ți sunt boii acasă? cum să mănânce crapu mieii.

— Păi... să ierți, măria-ta, cum a fătat caii turcilor viţelul meu?

Atunci împăratul auzind așa vorbe l-a întrebat că cine l-a învățat să zică așa.

Că-ncoa, că-ncolo...

Împăratul îl amenință că de n-o spune unde-i stau picioarele îi va sta și capul.

Dac-a văzut ș-a văzut, bietul țăran a spus drept.

Când află, se făcu foc împăratul și chemând pe împărăteasa înaintea lui i-a zis:

— Să piei din casa asta!... Cum ai îndrăznit să-mi strici judecata?...

— Să plec, zise împărăteasa, dar să facem întâi o masă mare și pe urmă.

Împăratul se învoi, porunci de puse o masă mare, și pe la sfârșitul mâncării se sculă împărăteasa, luă un pahar plin cu vin în mână și când zise către împărat:

— Să-mi dai voie, măria-ta, să-mi iau din palat, când oi pleca, ce mi-e mai iubit și mai scump.

Împăratul se învoi.

— Fie, zise el, ia-ți.

Cum auzi dânsa așa, pe furiș vărsă în paharul împăratului niște prafuri, și dânsul, cum bău, căzu cu capul pe masă și începu a sforăi.

Atunci fata vătafului îl luă binișor, îl puse într-o butcă și plecă cu el acasă la ea.

Peste câtăva vreme se deșteptă împăratul și întrebă nedumerit că unde se află.

— La mine, măria-ta.

— Cum ai îndrăznit?...

— Mi-ai dat voie, măria-ta, să iau din palat ce mi-e mai iubit și mai scump... Dumneata mi-ești mai iubit și mai scump ca orice pe lume, și pe dumneata te-am luat.

Împăratului i se înseninâ fața de bucurie auzind așa vorbe, și sărutând-o îi zise:

— Ești vrednică de iubirea mea; ai să ne întoarcem la palat, și de aci înainte tu să faci dreptate.

Și, drept, d-aci înainte a trăit împăratul bine cu dânsa, iar judecățile de se făceau în împărăția lui erau ale mai drepte, de i se dusese vestea peste mări și țări, și toți ziceau că împărăția lui e chiar împărăția dreptății.

Povestit de Ion Olteanu din Ardeal.

XIII

BUSUIOC ȘI MUSUIOC

A fost o dată ca niciodată, când mânca țiganul mămăliga cu unt de-și lingea degetele pân-apuca cleștele; au fost doi frați. Acum, boieri dumneavoastră, să nu gândiți că numai în vremurile alea depărtate de cari vorbii au fost doi frați, că frați, slavă Domnului, sunt și azi, dar ce au făcut ei și ce li s-a întâmplat lor apoi nimeni n-a făcut și nimului nu i s-a mai întâmplat d-atunci încoace.

Tatăl mumii ăstor frați, or mai pe scurt moșul lor, era un împărat vestit și nu avea alt copil, decât pe muma lor, și de frică să n-o piarză, bolnăvindu-se, că de! om ești, supus la fel de fel de răutăți, o ținuse închisă până la vârsta când începe a se rătunji sânul la fete, or cum am zice până a începe a le mirosi a măritiș. Și nu ieșise fata din casă deloc, nici nu văzuse alte chipuri decât pe tată-său, pe mă-sa ș-o babă bătrână care o îngrijea, de i se urâse și ei cu așa viață, că ea biata nu știa nici iarba verde a câmpului nici de cântatul privighetoarei în pădure, nici de nimic.

Într-o zi, sta la fereastră; când se uită în jos, iacă vede un flăcău ducându-se cu doniţele la apă; cum îl văzu, cum rămase grea. Azi grea, mâine mai grea, începu să se îngroaşe tare, până o bägă împăratul într-o zi de seamă.

— Dar asta! strigă el când o văzu.

O întrebă pe ea, întrebă pe babă; dar care ce să ştie? baba n-o lăsase singură să zici că de!... cine ştie...

Întrebă în sus, întrebă în jos, nimic.

Împăratul necrezând pe fată că nu ştia nimic, măcar că se jura, săraca, pe ce-i era mai scump, nici una nici două, chemă pe vizitiu, îi porunci să înhame caii la căruţa de băligar şi să puie pe fată s-o ducă s-o omoare.

Făcu vizitiul cum i-a poruncit împăratul şi ducând fata într-o pădure era s-o omoare, dar i se făcu milă de ea, că se ruga de plângea pământul de plânsul ei, ş-o lăsă acolo în pădure în paza Domnului.

Era pe toamnă, când o lăsă vizitiul pe fata împăratului în pădure, pomii erau mai goi, iar pe jos frunze cu grămada, de zburau valvârtej când le scormonea vreun ceapcân de pui de crivăţ, şi frigul începuse a-şi arăta colţii.

Nu trecu mult-mult şi iacă că o apucară pe fată durerile naşterii; cum simţi ea aşa, se aşeză jos, îşi adună frunze împrejur, să se-ngroape în ele până la brâu, şi aşa născu.

Spre seară, iacă Dumnezeu şi Sfântul Petre, schimbaţi în unchieşi, ca să nu-i cunoască oamenii, veniseră să dea o raită prin a lume, când, întâmplându-se să treacă prin pădure, dădură de fată lăptându-şi copilul.

— Ce faci aici, fata mea? o întrebă făcătorul lumii.

— Ce să fac, moşicule? îmi lăptez copilul de mi l-a dat Dumnezeu.

Şi spuse unchiaşilor plângând cum şi ce păţise.

— Dacă e aşa, fata mea, ai să ţi-l botez eu, vrei?

— Bucuros, moşule, cum să nu vreau, auzi vorbă?

Şi luă Dumnezeu copilul, îl duse la pârâiaşul ce curgea mai încolo şi-l boteză, dându-i nume *Busuioc* şi dăruindu-l cu un arc ş-o tolbă de săgeţi l-a ursit ca pe unde-o umbla, pe partea lui a dreaptă, să crească tot busuioc. După aia plecă Dumnezeu cu Sfântul Petre.

Băiatul mai avea un dar, da' dar, nu glumă, că cum îl blagoslovise Dumnezu, creştea într-o săptămână cât creştea altul într-o lună.

Trecu ce trecu şi se pomeni fata că iar e însărcinată şi după puţintică vreme mai născu un băiat.

Sfântul Petre, care ca un sfânt ce e ştie tot, se coborî din cer şi trecu prin pădure făcându-se a nu şti nimic.

Când o văzu:
— Ce, altul, fata mea? o întrebă el.
— De, moșicule, dac-a vrut Dumnezeu.
— Ei, păi p-ăsta ți-l botez eu.
Și-l botează Sfântul Petre și-i dete nume *Musuioc*.

Din ce trecea vremea din aia se măreau băieții și ajunseră până putură să umble singuri după vânat, să aducă mumii lor să mănânce.

Într-o zi, umblând ei amândoi prin pădure, iacă un iepure; Busuioc nici una nici alta, puse mâna pe arc, îl întinse și taman când să tragă grăi iepurele într-acest chip:

— Nu mă omorî, Busuioace, că ți-oi da un pui și mult bine ți-o prinde.

Busuioc o lăsă și iepuroaica îi dădu un pui. Mai merse ce mai merse și iacă o vulpe. Busuioc întinde arcu s-o răpuie, când și ea grăi tot ca iepuroaica: să n-o omoare, că-i dă un pui și mult bine i-o prinde. Busuioc nu omorî nici vulpea și dânsa drept mulțumire îi dădu puiul pe care i-l făgăduise.

Mai încolo iaca un lup. Cu el se întâmplă tot așa, și taman mai spre seară iacă le ieși înainte ș-un urs.

„Azi n-am vânat nimic, se gândi Busuioc, ai să trag în urs".

Dar până să așeze arcul, se rugă ursul să nu-l omoare, că i-o da un pui și mult bine i-o prinde.

Busuioc cruță și pe urs de moarte și, în loc seara să se întoarcă acasă la mă-sa cu vânat, veni cu patru pui de fiară după el. Noroc că mai rămăsese mâncare de cu seară, că altfel le-ar fi chiorțăit mațele cum trebuie.

Așa își petreceau vremea Musuioc și Busuioc umblând după vânat, cât e ziua, prin pădure.

Într-o zi, nu știu cum, nu știu ce fel se rătăciră frații unul de altul și se pomeni Busuioc singur. Dacă văzu așa, o luă înainte să iasă unde-o ieși, că vrea să mai vază ce mai era dincolo de pădure.

Merse cât merse și dădu de un palat de sticlea să-ți ia ochii. Se duse el într-acolo, intră în curte și dădu de unsprezece zmei dormind cu burta la soare, ca câinii ăia trândavii.

Cum se răspândi miros de om, se sculă unul frecându-se la nas c-o mână și cu alta la ochi și cum văzu pe Busuioc, nici laie, nici bălaie, nu că să-l omoare.

— Să mă omori, de-i putea; de nu, te-oi omorî eu pe tine, răspunse Busuioc, bucuros că se sculase numai unu, că de! cu unu mai calea-valea, poți să te lupți... e rău când sunt mai mulți.

— Cum să ne luptăm? întrebă zmeul.

— Cum vrei?... eu zic în luptă, că e mai dreaptă.

— În luptă să fie, zise zmeul.

Și se și încăierară. Dar ce luptă! că ăla nu era zmeu, aia era cimilitură de zmeu, că nici nu se opinti bine și tot el singur se împiedică și căzu în nas, iar Busuioc scoase o custură de la brâu și-i tăie gâtul.

Cum horcăi zmeul o dată de durere, iată se mai sculară trei zmei.

Văzând ei pe fratele lor mort se repeziră urlând spre Busuioc.

— Ho-ho-ho! mă zănaticilor, zise el dându-se în lături nițel, ce, toți odată? Stați câte unu, câte unu, că n-ăți fi câini... Să vă fie și rușine trei zmei, coșcogeamite namilele p-un om!

Văzură zmeii că are drept Busuioc, și veni unu, ăl mai mare, să se lupte cu el întâi.

— Cu tine să mă lupt, zise Busuioc făcându-și cruce.

Și se luară și dă-i și învârtește-l și mai sucește-l, trânti pe zmeu și-l omorî. P-ăl d-al doilea tot așa, că era mai nevoiaș și ca ăl dintâi.

Numai ăl de-al treilea, un zmeu sfrejit și scofâlcit, se vedea cât de colo că are pe dracu în el, numai cu el se căzni mai mult, c-alerga la vicleșug, dar într-un sfârșit tot îi dădu Busuioc de cap.

Cât zgomot făcură ei luptându-se, și zmeii ăi de dormeau, niște zmei borțoși ca buțile, nici nu se mișcară, așa dormeau de duși.

Ce se gândi Busuioc? „Măre, ăia de s-or scula toți odată șapte năpraznici, ș-or veni la mine, mi-o fi greu să lupt cu ei. la s-o iau mai pe subțire". Și întinzând arcul, câte una, câte una slobozi șapte săgeți, câte una de zmeu și le fu de ajuns, că numai orcăiau nițel, ca și cum ar fi sforăit, și se întorceau pe partea ailaltă, de dormeau somnul dreptților.

După ce se scăpă în ăst chip de ei, Busuioc intră în palat, se uită încoa, se uită încolo, nici picior de om, numai într-o odaie un butoi mare cu cercuri de fier din care ieșea un răget înăbușit printr-o gură de cep. Se uită el înăuntru și văzu un zmeu.

— Dă-mi nițică apă, Făt-Frumos, că te-oi mulțumi cu prisos, zise zmeul dinăuntru zărindu-l.

— la mai stai și nebăut, că nu ți-o fi nici pe dracu, zise Busuioc.

lar zmeul gemu și mai tare, ș-apoi tăcu.

După aia intră Busuioc prin tot palatul, se uită prin toate colțurile și văzând că nu e nimeni se întoarse în pădure la bordeiul lor. Aci, cum ajunse, zise mă-si:

— Ai, mamă, că ți-am găsit o casă frumoasă, palat ca toate palaturile.

Mă-sa nu mai putu de bucurie când auzi că o să scape din pădure, că i se urâse; așteptă să se întoarcă Musuioc și plecară la palat cu căței cu tot, că puilor de iepure, de vulpe, de lup și de urs, Busuioc le zicea cățeii lui.

Ajunseră, luându-se după urma lui Busuioc taman seara, și după ce se uitară cu toții prin palat se culcară.

A doua zi, cum se lumină de ziuă, spuse Busuioc mă-si să nu intre cu nici un preț în odaia unde era un butoi, și plecă după vânat.

Aș! muierea să-și ție firea! Ținu și ea două zile și a treia zi n-o mai răbda inima și intră în odaia oprită.

Cum simți zmeul că e cineva acolo, se rugă:

— Om bun, femeie, ce-i fi, toarnă-mi pe vrana asta nițică apă, că mă frig și mă pârjolesc de sete!

Muma lui Busuioc întâi se sperie, dar văzând că cine o fi nu-i poate face nimic, că e închis, luă o doniță cu apă și-i turnă pe vrană.

Zmeul se umflă odată de plesni un cerc de la butoi.

Femeia – bine a zis cine a zis, poale lungi și minte scurtă – nu se opri când văzu așa. Nu, că-i e milă, și-i mai dădu, după cererea zmeului, încă două doniți. Când îi dădu p-a d-a treia s-a isprăvit! odată plesni butoiul, de și leșină de sperietură.

Când se deșteptă, în fața ei sta zmeul privind-o, și luase, trăsni-l-ar Dumnezeu, o înfățișare frumoasă de tot, parcă era Făt-Frumos. Cum îl văzu femeia, ait! îi și sfârâi inima – bat-o pârdalnicu de inimă, că mult sfârâie lesne!

Zmeul băgă de seamă că-l place și se dădu pe lângă ea și o momi cu cuvinte așa de mieroase, că o făcu să se învoiască cu el să omoare pe Busuioc, pe care avea pică că nu vrusese să-i dea apă și care ar fi fost, de!... cum s-ar zice, buturugă în drum.

Și așa se hotărâră amândoi să facă ce-o face să răpuie pe Busuioc; dar cum? Să se facă zmeul stană de piatră și să se suie în pod, și când o veni Busuioc de la vânătoare să-i cază în cap și să-l turtească.

Dar, – când vrea Dumnezeu cu omul! – Musuioc s-a întâmplat în odaia d-alături, și când a plesnit butoiul, fiind acolo a ascultat să vază ce e și a auzit planul zmeului, și amărât până în fundul sufletului de fapta ce era să săvârșească mă-sa, dar mulțumind lui Dumnezeu că i-a îndreptat pașii spre odaie, ieși de întâmpină pe Busuioc și-i spuse tot.

Lui Busuioc nu-i venea a crede, dar se învoi să intre-n casă o dată cu Musuioc, și făcând astfel scăpă.

A doua zi, văzând zmeul că n-a putut izbuti să prăpădească pe Busuioc, se hotărî să se facă un cuptor ars și când o trece Busuioc pe lângă el, întorcându-se din pădure, să sară asupra lui și să-l pârjolească. Dar a vrut Dumnezeu să nu fie pe placul jivinii spurcate, și-a dat în gând căților lui Busuioc să se ducă să se tăvălească în apă și-n noroi, și să-i mai taie din puterea dogorelii. Făcură ei așa și veniră de se tăvăliră pe cuptor; dar așa dogorea, așa de ardea,

că dacă se tăvăli iepurele, cum dădu cu coada i-o și arse de rămase fără coadă, dar tot domoli căldura niţel; lupul sări în sus d-un cot; vulpea iar își pârli blana, bunătate de blană! dar când se așeză ursul își pierdu căldura toată puterea, se răci cum trebuie și când s-a repezit asupra lui Busuioc numai l-a izbit, de s-a ales cu câteva vânătăi pe trup, dar de moarte a scăpat.

A treia zi a vrut zmeul și mă-sa să-l răpuie cu niște buruieni otrăvitoare. Dar tot nu le-a ajutat Dumnezeu, c-a auzit iar Musuioc, și așa fratele său a scăpat întreg și teafăr.

Văzând zmeul că nu e chip să se scape de el, învaţă pe mama lui Busuioc să se facă bolnavă și să-l roage să-i lase ei căţeii să-i mai ţie de urât; iar când o fi el fără căţei atât i-a fost, că înţarcă bălaia, nu mai vede lumina cu ochii.

Așa și făcu mă-sa. A doua zi, era bolnavă aidoma ca tot bolnavul: se văita, nu vrea să mănânce, că i-e rău și rău. Dacă vru să plece Busuioc prin pădure, ea nu, că să-i lase căţeii să-i mai ţie de urât, „că mult mi-e urât, măiculiţă!", zicea ea.

Se mai codi Busuioc, că cum să vâneze el fără câinii lui, or dacă i-o ieși vreo lighioană înainte, dar văzând că se ruga mă-sa cu tot dinadinsul se înduplecă și îi lăsă, plecând astfel singur.

Atât i-a fost zmeului, că cum plecă Busuioc puse mâna pe câte unul, pe câte unul și aruncă căţeii într-o groapă adâncă de tot, iar deasupra puse un pietroi mare ca să nu poată ieși, și fuga după Busuioc, să-l ajungă.

Alergă, alergă până ce-l zări printre frunziș, dar când îl zări, îl zări și Busuioc pe el, și cât clipești se căţără d-o cracă și se sui în vârful unui stejar înalt și gros.

Zmeul dacă ajunse la tulpina copaciului, zise lui Busuioc:

— D-acu s-a sfârșit, Busuioace neică, dă-te jos, să te mănânc.

Bietul flăcău văzând că n-are încotro se rugă de zmeu să-l lase să cânte un cântec. Zmeul îl lăsă, și el începu să cânte, iar la sfârșit strigă odată:

U! n-aude
N-avede
Sări, iepuraș, că omoară pe stăpân-tău!

Zmeul auzi firește strigătul lui Busuioc, dar tăcu; numai gândi în sine: „Zbiară tu cât îi vrea, că n-or mai ieși ei de unde i-am orânduit eu".

Dar iepurile a auzit din groapă și a zis vulpii:

— I-auzi, vulpe, ne omoară atăpânul.

— Taci, mă puşcașule, cobe, ce tot bolborosești?

Iepurile, dacă văzu că vulpea n-a auzit, a gândit că i s-o fi părut și tăcu.

Zmeul cum văzu că Busuioc a isprăvit cântecul iar îi zise:

— Dă-te jos, Busuioace, să te mănânc.

Busuioc iar se rugă să-l mai lase să mai cânte un cântec și-i auncă o opincă s-o roază, ca să-i mai treacă de urât.

— Cântă, fu răspunsul zmeului.

Și după ce isprăvi cântecul strigă:

U! n-aude
N-avede
Sări, vulpe, că omoară pe stăpân-tău!

Vulpea auzi și spuse lupului:

— I-auzi, lupule, ne omoară stăpânul.

— Ia taci, fă găinăreaso, fi-ți-ar gura a dracului, ce cobești a rău?

Vulpea tăcu, c-a gândit și ea ca iepurile, că i s-o fi părut.

Zmeul de dincolo, iar, cum văzu că s-a isprăvit cântecul, nu, că să se dea Busuioc jos să-l mănânce.

Busuioc iar se rugă să-l lase să mai cânte un cântec, dându-i și opinca ailaltă, și strigă de-l auzi lupu.

— Iiii! ursule, ne omoară stăpânu!

— Mai bine strănutai, văcarule, cobea dracului, decât urlai degeaba.

Dar nu trecu mult și auzi și ursul strigătul stăpânului lor.

— Mă, da' voi grăiriți adevărat; acu auzii și eu că ne strigă stăpânu.

— Păi, când i-am spus eu vulpei, sări iepurile cu gura mare de colo... nu, că sunt cobe...

— Ei, ho, urechiatule, zise ursu, și sări o dată iepurește, de vezi dai stânca aia la o parte?

Iepurele țup! o dată. Piatra nici gând să se miște, numai el căzu jos urlând că și-a făcu cucui în cap.

Sări și vulpea și lupu, dar abia o mișcară; iar când sări ursu o rostogoli cât colo și așa ieșiră cu toții.

— Ei! zise ursul, ca gândul ori ca vântul să mergem?

— Ca gându, ce vorbă! mai e vreme de stat!? zise lupul.

— Dar dacă n-om mai putea răsufla? zise fricosul de iepure.

Dar cine îi ținu vorba în seamă? O luară la picior cu toții și cât numeri două și ajunseră taman când Busuioc, deznădăjduit, începuse să se coboare, să-l mănânce dihania spurcată.

Pacostea de zmeu simți că vin cățeii și se făcu o buturugă neagră.

Când își văzu Busuioc lighioanele îi veni inima la loc.

— Cățelușii mei, zise el către dânșii, vedeți voi buturuga aia?

— Vedem, stăpâne, răspunse cu toții într-un glas.

— Praf s-o faceți, măi, și să-mi opriți numai ficatul și inima.

Auzind așa se puseră cu toții și roade și roade, de-o făcură cât-ți, iar ursu, dând de ficat și de inimă le luă în labă și le dădu lui Bușuioc.

Cum puse mâna Busuioc pe ele dete fuga acasă și se duse drept la mă-sa și îi zise:

— Să-mi frigi ficatu și inima asta, mamă, dar mai mult cu sânge.

Mă-sa pricepu îndată că fiu-său a fost omorât pe zmeu, dar nu zise nimic și se supuse. Apoi, aducându-le la masă pe frigare cum le fripsese, Busuioc îi zise să mănânce și ea.

— Nu, maică, că nu mi-e foame deloc. O mai rugă Busuioc, dar nu vru cu nici un preț, iar Busuioc luă atunci frigarea și cum frigea îi dădu una cât putu peste ochi zicându-i:

— Să orbești, mumă fără de legè! și să nu-ți vie vederile la loc până n-ăi umplea nouă butoaie de lăcrămi.

Iar după aia se întoarse către Musuioc:

— Frate, îi zise lui, eu mă duc în lume, ține năframa asta; când te-i uita la ea, s-o scuturi, și de-o pica picături de sânge din ea să știi că or sunt mort, or sunt în primejdie de moarte, și să cauți să mă scapi.

Și plângând amândoi se despărțiră.

Se duse Busuioc, se duse, se duse și dădu de un plalat mare împărătesc într-altă țară. Cum îl văzu, intră înăuntru și se dădu drept fecior de împărat rătăcit. Împăratul îl crezu, că avea și înfățișare mândră, de gândeai curat că e de neam, și-l ospătă și-l ținu la dânsul până s-o afla ceva de tată-său.

Împăratul ăsta avea o fată și, trecând vreme îndelungată și văzând ea că nu se afla de tatăl băiatului nimic, și mai cu seamă iubindu-l și iubind-o și el, or cu scurtă vorbă iubindu-se amândoi, se hotărâră să spuie împăratului lucrul și de le-o da el voie să se ia amândoi.

Împăratul, care văzuse pe băiat destoinic, chipeș și voinic, se învoi și nunta se și făcu cu veselie mare într-o duminecă.

A doua zi, nu mai departe, lui Busuioc îi veni gust să se plimbe prin grădina a mare, de era în dosul palatului, că nu intrase în ea niciodată; dar cum deschise poarta și făcu un pas înăuntru, hop! sare o pajură care sta mereu pe poartă și pe nemestecate îl înghiți.

Bre, caută pe Busuioc împăratul în sus, bre, caută-l toată curtea în jos, Busuioc nicăieri; și de unde duminecă veselie și chef, luni, mâhnire și necaz.

În vremea asta, Musuioc nu știu cum scoase năframa din buzunar și o scutură; cum o scutură, picară trei picături de sânge din ea.

— Iii! frate-meu or a murit, or e în primejdie, să plec după el să-l caut.

Şi plecă.

Dar nu-i fu greu să-l găsească, că se luă după busuiocul care creştea pe urmele fratelui său, după darul naşului care îl botezase, şi, în scurtă vreme, spre seară, ajunse la curtea împăratului. Intră în curte, şi fata cum îl văzu îi sări de gât şi-l sărută gândind că e Busuioc, că ei semănau amândoi ca două picături de apă.

Cătă Musuioc să se desfacă spunându-i că nu e el Busuioc, că e frate-său; de unde să-l crează cineva? Ba fata, când era să se culce, nu că să intre în odaia ei.

Musuioc se învoi să intre şi să se culce într-un pat, dar să nu-l atingă nici cu degetul, că paloşul lui va sări din cui şi-i va tăia mâna.

A doua zi, cum se sculă, Musuioc se luă după urma de busuioc, până văzu că se oprea în poarta grădinii. Musuioc, dacă văzu aşa se uită la dreapta, se uită la stânga şi taman când se uită în sus văzu pajura pe brânci, gata să se arunce şi asupra lui, numai să facă un pas în grădină. Dar el stătu pe loc şi cum făcu, cum drese, mai cu şiretlic, mai cum, numaidecât puse mâna pe pajură şi-o ucise, de scoase pe Busuioc întreg şi teafăr din burta ei.

Ce bucurie când se văzură! Stătură îmbrăţişaţi multă vreme şi vărsară lacrămi de bucurie, iar fata împăratului numai acum cunoscu că drept grăise Musuioc şi că era frate cu bărbatul său, iar nu chiar bărbatul său.

Într-o zi se plimba Busuioc cu Musuioc prin grădină, unde era un lac adânc tare şi fiindu-i sete lui Musuioc vru să bea apă, da n-avea cum.

— Pleacă-te colea pe marginea lacului, că te ţiu eu de picioare, zise Busuioc.

Când bea Musuioc mai cu gust, ce-i veni lui, or i s-a făcut nălucă, or s-o fi gândit cu necaz că el a stat culcat într-un pat cu nevasta lui, nu ştiu, fără numai că-i ridică caidaracele în sus şi-l dădu cu capul în jos în baltă. Se bălăbăni el niţel, bietul Musuioc, apa se făcu cercuri-cercuri şi apoi se linişti d-asupra trupului lui.

Busuioc se uită niţel în apă, în locul unde aruncase pe frate-său, şi începu să se gândească:

„Măre, ce avusei eu cu bietul frate-meu, că el de câte m-a scăpat şi eu să-l omor pe el?"

Şi nu se mai gândi mult şi bâldâbâc! s-aruncă şi el în apă.

Acolo, dacă căzu nu se înecă, ci se întâlni cu frate-său, viu nevătămat şi el. Atunci îi căzu în genuchi şi-l rugă să-l ierte.

În vremea asta iacă Dumnezeu şi Sfântul Petre prin fundul lacului.

— Petre, zise Dumnezeu către sfânt.

— Poruncă, Doamne!

— Măi, nu sunt finii noştri ăia de se îmbrăţişează colo?

Şi puse mâna la frunte să vază mai bine.

— Ba ei sunt, Doamne, zise Sfântul Petre uitându-se şi el bine.

— Dar ce căutaţi p-aici, finilor?

— Iertare de la tine, Doamne, căutăm, zise Busuioc, că uite ce păcat am făcut.

Şi spuse lui Dumnezeu nelegiuirea ce săvârşise.

— Iartă-l, Doamne, că n-a ştiut ce face, se rugă Musuioc.

— Iertat să fie! zise bunul Dumnezeu... Ei! dar nu mai vreţi să ieşiţi pe pământ?

— Eu unul sunt sătul, Doamne, de nelegiuirile după pământ, zise Busuioc.

— Şi eu, Doamne, zise Musuioc.

— Mai bine rămânem aici, grăiră amândoi într-un glas.

— Rămaşi să fiţi, zise Dumnezeu, de voiţi aşa.

Şi rămaşi au fost până în ziua de azi, că n-au mai ieşit.

Iar eu isprăvind povestea:

Încălecai p-o şea
Şi vă spusei dumneavoastră aşa,
Şi-ncălecai p-o lingură scurtă,
Să lovesc peste nas pe ăl de n-ascultă.

Povestit de Costache Ionescu, de fel din Telega.

XIV

FATA POPII A CU STEM

A fost odată ca niciodată,
când scria musca pe părete,
mai mincinos cine n-o crede.

A fost un popă şi o preoteasă; preoteasa cic-ar fi avut stem de frumoasă ce era, şi fii-sa – c-aveau o fată – era leită-poleită mă-sa.

Într-o zi, nu-ş' cum veni vremea de dădu o boală rea peste biata preoteasă şi, după ce boli preţ ca la vro şase săptămâni, muri.

Acum de-ar fi fost numai să moară preoteasa tot mai calea-valea, că doară din carne şi oase îi era făptura; nu era să trăiască cât lumea, dar vezi lucrul dracului, că dac-a murit ea, s-a îndrăgostit pustiul de popă de fii-sa şi s-a hotărât s-o ia de nevastă.

Biata fată s-a tot apărat: că cum s-o ia el pe ea, că i-e tată; că nu se cade să se însoare d-al doilea, că nu e mirean; că-n sus, că-n jos... Popa o ținea una că nensurat el nu poate sta, că de se-nsoară îi place muierea să-i fie frumoasă, și alta mai frumoasă ca ea nu se pomenește.

— Care mai are stem ca tine? zicea popa.

Dac-a văzut biata fată că n-are încotro, s-a dus la o babă din sat, care știa să dea în bobi, să facă fermece și câte năzdrăvănii toate, și i-a spus pricina, rugând-o s-o învețe ce e de făcut.

— De, măiculiță! alta nu e de făcut decât să fugi. Și ca să apuci să te depărtezi bine, să te scoli mâine-n zori de zi, să mături prin casă, să strângi gunoiul pe prag, să scuipi de trei ori în el, ș-apoi să pleci și să te tot duci!

A doua zi, fata de cu noapte făcu cum a fost învățat-o baba și plecă.

Dacă plecă, mai trecu ce mai trecu și se sculă popa colo din somn ș-o strigă:

— Aici ești, fată?

— Aici, tată! răspunse scuipatul; ș-așa popa s-a întors pe partea ailaltă și a mai tras un somn.

Când se deșteptă de tot, ia fata dacă ai de unde! Că pe ici, că pe dincolo, că fata că nu-ș' ce... fata nicăiri!

Odată-și puse popa sumanul în spinare și fuga după ea.

Fata s-a dus și s-a întâlnit cu niște muncitori cari făceau oameni de lemn și a cumpărat unul și s-a ascuns în el, ca să nu dea de ea tată-său de s-o lua după ea ș-o ajunge-o.

Merse, merse zi de vară până-n seară și, ostenind, se rezemă de zidul unui palat împărătesc.

Feciorul împăratului tocmai pleca la plimbare și când ieși din curte dădu cu ochii de omul de lemn în care era fata vârâtă.

— Ce bâzdâganie să fie aia d-acolo? întrebă feciorul de împărat pe oamenii cari erau cu el.

Se uitară ăia, se uită și el, o învârtiră, o suciră... nu-i dădură de căpătâi.

Văzând așa, feciorul de împărat porunci să ia omul de lemn d-acolo și să-l bage într-o odaie. Și plecă să-și vază de plimbare.

O puse pe fată, vezi dumneata cum s-a întâmplat, alături de cămara unde mânca împăratul, și noaptea ieșa din omul de lemn și dădea raita prin bucatele de prin dulapuri.

Azi așa, mâne așa, băgă de seamă împăratul că lipsește din bucate mereu.

Se gândi, se suci, dar n-o brodi deloc, că cine să fie hoțul, până se hotărî fecioru-său să păzească el într-o noapte să vază, doar de l-o prinde.

Se ascunse deci chiar în seara aia într-un colț, și peste noapte,

când ieși fata din om și veni să îmbuce ceva, sări și puse mâna pe ea.

Când o văzu feciorul de împărat cât era de frumoasă, o dată, hait!... îi și sfârâi inima!

— Măi fată, da' de unde și cum? o întrebă el.

— Uite așa și așa, zise fata spuindu-i toată întâmplarea cu tată-său.

— Lasă, fetițo, că te scap eu de el, mai zise feciorul de împărat, că te iau eu de nevastă.

Ș-o și luă.

Trecuse mai bine d-un an la mijloc, fata popii făcuse cu feciorul împăratului doi copii gemeni cari se jucau întruna cu două mere de aur, și erau așa de frumoși că se minuna lumea.

Popa în vremea asta o căuta mereu și în sfârșit se întâmplă de ajunse și la palatul în care sta dânsa cu bărbatu-său, și ceru sălaș. Îl primiră cu dragă inimă, că doară români erau, și la român, știi, pururea găsește drumețul sălaș; dar când dădură cu ochii unul de altul, tată-său cu fii-sa, parcă le trecu câte un fier ars prin inimă, dar se făcură a nu se cunoaște.

Se ospătară ei cu toții, băură, și se duseră fiecare în odaia lui, să se culce.

Peste noapte se scoală popa, se dă jos încetinel din pat, scoate un cuțitaș din buzunar și se duce frumos de ucide copilașii fii-sei, ăi cu merele de aur și frumoși de se minuna o lume de ei. Apoi se întoarse de se culcă la loc, după ce vârî cuțitul plin de sânge în teaca cuțitului fii-sei, că vezi dumneata p-atunci cică și femeile și bărbații aveau cuțite la brâu.

A doua zi se sculară toți, se strânseră în odaie și începură a vorbi mai de una, mai de alta.

Dar muma împăratului de colo, văzând că nu se mai scoală copiii, zise:

— Maică, ia vedeți coconașii ăi frumoși, ce să fie de nu s-au sculat până-n vremea asta, că ei se scoală dis-de-noapte?

Se duse noră-sa să vază, dar când dădu cu ochii de ei plini de sânge și morți ca toți morții, căzu jos leșinată.

— Bre! că cin' să-i fi omorât?...

Altul n-avea cine, decât popa ăl străin. Puseră mâna pe el și-l osândiră să-l omoare cu pietre.

— Mă osândiți, de osândit, zise popa, da' eu nu sunt vinovat. Și drept dovadă, căutați pe toți de prin prejur, și al cărui cuțit o fi plin de sânge, ăla e vinovatul, da' eu nu.

Împăratului i se păru că bine zice popa, și porunci să scoată toți cuțitele din tece, și bărbați și femei.

Când îl scoase biata soră-sa, cuțitul - plin de sânge închegat.

— Ei, vedeți cine i-a omorât? zise popa, și aruncați năpastea pe capul meu!

— Nu i-am omorât eu, sărac de mine, Doamne! se văita biata femeie, dar cine s-o creadă? O osândiră să-i scoată ochii, să-i scoată și p-ai unui măgar, și călare pe el să-i dea drumul s-o ducă să se prăpădească.

Cum hotărâră așa și făcură. Îi scoaseră ochii, o puseră călare pe un măgar orb și-i duseră într-o pădure de-i lăsară acolo, să-i mănânce p-amândoi fiarele sălbatice.

Dacă rămaseră acolo singuri, ce s-auză fata popii?... Pe măgar, că-i vorbea în chipul următor:

— Stăpână! pe mine să știi că m-ajunge moartea să mor la un lac. Cum oi cădea, să te pui cu unghiile, cu dinții, cu ce-i putea, să-mi spargi burta, să-mi scoți măruntaiele și să le arunci, ș-apoi să te culci în coșiul meu... c-apoi...

Apoi nu mai putu spune bietul măgar nimic, că ajunsese la lac și căzu jos mort gata.

Cum căzu, fata nu pierdu vremea și făcu cum a fost învățat-o măgarul; se culcă și dormi toată noaptea în coșiul lui, iar a doua zi, când se deșteptă, rămase pironită locului de uimire: se afla în niște case de s-au fost învârtind după soare, ochii îi erau la locul lor buni, teaferi, iar într-un pat se jucau copiii ei cu merele de aur.

Masa se punea singură, lingurile, furculițele au fost vorbind ca oamenii pământeni, și grădini, flori de tot soiul, frumuseți nenumărate, în sfârșit de toate din belșug, de nu știa biata femeie, visa or deșteaptă era!

Trecuse vreme îndelungată la mijloc. Într-o zi, umblând la vânat prin pădure feciorul împăratului - ginerile popii, de - a dat ș-a nemerit o prepeliță și se mira cum s-o frigă, că l-a fost rupt o foame d-alea tătărești, când se pomeni că-i sclipește ceva înaintea ochilor. Se uită... iar se mai uită...

— Ce dracu! eu de câte ori am venit p-aici prin pădure - și am venit de multe ori, slavă Domnului - ăst palat nu l-am văzut, se gândi el, parcă n-ar fi lucru curat... ia te uită cum se-nvârtește după soare!...

— Mă, zise apoi către un slujitor care era cu el, dă o fugă la ăl palat și fă-te a te ruga să te lase să frigi prepelița asta, și uită-te de vezi cine stă acolo și cum și ce fel!

Plecă sluga cu prepelița în mână, intră în casă, și acolo dădu de o femeie frumoasă ca soarele.

— Ce vrei, omule? îl întrebă ea.

— Sărut mâna, cocoană... sunt cu stăpânul-meu, cu fecioru-mpăratului ținutului ăsta, și m-a trimes, auzi, să frig prepelița asta aci la 'mneavoastră, că cică i-e foame!

— Cu dragă inimă; pune-o colo în frigare și frige-o, zise cucoana, și-și văzu de mâncare, că era la masă.

Bietul om puse s-o frigă, dar uită să mai vază de ea, s-o mai învârtească, c-auzi niște oale la foc vorbind una cu alta.

Una zicea:

— Ce tot colcăiești acolo așa, c-o să dai pe dinafară; taci și-ți vezi de treabă!

— Taci tu, spurcăciune, nu vezi cât ești de netrebnică... eu să fiu ca tine nici n-aș mai vorbi; te ține și pe tine acolo pentru lești!

Dincolo, la masă, iar, cineva poruncea lingurilor ce să facă, și ele răspundeau: „Ascultăm, vătafe!"

Și sluga tot uitându-se și minunându-se a rămas cu ochii beliți acolo și când s-a fost pomenit din uimirea lui, prepelița s-a fost ars p-o parte. O luă și așa, sărută mâna cucoanei și plecă.

— E, ai fript-o, mă? îl întrebă stăpân-său cum îl văzu.

— Am fript-o, măria-ta, am cam ars-o! Și cum să n-o arz, că era acolo o putere de cocoană și niște coconi se jucau cu mere de aur, și cocoana era cu stem... unde luceferea prin casă de-ți lua vederile, nu altceva! Și, măria-ta, oalele au fost vorbind ca noi bunioară... M-am minunat, să spui drept, s-am uitat și prepeliță și tot!

„Iii! se gândi feciorul de împărat, aia e taman ca biata nevastă-mea, cum aș vrea s-o văz".

Și-și făcu plan să vie a doua zi să vâneze ceva și să se ducă el singur s-o roage să-l lase să frigă vânatul acolo, ca să poată vedea cine e, și cum și ce fel.

Veni a doua zi, și se întâmplă de împușcă iar o prepeliță și se duse s-o frigă la palatul din pădure.

Nevastă-sa, că acum noi știm bine că ea era, cum îl văzu de departe, cum învață pe vătaful lingurilor să se ascunză la el în cizmă, și apoi îl primi bine și-i dădu voie să-și frigă vânatul.

Iar întâmplându-se să fie tot la masă, îi zise să nu se mai căznească să frigă prepelița, ci să vie să mănânce cu ea.

El cum auzi, cum mulțumi și începu a mânca.

Mâncă el, tot uitându-se la ea, mâncă până se sătură, și după ce mai stătură de vorbă nițel vru să plece. Dar nici n-apucă să facă doi pași spre ușă și unde începură lingurile și toate alea de pe masă să țipe și să zbiere de-ți lua auzul.

— Ce e? ce aveți de strigați așa? le întrebă stăpâna casii.

— Ne-a furat vătaful, nu-l lăsa să plece.

— Ba eu n-am furat nimic, zise feciorul de împărat.

— Ba ai furat, strigară lingurile, ne-ai furat vătaful!

Bietul om nu știa ce să zică; zise și el să-l caute, dacă nu-l crede. Și-l căută cucoana și-i găsi vătaful lingurilor în carâmbul cizmei.

— Ei, vezi că l-ai luat! zise dânsa.

— Ba, zău, de l-am luat eu! răspunse bietul fecior de împărat supărat peste poate.

— Ei, iacă, zise atunci cucoana, dându-se pe față, cum n-ai luat tu acum lingura, așa n-am omorât eu copiii, și voi mi-ați scos ochii și m-ați părăsit în voia fiarelor sălbatice!

Și pe urmă aruncă-se unul în brațele ăluilalt și sărută-se și p-o parte și pe alta, și împacă-se. Iar după ce s-au împăcat s-au dus la curtea împărătească, a lăsat împăratul ăl bătrân puterea pe mâna fiu-său, și d-acolo încolo au trăit în pace și în fericire, și-au trăit multă vreme, c-au murit cică bătrâni ca vremea bunioară, iar popa s-a dus dracului ca un popă.

Iar eu încălecai p-o viespe
Ș-o lăsai la 'mneavoastră-n iesle.
Să te duci, cocoane, că ești stăpân,
Să spui să-i dea și ei nițel fân.

Povestită de Ioniță al lui Radu Cojocaru din Chirculești, plasa Câlnișteа, județul Vlașca.

XV

POVESTEA NOROCULUI

A fost odată, în vremurile de demult, doi frați: unu era bogat, trăia din belșug, nu ducea dor de nimic și petrecea cum era mai bine, iar ălălalt sărac lipit pământului, că erau zile de mai nu punea pâine în gură, iar trupul îi era acoperit numai c-o zdreanță, ș-aia plină de petice, de-ți era mai mare mila să-l fi văzut, căci frate-său nici habar n-avea de el și nici că vrea să știe de trăiește or ba.

Dar veni vremea de se gândi săracul să ceară milă de la frate-său; nu altceva, numai o bucată de pâine ș-un loc de culcuș, și nu le cerea degeaba: muncea, că el, biet, gândea că de!... „frate mi-e, orcum, tot oi mânca și eu mai bine, oi dormi mai pe moale, și încailea și de muncesc, să știu că nu muncesc pentru strein".

Și dacă se gândi așa își luă dăsagii la spinare și apucă înspre casa lui frate-său.

Merse el ce merse, nemâncat, intrându-i toți ghimpii și țepile în picioare, lătrându-i toți câinii și dădu Dumnezeu de ajunse.

Dar bogatul nici n-a vrut să se uite la el; numai fiindcă îi trebuia un muncitor îl luă pe el, și necătând că sunt dintr-o mumă îl puse la ce era mai greu și nu-i dădea răspas toată ziulica nici să mănânce

cumsecade, de cădea, săracu, de-a-n picioarele de oboseală; şi nu se mulţumi nici cu atât, căci, părându-i-se că tot nu munceşte îndeajuns, punea pe vătaf de-l mai şi silea şi-l mai şi ghiontuia.

Bietul sărac a dus-o vro câteva zile aşa şi şi-a luat lumea în cap, că nu mai putea răbda: s-a dus să caute să-şi dea peste noroc, să vază ce fel dracu o fi de-i stă aşa împotrivă.

Şi se duse, şi trecu văi, şi trecu dealuri şi ape şi păduri până iacă, la o răspântie, între patru dealuri, o mocirlă, iar în mocirlă un biet om muncea la noroi şi ţipa cât îl lua gura, că nu mai poate.

— Da' ce munceşti aşa de greu, mă vere? îl întrebă săracul.

— Eu sunt norocul frăţină-tău şi muncesc pentru el, iar el se desfătează în bogăţii, îi răspunse omul din mocirlă.

Săracul atunci l-a întrebat:

— Nu care cumva ştii dumneata, omu lui Dumnezeu, pe unde-o fi norocul meu, că vreau să-l găsesc, da' nu pot da peste el nici c-un preţ?

— Ei, vericule, răspunse omul din mocirlă, norocul dumitale e boier mare, petrece-n avuţii, iar dumneata, iacă, munceşti pentru el, până te trec sudorile şi tot degeaba, că tot îţi stă-mpotrivă. Dar de vrei să dai peste el, să te duci pe dealu-ăsta pân-ăi vedea că se împreună cu alt deal; ai s-ajungi taman pe noapte; cum ăi ajunge ai să dai d-un fag cu douăsprice crăci; să te urci în el şi să stai deştept toată noaptea, c-acolo au să vie nişte hoţi să ascunză, sub o piatră, la rădăcina fagului, banii de i-au furat ziua. Să taci mâlcă şi s-asculţi bine ce vorbe zic ei, c-au două vorbe de zic, una când vor să dea piatra la o parte şi alta când vor s-o puie la loc; da' să bagi de seamă să ţii minte vorbele, ca să poţi dimineaţa, când or pleca ei, da piatra la o parte, să pui mâna pe ceva parale şi să pleci să te duci în satul de unde eşti, să trăieşti în pace cât ţi-o fi scris să mai trăieşti. În chipu-ăsta o să-ţi dai peste noroc.

Bietul sărac nu ştia cum să-i mulţumească omului de-i făcea atâta bine; îi venea să sară în mocirlă şi să-l ia în braţe şi să-l sărute şi pe-o parte şi pe-alta; dar omul nu-i dădu răspas, că-l sfătui s-o pornească mai iute, c-apoi ajunge târziu şi-o pate de-or da hoţii peste el.

Mulţumi deci săracul cum putu, şi-o porni. Şi se duse, după povaţa norocului lui frate-său, până ajunse taman înserat la fagul cu douăsprezece crăci, în care se şi sui.

Peste noapte iacă veniră hoţii şi aşezară o grămadă de saci cu bani la tulpina fagului. Apoi numai auzi săracul din pom cum zice unul: „Săi piatră", şi văzu lespedea de la rădăcina fagului învârtindu-se în loc, şi destupând o gaură, în care sclipea aurul de-i lua ochii, deşertară sacii, cari erau plini de bănet şi de pietre nestemate, şi apoi zicând hoţul: „Justi piatră", veni lespedea iar la loc.

Bietul sărac nu mai putea: una de bucurie, că era să-i puie Dumnezeu mâna în cap; ș-alta de frică c-o uita vorbele alea de mișcau piatra din loc; dar dădu Dumnezeu de se făcu ziuă și plecară hoții până nu uită el vorbele; și dacă plecară, se coborî repede din copaciu, zise: „Săi piatră", își încărcă dăsagii până în gură, vârî și prin sân, bägă și prin buzunare aur și pietre nestemate și, după ce zise „Justi piatră" ca să se acopere groapa la loc, o luă înapoi spre casă. Acolo își dură niște case... știi, palaturi, nu altceva, cumpără moșii, și mergându-i din ce în ce mai bine se îmbogăți într-atât încât i se dusese vestea că era omul ăl mai bogat de prin părțile alea; și cu chipul ăsta ajunse vestea bogăției lui și al alde frate-său.

„Iete mă Sărăcilă, se gândi frate-său când auzi, s-a pricopsit; ia să mă duc pe la el, să vedem nu mi-o spune și mie în ce chip și-a agonisit atâta avuție..."

Și, și plecă.

Ajunse la frate-său, și cum ajunse începu a se da pe lângă el și a-l linguși până ajunse de-l întrebă. Ăsta, omul lui Dumnezeu, era bun la inimă, cum îl întrebă, cum îi spuse. Dar știii... nu se prinde întotdeauna, că hoții băgaseră de seamă lipsa banilor și nestematelor, și, lăsând întotdauna câte unul din ei pază, îl prinse taman când își încărca buzunarele; și nici una, nici două, îl omorâră.

Nu trecu mult după ce-l omorâră și se hotărâră hoții să calce pe Sărăcilă (c-așa-i rămăsese numele). Acum toate bune, să se ducă... să se ducă, dar cum? Că ăla avea o grămadă de argați primprejur... Se socotiră să se vâre câțiva din ei în niște burdufe de brânză. Sărăcilă, când veniră vreo doi din ei și-i spuseră că au de vânzare brânză bună de burduf, a cătat să vază dacă e bună, și, arătându-i hoții un burduf cu brânză bună, crezu că toate sunt așa, și le plăti, ș-apoi le vârî în pivniță.

Seara, având Sărăcilă oaspeți la masă, trimise un argat în pivniță să mai scoată nițel vin, că se isprăvise. Argatul se duse, scoase vin, și, când să plece, iacă unul din hoți îi iese înainte și-i cere să-i dea și lui să guste; dânsul nu stătu la gânduri și-i dădu și lui și ălorlalți, că ieșiseră și ăilalți de mai erau și-l înconjuraseră, și după aia s-a întors la stăpânu-său și i-a spus ce i s-a întâmplat, măcar că-l puseseră hoții să jure că nu spune.

Sărăcilă, auzind așa, puse otravă în sticle, și-l mai trimise o dată, mai târziu, să scoată vin; cum l-au văzut c-a scos iar vin, hoții au cerut iar și el le-a dat d-au băut cu toții și cu toții au crăpat.

Apoi Sărăcilă răsplăti îndeajuns pe argatul care-i scăpase viața, și, după aia, rămase bogat pentru toată viața.

Şi în chipul ăsta dovedit rămâne cum că de om răbdător şi bun, când şi când, tot îşi aduce Dumnezeu aminte, iară ălui zgârcit şi hain la inimă îi răsplăteşte odată după faptele lui.

Comunicat de Ion Georgescu din comuna Boţeşti, judeţul Dâmboviţa.

XVI

DAN ŞI BIVOLII ĂI ALBI

A fost odată, ca niciodată, un unchiaş, şi ăst unchiaş a fost având un fecior, care după ce era frumos d-o minune, apoi era şi năzdrăvan.

Într-o zi, când sta acasă pe prispă, de se odihnea, numai se pomeneşte unchiaşul cu fecioru-său că aduce doi bivoli albi şi-i zice să îngrijească bine de ei şi să le dea de mâncare şi apă la vreme, că el are să plece departe şi o să lipsească mult, iar cât o lipsi el ei îl vor îndestula din toate. Apoi trase basmaua de la brâu şi i-o dădu spunându-i s-o ţie atârnată în cui; şi de-o vedea vrodată că curge trei picături de sânge din ea, să ştie că or mort e, or în primejdie de moarte.

Când auzi bietul bătrân că fiu-său vrea să plece şi că-i vorbeşte de primejdii şi de moarte, îl podidi un plâns ş-o jale de-de-de... plângea şi jelea şi firea prin preajma lui. Apoi printre oftaturi începu a se ruga de el:

— Măi Dane, măi, - că Dan îl chema pe băiat - cum să pleci tu, taică, să mă laşi pe mine singur, bătrân şi neputincios cum sunt... Dacă mi-o veni ceasu morţii, ş-oi muri ca un câine acilea, că tu ştii bine că rude n-avem; vecinu... de!... ca vecinu, ce-i pasă lui de tine? or măcar şi de n-oi muri, viaţă mai duc eu gândindu-mă mereu că-i fi în primejdie de moarte? Rămâi acilea, măi... rămâi, flăcăiaşul taichii, rămâi să fiu şi eu barim vesel pân-oi închide ochii, ş-apoi te-i tot duce, c-a ta a fi lumea d-acolea-ncolo.

— De rămas nu rămâi, taică, nici c-un preţ, că nu poci; da' de primejdie să nu-ţi fie aşa teamă, că ştii bine că sunt năzdrăvan şi nu mi-o fi greu s-o ocolesc, da, de! dacă s-o întâmpla d-oi păţi ceva, şi-i vedea picând sânge din basma, să te duci să le spui bivolilor şi să le dai drumul, că vin ei de mă scapă.

Dac-a văzut unchiaşul că rost să-l înduplece nu e a zis şi el:

— Bine, taică, du-te dar; da' să-ţi dau eu armele mele din tinereţe, ale de mi le-a dat zâna de-ţi spuneam eu că se-ndrăgostise cu mine, că sunt vrăjite şi poate ţi-or sluji şi ele la ceva.

Şi se duse unchiaşul şi scoase armele de unde le-avea pitite, şi le dădu lui Dan, care plecă după ce-şi luă ziua bună şi-i sărută mâinile ca unui părinte.

Pasămite Dan auzise că împăratu ţinutului ăla vrea să-şi mărite fata, căreia îi dădea de zestre avuţie nenumărată şi se prindea că după ce-o muri, ginere-său să moştenească scaunul împărăţiei, că el urmaş de parte bărbătească n-avea. Da' hotărâse să n-o dea după nimeni, până nu s-o găsi unu care să fie aşa de viteaz şi de vrednic, să-i dovedească pe toţi ăilalţi cari or mai veni s-o ceară.

Porni Dan spre curtea împărătească, şi merse, şi merse... pân-ajunse; dacă ajunse aşteptă acolea până-i dovedi unu pe toţi ăilalţi cari veniseră cu gând să ia pe fata împăratului, şi se luă la luptă cu el; dar n-avu mult de furcă, că cu armele lui vrăjite numai îl atinse o dată pe protivnic şi-l doborî la pământ.

Acum prinsoarea fiind că ăl de-o dovedi pe toţi să ia fata de nevastă, şi împăratul, cum se săvârşi lupta, chemă pe Dan la dânsul, îl sărută părinteşte pe frunte şi-l făcu cunoscut fetii, apoi a doua zi se făcu nunta, iar după nuntă se aşezară pe chef, ş-o ţinură:

Şapte zile şi şapte nopţi,
Cum se cade să facă-mpăraţii toţi.

Pân-acilea, toate merseră bine, şi d-acolea încolo poate că ar fi mers şi mai bine, de nu s-ar fi întâmplat să iubească fata împăratului pe altul. Cât era Dan de frumos, degeaba!... tot p-ăla îl plăcea, că de! aşa e, pe cine pune rumânu ochii întâi ăla e ce e. Ce să facă? ce să dreagă? cum s-o scoată la căpătâi? că rost să facă dragoste cu altul, pe câtă vreme avea bărbat, lasă că era anevoie, dar era şi fără gust, că de-ar fi zbârnâit o muscă în casă: „aoleo bărbatu!", că de s-ar fi trântit vro uşe de vânt: „aoleo, ascunde-te, că vine!" Apoi viaţă mai era aia?... la să-l răpui eu mai bine, s-a gândit fata împăratului şi se hotărî să-şi îndeplinească gândul. Dar în ce chip? că de armele ale vrăjite nu se dezlipea, şi cu ele lângă dânsul nu era chip să facă ceva.

— Să-mi bag ibovnicul slugă, se hotărî fata împăratului, şi cum oi găsi prilej, să pui mâna pe arme, să i le ascunz, ş-apoi să-l omorâm.

Aşa şi făcu, şi într-o seară, când se pregăteau să se culce, ca toţi pământenii, îi zise lui Dan fata împăratului:

— Ci ca mai scoate ale arme după tine, că dor n-or veni hoţii să te omoare, ce dracu!... Eu nu poci să mă mişc şi eu niţel în somn, că mă-nghioldesc, când în spate, când în piept.

Dan: – „nu, că nu se poate!" Nevasta că: „Dacă mă iubeşti, Dane, atâta lucru-ţi cer şi eu, şi nici p-ăsta nu vrei să mi-l faci,

că mă supăr, că drăguță, că iubitule, c-așa, că pe dincolo"... zăpăci pe bietul rumân cu vorba și cu mângâielile și-l făcu să se despartă de arme. D-acilea încolo s-a isprăvit, că nici n-a apucat s-adoramă bine și s-a și coborât jos din pat fata împăratului, le-a luat frumos de le-a încuiat într-o odaie, ș-apoi a chemat ibovnicul și l-au tăiat pe bietul Dan ciopârți-ciopârți; apoi i-au dus bucățelele de le-au îngropat.

Acasă la unchiaș, la tata lui Dan, a picurat sânge din basma, și unchiașul, când a văzut așa, n-a mai stat să se bocească, ci a dat fuga cât l-au lăsat și pe el bătrânețele, și a scos căpestrele bivolilor din cap și le-a zis:

— Alergați, bivolașii moșului, că Dan e-n primejdie de moarte. Și taman după ce au plecat tot în fugă, a dat și el drumul lacrimelor, care îl podideau de nu se mai putea ține, și a plâns, și a plâns... cum plânge părintele iubitor când își știe copilul la pieire.

Bivolii, năzdrăvani cum erau – că năzdrăvani erau – s-au dus glonț, taman la locul unde era Dan îngropat, și cum au ajuns, cum au început a săpa și cu coarnele și cu copitele, până scoaseră toate bucățelele; apoi le așezară bucățică lângă bucățică, suflară unu d-o parte ș-altu de alta, și-l dădură om la loc, cum îl făcuse mă-sa.

Cum se văzu Dan sculat, teafăr și sănătos, se hotărî să-și izbândească și el pe fătarnica de nevastă-sa și pe ibovnicul ei.

Porunci bivolilor să se facă doi uncheși bătrâni de tot, cu bărbile albe colilie și lungi până-n pământ, și le spuse că el are să se facă un armăsar minunat, cum nu s-a mai pomenit pe fața pământului de frumos. Să se ducă cu el la un bâlci, care se făcea în împărăția lui socru-său și la care știa că venea lumea de pe lume, ca să vază și să cumpere mărfurile și vitele scoase în vânzare, și să nu-l vândă decât ălui de s-o învoi să dea pe el o baniță de galbeni împărătești, căci avea el în știre că altu n-o da atât p-un cal, dar ibovnicul nevesti-si, da.

Făcură uncheșii cum îi învățară Dan, și intrară în bâlci ținându-l unul de căpăstru dintr-o parte, iar altul dintr-alta. S-a strâns lumea împrejurul lor când i-a văzut, de gândeai că ce e aia! și toți întrebau cât cer unchieșii pe armăsar, dar nici unuia nu-i dădea mâna să-l cumpere. Până iacă unul – ăsta era ibovnicul.

— Ce cereți pe armăsaru-ăsta, unchieșilor? întrebă el.

— O baniță de galbeni împărătești, cocoane, să ne dai, da' să-ți dăm un cal... halal de el!

Că: „să ți-o dau pe jumătate... că pe trei sferturi", dădu una întreagă și luă armăsarul.

Când ajunse cu el acasă și-l arătă nevesti-si, ea cum îl văzu îl cunoscu după ochi, și-i spuse:

— N-ai cumpărat armăsar, ci moarte... Ăsta e Dan, îl cunosc după ochi.

— E, păi, dar ce să facem? întrebă bietul ibovnic spăimântat.

— Du-l la grajd și pune să-l păzească bine, ș-apoi vino-ncoa să vedem ce e de făcut.

Și se învoiră să-l arză. Dar năzdrăvanul nostru vorbi c-o mătușe - care cernea niște orz în grajd, și care, când îl auzi grăind ca omul, începu a se închina de ai fi gândit c-a văzut chiar pe dracu -, vorbi să vie și ea lângă rugul pe care l-o arde pe el, ca să se uite, și cum o vedea că sare o scânteie în poala ei s-o ia, și fuga să se ducă s-o arunce în gârlă, c-apoi îi dă avuții să stea boierește și să nu mai știe ce e munca, cât o trăi-o Dumnezeu.

A doua zi, unde puse nevasta lui Dan cu ibovnicul de cărară o sută de care cu lemne și ridicară un rug mare, mare!... Apoi urcară armăsarul d-asupra și dădură foc lemnelor.

Ce pară s-a ridicat în sus! Gândeai că s-o aprinde cerul, așa se urca în văzduh; iar lemnele trosneau și pocneau de te asurzeau. Baba și ea printre lume p-acolea, cum îi sări scânteia în poală, fuga la gârlă ș-o aruncă; și cum o aruncă se făcu din ea un rățoi cu totul și cu totul de aur, și cu ochii de piatră nestemată.

Peste două-trei zile, se plimba fata împăratului cu ibovnicul pe marginea gârlei. Plmbându-se ei, iacă, nu știu cum își aruncară ochii pe gârlă și văzură rățoiul.

— Aoleu, ia te uită ce frumos rățoi! grăi fata împăratului. Ai să vedem nu l-om putea prinde, că uite ce aproape e de margine. Și se luară după el. Rățoiul cât colea, lângă ei, doar mâna nu se lăsa să puie pe el, până când văzând așa fata împăratului își sfătui ibovnicul să-și scoată armele după el, să-i fie mai ușor, c-acum n-are de cine să se mai teamă. Dânsul ascultă și le lăsă jos, apoi se luă după rățoi; dar rățoiul ce făcu, cum se învârti... odată se repezi afară din apă, se făcu om la loc și puse mâna pe arme. Apoi îi luă de gât p-amândoi, îi ucise și îi aruncă în gârlă.

Iar după aia se întoarse acasă la tat-său, care era sănătos voinic, și rămase acolea spre bucuria lui; apoi mai târziu se însură c-o fată, țărancă ca el, ș-au trăit multă vreme, până la adânci bătrânețe, în fericire și liniște.

Iar eu venii călare p-un cocoș,
Ca să nu viu pe jos
Și vă spusei o poveste
Care a fost, da' nu mai este.

Povestit de moș Panait Andrei Mocanu, de fel din satul Gura Sutilor, și cioban în Chirculești, plasa Câlnișteа, județul Vlașca.

XVII

ÎMPĂRATUL PEȘTILOR

A fost odată ca niciodată, când n-ar fi nu s-ar povesti; șirul povestei d-aici încolo s-o găti.

A fost un om care se îndeletnicea cu pescăria; și ăst om avea un fecior, pe care îl învăța tot meșteșugul lui, că, vezi bine, alta de unde să știe?

Într-o zi, dând cu năvodul, iacă prinse un pește mare și frumos; avea niște solzi de luceau parcă erau pietre scumpe. Dacă îl prinse, îl duse la mal de-l dădu lui fiu-său să-l ție, și el o luă iar pe eleșteu, ca să mai prinză.

N-apucă să se depărteze bine pescarul și se pomeni fiu-său că peștele vorbește și-i zice cu grai blând și parc-ar fi plâns:

— Băiețaș, băiețaș, aruncă-mă-n apă, că eu sunt împăratul peștilor, și de mi-ei face binele ăsta și eu mult bine ți-oi face ție.

Băiatul se minună când auzi că vorbește peștele și făcându-i-se milă de el, că se ruga de-ar fi muiat și-o inimă de cremene, îl făcu scăpat în eleșteu.

Peștele, cum se văzu la largul lui, se cufundă o dată și iar ieși d-asupra apei, ș-apoi se dete afund de tot.

Trecu ce trecu și iacă se întoarce pescarul înjurând ca un turbat, că nu mai prinsese nici vreun baboiaș măcar.

— E încailea ceva bun peștele ăla, mă? întrebă pe fiu-său.

— L-am aruncat în apă, taică, că a vorbit și s-a rugat de mine să-i dau drumul; zicea că e-mpăratul peștilor, răspunse băiatul.

Pescarul nici una nici două, cum era necăjit, luă pe băiat la bătaie... Că aoleu, că vai de mine, el dădea; și dă-i și mai dă-i până ostenind îi dădu drumul.

Se duseră ei acasă și în seara aia postiră zdravăn, și mai și ca în ajunul Paștelui, că nu mâncară nimic.

A doua zi, nu știu cum îi veni bine pescarului și iar îl ia la bătaie pe băiat, și azi așa, mâine iar așa, se luă, bietul, de gânduri cu atâta bătaie, și într-o zi își luă câmpii.

Se duse el drept înainte multă vreme și dădu de un oraș; cum intră în el, iacă lângă un zid un pitic, care, cum îl văzu, veni la el și-i dădu ziua bună. El, cum era singur, prinse bucuros să se împrietenească cu piticul și se prinseră frați de cruce, jurându-se să nu se mai despartă deloc și ce-o avea să împartă în două.

Să împartă... să împartă, dar ce să împartă? că n-aveau chioară para în buzunar; dacă văzură, se hotărâră să se bage slugi.

Găsiră ei loc, amândoi la un stăpân, se tocmiră și isprăviră.

Într-o zi, stând piticul la poartă, că-și sfârșise treaba, iacă vede un om călare pe un cal și ăst om mai mâna cinci cai dinapoi și avea cu el ș-o slugă. A doua zi, tot pe vremea aia, omul cu caii trecu iar cu altă slugă, a treia zi iar și în toate zilele trecea tot cu slugi noi.

Piticul, văzând că tot schimba la slugi mereu, se gândea: „Măi, ce-o fi făcând el cu slugile ale vechi?" Dar nu-și putea da cu socoteala deloc. Până se hotărî într-o zi să se ia după el, să vază unde se duce și ce face.

Plecă el deci și se duse în târg, ș-acolo așteptă până trecu bogatul călare și văzând un om care sta cu mâinile în sân îl tocmi, îl puse pe cal și plecă cu el; piticu după ei. Trecură printr-o livede frumoasă, numai cu flori; după aia intrară într-o pădure și umblară ce umblară și se opriră la rădăcina unui pom. Dacă se opriră descălicară, iar bogatul scoase dintr-o traistă o frânghie, o atârnă de un cârlig de fier ce era bătut în pom și puse pe omul ce era cu el să se suie.

Se sui omul tocmai în vârf, ș-acolo de ce dădu?

Să te miri, să te crucești... coșcogeamite coșul, plin cu pietre scumpe.

— Aoleo, nene, că mi-a zburat vederile, bate-le-ar pârdalnicu de nestemate!... zicea sluga de sus din copaciu.

— Ai de scoboară cu el, zise bogatul, și nu mai urla acolo.

Sluga se scoborî cu coșul jos, bogatul îl deșertă în niște dăsagi și după ce-l deșertă i-l dădu să-l suie la loc de unde l-a luat.

Se urcă sluga, puse coșul la locul lui, și când să se dea jos ia frânghia de unde nu e!

— Ia atârnă frânghia aia, boierule, să mă dau jos, că doar n-oi sări d-aici să-mi frâng ceva, să rămâi beteag.

Bogatul își așeza sacii pe cai fără să răspunză nimic.

— Măre, n-auzi?... Lasă gluma, zise sluga.

Mai zise el ce mai zise, dar bogatul se făcea că n-aude și sărind pe un cal pe-aci îi fu drumul.

— Mă boierule, mă, ia stai, ia... Mă, vin, mă, de-mi ajută să mă dau jos, că n-am vorbit să mă lași aici.

Boierul de unde?... că fugea de scăpărau copitele cailor.

Biata slugă văzând că se îngroașe gluma, că boierul se făcuse nevăzut, începu a plânge de-ți era mai mare mila să-l fi auzit.

Piticul sta ascuns, că vrea să vază ce s-o mai întâmpla.

Când tot zbiera sluga, iacă, dintr-o scorbură de la rădăcina copacului iese un balaur cu o gură de te lua groaza, și încet se sui frumos pe pom în sus, până ajunse în vârf, unde era bietul om, și unde deschise gura d-o făcu cât toate zilele și beli niște dinți de gândeai că sunt lopeți, dintr-o îmbucătură n-avu ce alege din bietul

om. Iar după ce-l înghiți deschise iar gura și vărsă din ea pietre scumpe roșii, și mai verzi și mai albe, până umplu coșul, și după ce-l umplu se coborî și intră frumos în scorbura lui.

Bietul pitic înlemnise acolo de frica și de mila bietului rumân, dar când văzu că balaurul a intrat în văgăuna lui o luă și el înapoi pe drum și se-ntoarse acasă.

A doua zi, când trecu bogatul cu caii prin târg, cine-i ieși înainte să se ducă să-i ajute în pădure?... Piticu, săracu, chiar el, că știa el ce știa și avea în gând ce avea.

Se tocmi, și hop! pe cal. Trecu el cu bogatul orașul, trecu livedea, trecu și pădurea și ajunseră la pomul cu pricina. Cum ajunseră, bogatul atâmă frânghia, piticul se urcă, luă coșul, cum îl învățâ bogatul, și se dădu jos cu el.

Bogatul deșertă pietrăriile în dăsagi și-i dădu coșul să-l suie la locul lui. Piticul, nu, că i-a venit ameteală și nu se mai suie.

— Păi ce fac cu coșul? întrebă bogatul supărat.

— Iacă ce să faci? suie-l dumneata ș-asta e!

Cum să se suie? că dacă se suia trebuia să se și coboare, că nu era nebun să rămâie acolo, și dacă s-o coborî și n-o lăsa pe nimeni sus, nu mai lasă nici șarpele pietre.

— Măi, că suie-te, că-ți dau un pumn de nestemate de colea din coș.

Piticul deloc.

— Suie-te mă, c-așa ne-a fost învoiala.

— Oliu!... mămulică Doamne, cum se învârtește pământul cu mine, urla piticul netiind seama la vorbele bogatului, și se tăvălea.

Dacă văzu bogatul că nu e chip s-o scoată la cale cu el, luă coșul frumușel și se sui să-l puie la loc.

Piticul atât aștepta; cum îl văzu, cu coada ochiului, sus, îi trecu și ameteala și tot și se repezi la frânghie ș-o desprinse de cârlig, de rămase bogatul spânzurat în pom.

— Lasă frânghia, mă, ce faci? las-o acolo să mă dau jos!

— Las' că stai tu bine ș-acolo, zise piticul încălecând.

— Mă piticule, mă, îți dau dăsagii plini, numai pune frânghia să mă dau jos...

Piticul își vedea de treabă; după ce sfârși, se așeză bine pe cal și când plecă se întoarse spre bogat:

— Rămâi, vere, cocoțat, îi zise, și pironindu-și picioarele în burta calului o luă îndărăt spre oraș.

Dă-i bietul bogat în sus, dă-i în jos, nimic! De sărit nici gând, că-și spărgea capul de nu-și mai găsea nici țăndări din el... Începu a plânge, și plângi, și plângi până auzi balaurul! Dacă auzi, se sui sus și îl îmbucă pe d-întregu, - și iac-așa se sfârși cu el.

Acum piticul vrea să se ducă acasă la bogat, dar cum să facă, că nu știa unde sta... Lăsă și el caii în voia lor și ei îl duseră drept acasă... Acolo porțile încuiate. Căută el și găsi într-o dăsagă cheia, descuie și intră. Dacă intră înăuntru, îl găsi alte alea când văzu ce bogății erau strânse acolo, dar își veni în fire curând și deșertând dăsagii plecă să-și găsească tovarășul.

Băiatul pescarului sta trist, că nu știa ce se făcuse piticul. Când îl văzu, parcă văzu pe Dumnezeu, așa se bucură.

— Ce te-ai făcut? unde-ai fost? tot întreba el.

— Las' că ți-oi spune eu pe urmă, îi spuse piticul; acu' ia-ți simbria și ai cu mine.

Băiatul dacă auzi așa se duse la stăpânu-său și-i spuse că nu mai stă și să-i dea ce i se cuvine.

— Mă, da' ție ți s-a făcut nălucă, or-ce-ai? Ce-ți veni așa odoronc-tronc odată să pleci de la mine?

— Să-mi dai și să-mi dai, zicea băiatul, că nu mai stau.

„Ăsta e sărit, se gândi stăpânu-său, să-i dau și să mă scap de belea; te mira-te ce mi s-o mai întâmpla și cu el".

— Na, și du-te cu Dumnezeu, măi băiete, îi zise apoi dându-i dreptul lui.

Iar băiatul plecă și se duse cu piticul la casa bogatului. Acolo dacă ajunse și dacă intră înăuntru înțeleni de tot de mirare, când îi spuse piticul că toate bogățiile alea sunt ale lor.

— Măi tovarășe, tu-ți bați joc de sufletul meu!...

— Ba nici gând n-am.

— Bogățiile-astea sunt toate ale noastre?

— Fără lipsă.

— Măi, da' minunat ai fost, nene! zise el într-un sfârșit, auzind cum a pus mâna piticul pe atâtea bogății.

Îmbogățindu-se băiatul pescarului și piticul taman ca bimbașalele, se duse vestea de averea lor ca de popă tuns. În vremea aia împăratul vrea să-și mărite fata și dăduse sfoară în țară că cine s-o găsi să stea cu ea o noapte în odaie a ăluia va fi, că fata asta avea ce avea, că se măritase de nouăzeci și nouă de ori și toți ginerii se prăpădiseră, că a doua zi nu le mai găsea decât oasele și nu se știa cine-i mânca.

Piticul auzind, și ca om priceput, nu pierdu vreme și se duse la palatul împăratului și spuse că el are un frate de cruce, care se prinde să încerce să-i ia fata de nevastă.

Împăratul a prins bucuros și i-a zis să vie cât de curând, că dacă va putea scăpa, fata va fi a lui.

Piticul dădu fuga acasă și își luă tovarășul de se duseră amândoi la palat.

Seara, când intră băiatul pescarului cu fata împăratului în odaie, intră și piticul și se întinse pe jos.

Peste noapte se sculă, își luă tovarășul de lângă fata împăratului și-l puse binișor într-alt pat, și după aia scoase paloșul și se puse la pândă. Nu trecu mult și iacă iese din fată un balaur mare; piticul cum îl văzu harș! îi reteză capul cu paloșul. După aia sculând și pe frate-său de cruce îi zise:

— Știi înțoiala, frate? Ce vom avea pe din două...

— Așa e, îi răspunse băiatul.

Iar piticul se repezi o dată cu paloșul înspre fată zicând că o va tăia în două ca să ia jumătate.

Când se repezi, fata de frică, nu știu, cam icni, și-i ieși din gură un ou. Piticul se mai repezi de două ori și mai ieșiră două ouă.

— Acu, zise el, ia-ți nevasta și fii sănătos, că balaurul, ucigă-l toaca, fătase încă trei ouă, care aveau să se facă trei balauri.

Apoi mai spuse băiatului că el e peștele pe care l-a prins tată-său, și căruia el i-a dat drumul în apă; și fiindcă i-a făgăduit că-i va face mult bine, el s-a ținut de vorbă și i-a dat bogății și l-a făcut ginere de împărat.

— Ș-acu, mai zise el, aibi parte de mireasă și de toate bunurile, și rămâi sănătos.

Cum zise vorbele astea, pieri din ochii lor.

Când se lumină de ziuă și veni împăratul, îi văzu teferi și sănătoși. Ce bucurie pe el și pe toată lumea!... că într-un râs și un cântec au dus-o toți, șapte zile și șapte nopți.

Și eram și eu p-acolo, bate-m-ar norocu, c-abia mă-ncăpea locu.

Și-am mâncat
De m-am umflat
Ș-am rămas gros,
Ca un greiere borțos.

Povestit de Ion Georgescu din comuna Boțești, județul Dâmbovița.

XVIII

IRIMIA

A fost odată un flăcău dibaci tare pe care-l chema Irimia din botez. El altceva nu făcea decât umbla în vânătoare.

Într-o zi, plimbându-se cu pușca pe umăr prin pădure, iacă îi

iese înainte un lup șchiop. Cum îl văzu, cum întinse pușca să-l doboare.

Dar lupul se rugă de el:

— Măi Irimio, măi, nu mă omorî, măi, ci mai bine jupoaie niște scoarță și-mi oblojește ăst picior, că mult bine ți-oi prinde și eu cândva.

Ce se gândi Irimia? „Carnea nu-i e bună la mâncat, pielea nu-mi trebuie..."

— Iacă, te-am iertat, lupule.

— Bine ai făcut, Irimio; acu de ți-o fi vreodată greu, de n-ăi ști încotro, să te gândești la mine, că eu oi fi lângă tine.

Pleacă Irimia înainte, când, mai încolo, iacă un corb p-o creangă.

Irimia luă pușca la ochi.

— Nu mă-mpușca, Irimio, băiete, zise atunci corbul, ci mai bine mă leagă la astă aripă de mă doare, că mult bine ți-oi face și eu.

Se gândi Irimia: „Și de l-oi împușca, la ce mi-o fi bun?"

Și legă corbul la aripă și plecă.

Corbul, când îl văzu că pleacă, îi zise:

— Irimio, când ți-o fi mai greu să te gândești la mine, că eu oi alerga să-ți ajut.

Mulțumi flăcăul și plecă și d-aci și merse o bucată bună, până ieși p-un prund de gârlă. Acolo dădu de o mreană cu solzii aurii azvârlită de talaz pe mal; se zbătea să moară.

Cum îl văzu mreana începu a se tângui și a se ruga:

— Irimio, Făt-Frumos, aruncă-mă în apă, că mor acilea; fă-mi ăst bine, zău, că de-i fi vrodată în vreun necaz mare, numai să te gândești la mine și cât ai clipi din ochi oi fi lângă tine și te-oi ajuta, că eu am putere mare, căci sunt împărăteasa peștilor.

— Cu dragă inimă, răspunse Irimia, că și eu o să am trebuință de ajutor în calea d-apucai.

Și luă mrena frumușel în mână și-i dădu drumul lin în apă.

Apoi își văzu de drum, căci el se ducea, vezi dumneata, spre cuprinsul Ileanii Consinzenii, că-l ardea un foc la inimă după fata ei, pe care o văzuse într-o noapte de vis.

Dar până la cuprinsul Ileanii Consinzenii avea să dea de cuprinsul unei mătuși la care trebuia să slujească tot flăcăul câte trei nopți, păzindu-i o iapă rea, și de n-o păzea bine și fugea iapa, apoi îl răpunea scorpia; dar și dacă o putea păzi trei nopți d-a rândul, apoi îi dădea în loc de simbrie un mânz d-al ei, că făta în toată noaptea câte unu, și mânzii îi erau năzdrăvani, și-apoi cu mânzul ăla îi făcea lesne pe treabă fetei Ileanii Consinzenii, Irimia al nostru.

Merse el ce merse și numai iacă dădu d-o curte ocolită cu țepi și în toată țeapa câte-o căpățână de om.

Pasămite aia era curtea mătușei cu iapa și căpățânile din țepi erau ale bieților flăcăi de se prinseseră să i-o păzească și nu putuseră.

Bătu el în poartă și iacă auzi un glas gros colo:

— Cine e?

— Om bun, mătușe, am venit să mă bag slugă să-ți păzesc iapa.

— Așa? Ei, bine-ai venit, flăcăiaș, intră înăuntru, zise mătușa - că ea era - mai muindu-și glasul și deschizând poarta.

Intră el înăuntru și se cam înfioră văzând o grămadă de căpățâni aruncate p-acolo, afară de-ale din țepi.

— Uite, măiculiță, treaba d-tale asta o să fie: să-mi păzești iapa trei nopți d-a rândul și să mi-o aduci acasă dimpreună cu mânzul de-l fată la miezul nopții; de ți-ei împlini slujba, apoi plata ți-a fi un mânz din ăi trei, care ți l-ei alege; de nu... iacă ce te-așteaptă... Și-i arătă cloanța căpățânile de morți... Te prinzi?

— Păi de ce-am venit eu pân-aici, așa de cântecul cucului? Am s- o păzesc ș-am să-ți umflu mânzul.

— Hai să te văz.

Și-i dădu iapa în seamă.

Se puse el călare pe dânsa și plecă. Iapa blândă, mergea frumos colo în buiestru bășicat de parcă-l legăna; de tare în gură nu era așa de peste măsură...

„Ei, asta ți-e iapa a strașnică, mătușe? Aoleo-leo-leo!..." gândi Irimia.

O păzi el până mai era nițel să sosească miezul nopții și nu-ș' ce făcu iapa, ce drese, cum îl fermecă, că numai se pomeni cu căpăstrul în mână și ea nicăiri.

„Ioi-te mă! se gândi Irimia al nostru, o pățiі cât de bună, mă răpune cotoroanța".

Și începu să fluiere de obidă... Dar nu fluieră mult și-și aduse aminte de fata Ileanii și când își aduse aminte de ea, și când se mai gândi că o să-i rămâie oscioarele p-acolo, și n-o s-o mai vază, îl apucă un plâns, măre, de plângea și pădurea de plânsul lui.

Dar odată îi mai veni un pic de nădejde la loc. Se gândi la lup...

— Mai știi, poate mi-o fi de vrun ajutor.

Cum se gândi, cum se pomeni cu lupul lângă el întrebându-i supus:

— Ce-ai pățit, stăpâne?

— Uite așa ș-așa, mă vere, și de n-oi găsi-o mă ucide mătușa, mă, ș-o fi mai mare păcat de tinerețele mele.

— Lasă că ți-o aduc eu acu': ți-o dau în palmă, nu altceva; că ea e taman peste nouă păduri, vârâtă într-o scorbură, a fătat

acolo. Eu mă duc s-o zgomesc încoace; dumneata, stăpâne, de-i auzi că urlu eu, să știi că e aproape, și să scuturi frâul, că vine ea singură.

Zise lupul și plecă.

Dacă plecă, plecă fuga, și tot alergând ajunse la copaciul în scorbura căruia fătase iapa, și făcu ce făcu de o scoase afară; dacă o scoase afară, se luă după ea, și cum o cârmi, cum o zăpăci, o duse taman spre Irimia, iar când fu aproape de el numai urlă o dată; Irimia scutură frâul și iapa se duse drept la el, de puse flăcăul mâna pe dânsa. Apoi încălecă și, cu mânzul după ea, o duse acasă la mătușe în bătătură.

— Harnic fuseși, flăcăiașul mamei, zise mătușa cum îl văzu. Na de mănâncă colea din azimioara asta caldă, na și vin să bei, și apoi mai dă-te odihnei până deseară.

După aia băgă iapa în grajd și ia-o la bătaie, și dă-i, și arde-o:

— Cum te-ascunseși, mânca-te-ar fiarele sălbatice, de te găsi, păcătoaso!

— Iartă-mă, zise iapa, că eu de ascuns m-am ascuns bine, taman în fundul pădurilor, da' m-a luat un lup la goană și m-a gonit și m- a gonit până m-a adus în dreptul lui; dacă m-a adus în dreptul lui, el a scuturat frâul ș-a pus mâna pe mine... Lasă că diseară m-oi ascunde de nu m-o mai găsi, să fie ș-al dracului.

Cum se făcu seară, Irimia încălecă iapa și plecă cu ea spre pădure.

Peste noapte nu-ș' cum face iar iapa de-l lasă iar cu buza umflată.

De astă dată s-a fost dus în slava cerului, de s-a fost amestecat cu norii.

Bietul flăcău de unde să știe el; și d-ar fi știut, ce-ar fi putut face? A început și el a plânge și a se văita până îl duseră gândurile la corb.

— Numai corbul poate ar putea să mă ajute, da' cine știe pe unde o fi!...

— Cam p-acilea, stăpâne, și eu, gata să mă arunc și-n foc pentru dumneata, numai să-ți pot fi într-ajutor... Ce-i porunca?

— Uite așa ș-așa, corbule, mi s-a întâmplat.

— Apoi dacă e numai atâta, i-am dat de leac; ea e ascunsă în slava cerului, s-a făcut una cu norii, da' ți-o dau eu în mână; dumneata să te uiți în sus și când ți s-o părea că se coboară o namilă neagră să suni frâul.

— Așa am să fac, răspunse Irimia.

Iar corbul o luă repede spre slava cerului, ajunse sus și cum făcu, cum o dibui, cum o sili, că numai se pomeni Irimia că se întunecă cerul de nori, de se face taman ca noaptea, apoi odată se

lumină și nu mai văzu din norii ăia mulți, care umpluseră cerul, decât ceva negru care cobora repede ca vântul spre el. Cum văzu așa, cum sună frâul și puse mâna pe iapă, care veni singură drept la el, cu doi mânji după ea.

— Taci că scăpai și d-astă dată, gândi Irimia încălecând. Și porni spre casele mătușei.

Când ajunse, mătușa îl lăudă că e viteaz, că e vrednic, îi dădu de mâncare, de băutură, și tot ca în noaptea trecută îi făcu un pat mai moale, și după aia se duse la grajd și bate iapa și dă-i și mai dă-i, s-o omoare și mai multe nu, că cum s-a ascuns ea d-a găsit-o.

— Lasă-mă, iartă-mă, stăpână, că mai e o seară, de astă dată nu mă mai găsește nici moartă.

Irimia dincolo mâncă, bău, îi trase un pui de somn și pe sub seară se sculă de plecă cu iapa iar.

Dar ș-acu, ca și în altelalte dăți, se pomeni fără ea.

Pasămite, ce făcuse iapa? dacă ea în fundul pădurilor s-ascunsese și a găsit-o, dacă ea în văzduhul norilor s-a urcat și a dat de ea... ce s-a gândit? Să se ducă taman în fundul mării pe zmârcurile ei și să se ascundă în potmol.

Irimia de colo, când se văzu fără iapă, nu se mai boci ca alelalte dăți, și numai se gândi la mreană și mreana fu lângă el.

— Iapa o cauți, stăpâne?

— Iapa, mreană dragă, pe ea o caut, bat-o pârdalnicu, că mult e hoață.

— Iapa ta e cu trei mânji tocmai în fundul mării, dar n-ai nici o grije, că ți-o scot eu. Tu numai să te uiți la apă și cât ăi vedea că iese colcotici mare d-asupra, să suni frâul.

Apoi mreana se dete afund și chemă toți peștii ăi mari și le porunci să scormonească potmolul din fundul mării, până or da de iapă și s-o gonească înspre fața apei.

De trei ori se întoarseră peștii fără izbândă și de trei ori îi trimise îndărăt mreana amenințându-i să nu vie fără ea, și taman a treia oară o găsiră și mușcând-o, izbind-o care cu ce putea, o aduseră la liman, unde o aștepta Irimia.

Când îl văzu mătușa că se întoarse și d-a treia oară cu iapa și cu trei mânji după ea se prăpădi cu firea de tot împotriva iepei, și nici nu vorbi o vorbă cu flăcăul până n-o cotonogi de bătăi. După aia se duse la mânji și unge-i pe amândoi dintâi cu unt proaspăt și dă-i și drege-i, iar pe ăl d-al treilea, care avea douăsprezece aripi - cu patru mai mult ca ăl d-al doilea și cu opt mai mult ca ăl dintâi - îl făcu de-ai fi gândit că l-a lins pisicile și-i jumuli coada și-i puse scaieți în coamă, că doar o face pe Irimia să nu-l ia pe el, că era năzdrăvan și avea putere mare; dar mânzul apucase de când veneau pe drum de-i zisese lui Irimia:

— Pe mine să pui mâna când te-o pune mătușa s-alegi, că n-ai să te căiești, să nu te uiți la ăilalți, că sunt netezi și unși.

După ce sfârși baba de bătut iapa și de uns mânjii, chemă pe Irimia și-i zise să-și ia simbria după învoială: să-și aleagă un mânz.

— Uite, flăcăiaș maică, ia unul din ăști doi, că ăla ia te uită ce prăpădit e; nici nu trăiește ăla.

— Ba, mătușă, uite cum mi-o fi norocul, dar eu p-ăsta-l iau, așa prăpădit cum e.

Că încoa, că încolo...

— Ne-a fost învoiala să iau care mânz mi-o plăcea?... Ne-a fost. Apoi dar eu p-ăsta-l aleg, zise Irimia.

— Ia-l și du-te sănătos, răspunse într-un sfârșit mătușa văzând că n-are încotro.

Iar calul a îngenuncheat d-un picior și l-a încălicat Irimia, și s-a urcat cu el în slavă, și apoi s-a lăsat iar jos pe pământ și l-a întrebat:

— Acum spune, stăpâne, ce ți-e vrerea?

— Vreau să mă însor să iau de nevastă pe fata Ileanii Consinzeanii; se poate?

— Se poate de putut, dar greu, răspunse calul.

— Greu, ai?

— Greu, stăpâne, fiindcă tată-său a lăsat cu grai de moarte că fata lui să nu ia pe altul de bărbat decât pe ăl flăcău care va putea să aducă ale cinci mii de iepe din bălțile mării și să le mulgă, ca să se îmbăieze amândoi cu laptele lor în seara nunții, și e cam greu să pui mâna pe ele. Dar noi om încerca, că doar nu sunt eu degeaba năzdrăvan și dumneata cruce de voinic!

Plecară ei înainte. Mergând au dat peste un loc unde a fost potmol și a făcut Irimia după îndemnul calului său un cocoloș din pământ și l-a băgat în dăsagi.

D-acolo s-a dus mai înainte și în alt loc a găsit niște păr de colilie făcut ca peria; a luat și din el și l-a băgat tot în dăsagă.

În alt loc a dat iar de niște piatră moale, a luat și din ea și a vârât-o iar în dăsagă.

Apoi a pornit spre casele Ileanii.

Cum a ajuns acolo, calul cu meșteșugul lui făcu de se porni o furtună și o ploaie, și niște fulgere și tunete și trăsnete, d-a fost să răstoarne pământul cu dosul în sus. Iar după aia s-a fost făcut iar vreme frumoasă ca și mai înainte.

Acum fata Ileanii a fost fiind ținută închisă, de ce nu știu, dar așa a fost fiind ea. Când s-a făcut vreme frumoasă la loc, s-a rugat de mă-sa s-o lase și pe ea barem în pridvor să mai vază soarele cum lucește de frumos după ploaie, că tot erau să le prăpădească furtuna d-adineauri.

Mă-sii i s-a făcut milă de ea cum se ruga și a lăsat-o.

Dar când ieși fata în pridvor odată mi se repezi Irimia ca o săgeată, călare pe năzdrăvanul lui și mi ți-o prinse de mijloc, cu brațele lui vânoase, și sărutând-o o dată să-și mai aline focul care-l ardea la inimă se tot duse cu dânsa.

Fata, biata, de frică a leșinat, că din repezeală nici nu-l văzuse la față; ea gândea c-o fi vrun zmeu ori cine știe ce; dar când se dezmetici și-l văzu cât era de mândru cu ochii lui negri ca murele și cu sprâncenile îmbinate, cu mustața neagră și frumoasă, și cu trupul subțirel de parcă ar fi fost tras prin inel, se pomeni c-o prinse și pe ea de la inimă dragostea după dânsul, și când o sărută el de dragă ce-i era își lipi și ea buzele d-ale lui așa cam pe nebăgate de seamă și mi ți-l sărută o dată din greu.

Când se trezi din vârtejul dragostei, spuse lui Irimia:

— Irimio, Făt-Frumos, îmi ești drag de nu mai poci după tine, dar tata m-a jurat să nu mă mărit decât cu ăl de-o aduce ș-o mulge ale cinci mii de iepe din bălțile mării; deci acu' du-mă pe mine la mama și te repede de adu iepile, că cum ți-a fost ușor să mă furi pe mine, nu ți-o fi greu să le aduci și pe ele-ncoace.

— Așa să fac, zise Irimia.

Și mi s-aruncă pe cal și-și coprinse iubita în brațe și se repezi de o lăsă binișor tot în pridvor, apoi plecă.

Merse ce merse, dar calul de colo:

— Stăpâne, cumpără nouă piei de bivol și nouă coșuri de rășină; să fierbi rășina și să torni p-o piele, s-o lipești de alta, ș-apoi peste ale două lipite să mai lipești una până le-i lipi pe toate nouă, c-am să am luptă mare cu armăsarul iepelor, care simte omul la nouă poști și vine de-l omoară.

— Să cumpăr, zise Irimia, dac-așa.

Și cumpără și le lipi unele peste altele și le croi pe trupul calului ș-apoi plecă înspre locul unde erau bălțile mării.

Când a fost aproape, a făcut o groapă în pământ și s-au ascuns în ea amândoi, după ce a nechezat calul o dată.

Armăsarul a auzit nechezând și a venit d-a dat roată împrejur, a bătut din picioare, a mirosit, dar n-a dat de urma groapei și s-a întors înapoi.

Când s-ajungă la iepe, calul iar a nechezat până de trei ori, iar a treia oară îi spuse lui Irimia:

— Acu' când o veni să te-ații, că mă reped, fiindcă de goană-și mai pierde din putere și e numai bun de luptă.

Și drept, când veni, era armăsarul plin de clăbuci și gâfâia de osteneală. Cum îl văzu calul, se și repezi și se luară și se mâncară și se izbiră, dar degeaba se căznea armăsarul, că el când a fost

mușcând din cal a fost mușcând din pieile de bivol, iar calul când mușca, apoi mușca din carne, nu glumă! S-au luptat de la prânz până a fost soarele îndeseară, de mai rămăsese d-asupra calului numai o piele, și nu știu cum s-aduse odată și când îi pocni una cu picioarele în burtă căzu armăsarul jos.

Calul nu pierdu vreme și strigă pe Irimia:

— Ieși, stăpâne, și ad' ale frânghii din dăsagi să îl legăm, că l-am biruit.

După ce-l legară bine, îl luă calul în spinare la un loc cu stăpânul său și plecară înspre iepe.

Când au plecat, a nechezat armăsarul de trei ori ca s-audă iepele și să fugă, dar ele în loc să fugă au venit înspre el să-l scape toate cinci mii de iepe și cu mânjii după ele, vro două, trei mii, câți or fi fost și ei.

Când au fost aproape să se întâlnească la un loc cu iepele, zise calul:

— Scoate, stăpâne, glodul de pământ și-l aruncă, ș-apoi cârmește înapoi spre ținutul Ileanii, c-a fost mult până ne-a luat urma, că vin ele după noi acum.

Aci în loc unde a fost aruncat glodul s-a făcut o tină mare de-au rămas mânjii înțepeniți; iepele până să-i scoată, Irimia cu calul avură vreme să se depărteze o bucată bună.

Dar nu trecu mult și iepele aide-aide să-i sosească.

— Aruncă peria, stăpâne, a zis calul.

Și în locul periei s-au fost făcut o pădure mare și deasă, de abia-abia au izbutit iepele tocmai într-un târziu încolo să iasă din ea.

Și veneau, vere, după ce ieșiră, de fură gata să-l ajungă pe Irimia al nostru.

Dar și calul lui de colo:

— Zvârle piatra, stăpâne, că ne prind și ne răpun.

Zvârli Irimia și piatra moale și se făcu, unde căzu, un zid de[1] piatră, dar și iepele mi se puseră toate cu copitele și repede îl doborâră la pământ și porniră înainte turbate de necaz, și au pornit-o, vezi dumneata, de data asta cu spor, că mai aveau un lat de palmă până să-l ajungă pe flăcău, la poarta caselor Ileanii Consinzenii.

A avut noroc Irimia cu Ileana, că era în pridvor și le-a oprit zicând:

— Ho, ho! că cine-a fost ursit că vă mulgă v-o mulge.

Și s-au îmblînzit iepele când au auzit pe Ileana vorbind, și le-a muls Irimia, după aia au făcut nuntă cu alai mare, și seara până a

1. În text: pe (n. ed.).

nu se culca, după datină, se îmbăiară mirii și în lapte de iapă, de făcură pe voia bătrânului, tatăl miresei.

Iar eu:

Încălecai p-o iapă bălțată,
Să-mi fie povestea ascultată.

Povestit de moș Panait Andrei Mocanu, de fel din Gura Șuților, și cioban în Chirculești, plasa Câlnișteа, județul Vlașca.

XIX

COCOȘUL MOȘULUI

Cică a fost odată un unchiaș și-o mătușe. Mătușa avea o găină, iar unchiașul un cocoș. Găina babei oua în toate zilele câte un ou.

Moșul:

— Fă mătușe, dă-mi și mie un ou să-mi mai ung ăl gâtlej, că tot cu mămăligă uscată mi s-a acrit.

— Ba mai pune-ți pofta-n cui și nu mai mânca ouă, că ți s-o apleca; dacă ți-e gustul, bate-ți și tu cocoșul ca să-ți ouă.

Moșul ascultă pe babă și puse mâna p-un băț și dă-i în cocoș.

— Uș! cocoș netrebnic, că nu te-oi mai slăbi din bătaie până nu mi-i oua colea-n copaie.

Azi, așa, mâine așa, până s-a luat bietul cocoș de gânduri cu atâta bătaie, că-l bătea moșul nemiluit în toate zilele. Într-o zi plecă și el în lume, cu gând că de-o putea să-i aducă moșului bani ca să-și cumpere ouă - că cum era el să ouă? - să se mai întoarcă; de unde nu... oricine o fi bucuros să câștige un cocoș.

Plecă el cu ochii în pământ, tot gândindu-se cum ar face să găsească ceva să aducă moșului, că-l iubea, îl crescuse de pui mic, până nici nu-i ieșise penele lui ale verzi, de care era mândru.

Mergând el așa, iacă trece pe dinaintea palatului împărătesc.

— Aici e aici! se gândi cocoșul.

Și sări pe gardul curții și trase cu *„cucurigu gagu, scoală-te-mpărate, de îmi dă ceva să duc moșului, că mă bate"*, de sări împăratul drept în picioare din somnul ăla dulce al dimineții.

— Bre! cine-a-ndrăznit să-mi turbure somnul! strigă împăratul mâniat peste poate.

Și când văzu cocoșul porunci unui slujitor să-l prindă și să-l arunce în apă să-l înece.

Ăla, hoț, se duse pe la spate, pe-afară, și-i făcu vânt în curtea palatului, iar aci cu alelalte slugi lesne-i fu să-l prindă. Cum îl prinse, nici una, nici alta, la gârlă să-l înece.

Când se ducea la gârlă – că era departe de palat – iacă că-i iese în drum un lac.

— Ia să-l arunc acilea, zise slujitorul, că nu mai iese el.

Şi-l şi aruncă.

Cocoşul moşului, când se văzu aruncat, ce să facă? să înoate nu putea; se puse, nene, de înghiţi toată apa din lac. Iar după aia, umflat ca butia, fuga îndărăt la palat, se sui pe gard şi începu:

— *Cucurigu gagu, scoală-te-mpărate, de-mi dă ceva să duc moşului, că mă bate.*

Împăratul taman aţipise.

Pomenindu-se deşteptat s-a înfuriat de tot.

— Să ardeţi un cuptor până s-o roşi şi să aruncaţi cocoşul într-însul, porunci el, iar pe slujitor să-l aruncaţi în temniţă; de ce nu l-a aruncat în gârlă, cum i-am fost poruncit?

Că de unde să-i treacă măcar prin gând împăratului că cocoşul secase lacul înghiţind toată apa din el?

Arseră slugile cuptorul până-l roşiră, şi luând cocoşul îl aruncară înăuntru şi puse o tinichea la gura cuptorului, ca să nu iasă afară.

Cocoşului nici nu i-a păsat, că cum era doldora de apă icni odată şi dă-i şi varsă, şi varsă, până stinse cuptorul şi ieşi apa ş-afară, de făcu lac în bucătăria împăratului.

Când auzi împăratul aşa, porunci să-l aducă în faţa sa, să vază ce fel dracu de cocoş era ăla aşa de şugubeţ.

Cocoşul, cum se văzu în faţa împăratului, odată plesni din aripi, ridică capul în sus şi, căscând ciocul, strigă:

— *Cucurigu gagu, măria ta-mpărate, dă-mi ceva să duc lui stăpânu-meu, că mă bate.*

Se puse împăratul p-un râs, nene, de ha-ha-ha să rămâie strâmb şi-l apucă un sughiţ, de cum sughiţa toţi curtenii tresăreau; dar tot n-a vrut să-i dea nimic, că, una, îi era necaz pe el că-l sculase din somn, şi, alta, vrea să-l facă cocoş al găinăriei împărăteşti, că te mira-te ce pui or ieşi din el aşa năzdrăvan cum era.

Dar cocoşului moşului nu-i pria cinstea să fie cocoşul găinăriei împărăteşti, măcar că erau nişte găini frumoase de să se iubească cu ele numai de drag; el vrea să ducă moşului lui bani şi asta e! Şi cum îl vârî în găinărie, hap, hap, înghiţi toate găinile cu pui, cu claponi, cu cocoşi cu tot, şi sărind pe gard începu iar să strige către împărat să-i dea ceva să-i ducă moşului.

Împăratul se luase de gânduri, şi ca să scape de el puse de-l prinse şi-l aruncă în haznaua de bani, unde erau galbeni sclipitori, să ia cât o lua şi să se ducă nouă cu a brânzii de unde a venit.

Dacă-l aruncă, se puse nebunul de cocoş, nenişorule, şi-mi înghiţi unul câte unul toţi galbenii din hazna.

Împăratul, când văzu așa, rămase cu gura căscată, că rămăsese sărac.

— Ia spintecați-l, măi, porunci atunci slujiorilor, supărat, și scoateți banii din el.

Cocoșul, năzdrăvan cum era, știa ce poruncise împăratul; se lăsă să-l scoată din hazna, că era adâncă de tot, și singur nu putea ieși, și, cum se văzu afară trase repede un cioc în mâna dreaptă și altul în mâna stângă ălui de-l ținca, de-i găuri mâna, și de durere-l scăpă. Atât i-a fost cocoșului, căci, cum s-a văzut slobod, și-a și luat picioarele la spinare și fugi, și sări pe gard; acolo stătu nițel și întorcându-se spre împărat bătu din aripi și zise:

— *Cucurigu gagu, să ne vedem sănătoși, măria-ta!*

Ș-apoi sări jos și se duse, și dus a fost, că nu i-a mai dat de urmă împăratul.

Cum a plecat de la împărat, fuga acasă la moș, și cum ajunse începu să strige:

— *Cucurigu gagu, scoală moșule, de-așterne zăblaiele să-ți vărs găinile și paralele.*

Moșul așternu zăblaiele și mai-mai să-i vie dambla când văzu atâtea bogății.

Strânse el toți banii, iar găinile, gândea c-or fugi, dar de unde? Că ele când se văzură alături de cocoșul frumos - că-i străluceau penele de le lua vederile - le pică cu tronc și începând a râcâi rămaseră în curtea moșului, parc-ar fi fost d-acolo.

Baba, când văzu așa, parcă-i trecu un fier ars prin inimă de necaz, văzând cum se pricopsise unchiașul.

— Aoleo, uncheșel, zise, ce fericire îți căzu din cer? Dă-mi și mie câteva parale.

— Bate-ți și tu găina să-ți aducă, răspunse moșul, că-și aduse aminte de calicia babei când îi ceruse și el un ou.

Dar baba și-o luă asupră și fuga la găină și dă-i și bate-o, să plece și să-i aducă și ei bogății ca cocoșul moșului.

Biata găină plecă și, dând de niște gunoi, începu a râcâi prin el. Tot râcâind, iacă o lăscaie rătăcită prin murdărie. Cum o văzu, o înghiți și fuga înapoi la babă și începu să cutcudăiască.

Baba, când o văzu, ait! o și găsi năbădăile de bucurie, că începu să sară prin casă de gândeai că-i zdrăngănește douăzeci de țigani, și scoase zăblaiele, velințele toate câte le avea și le întinse.

Găina se învârti de două-trei ori în loc, se scremu, se mai căzni și ait! dădu drumul lăscaiei.

Când văzu baba lăscaia, se prăpădi de tot cu firea și luă un toroipan și zvrr! după găină... și o ajunse la coadă de i-o rupse, și de atunci a rămas de sunt unele găini berce.

Găina, speriată de bătaie, fugi în cotețul moșului - c-acolo nemeri din fugă - ș-acolo rămase. După aia chemă moșul pe babă

și dojenind-o de răutatea ei, când i-a cerut un ou, i-a dat și ei bani îndeajuns și-și durară niște case să trăiască ca bimbașalele, și trăiră multă vreme, că nu le mai păsa nici de frig, nici de foame, iar cocoșul, măcar că-i dădea să mănânce ce era mai bun, tot nu se lăsă de obiceiul lui de a scormoni prin gunoaie; numai biata găină a babei rămase și stearpă după ce era bearcă, că cum o izbise baba când dăduse cu toroipanul după ea să-i aducă bogății, o cotonogise, vai de ea!...

Auzit de la mama.

XX

SFÂNTUL ARHANGHEL ȘI LEMNARUL

A fost odată ca niciodată, că dacă n-ar fi fost nu s-ar fi povestit, și nici noi de ea n-am fi vorbit. A fost un lemnar sărac. Nevasta lui ce făcu, ce drese, îi născu un copil. Născându-i ăst copil, ce se gândi lemnarul:

„Tot sunt eu sărac lipit pământului, barim să găsesc copilului un naș cu dare de mână, să ne mai fie și de un ajutor, ca nașul de!"

Și porni să caute naș.

Pe drum iacă Dumnezeu, schimbat în om bătrân; nu-ș' ce treburi avea pe pământ.

Lemnarul văzându-l îi dădu bună ziua ca la tot drumețul mai vârstnic.

— Mulțumim dumitale, răspunse Dumnezeu, dar încotro?

— Ia, caut și eu un naș, moșule, că mi-a făcut nevasta un copil.

— Apoi dar să ți-l botez eu.

— Da' cine ești dumneata?

— Eu sunt Dumnezeu.

— Dacă ești Dumnezeu, nu ți-l dau, că nu ești drept, nu te uiți?... ba unu bogat putred alături de un biet sărac de n-are codru de pâine, ba unu sănătos tun lângă altul slab să-l sufli să cadă, unii frumoși și alții schilozi... nu ești drept, Doamne, și mi-e că ți-i nedreptăți și finii. Rămâi cu bine.

Mai departe iacă un om tânăr, frumos. Își dădu bună ziua cu el și întrebându-l tânărul încotro și cum, îi spuse.

Tânărul, nu, ca să i-l boteze el.

— Dar cine ești dumneata?

— Eu sunt Arhanghelul.

— Ei, dumitale ți-l dau, că ești drept: sărac, bogat, frumos, urât, le iei sufletul la toți...

Și așa îi boteză Arhanghelul copilul.

Când să-i facă și el un dar ca naș ce-i era lemnarului, lemnarul îi zise:

— Știi ce, sfinte naşe, tot îmi dai dumneata ceva, ca unui fin; nu ți-e întru nimic să mă faci bogat, să mă mai întinz niţel, că prea am stat tot zgârcit de foame şi de frig de când m-a făcut mama.

— De!... fine, eu bani nu-ți pot da, că n-am, nu mi-e datina să umblu cu bani, dar tu să te faci vraci și să umbli prin împărăție strigând: „Vraci bun, vraci bun pentru bolnavi!" Lumea o să te cheme să vindeci pe ăi de suferă. Tu să te uiți la patul bolnavului, că eu am să mă arăt, numai tu să mă vezi; de mă-i vedea la capul lui să știi că moare, iar de mă vei vedea la picioare să știi că scapă și atunci tu spui îndată or că moare or că-l faci sănătos. De e să-l faci sănătos fierbi și tu niscai buruieni, îi dai și iaca se duce pomina de tine și faci avere.

Începu, vere, lemnarul nostru cum îl învățase naşu-său, și-i mergea de nu mai avea unde pune banii și plocoanele.

Într-o zi, iaca un om de la împărat că să vie numaidecât că i s-a îmbolnăvit fata pe care o iubea el mai mult ca orice pe lumea asta; să vie numaidecât să i-o vindece, că-i dă bogăție nenumărată.

Se duse el îndată, dar cum intră în odaia bolnavei iacă dădu cu ochii de Sfântul Arhanghel la capul ei. Ce să facă el?

Pofta de bani crescuse de tot. Din ce făcuse bani mai mulți, din aia se lăcomise mai rău.

Spuse că mai vine după prânz și atunci să spuie de o poate scăpa ori nu, că până atunci nu i se cunoaște boala, și făcu semn Arhanghelului să iasă până afară. Dacă ieși, începu a se ruga de el și roagă-se și roagă-se să-l lase să scape pe fata împăratului, că de-o lua și bogăția ce-i făgăduise împăratul apoi nu se mai lăcomește de acolo înainte defel.

Arhanghelul spuse că el nu se poate mișca de unde îl orânduiește Dumnezeu, că nu e în puterea lui să mai lungească viața... În sfârșit, făgădui să se roage lui Dumnezeu să vază de-o putea să o mai amâne câtăva vreme.

Dar când se întoarse vraciul după nămiezi, cum fusese vorba, văzu pe Arhanghel la capul fetei drept ca lumânarea.

— Așa ți-e vorba, naşule? gândi lemnarul, apoi dar stai.

Și se duse cu împăratul într-altă odaie și îi spuse:

— Măria-ta, dacă vrei să scape domnița, pune să-i întoarcă patul, să-i așeze capul unde îi sunt picioarele acum.

Rămânând astfel Arhanghelul la picioare, că-i spusese că nu se poate mișca de unde l-a orânduit Dumnezeu, scăpă fata cu șiretlicul lemnarului și puse el mâna pe bogăție nenumărată.

Iaca, odată, mai târziu încolo, îi veni și lemnarului vremea să moară.

Căzuse la pat și văzuse pe Arhanghel intrând pe ușă și așezându-i-se la cap.

Lemnarul, biet, acum prinsese și el gust de viață, că dăduse de trai bun, dar de!... legea lui Dumnezeu, lege!...

Începu a se ruga de Arhanghel și plânse și se boci, ca să-l mai lase numai un an să mai trăiască, să se mai bucure și el de bunurile ăstui pământ și apoi să vie să-i ia sufletul, că nu mai zice nimic.

Arhanghelul îi făgădui să roage pe Dumnezeu pentru el și nu-ș' cum îl găsi în toane bune, că îi dărui un an, cum ceruse lemnarul.

Bucurie pe lemnar de nu mai știa. Acum se puse el pe viață și bea și mănâncă, și chefuiește toată ziua și toată noaptea. Dar când să se împlinească anul și-și aduse aminte că va muri de-a binelea, îl apucă atâta dor de viață încât se gândi să-i tragă o păcăleală Arhanghelului de o putea, că el îi știa toate datinele lui când poate și când nu poate lua sufletul omului.

Trimise să-i aducă un rând de haine turcești și un armăsar de mânca foc, și pândi; iar când văzu că intră Arhanghelul pe poartă, el se aruncă pe cal și să te ții sfârâitură de copite.

Arhanghelul când îl văzu plecând începu să strige:

— Măi fine, măi, stai măi fine, c-am venit pentru vorb-aia.

— Turcul n-are naș! strigă lemnarul depărtându-se în goana armăsarului.

Ce să facă Arhanghelul, că nu i-e dat să se ia după cai? Se gândi nițel și pe urmă porunci că unde o fi lemarul în minutul ăla de ceas să-i iasă înainte o comoară numai de aur și cu pietre nestemate.

Și ce e drept, nu s-a gândit rău, că cum a dat lemnarul de sclipirile pietrelor și de gălbeneala aurului, lacom cum era, numai a oprit armăsarul și s-a coborât în groapă să-și mai umple buzunarele până una alta. Iar pe când alegea el pietrele care erau mai mari și mai frumoase, fără să simță, groapa se scufunda, până când vrând să iasă afară cu ce alesese se văzu ca într-un puț. Și așa. Arhanghelul, când și-a isprăvit treaba, s-a repezit până la groapă și i-a luat sufletul, frumos, și s-a sfârșit și cu lemnarul, cum s-a sfârșit ș-o să se sfârșească cu toată lumea.

Și încălecai pe-o iapă bălțată,
Să fie povestea ascultată;
Și încălecai pe-o mia pârlită,
Să fie povestea răspândită.

Auzit de la domnul Chirițescu, căpitan în retragere.

XXI

ȚIGANUL CU TREI SUFLETE

Cică țiganul ar fi rămas odată de nu mai avea nici cu ce încălzi apa pentru mămăligă. Atunci plecă - vezi bine - la pădure să adune niscai surcele, or găteji, or... ce-o găsi, în sfârșit. Dar luă și un toporaș cu el, să mai dea razna și prin crăci mai zdravene, când i-o veni bine.

Dacă ajunse în pădure se uită încoace, se uită încolo, mai în dreapta, mai în stânga... nimica toată pe jos; surcele mai de Dumnezeu defel, abia câte o zburătură din topor și mică, nespomică. Crăci mai subțiri mai erau, nu e vorba, dar, cum gândea și țiganul:

„Mai mare pocnetul și fumul de ele, decât treaba".

Negăsind ce-i trebuia, pe jos, țiganul își aruncă ochii în sus.

O cracă, cam cât grosul piciorului, se întindea lungă hei! încolo, și plină, plină de crăculețe mai mici. Și mai avea și alta; venea la îndemână, nu era așa sus de tot, să tot fi fost de un stat și jumătate de om, mult două.

Se și hotărî țiganul să o doboare.

Își scuipă în palme, își încolăci picioarele împrejurul copacului, și trăgându-se în mâini ajunse la cracă, se puse călare pe ea și începu a da cu toporașul să o dezlipească de trunchi.

Da țiganul de nădejde, ca să isprăvească mai curând, că-i era să nu dea cu ochii de ăl pândar, când iacă un român trece și el prin pădure.

Se uită la țigan sus și începu să râză, văzându-l că taie craca de sub el.

— O să cazi, măi cioară, fire-ai al dracului, de-o să-ți sară ciocul din loc, îi zise trecând. Țiganul auzind „măi cioară" îi și sări inima din loc; gândea că e pândarul. Se opri din dat și se uită repede jos. Dar văzând că nu e el - căci îl cunoștea - prinse curaj și răspunse:

— 'Ndec, parc-ai fi Dumnezelea tu, să știi c-am să caz!

— Bine, zise românul, o să vezi!

Și-și urmă drumul.

„I-o fi necaz că mă vede cu lemnul gros!" cugetă țiganul.

Dă înainte cu toporașul gândindu-se la altele.

Pe când era cu mintea aiurea și tot izbea în lemn, numai odată se aude un „trosc!" prelung, și craca se rupe căzând cu țigan cu tot.

„Hauliu! cugetă țiganul sculându-se de jos și frecându-se, că se izbise nițel căzând, să știi că hala a fost Dumnezelea! Mi-a dat da știrea, saracu, și eu nu l-am crezut".

După ce cugetă așa, mai rămase niţel pe gânduri, şi odată numai o rupse d-a fuga pe drumul pe care apucase românul.

Românul se vede că avea de făcut cale lungă, că mergea încet. Îl ajunge ţiganul.

— Sa ma ierţi, zău, sa ma ierţi, Doamne, ca nu te-am ascultat adineaori; cum ai zis haşa a fost, ham cazut cu craca cu tot.

— Ţi-am spus eu?

— Aşa e, ham fost prost, Doamne, dar iartă-mă şi-mi fa ş-un bine, ca tot eşti bun la suflet, spune-mi când mor.

Românul văzând pe ţigan prost vru să-l păcălească.

Se făcu că se uită bine în ochii lui, îi căută în palmă, îl întoarse, îl suci şi la urmă îi zise:

— Păcat de tine, măi ţigane, că eşti tânăr...

— Haoliu! Dar de ce, mânca-te-aş?

— Nu mai ai viaţă multă; când ăi tuşi de trei ori, să ştii că şi mori.

Iar după ce zise aste cuvinte plecă înainte, lăsând pe ţigan înfricoşat în mijlocul drumului.

Se întoarse bietul ţigan în pădure după aia, luă craca de o duse acasă, aprinse focul, puse demâncare, dar mâncare fu aia, cu spaima în inimă? Mai avea el chef de ceva de acum? Căci se gândea:

„Ce, e lucru mare tusea? Când cu gândul nu gândeşti, hait ai tuşit; dac-ai tuşit de trei ori, mori; iaca treabă? Viaţă-i asta?"

Se întristase ţiganul de nu i se mai ivea zâmbet pe faţă, şi slăbise mai ca un ogar.

Într-o zi plecă având treabă la oraş.

Pe drum iaca tuşi o dată.

Îi şi trecu ca un fier ars prin inimă.

— Ţin-tea, Danciule, ca ţi-a işit un sufletu, îşi zise el oftând.

Mai merse ce mai merse, hait! mai tuşi o dată.

— Ţin-tea, ţin-tea, Danciule, ca mai ai numai un sufletu!, zise ţiganul galben la faţă şi tremurând vargă.

Iar când tocmai trecea dincolo, la un loc, aşa pe la mijlocul drumului, mai tuşi o dată, şi se şi trânti ţiganul jos gândind c-a murit.

Stătu el acolo cu faţa în praf mai multă vreme, până iaca se auziră pocnete de bici şi clopoţei, şi chiote de surugiu. Pasămite, un boier trecea într-un poştalion cu patru cai înaintaşi.

Veneau caii în goană, dar noroc că vizitiul văzu un om jos pe cale şi opri caii la vreme.

Socotind că e vreun beţiv căzut, îi strigă:

— Scoală, mă beţivule, de acolo că e calea strâmtă şi n-am pe unde da.

Ţiganul, aş! de unde să se scoale.

Numai ridică nițel capul și zice:

— Ce vorbești cu morții, bre, că te-o bate Dumnezelea!

Surugiul dacă auzi așa, nici una nici două, îi trage un sfârc de bici.

Odată sări țiganul în sus țipând și frecându-se de usturime. Apoi se duse la trăsură, scoase căciula, și întrebă pe boier:

— Ce să-ți dau, boiarule, să-mi vinzi mie hala dă-nviază morții?

Dintr-una, dintr-alta, boierul ca să-și facă râs, se vede, căci îi spusese țiganul ce era să facă cu el, porunci surugiului să-i schimbe biciul pe ce avea țiganul în pungă, și plecă.

Ce se gândise Danciul?

„Dau ce am hân pungă, dar fie ca și caștigul! Unul să-nviez și-mi scoț paralele; hăilalți or fi pa d-asupra... Mi-a pus Dumnezelea mâna-n cap!"

Urmându-și drumul așa, făcând planuri de bogăție, iaca dă printr- un sat, și, cum se întâmplă, în sat un mort.

Țiganului îi zâmbi mustața.

„Heaca prilejul!" zise el.

Intră colo țanțos în curte și zise rudelor care plângeau și se văietau după mort:

— Ce-mi dați, măi, sa-nviez pe mortul?

— Fugi d-aci, balaure, îi răspunse unu, că dau d-a azvârlita cu tine; n-avem noi destule pe cap, mai venișI să ne-ncurci și tu?

Aș! țiganul o ținea una că-l înviază.

Bieții oameni văzându-l semeț, și cum e omul făcut să nădăjduiască, se învoiră să-l îngăduie să încerce. Îl lăsară singur în odaie cu mortul - c-așa ceruse el - și așteptau afară.

Încuie țiganul ușa și începe să dea cu biciul în mort. Ăla, mort ca toți morții, de unde să se deștepte? Se necăjea țiganul, asuda, înjura, dădea... geaba! Țăranii nerăbdători, că prea sta mult, intrară și văzură cum și ce fel.

Ce bătaie mâncă țiganul, vai de mămulica lui, numai el știu.

— Bine, măi haramină, cum să necinstești tu mortul, și dă-i! În loc să scoți căciula din cap și să te închini și să zici: Dumnezeu să-i ierte păcatele!... Și curgeau palmele și pumnii ca ploaia.

— Lăsați-mă, c-așa oi zice d-aci înainte, lăsați-mă, că m-ați homorât!...

Îl făcură scăpata.

Porni țiganul, când se văzu scăpat, de nici sfântul Ilie nu-l mai prindea și zicea în gând mereu vorbele ce-l învățaseră oamenii, ca să nu le uite și s-o mai pață și altă dată.

Nu merse mult așa și văzu, pe un loc viran, doi inși tăind un porc.

Cum îi vede, de departe scoate căciula și începe să se închine și să zică:

— Dumnezeu să-i ierte păcatele!... Dumnezeu să-i ierte păcatele!...

Oamenii bănuiră că vrea să-și bată joc de ei.

Mi ți-l luară la palme.

— Ia te uită, mă, stanca naibii, s-a găsit să râză de oameni! ziceau ei pe când îi cărau.

— Nu râz, zău, nu râz, așa m-a-nvățat halții să zic!

— Apoi rău te-a învățat; tu altă dată să nu mai faci așa, ci să zici: „mânca-l-ați sănătoși, cu nevasta, cu copiii..."

— Hașa oi zice, saracul de mine, numa lăsați-mă.

Îl lăsară oamenii și plecă înainte.

Mai încolo nițel dădu d-un popă care lepăda în drum niște lături.

Danciul nici nu-l văzu bine și începu:

— Mânca-le-ai sănătos, cu nevasta și cu copiii!

Popa îndârjit, odată se repezi în părul lui:

— Bine, măi țigane, cum să mănânc eu lături cu nevasta și copiii, nu ți-e rușine obrazului să vorbești așa?... să tot fi scuipat dacă ți-a fost scârbă, dar să zici așa cuvinte?

— Las' ca scuip al'dată, taica părinteo, scuip, zău, numai iarta-ma!

N-apucă să iasă din sat și dădu cu ochii de două babe, care își căutau în cap.

El începe să le scuipe.

Una din babe pune mâna pe o prăjină și croiește-l!...

— Cum să ne scuipi tu pe noi, femei bătrâne, dășucheatule! nu ți-e frică de mânia lui Dumnezeu? În loc să ne dai frumos bună ziua ca un drumeț cinstit, or să pui și tu capul ici în poală și să ne rogi să-ți căutăm și ție...

— Hașa am să fac, matușo, d-acu, sa ma iertați.

Era țiganul rupt, vai de capul lui: unde se pipăia îl durea. Abia mai mergea, și mai avea o bucată bunicică până la oraș. Dar ce era să facă? Se ducea înainte, că era mai puțin până la oraș decât până acasă, de s-ar fi întors, și nu-i trecea, bietul, prin minte că o să mai pață ceva. El, ca să fie cu cugetul curat, ce făgăduia ținea, că era cinstit, săracul. Făgăduise babelor că altă dată o să dea bună ziua și o să puie capul rugându-se să-i caute și lui?... Așa și făcu. Pe un câmp mai departe de sat, niște câini se luaseră la bătaie de la un stârv.

El de colo:

— Bună ziua! Și bagă și capul rugându-se să-i caute în cap.

Câinii cum erau îndârjiți în bătaie, nu-l văzură dintâi, că alt-

minteri poate ar fi fugit; și, până să bage de seamă, îl scărmănară de cap pe el.

Ajunse la oraș schilodit de nici dracul nu l-ar mai fu cunoscut. Stătu la niște rude până se mai vindecă din dureri, și pe urmă o luă spre casă.

Pe drum trebuia să treacă, la un loc, o punte peste o apă adâncă și repede. Ce-i trăsni țiganului prin cap:

Nu, că el mult a umblat, da-n ceafă nu s-a uitat.

Se rezemă de apărătoarea punții și se înclină pe spate doar de și-o vedea ceafa oglindindu-se în apă.

Da' unde s-o vază? Dar el nu se lăsa; până ce tot împingându-se se rupse lemnul, fiind putred, și căzu în gârlă.

Ar mai fi făcut el poate multe boroboațe, săracul, de nu s-ar fi înecat, și mi-ar fi fost povestea mai lungă, dar de!... așa i-a fost scris lui să se sfârșească, și așa sfârșii și eu, că minciuni să spui... nu spui să mă tai!

Auzită de la un servitor: Ghiță.

XXII

ȘEARPELE MOȘULUI

A fost odată ca niciodată, a fost un unchiaș ș-o babă. Ăst unchiaș și a babă n-aveau nici un copil, ș-ar fi dat, bieții oameni, bieți n-ar fi fost, mult cu multu, să aibă vrun pic de prăsilă; dar care o fi fost sterp, moșu or baba nu se știe, ci se povestește numai că n-aveau copii, neam. Și tot gândeau ei să ia vrunu de suflet, dar nu-i prea trăgea ața, că de!... alta e copilul tău, ș-alta e ăl de suflet. Și toată tinerețea așteptară ăști doi bătrâni, făcând descântece, bând baba zeamă de ierburi, cheltuind moșu bani pe fel de neam de leacuri, dar tot degeaba, c-ajunseseră de parcă erau ninși de bătrâni, și tot fără prăsilă erau.

Dar cât erau de bătrâni, ei tot mai nădăjduiau, tot se mai gândeau cum ar face să aibă vrun pic de copil, și se hotărâră într-o zi să plece unchiașu p-un drum și mătușa p-altu, și care ce-o întâlni: copil, lighioană, ce-o fi, s-o ia și s-o aducă acasă, că simțeau că mult-mult n-or să mai trăiască și să aibă barim cui lăsa bordeiul ș-ale câteva părăluțe agonisite cu munca, într-atâția mari de ani.

Dacă se otărâră, plecară într-o zi, moșu p-o cărare și baba pe alta.

Umblară ei, care încotro, toată ziulica; baba nu găsi nici picior de viețuitoare, iar moșul, taman spre seară, când se întorcea acasă

trist și oțerit de necaz că nu găsise nimic, se pomenește că dă de un șearpe cu cap de om, în apropierea unei peșteri.

Șearpele, cum îl văzu, începu să se zvârcolească, să se încolăcească și să se uite galeș la el ca cum l-ar fi rugat să-l ia. Unchiașul, cum era el de bărbat, că nu știa ce e frica, de el nu se lipise cât trăise, puse mâna pe el și-l luă de-l băgă în traistă, ș-o luă spre casă. Când pe-aproape de sat, iacă se-ntâlni cu mătușa.

— Ei, babo, ai găsit ceva?

— Neam, unchiaș, nici picior de om ori de lighioană n-am întâlnit.

— Eu am găsit.

— Ce? întrebă baba bucuroasă.

— Ia un șearpe.

— Ad' să-l văz și eu.

— Na... și scuipă-l, să nu-l dăochi.

Când îl văzu baba, șearpe cu cap de om și cu ochii mari, și unde-i sticleau colo, scuipă din gros, dar în sân, și nu de teama dăochiului, ci de frică.

— E-te, mă muierea! Ce-ai văzut pe dracu, de-ți scuipi așa-n sân? c-ai udat cămașa, zise moșul râzând.

— O, bate-l-ar pârdalnicu, că mă speriai, zise baba mai venindu-și la loc din sperietură, ș-apoi, râzând și ea ca și moșu de bucurie că găsiseră și ei un copil să-i îngrijească la bătrânețe, o luară spre casă. Cum ajunseră, puseră de mămăligă, mâncară și ei, dădură și șearpelui din destul și se culcară veseli.

Trăi șearpele 15 ani în casa unchiașului și a babii; iar după ce trecu ăst răstimp, chiar în ziua când se împlini se pomeniră bătrânii că-ncepe șearpele să vorbească și le spuse că era fecior de împărat și că era vrăjit să nu poată vorbi decât tocmai când va împlini 15 ani de când l-ar fi găsit cineva și l-ar fi luat de suflet, iar d-aci încolo să mai treacă încă nouă ani până să-și lepede pe fiecare an câte-o piele, c-avea nouă, și tocmai atunci să-și vie la loc în fire, să se facă iar om ca toți oamenii. Bătrânii, vezi bine, se bucurară și se rugau la Dumnezeu sfântul să-i mai ție să-l vadă și om, că tot șearpe li se urâse; se făcuse, nene, mare și se îngroșase, iar coada îi era lungă de se speria toată lumea care venea prin bordeiul lor.

În vremea aia se afla vecină cu țara unde trăia moșu cu baba și cu șearpele o împărăție mare, și împăratul alei împărății avea o fată de se dusese pomina de frumoasă ce era. Șearpele, cum căpătase graiul la loc, cum trimisese pe unchiaș la împărat cu un plocon și c-o scrisoare.

Împăratul, care auzise de șearpe și știa că era fecior de împărat, i-a primit darul și a poftit pe unchiaș în casă de l-a cinstit frumos ca p-un bătrân ce era, și l-a întrebat de șearpe cum l-a găsit și dacă l-a crescut bine.

— De! măria ta, după puterile noastre; din ce-am mâncat noi a mâncat și el, unde-am dormit noi a dormit și el, zise unchiașul.

— Bine, foarte bine, moșicule, îți mulțumesc eu pentru tată-său, cu care eram bun prieten.

Și dându-i și împăratul o scrisoare și daruri pentru șearpe, plecă moșul înapoi.

Când se întoarse acasă cu darurile și cu scrisoarea împăratului, șearpele se bucură foarte mult și a doua zi zise unchiașului să-l ducă la locul unde l-a găsit, și-i spuse că dacă va ajunge acolo să se așeze jos și va vedea un șearpe mare cu un toiag lângă el și cu un inel în vârful cozii, și șearpele ăla de bucurie când o vedea că vine cu dânsul (cu șearpele moșului adică) o să-i zică să ceară ce-o vrea, că-i va da, iar unchiașul să nu ceară alt decât toiagul și inelul.

Așa se și întâmplă, că dacă ajunse unchiașul cu șearpele acolo nici n-apucă să se așeze să se mai odihnească și el nițel, și iacă că ieși din peșteră o mulțime nenumărată de șerpi și printre ei se vedea unu mai mare, de parcă era tartorul lor, care cum îl văzu pe unchiaș începu să facă o gălăgie și să urle de gândeai că să ia peștera-n sus, dar aflând de la șearpele moșului că el era ăl de-l crescuse îl chemă lângă el și spre mulțumire îi făgădui orice va cere, iar moșul, după învățul șearpelui, ceru toiagul ce era lângă dânsul, să se rezeme în el, c-abia poate umbla de bătrân ce e, și să-i dea și inelul din vârful cozii, să-l ducă mătușii acasă.

Șearpele ăl mare n-a stat împotrivă și i-a dat bucuros ce a cerut, și moșul plecă înapoi spre casă. Iar șearpele, copilul lui, rămase aci să mai petreacă.

După câtăva vreme, când se sătură șearpele de petreceri, prinse de luă câteva pietre nestemate din peșteră și se întoarse la bordeiul ălor de-l luase de suflet, la unchiaș și la babă, cari trăiau din belșug, că ce gândea aia le-aducea toiagul și inelul.

Dacă ajunse șearpele înapoi se bucură și moșul și mătușa peste poate, și mâncară și chefuiră, iar a doua zi, până în ziuă, șearpele spuse moșului să se ducă la împăratul vecin și să-i ceară fata în pețit, pentru el.

Se duse unchiașul, dar împăratul, căruia nu-i prea venea să-și dea fata după un șearpe, măcar că era fecior de împărat ca și el, îi spuse că i-o dă de-o face un pod de fier de la el din palat până la bordeiul moșului.

Șearpele a așteptat până s-a înoptat bine, și punând inelul jos și bătând din toiag, s-a făcut, cât clipești, un pod de nu-i găseai seamăn pe lume de frumos și trainic.

Dacă văzu împăratul așa tot nu se învoi și-l mai puse la o încercare, că adică să facă ș-un pod de argint, tot de la palat la bordeiul moșului, ca să vie el cu trăsura, dar pe alt drum.

Șearpele a pus iar inelul jos și a bătut cu toiagul, și s-a făcut un pod de argint, de sticlea să-ți ia vederile și mai multe nu.

Împăratul tot gândea că n-o putea săvârși ce i-a fost poruncit, dar văzând că ce i-a zis a făcut s-a întristat, că trebuia să-și dea fata dup-o lighioană spurcată, și temându-se și de alți împărați, cari voiau să ia pe fii-sa de nevastă, l-a mai pus la o încercare: să facă o pereche de case în văzduh, care să se mute după soare, și în locul ălor două poduri de aramă și argint să facă unul de aur.

Șearpele, fără greutate, cu ajutorul inelului și al toiagului, îndeplini și astă nouă poruncă, și a doua zi când s-a sculat împăratul din somn s-a minunat de tot de frumusețea caselor ș-a podului, că soarele care taman răsărea își resfrângea razele pe pod și-l făcea peste măsură de frumos și de sclipitor, iar de măiestria cu care era făcut se duse vestea în toată lumea.

Dac-a văzut așa împăratul a hotărât să i-o dea și să facă nunta. Și se făcu nuntă împărătească d-au ținut chefurile nouă zile și nouă nopți, că curgea vinu-n pahare ca din șipot, iar niște haramine de țigani zdrăngăneau din dible de juca toată lumea, și mâncările le căra cu cuptoarele, că era poftit mai tot norodul din împărăție, și toți se mirau de șearpe că-i era capul în palat iar coada taman la bordeiul unchiațului, dar - ca lumea - se miră ce se miră ș-apoi se dădu la mâncare, la băutură și la joc.

Când s-a isprăvit nunta, s-a dus șearpele cu nevastă-sa în odaia lor.

Peste noapte, se pomenește mireasa că șearpele se dă d-o parte, își scoate nouă piei după el și rămâne om ca lumea, iar despre ziuă iar le pune pe el și se face iar șearpe la loc. A doua zi, întrebând împăratul pe fii-sa, ea a răspuns cu atâta cinste și dragoste către șearpe, încât împăratul nu mai putea de bucurie, că el se temea întâi de ginere-său.

Așa trecu o zi, două, nouă, până se împlini un an, și dacă împlini un an lepădă șearpele o piele. Fata spuse mă-sii și lui tată-său, și cu toții se sfătuiră ca să rămâie ginerele lor om, să facă un cuptor și să-l arză cu nouă care de lemne și să arunce noaptea pieile șearpelui să arză. Șearpele a văzut cuptorul și a întrebat ce face cu el, dar nevastă-sa i-a răspuns că vor să facă pâine de casă. El temându-se de ceva îi spuse să n-o împingă păcatele să-i arză pieile, că s-a isprăvit cu ea, și începu să-i spuie cu de-amănuntul tot ce-a pățit și ce are să mai pătimească până o rămânea om; dar nevastă-sa n-a luat în seamă ce i-a spus, și, într-una din nopți, pe când dormea el, îi aruncă pieile în foc. Cum le ajunse vâlvoarea nițel-nițel, pocniră odată pieile de se cutremură palatul din temelii.

Când auzi bubuitura, o dată sări șearpele drept în picioare și mirosind a pârlit pricepu cam ce se întâmplase și blestemă așa pe nevastă-sa:

Să umble rătăcind prin toată lumea, având în cap o căciulă iar pe trup veștminte și în picioare opinci, toate de fier, iar împrejurul

pântecelui unde începuse să se zămislească copilul, să fie încinsă cu cercuri iar de fier și până nu i-or plesni cercurile să nu poată naște, iar până nu i-o ieși părul prin căciula de fier, până nu i s-or rupe hainele fășii și până nu s-or toci opincile, să nu dea de el.

Și zicând așa se făcu nevăzut, iar fata împăratului rămase în întunerec.

Trecură câteva zile la mijloc și fata nemaiputând răbda de doru bărbatu-său se hotărî să-și facă toate de fier și să plece în lume, să caute să-l găsească.

Se încercă împăratu și împărăteasa s-o oprească, dar nu fu chip s-o înduplece să rămâie. Dacă văzură așa, îi făcură toate de fier și într-o zi, pe când se revărsau zorile, își luă un toiag tot de fier ca să se apere de lighioane, și plecă lăsându-și părinții adânciți în mâhnire.

Umblă ea rătăcind vreme îndelungată, și opincile parcă nu umblase deloc cu ele, așa se țineau de bine, dor zgâriate pe ici pe colea.

Într-o zi, fiind ostenită prăpădită, dădu de casele Sfintei Luni; aci bătând în poartă îi deschise sfânta și o primi înăuntru. Sfânta Luni s-a mirat de îmbrăcămintea ei ș-a prins de-a întrebat-o că cum și ce fel. Fata spunându-i păsul, sfânta i-a spus că în apropiere se află o gârlă, și pe marginea gârlii stă un om care trăiește cu o zână, și el tot spune întruna c-a fost însurat c-o fată de împărat. Pe fată n-o mai încăpea casa de bucurie.

— El trebuie să fie! strigă ea.

— Stai de te odihnește noaptea asta aici, îi zise sfânta, și mâine o să-ți dau ceva ș-apoi să pleci.

A doua zi, după ce-i dădu Sfânta Luni să mănânce bine, îi dărui o cloșcă de aur cu puii tot de aur și o învață că dacă va da de omul ăla, el o să fie culcat și ea să-l ocolească de trei ori, după ce-o pune cloșca lângă el, și să zică:

„Te-am căutat nouă ani fără-ncetare ș-acum te găsii dormind".

— Dupe aia, zise sfânta, îți va plesni un cerc d-împrejurul pântecelui și ți se va mișca copilul în tine. Când te-i întoarce, vezi să treci iar pe la mine.

Fata mulțumi cu ochii plini de lacrămi de bucurie și plecă.

Ajungând la gârlă își găsi bărbatul, făcu cum a fost învățat-o Sfânta Luni și se întoarse înapoi la sfânta, de unde, dupe ce-și luă ceva merinde, o luă spre casa părintească. Când ajunse acasă, toiagul i se tocise cam la jumătate și firele de păr începuseră să răsară din căciula de fier.

Dar nu putu sta mult și iar i se făcu dor. Căutară iar părinții s-o ție, dar nu putură cu nici un chip.

După umblet îndelungat ajunse la casele Sfintei Vineri, care,

dacă îi bătu la poartă, o primi bucuroasă și spunându-i fata păsurile, după ce o ospătă ș-o lăsă să se odihnească, îi dărui un purcel de aur pe care să-l dea zânei cu care trăia bărbatu-său, ca s-o lase în casă să-l vază, că nu mai dormea afară, fiind frig.

Ea, sărutând mâna sfintei, luă purcelul, făcu cum a învățat-o și lăsând-o zâna în casă, ea iar i-a zis cuvintele:

„Te-am căutat nouă ani fără-ncetare, ș-acum te găsii dormind".

Și l-a ocolit de trei ori și i-a plesnit încă un cerc dimprejurul pântecelui, iar bărbatu-său s-a mișcat în somn.

După aia iar s-a întors acasă la părinții ei, dând întâi pe la Sfânta Vineri, care îi dădu merinde de drum îndeajuns.

După puțină vreme, iar o apucă dorul de bărbatu-său și iar plecă pe alt drum și dădu de casele Sfintei Sâmbete, niște case de străluceau de frumusețe și de lumini, că taman era ziua sfintei în ziua aia. Și Sfânta Sâmbătă o primi tot așa de bucuros ca și alelalte sfinte, ș-o dărui și dânsa cu doi porumbei tot de aur, cu care făcu tot ca cu purcelul, și ajungând lângă bărbatu-său și zicând tot cuvintele alea, plesni și cercul d-al treilea dimprejurul pântecelui, și bărbatu-său se sculă drept în picioare și îmbrățișând-o a plecat cu ea înapoi, luând și darurile sfintelor ce le păstra zâna și lăsând-o pe biată zâna cu buzele umflate, râvnitoare și de bărbat și de daruri.

Iar eu isprăvind povestea încălecai p-o șea și vă spusei dumneavoastră așa; încălecai p-un fus, să fie de minciună cui a spus; încălecai pe-o lingură scurtă, să nu mai aștepte nimica de la mine cine ascultă, iar descălecând de după șea, aștept un bacșiș de la cine mi-o da.

Basmu băsmuit,
Gura i-a trosnit
Și cu lucruri bune
I s-a umplut.

Povestit de Ion Georgescu din comuna Boțești, județul Dâmbovița.

XXIII

FATA CU URECHEA ROȘIE

A fost odată ș-altă dată n-a mai fost, adicătilea, de... împărat o mai fi fost și altă dată, și încă de multe ori, dar împărat să aibă fată așa frumoasă ca ăsta, mai rar.

Și o iubea împăratul și împărăteasa nevoie mare; nici n-apuca să vrea ceva și-i și făceau.

Când se făcu fata taman bună de măritat, se întâmplă de se bolnăvi, și după ce zăcu vreme îndelungată muri.

Ce vaiete! ce chilomane! ce leșinuri! să moară și biata împărăteasă și mai multe nu! Împăratul biet, se mai ținea; ce-i faci! cruce de voinic, să-și stoarcă ochii ca muierile, nu mergea, dar numai el știa, săracul, ce era în inima lui.

Pregătiră toate să-i facă înmormântare vrednică d-o fată de împărat ce era și când veni s-o mai sărute o dată băgă împăratul de seamă că o ureche îi era roșie.

Ce să fie? Chemă un vraci, și dânsul când văzu zise să n-o mai îngroape, ci s-o ducă în biserică, să puie soldați s-o păzească și să vază ce se întâmplă peste noapte.

Făcu împăratul cum zise vraciul și trimise un soldat.

Stătu soldatul până la miezul nopții și se pomeni că se ridică moarta din coșciug cu un rât ca de porc și vine la el, de-l îmbucă dintr-o dată.

După aia, moarta se plimbă prin biserică până când cântară cocoșii și atunci dete fuga și se culcă iar în coșciug.

Când veni împăratul a doua zi să întrebe de soldat de s-a întâmplat ceva, soldatul ia-l de unde nu e. A doua seară iar trimise unu, și ăsta păți tot ca ăl dintâi; și așa trimițând mereu pierdu trei mulțime de oștire și tot oștire d-a bună, că nu trimitea d-ăia blegii, ci tot soldați unu și unu.

Veni vremea de trimise și p-un sergent să păzească pe moartă. El cum auzi așa o luă la fugă spre gârlă, să se înece mai bine decât să-l mănânce moarta. Alergând el așa, iacă se întâlnește cu un unchiaș, care pasămite era Dumnezeu; ăst unchiaș îl întrebă că încotro aleargă așa tare.

— Mă duc să mă înec, moșicule, că mă pune împăratul să păzesc în biserică pe o fată a lui care are pe ucigașu-n ea; din câți au păzit-o pân-acum n-a scăpat nici unu cu viață, pe toți i-a mâncat și acum mi-a venit și rândul meu.

Dacă auzi așa, moșul îl povățui să nu se ducă să se înece, ci să se întoarcă înapoi și să ia un sac cu nuci și unu cu mere și să se ducă în biserică, să le risipească pe lespezi, iar el să se așeze în strana din dreapta și să nu se miște nicidecum.

Sergentul ascultă pe unchiaș și făcu cum i-a zis, adică risipi pe lespezi merele și nucile ce adusese cu el și se așeză în strană. Când, peste noapte, ce să vezi! Unde se pomenește că se scoală moarta învățată să mănânce carne de om și începe să strige:

— Unde ești să te mănânc? Unde ești să te mănânc?

Iar nerăspunzând nimeni și dând de nuci și de mere, începu să mănânce din ele. Mâncă ea ce mâncă și iar începu să strige:

— Unde ești să te mănânc? Unde ești să te mănânc?

Și începu să se plimbe prin biserică. Umblând ea așa, dete peste

sergent în strană și se repezi spre el să-l înghită, dar nu se putu apropia; se căzni ea, se învârti, se suci, deloc... nu-l putea ajunge cu un tăiș de cuțit și cântând cocoșii dete fuga de se așeză în coșciug.

Cum se făcu ziuă, trimise împăratul să vază ce s-a întâmplat cu sergentul; oamenii de veniră îl găsiră mai mort de frică, încât nu putea nici vorbi, și-l scoaseră afară de-l duseră înaintea împăratului.

Acesta îl întrebă ce-a văzut, dar el n-a vrut să spuie. Atunci împăratul, mâniat de nesupunerea lui, l-a orânduit tot pe el să păzească și în noaptea aia.

Cum auzi el așa, iar fugi cu gând să se omoare singur, atât era de îngrozit, dar pe drum se întâlni iarăși cu unchiașul cu care se mai întâlnise în ziua trecută, care auzind că se ducea iar să se omoare îl sfătui să ia iar doi saci de nuci și doi de pere și să facă tot ca în noaptea trecută, dar să se așeze în clopotniță.

Așa și făcu, și peste noapte, tot pe vremea aia se pomeni că se scoală moarta, și după ce strigă de două ori: „Unde ești să te mănânc?" începu să mănânce nuci și pere, dar nu trecu mult și lăsă nucile și iar strigă: „Unde ești să te mănânc?" Și începând a căuta se sui în clopotniță, unde dete peste el și se repezi să-l înbuce, dar nu putu să se apropie de el, că locul unde sta el era sfânt; văzând ea că nu-i poate face de cap luă o mână de fân, puse pe el și-i dete foc, dar focul nu se apropia de el nicidecum, și cântând cocoșii, moarta dete fuga de se așeză în coșciug și așa scăpă sergentul și acum de moarte.

A doua zi, întrebându-l împăratul ce-a văzut, el iar n-a vrut să spuie și împăratul, supărat de îndărătnicia lui, îl orândui și în a treia noapte să păzească tot el în biserică.

El, dacă auzi așa, iar cătă să se omoare, dar norocul lui că-i ieși iar unchiașul înainte și-l opri zicându-i să ia trei saci de prune și trei de nuci și să-i risipească prin biserică, iar el să se așeze pe prastol și să nu se miște nicidecum.

Cum îl învăță unchiașul așa făcu și șezu pe prastol până la miezul nopții, când se pomeni că iar se scoală moarta și strigă: „Unde ești să te mănânc?" Dar nu se putu apropia de el cu un tăiș de cuțit. Atunci ea se prefăcu că e muma sergentului și-i zise:

— Aide, maică, acasă că mi-a dat împăratul hârtie cum că te sloboade să-ți vezi de treabă... Dar el nici nu se mișcă. Și venind vremea cântară cocoșii, iar ea, alergând să se arunce în coșciug nu putu ajunge până acolo și căzu jos... Când căzu, pocni ceva tare, de asurzi pe sergent și se făcu o putoare să te fi ascuns în gaură de șarpe numai să nu miroși, dar sergentul sta nemișcat, cum îl învățase moșul și văzu cum ieși diavolu din ea.

După ce se potoli putoarea, ea se sculă de jos și se rugă de

flăcău să se dea și el jos de pe prastol, dar el nu se mișca. Îl mai ruga ca să vie, că a ieșit diavolul din ea, și că o să-l ia de bărbat, dar văzând că nu se mișcă începu să se închine și să sărute icoanele.

Atunci sergentul, când văzu așa, se dete jos, dar nu vorbi până la ziuă deloc.

La ziuă, când veniră oamenii trimiși de împărat să vază ce s-a mai întâmplat, îl vede sărutându-se cu fata în pragul bisericii; atunci ei se speriară și dădură fuga la împărat să spuie ce au văzut. Împăratul porunci armatei să vie să dea foc bisericii, și el plecă înainte să vază și el; dar văzându-i p-amândoi vorbind în tinda bisericii îi luă și-i duse acasă de-i cunună p-amândoi și le-a dat și o jumătate de împărăție.

Auzit de la Ion Olteanu din Ardeal.

XXIV

PICI RAMURĂ DIN NUC

A fost într-o vreme, demult, pe când se potcovea puricele cu câte 99 de oca de fier și cu câte 99 de oca de oțel la un picior și zbura în slava cerului și se lăsa pe foaia teiului, de se spurca în gura grecoteiului, și se lăsa pe foaia lipanului, de se spurca în gura țiganului; d-atunci și nici d-atunci, că e mai dincoace cu vro trei conace, de când își ungea fetele fețele și flăcăii mustățile... a fost un împărat mare, dar prea mare, foarte mare, și ăst împărat avea trei fete. Două erau zănatice rău, dar a mai mică minunea lui Dumnezeu, așa era de bună și de milostivă și mai cu prisos cu minte. Să se gândească ea la fel de fel de drăcii, ca alelalte fete?... or să cate cu jind la flăcăii ăi chipeși, cum făceau surorile ei ale mai mari?... ferit-a Ăl-de-Sus! Gândul ei, măcar că era fată de împărat, era la bucătărie, la curățenia casei, în isprăvit la ale căsniciei, d-aia și împăratul o iubea mai mult și tot d-aia surorile ei o urau, de-ar fi fost în stare s-o spânzure.

Într-o zi, sta împăratul pe tron și ținea sfat cu sfetnicii săi, când se pomeni că intră un om în cămara de sfat strigând:

— Măria-ta, a intrat vrăjmașul dinspre soare-apune și ne pustiește ogoarele, ne batjocorește femeile, ne ucide copilașii... vai de mama noastră... sări cu oastea, măria-ta!...

Bietul împărat, bătrân cum era, de unde se gândea și el să se mai odihnească, puse de strânse oaste mare, că era puternic vrăjmașul, și hotărî ca în trei zile să și pornească.

Peste trei zile încălică împăratul pe calul lui ăl credincios și care, măcar că era bătrân, făcea treabă ca și unul tânăr, că în multe

războaie fuseseră amândoi, și porniră, împăratul fiind în fruntea oastei; iar treburile împărăției rămaseră în grija vizirului.

Împăratul plecase de vro câteva zile... era o căldură de înnăduşeai în apă; fetele împăratului stăteau într-un pridvor care dă în grădina a frumoasă și plină de flori mirositoare ce era în dosul palatului, că acolo veneau de coseau, or torceau, când le prididea căldura.

Nu știu cum, nu știu ce fel, se întâmplă de căzu jos fusu pe care torcea fata a mare a împăratului, și ei fiindu-i lene să se coboare până jos rugă pe vizir, care taman trecea pe acolo, să i-l dea.

— Ți l-oi da, de mă-i săruta, zise vizirul.

— Ai că te sărut, răspunse fata.

Iar vizirul aducând fusul, îl sărută fata.

Nu trecu mult și iacă căzu și fusul ălei mai mijlocii.

Vizirul să tot plimba prin grădină.

— Vizire, zise ea cu glas miorlăit, fă bine de-mi dă fusu-ăla de jos...

— Ți l-oi da, de mă-i săruta.

— Ai că te sărut, răspunse fata.

Și când îi aduse vizirul fusul ea îl sărută.

Nu știu cum se întâmplă și iacă căzu și fusul fetei celei mai mici jos.

— Vizire, zise dânsa, dă-mi fusul de jos.

— De mă-i săruta, ți l-oi da, răspunse vizirul învățat rău de alelalte fete.

— Ba mai bine te-oi scuipa, decât te-oi săruta! zise necăjită fata a mică. Și se coborî repede jos, își luă singură fusul și începu să toarcă înainte.

Surorile ei, când auziră așa, las' că și de necaz, de ce să fie ea mai înțeleaptă decât ele, dar și de frică ca să nu le spuie tatălui lor, când s-o întoarce de la război, prinseră și mai mare necaz pe dânsa și hotărâră să-i facă de cap.

Așa într-o zi, fiind ele cu toatele în grădină și fiindu-i sete surorii lor a mai mică, ceru niţică apă; cum auzi așa, fata a mai mare se repezi singură de i-aduse într-o cană apă de la izvorul care curgea limpede ca lacrima prin fundul grădinii.

Fata a mică se miră de atâta grabă ce avusese soră-sa ca să o slujească, dar nu se gândi mai departe și bău, după ce-i mulțumi.

Pasămite soră-sa a mare nu se dusese să-i aducă apă ca să-i facă un bine, ci fiindcă găsise prilej să-și scoată necazul care o muncea și pe ea și pe sora sa a mijlocie, de era o vreme; dânsa găsise un pui de șarpe prin iarbă și-l pusese în cană, iar când a

băut soră-sa a mică apa, fără să știe, a înghițit și puiul de șarpe pe care-l aruncase acolo surora ei.

Nu trecu mult și simți fata a mică a împăratului că se mișcă ceva în pântece.

— Ce să fie? se gândi ea, dar nu-și putea da cu socoteala.

Ba peste vro două zile se pomeni că începe să i se umple pântecele.

C-o fi glumă, că ce-o fi, puiul de șarpe creștea și burta fetii se mărea mereu.

Surorile băgau de seamă și se bucurau între sine, dar tăceau.

Într-o zi, nemaiputând răbda, fata le spuse pricina.

— Vai, că ești borțoasă?

— De unde, păcatele mele?...

— Ce mai tura-vura, nu vezi că crește copilu-n tine? Nu te mai preface...

Fata se jură că nu știe nimic și începu să plângă de obidă de ți se rupea inima, dar surorile ei neînduplecate îi trântiră niște cercuri împrejurul pântecelui și o azvârliră într-un beci întunecos, umed și plin de mucegai, zicându-i:

— Aici ai să stai până o veni tata de la război, ca să te judece el.

Trecuseră vro două luni de când sta fata a mică a împăratului cercuită și zăvorâtă în beci, și nu-i dădeau surorile decât pâine uscată și apă.

Într-o zi se auziră surle în depărtare.

Toată lumea furnica prin oraș.

Ăi mai mulți nu-și dădeau cu gândirea că ce era.

— Ce să fie surlele alea, măi neică? întreba un țăran p-un târgoveț.

— Vine împăratul de la bătaie.

— Ce mândrețe de viers!... Te mira-te de n-o fi biruit pe vrăjmaș.

— Ce stai de vorbești? Păi ăsta e-mpărat, nu glumă; alal de așa viteaz, un' să duce bate.

— Mare ți-e minunea, Doamne!... e-te uită mândrețe de straie pe soldați! zicea altu, un cioban tânăr.

— Ci ca taci, mă prâsleo, și-ți scoate căciula, că trece-mpăratul, zise baciul care era cu el.

— Iliii!... mamă! Ce mândrețe! Îți ia luminile, zise ciobanul scărpinându-se în cap.

Iar strigătele de: „Să trăiască măria-sa!" nu se mai conteneau.

Împăratul cu părul și cu barba albă, călare tot pe calul lui ăl bătrân, mulțumea blând în toate părțile.

Cum ajunse împăratul acasă, îi săriră fetele ale mari de gât; el le sărută plângând de bucurie.

— Dar unde vă e sora? întrebă el văzând că fiica sa a mai mică lipsea.

Fetele tăcură din gură.

— Or a murit? strigă împăratul și se făcu galben ca turta de ceară.

— Mai bine ar fi murit! ziseră amândouă fetele într-un glas și făcându-se a plânge.

— Cum? de ce?

Și istorisiră fetele cum că s-au pomenit că se îngreunează și ca să nu o vază și lumea, și cu chipul ăsta să se facă împăratul de ocară, i-au pus cercuri împrejurul pântecelui și au ascuns-o.

Împăratul se făcu de parcă era mort.

— Aduceți-o-n fața mea, zise el cu glas slăbit.

Biata fată fu adusă în fața tatălui său; se făcuse urâtă, slabă, părul îi crescuse ca la o pădureancă, unghiile ca de cal, și neagră, murdară și pe d-asupra și cu burta mare și pusă în cercuri, dar cu ochii căta drept în ochii lui tată-său, nu-i pleca nicidecum, că omul nevinovat ține capul sus și înfruntă uitătura oricui.

Împăratul, când o văzu în așa hal, nici nu mai vru s-o asculte, să zică și ea ceva, ca să se dezvinovățească...

— Duceți-o, duceți-o mai curând d-aci, să n-o văz în ochi.

Biata fată începu să plângă, să se roage s-o asculte... aș! de unde? că cum era împăratul de îndârjit și cum îi dădea și fetele alelalte ghies, nu se înduplecă nicidecum.

Iar fata fu aruncată iar în beciul întunecos.

A doua zi, abia se luminase de ziuă, veni în beci, unde era fata împăratului închisă, un țigan, slugă, cu poruncă de la împărat ca s-o ia și s-o ducă s-o prăpădească; iar ca semn cum că s-a supus să-i aducă ochii și vârful limbii.

Plâns ce plânse biata fată când auzi așa n-o mai fi plâns om de la făptura lumii!... Ea se știa, biet, nevinovată. Dar ce-i faci poruncii împărătești?... că nu e chip nici să cârcnești.

— Du-te de-i spune tatii, zise ea, să mă îngăduiască să-i spui numai două vorbe.

Țiganul, săracul, om de omenie, se duse, că el o iubea, era de o vreme la curtea împăratului, și ținuse pe fată și în brațe când era mică, și căzu în genuchi înaintea împăratului, și sărutându-i tălpile îi spuse rugăciunea fetei; dar împăratul rămase neînduplecat.

Atunci țiganul văzând că nu poate face nimic spre ajutorarea bietii fete se întoarse în beci și-i spuse că împăratul e neîmblânzit și că i-a zis să facă ce i s-a fost poruncit.

Fata, dacă văzu că nu mai e nici o scăpare și că degeaba nădăjduia dreptate, se supuse și plecă cu țiganul.

Când ajunse la poartă fata, și pe când era să iasă, se întoarse cu ochii înapoi și blestemă așa:

— Să dea Dumnezeu, tată, să-ți răsară din burtă un nuc și să crească pe toată ziua, și până n-oi veni eu să nu te tămăduiești!

Apoi plecă cu țiganul după ea.

Pe drum băgă fata de seamă că se luase după ei un cățel și zise țiganului:

— Ioane, de ce vrei să mă omori, că nu ți-am făcut nici un rău?

— Ferească Dumnezeu, nu mi-ai făcut, măria-ta! dar ce să fac? că mi-a zis împăratul că unde-mi stau picioarele mi-o sta și capul de nu m-oi supune, și am o spuză de copii și tot mărunți, și muiere... rămân pe drumuri, vai de mama lor...

— Dar de ce nu omori cățelul ăsta, să-i iei limba și ochii... tata n-o să cunoască.

Se gândi țiganul și văzu că se putea, că ochiul tot ochi, din limbă tăia numai vârful...

— Du-te cu Dumnezeu, măria-ta, și-acu ce-o fi o fi!...

Fata plecă mulțumindu-i, iar el ucise câinele, îi tăie limba, îi scoase ochii și-i duse la împăratul, care nici nu se uită la ei de scârbă.

Fata o luă înainte prin pădure. Era un ger de îngheța mărunțaiele în om, și biata fată tremura vargă, că nu era îmbrăcată gros... n-o ducea la moarte, când a plecat de-acasă? ce să-și mai ia veștminte? Plecase cum fusese, și sufla un vânt prin pădure, de-ți îngheța măduva-n oase... Mai alergă fata să se încălzească, dar aș! se încuibase frigu-n ea ca boala în omul sănătos; taman și ea văzând că nu e scăpare, se hotărî să se așeze jos și să aștepte moartea acolo, că nu mai putea, când auzi în apropiere un lătrat de câine. Nădejdea îi mai dădu putere și o luă alergând într-acolo, dar nu alergă mult, că alunecă și căzu. Dacă căzu, înghețată și prăpădită cum era, nu se mai putu scula și amorți acolo.

Norocul ei, că cum căzu, căzu aproape de o colibă și câinii de-i auzise ea, mirosind urmă străină, se strânseră împrejurul ei și începură să latre. Și lătrară până ieși un om din colibă să vază ce e.

Când o văzu, omul - un tânăr zdravăn - o luă în brațe și o băgă înăuntru.

Pasămite, aci era o târlă și omul era cioban; în colibă mai erau încă trei.

Cum o aduse înăuntru, o așeză lângă vatră, mai puse aschii în foc și începu s-o frece pe trup, să se mai dezmorțească. Ăilalți ciobani stăteau împrejurul focului de-și dogoreau mâinile înfășurați în ghebe și cu căciulile pe urechi, povesteau basme, iar afară viscolea și crivățul fluiera printre trestiile de pe acoperișul bordeiului, de gândeai că ha-ha-ha! să dea năvală pe dedesubt și să-l zboare cât colo.

Când văzură ciobanii fata, se sculară în sus şi dădură cu toţii ajutor ălui de o adusese.

— Mă, săraca! te uită, e şi borţoasă după alelalte toate, zise unu.

— Da, mă, şi căci n-avea o scurteică pe ea... o găsii amorţită colea alături cu târla, o lătra câinii, zise ăl ce o adusese şi pe care-l chema Gheorghe.

— Cin' să fie, baciule?

— Da eu ştiu? asta e fată de neam, te uită mâini la ea, parcă le-a spălat tot în lapte, şi chip ca de înger.

— Că albă e, zău, şi frumoasă! e-te păr ca al Ileanii Cosinzeanii din poveste.

— Te mira-te de n-o fi vro fată de-mpărat rătăcită.

Când vorbeau ei aşa, iaca deschide fata ochii, dogorită de focul de pe vatră, şi grăi cu glas slab:

— Mi-e frig...

— Ce stai, mă Barbule, zise baciul către unu din ciobani, ad' gheb-aia-ncoa... Dă şi plosca, să tragă o duşcă de rachiu, să-şi mai vie-n fire.

O îngrijiră bieţii ciobani ca pe-o soră şi încălzindu-se se dezmeticî fata.

Cum o văzu dezmeticită o întrebă baciul că cum şi ce fel şi ce i s-a întâmplat...

Iar fata povesti din fir până-n aţă toată şiretenia.

— Iiii! fata mea! nu eşti borţoasă; eu îţi ştiu leacul, d-o fi ce gândesc eu... Barbule, fă dă adu găleţile alea cu laptele dă-l mulserăm aseară... Mă, adu şi ţidilele să-l strecurăm... Tu, Stanciule, ad' căldarea a mare... Aşchii, Gheorghe, aşchii mereu şi pune crăcanele pe foc. Aşa... Toarnă laptele în căldare... Acu, fata mea, dezbracă-te... Ia ieşiţi, flăcăi afară, că i-o fi venind fetii peste mână... Dezbracă-te, taică, nu-ţi fie ruşine... că şi eu am fete mari... ai, că mă uit încolo... ia de te înveleşte cu gheba pân' la brâu... Ci ai, nene, ce stai de te gândeşti? Nu vrei să te scap? la brâu-ăla şi încinge-te mai în jos de buric... aşa... acu strânge bine, şi te pleacă colea pe căldare... cască gura mare...

Fata făcu cum îi zise moşul, se plecă d-asupra căldării în care fierbea laptele în colcote, şi cât să te scobeşti într-un dinte simţi fata mişcându-i-se ceva în pântece şi suindu-i-se pe gâtlej în sus, şi pân' să sughiţă, ait! ieşi coşcogeamite mătăhala neagră de şarpe şi căzu în căldare de se opări.

— Hei! fata moşului, văzuşi ce ştie bătrânul?... Eu mă temeam c-o fi şarpe... ce m-am gândit? să-ncerc şi, văz Doamne, aşa a fost.

Ce sărutări de mâini, ce să-i sară moşului de gât... De vorbit, nicicât, dor că nu plângea cu bucurie...

— Gheorghe, Barbule, Stanciule, veniți măi de luați căldarea și dați laptele la câini.

Flăcăii veniră și se minunară și ei de așa mărime de șarpe, că era gros ca pe mână și lung să-ți fi coprins de trei ori trupul.

După ce dădură băieții căldarea afară și se înturnară în bordei, zise moșul:

— Care aveți, măi, niscaiva straie, să îmbrăcăm fata asta, că i-a fi frig?

— Ce, să mă-mbrac bărbătește? întrebă fata.

— Da' ce, or nu vrei?... Măre, ce-i folosi că-i fi muierește și-i dârdâi de frig?... Bărbătește, muierește, cald să-ți fie; nu vezi ce ger e?... îngheață mucii-n nasul rumânului.

Gheorghe, feciorul baciului, se repezi să-i dea el:

— Să-i dau p-ale mele, că eu oi mai umbla cu alea de le lepădai.

Și se dezbrăcă, de se îmbrăcă fata cu hainele lui.

Cum o văzu moșul:

— Măi, da mândră ai fost, nene!... să te uiți în razele soarelui și la ea ba; parcă e luceafăr între stele... Ai, că vă făcui stele, nu vă mai pasă, zise el uitându-se la ciobani... Ce? or v-o fi necaz? Păi nu vă uitați, măi?... mâini ca de zână... curat de zână; chip de Ileană, soare, nu altceva; sânul ei taman ca luna a plină; d-apoi părul?... parcă e raze de soare... ochii? ce e mura pe lângă ei? parigorie, nimica toată; s-o sorbi într-o lingură și mai multe nu; halal d-așa fată!... Vin să te sărut, fata moșicului, că doar d-oi mai întineri cu vro câțiva mari de ani!

Viața ce duse fata împăratului în târla baciului... parcă sta în rai, nu altceva...

Dimineața, pleca cu ăilalți băieți cu oile, și seara, când se întorcea, mânca, și după ce mulgea oile asculta la poveștile ciobanilor.

Și poveștile ca poveștile, dar nu trecu mult și se îndrăgostiră fata cu Gheorghe al baciului.

Să fi văzut dragoste!... Măre, o mai fi fost dragoste, dar și ca a lor! Băiatul deștept, frumos, muncitor, zdravăn; fata p-așișderea, zi-i pereche potrivită și las-o!

Se înemerea câteodată de plecau ciobanii, care la târg, care la curtea ciocoiului; baciu rămânea la târlă și plecau cu oile numai Gheorghe cu iubita lui, fata împăratului. Atunci să fi fost p-aproape și să fi văzut!... Pe pajiște păștea oile, lăsate în grija lătracilor și a ălui măgar urecheat; altele se odihneau la umbra vreunui copaciu stufos, iar ei într-un stufiș de unde puteau vedea oile, că nu le lăsau așa singure, se dădeau dragostei cu totul: își spuneau fel de fel de vorbe de parcă erau unse cu miere, așa erau de dulci, ba se și

sărutau câteodată, și soarele de răsărea, văzându-i, umbla încet-încet de părea că uită și să se ridice pe cer privind la ei, iar primprejurul lor cântau păsărelile niște viersuri de rămâneai în loc... Așa se legă o dragoste între ei, de greu s-ar mai fi putut dezlega.

Acum să-i lăsăm pe ei îndrăgostiți gata, și să vedem pe la curtea împăratului ce mai e

După ce plecase fata cu țiganul, cum ieșise din curte, se pomenise împăratul că nu i-e bine; puse el de-l trase, mai bău rachiu cu piper, că gândea c-o fi răcit, dar aș! îl durea la inimă grozav. Noaptea, nu atipi nici cât dai într-un amnar. Când se sculă dimineața și se pipăi, se pomeni că-i crescuse ceva în burtă; se uită... ce să vezi? Îl ajunsese blestemul fetei: răsărise un nuc, care până seara crescu de vreo șchioapă.

A doua zi, toate babele, toți vracii din împărăție fură chemați să vază, n-or putea face ceva... Aș! să-i taie, să-i beleasă, nu știau deloc și nucul creștea, creștea mereu.

Azi așa, mâine așa, se făcuse cogeamite pomu, și pe împărat îl durea, vai de mama lui, de-i scăpărau ochii.

Trecu preț ca la o lună și nucul n-o mai contenea din crescut. Ăi de primprejurul împăratului, văzând că-l doare peste poate și că nu e nădejde de tămăduit, se gândiră să-i spuie câte-o poveste, că doar ascultând i-o mai trece durerea, și drept, o nemerită; cât asculta, mai uita durerile, dar când se isprăvea povestea iar începeau, mai cumplite.

Ei, da' toată ziua povești, de unde? că din sac să le fi scos și tot se sfârșeau. Isprăviră curtenii poveștile ce știau, chemară și slugile și isprăviră și ele.

Într-un sfârșit se gândi un sfetnic să aducă în toate zilele câte un cioban, ca unii ce știu ale mai multe și mai frumoase povești. Cum zise, așa făcu.

Deveni vremea de ajunse trimisul de la împărăție și la târla baciului, unde era fata împăratului și le spuse cum că să vie la palat.

— Du-te, tu, Gheorghe, de spune, ș-apoi când te-i întoarce ne-om duce și noi, că n-om lăsa oile singure, în paza lupului.

Fata împăratului nu, că să meargă și ea.

— Ia-o și pe ea, Gheorghe, zise baciul. Și plecară amândoi.

Cum ajunseră la curtea împărătească, îi aduseră p-amândoi înaintea împăratului și începu Gheorghe să spuie o poveste frumoasă, care cât ținu mai-mai atipiră durerile împăratului puținel. Dar povestea se sfârși și durerile iar apucară pe bietul bolnav.

— Ia spune și tu, măi ciobănaș, o poveste, ce stai stârcit ca un arici, acolo?

— Păi de un' să știu eu?

— Ce, nu știi nici una?

— Ba știu una, nu e vorbă, dar n-o pot spune, că n-am darul graiului.

— Spune cum poți...

Și începu fata:

— A fost odată un împărat mare, dar mare, foarte mare, *pici ramură din nuc,* și împăratu ăsta avea trei fete, *pici ramură din nuc,* fetele ale mai mari prinseseră pică pe a mai mică, că era mai cu minte și n-a vrut să sărute ca ele pe vizir, când le-a dat fusul, de le căzuse torcând, *pici ramură din nuc;* și într-o zi i-a dat d-a înghițit într-o cană cu apă un șarpe, *pici ramură din nuc;* șarpele a crescut în burta fetii și ele au zis că e borțoasă, *pici ramură din nuc;* și au încins-o cu cercuri și au aruncat-o în beci întunecos, *pici ramură din nuc;* când a venit împăratu de la bătaie și a văzut așa a crezut spusele surorilor, că e borțoasă, *pici ramură din nuc;* și a trimis s-o omoare, *pici ramură din nuc...*

Și așa spuse fata tot, din fir până-n ață: cum a lăsat-o țiganu, cum a scăpat-o baciu de șarpele din burtă, cum a trăit apoi cu ciobanii... și cum zicea: *pici ramură din nuc,* pica câte o ramură din nucul de crescuse din burta împăratului, până picară toate, și când isprăvi ea povestea căzu și trunchiul și se făcu împăratul sănătos, sări din pat ca cum nici usturoi nu mâncase, nici gura-i puțea, o sărută rugând-o să-l ierte c-a făcut nedreptate, și osândi pe ale două surori să fie legate de coadele a doi cai nenvățați, împreună cu doi saci de nuci. Se rugă fata a mică să le ierte, că era blândă din fire, dar împăratul nu o ascultă și porunci să se facă astfel, iar când începură caii să fugă și să le dea cu capul pe pietre se rupse și fundul sacilor cu nuci, și unde pica nuca pica și bucățica; iar pe fata a mică o mărită cu Gheorghe, care o scăpase și cu care se iubea, și trăiră în pace stăpânind jumătate din împărăție; iar când muri împăratul, că om era, nu era să trăiască cât lumea, muri împăcat în mijlocul copiilor și nepoților săi iubiți.

Auzit de la mama.

XXV

SĂRACUL ȘI DRACUL

A fost odată un om care, fiind bogat, se tot ruga lui Dumnezeu să-i dea și lui un copil, doi, să aibă de ce se bucura, că bogăția fără mulțumire sufletească la ce mi-e bună? Dar multă vreme s-a rugat în zadar. În vremea asta, omului i s-a întâmplat d-a căzut pe

capul lui o pacoste, mai peste câteva zile alta, și a mai venit una, până - ce mai vorbă lungă? - a ajuns în sapă de lemn.

Acum sărăcia ca sărăcia, c-ar mai fi pus și el mâna și ar fi ajutat pe unul, pe altul, or ar fi muncit și de foame n-ar fi murit el, dar vezi dumneata când cade necazul pe rumân... el sărăcea de-o parte și nevasta începuse a-i face la copii pe de alta. Ba ce, că-i făcea și gemeni, până se pomeni omul în cinci ani cu șapte copii.

Ei, ce te faci, vere? cu ce ții tu nouă suflete?... că guri sunt alea și trupuri să hrănești și să îmbraci. Muncea omul, muncea din greu, dar să dea de căpătâi, defel. Se chinuia, bietul, se înădușea... degeaba!

Ce să facă el, că n-o mai putea duce nici c-un chip?

Auzise că într-o baltă, mai încolo de capătul satului, sta dracul cu casa, și ce rumân trecea pe acolo nu scăpa să nu pață câte una boacănă; unuia îi orbea vita, altul pierdea cojocul, pe altul îl trântea calul de-l schilodea, și altele d-astea... că dracul ce treabă are alta decât să-și vâre coada pe ici și pe colea, ca să pață oamenii câte rele toate?

Ce se gândi rumânul? „Ori rămâi schilod, ori păcălesc pe dracu și mă îmbogățesc". Că vezi că avea el în gând ce avea.

Luă în dăsagă un ghem de sfoară groasă și făcu un țăruș ascuțit și plecă.

Cum ajunse la baltă, bägă capul sfoarei pe țăruș, bătu țărușul în pământ, desfăcu ghemul și începu a se face că măsoară cu sfoara, cântând și chiuind.

Auzind dracu gălăgie ieși să vază ce e. Dădu de rumân măsurând.

— Dar ce faci acolo, mă? l-a întrebat dracul.

Rumânul se uită la el așa pe sub sprânceană și-i zise:

— Da' ce zor ai tu?

— Am, că acilea stau.

— Apoi, dacă vrei să știi, iacă: măsor locul să zidesc o biserică, să fie pomană morților.

— Să nu te-mpingă păcatele să faci așa lucru aici, că te-am prăpădit; aide, ia-ți catrafusele și pleacă, or te fac de-ți trece pofta de toate.

— Mai încet, măi drace, nu te face al dracului, c-acu' fac o cruce și te duci opt și cu a brânzii nouă, până-n fundul iadului.

Văzând dracul că cu ăsta n-o nemerește cu răul o lăsă mai domol.

— De ce nu faci mai încolo ce vrei să faci?... Ce zor ai să faci tocmai aici?

— Iac-așa, să fie lângă baltă, să aibă popa de un' să ia apă când botează.

Și rumânul se făcu că începe iar să măsoare.

— Ştii ce, mă? zise dracu, crezând că nu e glumă, eu îţi dau voie să faci aici ce vrei tu să faci, dar să te prinzi şi tu a împlini trei lucruri ce-ţi voi zice eu, şi pe urmă de l-ei face să fie locul al tău.

— Ce să fac?

— Întâi, uite vezi tu calu-ăla de colo?

— Ei...

— Să-l duci în spinare până ăi ocoli de trei ori lacul.

— Da' tu poţi?

— Poci.

— Ia să te văz.

Luă dracu calul şi-l puse pe spate şi ocoli lacul ca şi cum n-ar fi avut nimic în spinare.

— Aoleo, zise rumânul când se opri dracu, ce, tu îi fi zicând că ai făcut pricopseală mare, ai?

— Ei, fă şi tu ca mine.

— Ce ca tine? că eu fac altfel, mai abitir... Tu l-ai luat în spinare; să ţi-l iau eu numai între picioare, mă, să vezi.

Şi o dată se repezi călare pe cal; îi dădu două călcâie în burtă şi tot în goana calului ocoli de trei ori lacul şi sări lângă drac.

Dracu se vede că nu mai văzuse om călare, or că erau dracii proşti pe vremea aia, că rămase cu gura căscată.

— Ei, ce zici? întrebă rumânul.

— Ce să zic?... aici ai câştigat.

— Ei, alta, ce să mai fac?

— Vino-ncoa cu mine.

Îl duse dracul la un puţ lângă care se afla un burduf de vită, dar nu de vită pământeană, că era mai mare încă de două ori cât burduful de bivol.

— Uite, zise dracul, să încarci burduful ăsta de trei ori şi să duci apă cu el să uzi florile din grădina casei mele.

Şi dracul luă burduful plin cu apă şi-l ridică c-o mână în sus.

— Ai nitică frânghie ş-o lopată?

— Am.

— Dă-le-ncoa.

Îi dădu dracu ce ceru, şi rumânul se puse să facă o groapă împrejurul puţului.

— Da' ce faci?

— Ce să fac? găuresc până sub fundul puţului, îl leg bine cu frânghia, îl scoţ de-l duc în spinare la grădină, ca să nu mă ostenesc de trei ori şi ca să-ţi vie şi ţie mai la îndemână la udat.

Dracul neavând gust să-şi mute puţul din loc zise:

— Ei, las-o p-asta, c-am vrut numai să te-ncerc aşa; văz eu că poţi. Acum să mai faci p-a treia. Să arunci buzduganu ăsta de

fier în sus, să vedem vine mai încet decât când îl azvârl eu, că la mine se întoarce tocmai seara de-l azvârl dimineața.

Buzduganul dracului era ușor la coadă, dar capul era de mii de oca. De coadă îl putea ridica ș-un copil, dar de tot era peste putința omului să-l ridice de la pământ.

Se uită rumânul amănunțit la buzdugan, făcu din cap semn că cum ar fi priceput că e lucru ales, și pe urmă ridicându-l de coadă se rezemă de el și se puse a se uita țintă spre soare pe cer, și se uită... și se uită...

— Da' la ce te uiți, mă? îl întrebă dracul.

— Măre, am un frate de e fierar în soare, și mă uit să văz n-o fi acolo, să-i arunc ăst buzdugan să-mi facă și mie unu la fel, că mult e bun și frumos.

Dracul avea buzduganul din moși din strămoși moștenire și-i fu teamă că te pomenești că nu i-l mai dă fratele rumânului îndărăt.

— Ia lasă, zise, nu-l mai arunca, că-mi trebuie diseară la ceva.

— Ba îl arunc, că vreau să am și eu unul la fel și să-l fac aici pe pământ nu poci, că sunt sărac.

— Că nu...

— Ba că da...

— Știi ce, zise dracul, mai bine îți dau o tocitoare cu galbeni să-ți faci tu unu și să-ți mai și rămâie, dar să te și cari de pe aici.

Rumânului îi zâmbi mustața când auzi, dar se gândi că n-o să poată să ridice tocitoarea cu bănet și atunci văzându-l dracu nevoiaș și că l-a păcălit, cine știe ce-i face.

— Ei, zice, dacă e așa, mai calea-valea, mă-nvoiesc, da' tu să-mi duci banii acasă și să mă iei și pe mine în spinare, că las' că sunt ostenit, da' mi-e și degrabă, că am o treabă.

Dracul, bucuros că s-a învoit și ca să scape de el mai curând, zise că vrea.

Și luă tocitoarea cu galbeni în spinare, luă și pe rumân d-asupra și plecară!

Dacă ajunseră la locuința rumânului, el, după ce îi lăsă dracul tocitoarea în bătătură, ca să-și bată și joc de sufletul lui, zise o dată colo taman când se ștergea împelițatul de nădușală pe frunte:

— Ptiu, ucigă-te crucea, drace!

Și începu să-și facă la cruci, de-a fost fugind dracu cu coada cârlionț mai rău ca de tămâie.

Și așa a rămas rumânul bogat, și de-acum i-a mers bine tot mereu până la adânci bătrânețe.

Auzit de la slujnică bătrână.

SNOAVE SAU GLUME POPULARE 1892

XXVI

CÂINELE, PISICA ŞI ŞOARECELE

Cică demult, pe când se cobora Dumnezeu pe pământ, că nu-l scârbise încă într-atât fărădelegile oamenilor, încât să nu mai vrea să mai dea ochi cu ei, ar fi tras într-o zi la casa unui român care avea, ca tot omul la casa lui, pisică, câine şi şoarece.

Pisica, pe vremea aia, nu se tolănea în căldură pe vatră ca acum, ci sta pe afară ca şi câinele.

Acum venind Dumnezeu, ce s-a gândit hoaţa de pisică?

„Măre, să încerc să vedem n-oi putea face pe Dumnezeu să mă orânduiască şi pe mine să stau în casa stăpânului, iar nu pe afară, că vine câte o afurisită de iarnă de să-ţi iei câmpii de ger şi de frig".

Şi făcu pisica o jalbă şi o înmână lui Dumnezeu, când îl brodi singur. Dumnezeu, bun cum e, cum a văzut ce îi cere pisica, cum s-a milostivit şi i-a îndeplinit cererea, a orânduit, care va să zică, de acilea încolo pisica să nu mai stea pe afară, ci în casa stăpânului.

Câinele biet nu ştia nimic de pisică, numai văzu că nu dă cu ochii de ea toată ziulica.

„Ce s-o fi făcut, se gândea el, să fie bolnavă pe undeva... Să fi murit?..."

Nu putea să o brodească cu nici un chip. Tocmai pe seară, iacă se pomneşte cu pisica lângă el.

— Ei, dar ce te-ai făcut azi, pisico, de nu te-am mai văzut deloc, ai fost bolnavă? o întrebă câinele.

— Ba nu, slavă Domnului, despre sănătate n-am să mă plâng, răspunse pisica, dar am stat în casă.

— Mă-ă! făcu câinele, în casă ai?... Păi cum aşa?

— Iaca bine; m-am rugat de Dumnezeu de m-a orânduit să stau de-acum încolo în casă, iar nu să tremur ca o vargă pe afară.

— I-oi-te, mă, noroc pe capul tău! zise câinele mirându-se; căci n-am și eu parte ca tine!

Apoi, după ce se mai gândi puțin, o întrebă:

— Nu e vreun chip să-mi faci și mie ceva rost să stau în casă?

— De, eu știu... răspunse pisica, oi să încerc.

— Ia încearcă, pisicuțo, zău, că și eu ți-am făcut ție câte un bine; numai de câte ori te-am puricat, când stam amândoi vara unul lângă altul!

Pisica hotărî să facă o jalbă și să o dea lui Dumnezeu ca de la câine, căci câinele nu știa să facă jalbă.

Dar după ce o făcu, până să i-o dea lui Dumnezeu, care plecase prin sate să mai aline ale necazuri omenești, o puse pe o poliță în casă și mai ieși pe afară, că era cald în ziua aia.

Până să se întoarcă ea de afară, până să vie Dumnezeu, până una, pâna alta, un blestemat de șoarece nemâncat mirosi hârtia și cum-cum se urcă pe poliță și o roase. Când veni Dumnezeu, pisica se duse să-i dea jalba câinelui, dar jalba era roasă prăpădită de dinții șoarecelui așa de rău încât nu mai era vrenică să puie Dumnezeu mâna pe ea.

Și fiindcă atunci pleca și altă jalbă nu mai putea face așa cât ai clipi din ochi, bietul câine nu se mai putu folosi cu nimic și rămase tot pe afară.

Iar când ieși pisica să-i spuie ce se întâmplase, câinele se înfurie gândind că dinadins zice pisica așa, fiindcă n-a vrut să-i facă binele, și o luă și mi ți-o scutură nițel dar bine.

Pisica iarăși de necaz că șoarecele o făcuse să piarză prietenia câinelui hotărî, unde l-o prinde, să-l mănânce.

Și de atunci, cică, are necaz câinele pe pisică și pisica pe șoarece.

XXVII

DE UNDE SE TRAG OGARII

Cică-n vremea de demult, nu știu din ce pricină, s-ar fi luat la harță câinii cu frații lor lupii. Azi harță, mâine harță, veni vremea de se hotărâră câinii a face bătaie în regulă.

De!... acu' frumos era să se bată frații între ei? Da' ce-i faci dacă ăi mari râvnesc la bunul ălor mici? Se silesc și ei să și-l apere.

Trimiseră deci câinii solie la lupi, să le spuie că de n-or înceta cu prăzile, ei sunt siliți să se războiască.

Când ajunse solul câinilor la lupi, cic-ar fi stat căpetenia lor p-o buturugă mai mare, într-o pădure, iar împrejuru-i o spuză de lupi.

— Mă-nchin cu plecăciune, ar fi zis câinele.

— Sluga dumitale, ar fi răspuns lupul... Ce veste?

— M-au trimis fraţii mei câinii, că, cică, auzi, de n-aţi înceta cu jafurile, mâhniţi până-n fundul sufletului vor fi siliţi să facă război cu voi.

— Aşa, ai? întrebă căpetenia lupilor râzând... Ai vin 'ncoa să ne sărutăm, să ne-mpăcăm. Bietul câine se duse vesel colo... dar când puse lupul ghearele pe el numai începu a-l lua la scărmănat şi dă-i şi cârpeşte-l şi iar cârpeşte-l şi iar plesneşte-l, până-l făcu scăpata...

Fugea câinele, când a scăpat, de nu se ţinea nici pulberea de el, d-abia răsuflând ajunse la ai lui şi le spuse ce păţise.

Câinii, când auziră, nu mai putură de necaz. Începură a urla de gândeai că se prăpădeşte lumea.

— La bătaie! strigară cu toţii, la bătaie! ş-o şi porniră a doua zi în zori de ziuă.

Merseră ei, merseră şi dădură de coprinsul lupilor. Umblară ce umblară, şi ce s-auză? un urlet mai strașnic decât al lor. Pasămite erau lupii, se pregătiseră de luptă şi aşteptau pe câini în vârful unui deal repede.

Câinii stătură în loc de se chibzuiră.

— Ce facem? Ei după ce sunt mai puternici sunt şi pe deal. Nouă ne vine greu; ce facem?

— Staţi, zise căpetenia lor, să ne lăsăm coadele la poalele dealului, ca să ne vie mai uşor la urcuş.

— Aşa să facem, urlară câinii, şi le puseră toţi una peste alta şi porniră colo repede şi cu poftă mare să-şi răzbune pe lupi.

Ce folos! Cum ajungeau pe muchia dealului, cum se repezeau lupii în ei, de-i dădeau de-a rostogolu până jos. Unii se mai sculau, dar alţii or rămâneau schilozi, or mureau de tot.

După ce văzură lupii că le-au luat piuitul, se repeziră şi ei şi-i luară aşa pe negândite de-i puseră pe fugă. Numai din repezeală de mai puneau mâna câinii în grămadă şi-şi luau cozile, apoi dădeau dosu, goniţi de vrăjmaşi.

Dar din fugă nu putea nemeri fiecare coada lui, şi s-a întâmplat de s-au amestecat cozile, şi acum, cică, când se întâlnesc câinii, dacă vreunul din ei n-a putut pune mâna pe coada lui adevărată, apoi-l miroase p-ăl de-l întâlneşte, să vază nu cumva o fi având-o p-a lui. Şi dacă o găseşte apoi-l ia la bătaie să-i dea coada îndărăt, iar de nu o găseşte îl lasă să se ducă în treaba lui.

Iar solul de-l trimiseseră câinii la lupi cică de fugă şi de necaz a slăbit scândură şi n-a mai putut pune carne pe el nici c-un preţ, şi, cică, din ăla se trag ogarii ăştia de-i vedem noi azi.

XXVIII

DE CE N-ARE URSUL COADĂ

În vremea de demult avea și ursul coadă ca toate jivinele, coadă lungă, stufoasă, coadă-n lege...

Într-o zi, un pescar încărcase o căruță de pește de la baltă și venea cu ea încet-încet spre oraș, ținând calul de căpăstru. Din pricină că era prea-ncărcată, când se zguduia căruța, izbindu-se de vreun bolovan or nemerind în vreun făgaș, pica câte un pește, doi, or mai mulți. O vulpe văzu și se luă după căruță, și cum pica câte un pește ea-l lua și-l ducea de-l ascundea pe marginea drumului, ca să-l știe găsi mai târziu. Când culese îndeajuns, se întoarse, luă peștii de pe unde-i ascunsese, îi puse într-o traistă și porni spre vizuina ei din pădure.

În cale, iacă ursul.

— Hei, bună ziua, vulpe!

— Bună să ne fie, ursule!

— Dar ce-ai în traistă?

— Iaca niște pește, ursule.

— Aoleo, taman ce-mi place mie... Ia pune jos să-mpărțim...

— Vai de mine, ursule, cum să-mpărțim, că mă căznii de-mi ieșiră ochii din cap până prinsei câțiva... Să-ți dau unu-doi...

— Ce unu-doi... Să-mpărțim...

Ce să facă vulpea? Cu ursul nu era de glumă, știa ea.

— Știi ce? îi zise, dacă te-oi îndrepta la locul unde am prins eu și te-oi învăța cum să faci ca să prinzi ca mine, mă lași în pace? Nu de alta, dar am pui și mi-e frică să-i tot las singuri...

— Așa te las, răspunse ursul.

— Uite, du-te la baltă, vâră coada în apă și stai nemișcat, că peștele trage la coadă. Cum ai simțit că te pișcă, zmucește-o repede și pune laba pe el...

Ursul mulțumi bucuros, își luă ziua bună și se depărtă de vulpe, care-și urmă calea râzând de păcăleala ce-i trăsese.

Ajungând ursul la baltă, vârî coada înăuntru și așteptă... așteptă. Văzu că nu prinde nimic, dar se încăpățână și stătu până-l fură somnul. Dormi greu toată noaptea, și era un ger de se făcea răsuflarea sloi. Înghețâ balta așa de strașnic împrejurul cozii ursului încât, când se deșteptă și vru să plece, n-a mai putut-o desprinde, și tot întinzând de ea numai se pomeni că trosnește și i se rupe tocmai din rădăcină.

Și d-atunci cică n-are ursul coadă.

XXIX

DE CE FUGE OGARUL DUPĂ IEPURE

Cică-n vremea de demult, când erau ogarii graşi ca porcii şi când umblau jivinele înţolite ca oamenii, ursul a fost pus labă pe puii iepurelui şi s-ar fi ospătat cu carnea lor. Bietul iepure hotărî să-şi izbândească asupra ursului, dar singur neîncumetându-se se duse la ogar de-i ceru mână de ajutor.

Ogarul a prins bucuros, din pricină că avea şi el o socoteală de răfuit cu ursul pentru că-i schilodise o rubedenie, şi, pândind până plecă într-o zi ursul după demâncare, se duse la vizuinea lui să-i omoare puii.

Era un ger de ţâţâia iepurele, şi d-aia ogarul, ca să nu-i îngheţe picioarele, îşi luă o pereche de opinci pe care i le adusese un prieten al lui din ţara turcească; dar când ajunse la gaura vizuinei se descultă de opinci ca să-i fie mai uşor la fugă, de cumva s-o întâmpla să vie ursul acasă, şi intră; iar pe iepure îl lăsă afară ca să păzească şi ca să-i dea ştire de s-o întoarce ursul şi ca să-i păzească opincile.

Pân' să omoare el puii ursului trecu vreme la mijloc şi de geruit geruia al dracului; tremura iepurele vargă iar labele-i înghetase de tot. Ce se gândi el? „Măi, ia să-mi vâr eu picioarele în opincile ogarului, să vedem cum o fi".

Dacă se gândi îşi şi împlini gândul, şi când bagă picioarele înăuntru şi văzu că se încălzi de-i era mai dragă lumea, se hotărî să fugă cu opincile ogarului. Şi fugi.

Mai trecu ce mai trecu după ce fugi iepurele şi iată şi ogarul isprăvind, ieşi din vizuinea ursului. Se uită el-ncoa, se uită-ncolo, iepurele nicăieri! opincile aşijderea.

— Iete hoţu de iepure, vere, îmi şterse opincile! Şi plecă supărat prin pădure să se ducă acasă. La o cotitură, iacă iepurele, se descultase de opinci şi se uita la ele minunându-se.

— Ei acilea fuseşi, iepure?

Iepurele nici n-apucă să-l vază bine ş-o şi tuli.

— Stai, măi zănaticule, îi strigă ogarul, ce fugi aşa? Stai să-ţi spui ce-am făcut cu puii ursului...

De unde, că fugea iepurele de-i sfârâiau picioarele.

Şi cică d-atunci ogarul aleargă mereu după iepure unde-l vede, ca să-i ceară opincile îndărăt, că le avea de la un prieten.

XXX

DE CE SE MIROS CÂINII

În vremurile de demult, pe când domnea în țara românească nu știu care domn, cică s-ar fi dat împotriva câinilor porunci strașnice ca să-i ciomăgească, să le lege tinichele de coadă, să-i otrăvească, în sfârșit, câte rele toate numai și numai să le stârpească neamul or barim să-i facă să se mai împuțineze la număr.

Bieții câini, suferiră ce suferiră, răbdară ce răbdară și nu mai putură.

Ce să facă? Se învârtiră, se suciră, că hăis, că cea, pân-auziră, nu știu de la cine, că peste țara românească ar fi mai mare turcul și că turcului-i plac câinii; deci hotărâră să trimită o jalbă sultanului, în care să se plângă de relele ce sufereau fără contenire.

Dacă se hotărâră, aleseră unul dintre ei cu o coadă lungă, frumoasă, îi legară jalba de ea și-l porniră spre Țarigrad.

Câinele plecă mândru, cu coada colac, și se duse și se duse până ajunse la Țarigrad. Cum ajunse acolo, ce să vază? Câinii dormeau ba cu cușcă curată și cu paie premenite, ba cu scăldat, ba oase pline cu măduvă, ba cazane cu pilaf pe la unele colțuri ale ulițelor. Ba peste puținică vreme-și găsi o nevastă frumoasă, bălțată cu galben și subțirică la trup, și cu niște ochi mari și focoși... Cin' să se mai gândească să dea jalba sultanului or să se mai întoarcă în țara românească? Rămase acolo, că cine e nebun să fugă de bine?

Câinii din țara românească, biet, așteptară întruna, și așteaptă și azi nădăjduind că dor-dor s-o mai întoarce vreodată.

Și d-aia, cică, când se întâlnesc câinii pe uliță se miros unii pe alții la coadă, să vază nu cumva o fi ăl cu jalba, și dacă o fi el să le spuie ce răspuns le-a dat sultanul.

ALTE BASME CULESE DIN GURA POPORULUI 1893

PREFAȚĂ

E de netăgăduit că de câțiva ani încoace se înmulțesc mereu culegerile basmelor, snoavelor, cântecelor populare, descântecelor, obiceiurilor, datinelor, a tot ce poporul cântă și plânge, spune și face, în împrejurările deosebite ale vieții sale, începând de la naștere, trecând prin petreceri și dureri, și ajungând până la moarte și până după moarte. O mare parte din tineret a priceput însemnătatea acestei literaturi, a acestei comori nesecate, și a-i întrevedea nemăsurata ei importanță... a „elementului popular, cel mai important poate, când e vorba de constituirea definitivă a limbei naționale"[1] prin faptul că s-a scris și vorbit în timpii din urmă asupră-i, fie în streinătate, fie în țara noastră.

E rău însă că tot atât de netăgăduit este și că grămada publicului la noi nu a priceput de ce se culege această ramură a literaturei, pe care o numește cu nepăsare și dispreț: „fleacuri pentru copii!"

Nu e vorbă, culegătorii, din punctul de vedere personal, nu pot fi altfel decât mulțumiți și se socotesc răsplătiți îndeajuns de munca și greutatea ei, prin aceea că profesori, conferențiari, publiciști și mulți oameni, dintre cei mai aleși, le recunosc această muncă și prețul ei, dar nu le e tutulor îndestulătoare această mulțumire egoistă, ci cei mai mulți dintre ei doresc ca lucrul căruia i-au consacrat și îi consacră ceasuri numeroase din viață să iasă la lumină învingători după cum e vrednic să fie și să se impuie prin el însuși. Pentru aceasta e trebuincioasă neapărat răspândirea prin publicații cât mai dese și cât mai multe a valoarei, a însușirilor bune, a însemnătății genului acesta de literatură, pentru ca din ce

1. Lazăr Șăineanu, *Ion Heliade Rădulescu ca gramatic și filolog, Revista nouă*, nr-ele 3–4, 1892, p. 138 (n. D. S.).

în ce mai mult să se afle că basmele, snoavele, cântecele populare etc., sunt şi altceva decât „fleacuri pentru copii".

Într-o zi, sunt vreo cinci-şase ani de atunci, ieşind de la redacţia Revistei literare *cu un vraf de jurnale la subţioară şi cu un număr din revistă, ce ieşise în dimineaţa aceea, luasem tramvaiul ca să mă duc acasă. Pe banca din faţă se afla un domn, cu care mă întâlneam mai totdeauna, când luam tramvaiul la ceasul acela. Se uită la jurnalele ce pusesem pe genunchi şi-mi ceru voie să vadă* Revista.

— E număr nou? întrebă el.

— Da, azi a ieşit.

— A! d-aia nu l-am primit, căci sunt abonat şi eu... Bună revistă, urmă dânsul răsfoind-o; eu sunt funcţionar, şi seara, când o primesc, petrec bine cu ea, mă mai odihneşte de tipicurile cancelariei; dar are uneori şi prostii. Aşa publică la nişte fleacuri de basme de unu Stăncescu, cine o fi.

Eu zâmbii; un prieten care se afla alături de mine îmi dădu cu cotul.

Mă silii pe urmă să-i desluşesc că deşi basmele fac să petreacă pe copii, dar mai sunt bune şi pentru cutare şi pentru cutare...

— O fi, răspunse el, neîncrezător, dar eu sunt om bătrân; ce, mai stau eu să citesc basme acum?

Ajung în strada unde trebuia să mă cobor. Atunci, îmi iau ziua bună de la dânsul şi într-adins îi zic: „Mă recomand: Dumitru Stăncescu, de la Revista literară".

El îmi întinse mâna, rămânând cu ochii la mine şi fără să zică nimic.

De atunci ne-am mai întâlnit, îi dădeam ziua bună, iar dânsul mă saluta mult mai jos decât mine. Vrea bietul om, se vede, să-mi arate, cum putea, că-i părea rău că mă atinsese.

Eu unul, mărturisesc, că deşi atunci am zâmbit, am rămas însă întristat în mine, pentru că era vorba de bietele mele basme, şi de atunci, ori de câte ori văd că cineva le ia partea, cu atât sunt mai mulţumit cu cât pana or gura celui ce o face e mai autorizată, mai crezută, căci, la urma urmelor, părerea domnului din tramvai e, din nenorocire, până acum părerea celor mai numeroşi.

În cea din urmă lucrare a domnului Eugène Monseur, profesor de sanscrită la universitatea din Bruxelles, Le folklore wallon[1]*, aflu o introducere:* Ce este folclorul? *care lămureşte multe lucruri vrednice de cunoscut. Iată traducerea acestei bucăţi:*

„Ce este folclorul, cuvântul acesta ciudat? Întâi, e un cuvânt

1. Eugène Monseur, *Le folklore wallon*, par..., I *Qu'est-ce que le Folklore?*, II *Spécimens du folklore wallon*, Bruxelles, Charles Rozez, 1892, XXXVI + 144 p. (N. ed.).

englezesc. Întrebuințăm pe toată ziua un număr mare de cuvinte englezești și aceasta e de neînlăturat; când iei cu împrumut de la un popor un lucru pe care l-a creat, l-a desăvârșit, sau pe care îl vede mai bine decât celelalte popoare, trebuie să-i iei într-același timp și numele, cuvântul de care se slujește el spre a-l arăta. Zicem vagon, *pentru că ei au avut cei dintâi drumuri de fier.*

Dar veți zice: avem oare tot atâta dreptate să primim cuvântul folclor, *cum am primit cuvântul* vagon?

Într-un oarecare chip, nu.

Folclorul e un tot de fenomene care, după cum vom vedea îndată, se găsesc peste tot, și întrebuințăm cuvântul englezesc pentru alte două motive.

Mai întâi, cei care au luptat mai mult pentru răspândirea gustului culegerilor și întinderei acestor fenomene sunt savanții englezi și eu au pus cuvântul la modă. Pe urmă, e cel mai potrivit cuvânt ce se poate găsi și aceasta e de ajuns.

Limba engleză are o mulțime de cuvinte mici, foarte scurte, telegrafice, cu o mulțime de înțelesuri: astfel cuvântul sport, *care cu cinci litere arată toate exercițiile la aer: vânătoare, pescuit, călătorie, vâslitul etc. Cuvântul* folclor *e vrednic și el să intre în limba noastră, pentru că și el îngăduie să zicem deodată o grămadă de lucruri.*

Să-l cercetăm cu de-amănuntul și vom vedea ce conține.

Literalmente, cuvântul folclor *e alcătuit din alte două:* folk *însemnează «oameni de jos, clase populare» și e același cu nemțescul* volk, *«popor»: al doilea,* lore *însemnează «știință».* Folclor *e deci «știința claselor populare» și prin aceasta se înțelege tot ce poporul știe întrucâtva prin el însuși, fără ca vreo elită intelectuală proaspătă, nouă, preoți, institutori, poeți, scriitori să fi venit d-a dreptul să-l învețe, adică fabulele, basmele, legendele, cântecele vechi, ghicitorile, rimele și jocurile de copii, leacurile superstițioase, obiceiurile de la unele sărbători, proverbele, zicalele meteorologice, credințele asupra lunii, stelelor, vrăjitoarelor etc., toate lucrurile pe care poporul și le lasă din tată în fiu, prin viu grai, fără amestecul și mai totdeauna în ciuda amestecului claselor cultivate.*

Ceea ce numim dar folclor *nu e o știință, nu e decât o grămadă de documente. E* folclor *toată viața populară or sălbatică, întrucât se dezvoltă alături ori în afară de acțiunea aristocrațiilor civilizatoare. Încetează acolo unde se ivește știința pozitivă a laboratoarelor, speculația filozofului, preotul purtător al unei evanghelii ori al unei teologii, institutorul cu cartea sa de citire, legiuitorul armat cu un cod, ori artistul deosebit de mulțime.*

Nefiind dar în limba noastră nici un cuvânt care să ne deștepte printr-un număr mic de silabe toate ideile ce dezvoltăm, trebuie

să întrebuinţăm pe cel cu care se slujesc savanţii englezi, şi să-l primim în limbă ca şi pe cuvintele: vagon, sport, jokeu etc.

Deslușii cuvântul.

Acum să venim la fapt.

La ce să ne ocupăm de aceste vechituri?

Iată la ce: Toate aceste vechituri sunt ades foarte interesante în ele însele. Mulţi ţărani ştiu basme, tot aşa de bine făcute ca acele ale lui Perrault; fetiţele noastre cântă, învârtindu-se, cântece încântătoare, şi unele obiceiuri vechi sunt pentru noi pline de farmec.

Toate lucrurile acestea au un parfum plăcut de ţară, ne amintesc asemenea vremea frumoasă a copilăriei şi a bunelor bunici.

Ei bine, toate aceste lucruri vechi sunt pe cale de a se pierde, de a pieri, zdrobite de maşinile cu aburi, trăsnite de electricitatea telegrafului, lăsate afară din lege de către codurile noastre. Sistemul nostru de acum al instrucţiei populare, chiar când nu luptă împotrivă-le pe faţă, le suflă pe dedesubt şi pentru vecie, schimbând felul de a judeca al poporului. Ţăranul bătrân din Ardeni, cu şapcă albastră, care povestea seara în cârciumă fabule băieţilor, se pierde din ce în ce mai mult.

De câte ori treceam prin câte un sat, dacă întrebam de mai sunt oameni care să spună seara istorii, dobândeam acest răspuns: «Era o femeie bătrână care ştia atâtea şi atâtea, încât parcă era vrăjitoare, dar a murit anul trecut».

Nu trebuie să lăsăm să se risipească averea intelectuală a celor care nu ştiu citi, fără a-i păstra rămăşiţele. Peste douăzeci de ani va fi prea târziu, şi iacă de ce pretutindeni în Europa se înfiinţează societăţi şi reviste având drept ţintă să culeagă ce a mai rămas din folclor.

Dar pe urmă, pe urmă? va zice cititorul sceptic. După ce veţi umplea bibliotecile cu făşcioare şi cu cărţi, la ce vă vor sluji toate acestea? Povestirile d-voastră sunt uneori pline de haz, ciudate, dar pe urmă? Copiii strâng mărci de scrisori, ele îi vor ajuta să înveţe nitică geografie politică, dar pe urmă? Folclorul d-voastră e oare mai inteligent decât mărcile? Înţeleg de ce străpungem sărmanii fluturi cu ace, de ce punem etichete bucăţelelor de piatră aşezate în cutii, de ce strivim bietele floricele între foi de hârtie. Dar basmele, cântecele, superstiţiile sunt oare într-adevăr vrednice de a fi culese, mai cu seamă când nu sunt frumoase?

Pentru a răspunde cum trebuie acestei întrebări de o cutezanţă foarte filozofică, ar trebui un volum.

Mă voi mulţumi a spune cele ce urmează:

În serile de mai, când copiii din Liége scutură copacii, spre a

face să cadă gândacii, ei caută a-i face să se lase a fi prinși zicându-le:

Abalow vine dle mi vo-z are de pan rosti[1].

(Gândace, vino la mine, că-ți dau pâine prăjită.)

Să încercăm a desluși aceste cuvinte.

Ați luat vreodată seama la un copil care se izbește de un scaun?

Ce face?

Începe să bată scaunul cu mânușița.

De ce?

Pentru că gândește că scaunul a făcut într-adins așa, că scaunul are o voință ca a lui. Tot așa vorbește cu toate animalele, pentru că crede că ele îl pot înțelege, că au aceleași patimi ca el, că se hotărăsc în urma acelorași cuvinte.

Azi copilul încetează de timpuriu a simți astfel. Încet-încet, sub înrâurirea persoanelor mai vrednice, inteligența i se deșteaptă și zărește o mulțime de deosebiri, care nu-l izbiseră mai înainte între el, scaun și pisică.

Dar a fost o vreme când părinții nu erau mai înaintați decât copiii lor, când oamenii îmbătrâneau fără a ieși din copilărie, și unele părți de omenire, sălbaticii ori cei puțin civilizați din America, Africa și Oceania, sunt și astăzi tot așa. De aceea îi vedem vorbind ca și copiii cu gândacii, și mai mult: făcând după cum vorbesc.

În Brazilia, femeile din Tupinambas se pun în fața furnicarelor și cheamă furnicile, făgăduindu-le alune etc.

Concluzia e că sălbaticii sunt copii mari și că într-un chip copiii din Liége sunt sălbatici mici. Oare cred ei azi: că gândacilor le plăcea pâinea prăjită, că e de ajuns să le făgăduiască pâine, spre a-i face să vină? Nu. Dar în vremurile foarte vechi copiii au crezut fără îndoială aceasta: căci de n-ar fi fost așa, nu le-ar fi venit în gând niciodată să o zică. Va să zică, orice literatură copilărească vine, mai mult ori mai puțin schimbată, din vremurile foarte vechi.

E deci bine să culegem o rimă mică ca abalow, vine dle mi. *E unul din miile de fapte ce ne pot îngădui să pricepem cum se dezvoltă inteligența în individ și în specie. Neînlăturata tendință a copiilor și a sălbaticilor să dea un suflet tuturor realităților naturii e rădăcina adâncă a vegetațiunilor superstițioase. Dacă omul nu ar fi crezut că soarele avea o voință ca a sa, nu i-ar fi arătat cultul ce i-a arătat...*

Trec la basme.

Toți cunosc scena aceea frumoasă din drama cea mai puternică a lui Shakespeare, în care bătrânul rege al Bretaniei, Lear, atins de nebunie, vrea să-și împartă regatul între cele trei fiice ale sale

1. Pe limba valonă (n. a.).

ca pe o prăjitură, dând partea cea mai bună celei care va şti să-l mângâie mai bine.

Nu trebuie să credem că Shakespeare a născocit ţesătura acestei scene. Aci, ca şi în mai multe drame ale sale, el s-a mărginit să transforme în capodoperă o piesă rea a unui predecesor al său. Şi această piesă luase scena cu restul dramei de la un cronicar care o luase de la un altul etc. Astă ţesătură s-a plimbat într-adevăr prin toată literatura evului de mijloc; e un basm, şi un prieten al meu, d. Simon, l-a găsit mai zilele trecute sub formă valonă la Chatelineau. Iacă în traducţie literară cum povestesc pe Regele Lear *nişte oameni care nici n-au auzit de Shakespeare:*

Era odată un rege care avea trei fete. Într-o zi, le întrebă cum îl iubesc. Cea dintâi îi răspunde: «ca pâinea»; a doua: «ca vinul» şi a treia: «ca sarea».

Crezând că cea de-a treia nu-l iubeşte, o dădu afară din palat. Un alt rege s-a supărat din pricina asta şi a luat pe fată la el.

Într-o zi, ăst rege dă o masă mare şi poftеşte pe tatăl fetei. Toate erau bune, dar sare nu era în nici un fel de bucate. Când îl întrebă pe cel poftit de-i place mâncarea, el răspunse: «Da, dar păcat că n-a pus sare în ele».

În sfârşit, a înţeles ce vrea să zică aceasta şi şi-a luat fata înapoi cu dragoste.

Toată ţesătura Regelui Lear *se află în basmul acesta. În piesă găsim pe regele cel bătrân, pe Regan, pe Goneril, pe Cordelia şi până şi pe regele Franţei, care ia la el pe fata cea izgonită de tatăl său. Aceeaşi plantă a produs pe umila noastră floricică din folclor şi pe cea frumoasă a teatrului englezesc. Şi aceasta nu micşorează gloria lui Shakespeare.*

E o idee nouă de tot aceea că artistul trebuie să-şi ia din el însuşi materia operei sale. Sculptorul nu e silit să-şi facă singur marmora cu care lucrează, dramaturgul nu e silit el să-şi născocească intriga. Subiectele de dramă şi de epopee sunt ca băşicile de sticlă în fierbere şi pe care suflătorul de la sticlărie le ia în vârful bâtului. Geniul e să sufli în ea, şi morala comparaţiei ce făcui – şi se pot face asemenea comparaţii pentru cea mai mare parte din operele sale – morala e că din toţi sticlarii artei timpului trecut, Shakespeare e cel care a avut pulmonii cei mai puternici.

Exemplul ce dădui nu e unic. Dacă cercetăm toate literaturile, ajungem la un subsol de artă populară nepersonală, adică la nişte fabule, la nişte formule mici ritmate, şi cele pe care le găsim pe la ţară pe la noi sunt variante de multe ori curate.

Ce este oare Iliada? *Un basm popular care s-a amestecat cu anunţările asediului unui orăşel de pe coasta Asiei şi a slujit de centru de atracţie unor cântece alcătuite spre cinstea războinicilor care au luat parte la el.*

Tot așa și pentru epopeea germanică. Brunhild, scăpată din somnul ei magic de către Ligurd, este Frumoasa ce doarme în pădure, *osândită de o zână rea să stea adormită o sută de ani și pe care o deșteaptă un prinț.*

Bine-bine, va zice iar cetitorul de adineauri, sticlarul a scos din sticlă în fuziune cristale subțiri, dar pe urmă? De unde vine sticla aceea? Din ce e făcută? De ce e uneori roșie, alteori albastră ori albă? În sfârșit, la ce oamenii și-au închipuit istorii în care e vorba de cizme cu care faci șapte poștii dintr-un pas, prințese care dorm o sută de ani, viteji care omoară balauri cu șapte capete etc.

Mi-ar fi peste putință aci să dau răspunsuri desăvârșite acestei ploi de întrebări; mai întâi, ar fi lung; pe urmă, trebuie să mărturisim că nu s-au putut afla toate până acum.

Cu toate acestea, vreau ca drept exemplu pentru toată problema să înfățișez două lămuriri:

Vă aduceți aminte de Toma Piticelul și de căpcăunul care vrea să-l mănânce pe el și pe frații lui? La ce și-au închipuit oamenii ființe care mănâncă copii mici? Copiii mici nu se mănâncă. Așa e, dar pe vremuri s-au mâncat. S-au mâncat chiar oameni mari, și acest obicei vițios se găsește și azi la unii sălbatici din ce în ce mai rari. Și basmele, azi nimeni nu se mai îndoiește de aceasta, s-au făurit și răspândit pe niște vremuri când se găseau mai mulți mâncători de oameni decât azi, când unele populații se omorau și se mâncau, în vreme ce azi printr-un oarecare progres, foarte relativ, nu se mai omoară decât națiunile și nu se mănâncă. Căpcăunul lui Toma Piticelul e un fapt divers preistoric.

Un basm, ale cărui variante se află pretutindeni, și mai cu seamă în Belgia, începe așa:

«Era odată un om sărac care semăna un fir de bob în grădină. Bobul crescu, crescu până la cer. Omul se urcă pe el și ajunse până la rai. Bătu la poartă, Sfântul Petru veni de-i deschise» etc.

Acest bob care crește până la stele ne miră. Pentru cei care și-au închipuit începutul acestui basm lucrul era foarte firesc. Multă vreme omul a crezut că cerul era un acoperiș puțin depărtat, proptit de copaci ori de munți și că o plantă ceva-ceva mai răsărită îl putea ajunge ușor. Această închipuire sălbatică se ivește uneori de la sine la copii. Un băiețel de cinci ani îmi zicea într-o seară arătându-mi o stea:

«Ia uită-te la lumina aia frumoasă de pe tavanul stradei».

Formula noastră obișnuită de boltă cerească *nu e o comparație. E rămășița fosilă a unei credințe vechi pe care am fi împărtășit-o toți, dacă câțiva astronomi nu ar fi făcut să sară cu dinamita calculelor*[1] *lor bolta d-asupra căreia locuiau zeii.*

1. În carte: calculele (n. ed.).

Niște simple zicale pot fi tot atât de interesante de studiat ca și basmele.

Când plouă cu soare, noi zicem – și încă nu numai în Belgia – că «dracu își mărită fata».

De unde vine vorba aceasta?

Mai multe mitologii, cel puțin printre popoarele de rasa noastră, vorbesc de căsătoria divinităților ori geniilor cerului. În India e unirea mistică a zeului Soma cu Sûryâ, fata soarelui; în Grecia e căsătoria sfântă a lui Zeus și a Herei, cunoscuți sub numele latine de Jupiter și Junona. Expresia noastră valonă e cea din urmă rămășiță a unor asemenea mituri. Dracul aci nu trebuie să se sperie. Cucerirea creștinismului la începutul evului de mijloc a fost în multe locuri și pentru multe lucruri mai cu totul, numai cu numele, mărginindu-se a dezboteza ceea ce nu putea nimici. Pentru legende, spre pildă, omul din popor, căruia un călugăr venea de-i spunea că Dumnezeul a cărui istorie o spunea era un drac, schimba numele personajelor, dar nu înceta nici de a o spune, nici de a o crede.

Multe lucruri foarte vechi s-au păstrat cu chipul acesta sub etichete a căror înfățișare e creștină, etichete care însă sunt foarte ușor de dezlipit. Expresiunea Li dyâl marèy si fèy, *e deci de ajuns spre a ne duce către epocile depărtate, când nu se găseau nici tratate de fizică, nici manuale de astronomie, când, spre a deslușì toate fenomenele care-l înconjurau, omul – și n-ar fi putut gândi altfel – credea că toate ființele au voințe asemenea cu ale sale, văzând cu ochii o nuntă cerească în veselia unei raze de soare în mijlocul unei ploi repezi, o ceartă mai mult ori mai puțin casnică în câteva bubuituri de tunet, o bătaie în fiecare furtună, și o punte dumnezeiască în fiecare curcubeu.*

Acum putem răspunde întrebării: «Ce este *folclorul?» Grămadă de rămășițe din toate vârstele, ca niște întipăriri de plante pe bucăți de cărbuni de pământ ori de oase de ale namilelor dinaintea potopului, ne fac să trăim din nou toată viața omenirei celei bătrâne. Aceste rămășițe trebuie să le strângem și să le studiem, să le culegem pentru că dacă nu ne grăbim să le catalogăm nu va mai rămâne nimic din ele peste câteva zile, să le studiem pentru că într-o superstiție de sat ca și într-un basm al unui negru din Africa se poate găsì soluția vreunei probleme întunecate din istoria morală a omului.*

Și acum cititorul poate lua în mâini cărțile ce cuprind aceste vechituri; și nu va râde de ele, căci va ști de aci înainte că toate aceste nimicuri au avut cuvânt de a fi, că într-un minut ori altul al evoluțiunei credințele ce ne par mai fără înțeles, ca acelea ale strigoilor, au fost tot așa de neînlăturate, de bine judecate, precum sunt azi încredințările noastre științifice.

Nu se va mira că în veacul nostru, al XIX-lea, vede atâtea vechituri. Civilizația abia ține de ieri; pământul e încă plin de ruinele vechii clădiri, și când ne gândim cât de puțină vreme a trebuit spre a le răsturna, încredințați de mergerea înainte neînvinsă a omului, nu putem decât să ne uităm cu un zâmbet de scepticism și de dragoste la bietele lucruri vechi ce nimicim numai când le deslușim.

Nimeni nu râde de fetița care își înfașe păpușa. Nimeni nu o oprește de a face aceasta. O lasă să se mărească."

[D. STĂNCESCU]

XXXI

FINUL LUI DUMNEZEU

A fost odată un om care avea copii mulți.

Acum de... mulți ca mulți, dar vezi că era sărac lipit pământului. Nevestii și copiilor le chiorăiau mațele de foame, n-aveau nici zdrențe pe ei, și la el bani nici de prăsilă. Dar, vezi dumneata păcatu, când e el să fie și mai mare: cum făcu, cum nu făcu, se pomeni cu nevasta borțoasă iar.

Când îi spuse, întâi să-și ia omul câmpii și mai multe nu, dar pe urmă se gândi că poate or o ieși copilu mort, or una or alta... Dar când se pomeni cu dânsul zdravăn și sănătos, și se gândi el c-o să mai aibă un suflet de hrănit, se chibzui să plece în lume să caute, să vază n-o da încailea peste vrun naș bogat, că altă nădejde nu mai avea.

— Fă nevastă, grăi el, fă-mi o turtă de mălai și mi-o pune-n traistă. Înfașe și-ăl copil în niscai zdrențe și să mă duc așa la un noroc, să vedem, n-oi da peste vrun naș mai de Dumnezeu!

I-a făcut nevasta turta, i-a pus copilul în trențe, și-a luat el ziua bună de la ea, și, după ce s-a închinat să-i iasă lucru în plin, a plecat.

Merse el cu copilul olicăind de foame, și mergând iacă se întâlnește cu un om.

— Un' te duci, vere, cu copilu-ăla așa micșor? îl întrebă omul, nu vezi că s-a spart țipând de foame?

— Un' să mă duc, vere?... Ia mă duc să-i găsesc un naș, să-l boteze.

— Ad' să ți-l botez eu.

— Da' ce-mi dai?

— Ce ți-oi da, ți-oi da eu.

— Da' cine ești dumneata?

— Eu sunt dracu-drăculețu al fetelor și-al nevestelor.

Şi scoase căciula şi arătă românului două cornițe ascuțite şi aduse.

— Dacă eşti dracu, zise românu, să te duci la dracii tăi, bată-te crucea, că nu-mi dau eu copilul în legea drăcească: mai bine să-mi moară-n braţe.

Dracu când auzi de cruce şi pieri.

Românul plecă înainte.

Mai încolo iaca se întâlneşte c-un unchiaş.

— Unde-ai plecat, măi omule, cu copilu ţipând? îl întrebă unchiaşul.

— Ia îi caut şi lui un naş mai cu dare de mână, că uite şi uite...

Şi-i spuse omul cum era de sărac, câţi copii avea, în sfârşit toată pricina pentru care plecase d-acasă cu copilul.

— Păi să mi-l dai să ţi-l botez eu, daca e aşa, a fost zis unchiaşul.

— Da' cine eşti dumneata?

— Iaca om sunt; ce-ai tu să mă-ntrebi cine sunt?... Îţi botez copilul la un mărăcine, îi zic „Crezu" şi iaca...

— Da' de dat ce-mi dai?

— Îi vedea tu.

— Dacă nu-mi spui, nu ţi-l dau să-l botezi.

— Lasă că-i vedea pe urmă.

— Nu vreau că... cine ştie.

Şi plecă înainte cu copilul ţipând.

Nu umblă mult şi îi iese înainte tot unchiaşul ăla. Venea pe cale din potriva românului.

— Da' pe unde dăduşi, nene, de-mi ieşişi înainte, că nu văz nici o potecă lăturaşe? întrebă românul minunându-se.

— Lasă aia, răspunse unchiaşul, ce facem cu copilul, că uite-ţi moare-n braţe.

— Ce să facem?... Spune-mi ce-mi dai şi te fac naş.

— Eu ţi-am spus ţie, îţi dau eu ce ţi-oi da. Românul cu copilul iar nu vru, dar plecând înainte abia se depărtă ca de vro trei-patru stânjeni şi văzu că copilul începe să-i amorţească în braţe şi, sperindu-se să nu moară nebotezat, s-a întors repede îndărăt şi l-a dat unchiaşului să-l boteze.

L-a luat unchiaşul, l-a botezat, şi pe urmă a grăit omului aşa:

— Când o putea vorbi copilul, să-l înveţi să se gândească la năşicu or de câte ori o vrea câte ceva, şi năşicul i-o da.

Şi pieri unchiaşul ca năluca.

Pasămite ăst unchiaş era Dumnezeu, căruia i se făcuse milă de bietul român sărac şi-i ieşise înainte ca să-l ajute.

Copilul cum se simţi botezat, cum se învioră de parcă creştea în braţele lui tată-său.

Bietul om acum nu se mai gândea la ce i-o da naşu, el era bun bucuros că-şi vedea odrasla voioasă.

Apucă îndărăt spre casă.

Tot punând el un picior înaintea ăluilalt, iacă-l sosesc de pe urmă nişte chervane mari pline cu marfă, cu cai mulţi înhămaţi, cu clopoţei la gât, cu lume, cu slugi de se stârnise pulberea împrejurul lor de-abia îi mai zăreai.

Se dădu omul alături cu drumul ca să nu-l calce, şi aşteptă până să treacă, să se mai domolească pulberea.

Când se depărtară bine chervanele şi se risipiră valurile de praf, ce să vază omul în mijlocul drumului?... o traistă aşa mică făcută din piele. Puse mâna pe ea... traista grea; o zgudui niţel... zornăia bănetul în ea, ca la zărăfie, se uită în ea... numai aur de-i luă vederile.

Bietul om sărac... sărac, dar era cinstit. Şi-a închipuit că traista a căzut din vreunul din ale chervane de trecuseră şi a început să dea fuga, cât a putut, după ele strigând pe oameni ca să le dea înapoi banii pe cari îi pierduseră.

Ăia, de unde? că din ce alerga omul după ei, din aia parcă se depărtau mai tare.

Dacă văzu şi el aşa, ce s-a gândit?

— Măre, să vede c-o fi de la Dumnezeu sfântu să fie banii ai mei.

Şi-şi urmă calea bucuros peste măsură.

Ajungând acasă spuse nevestei cum şi ce fel i se întâmplase, se bucură şi ea, firește, şi-şi durară o pereche de case, îşi cumpărară de toate, ca omul cu dare de mână, care va să zică, şi porniră să trăiască bine şi din belşug.

Trecu, hei!... vreme la mijloc.

Copilul se făcuse flăcău.

Într-o zi, văzând o turmă frumoasă de vite care se apropiase păscând de casa lor, îi făcu poftă frumuseţea vitelor şi, când se întoarse tat-său acasă seara, îi zise:

— Tată, de ce n-avem şi noi o turmă d-aia de vite, să mă pui pe mine să le păzesc, că mult mi-ar fi dragi!...

— Hei, taică, acolo e bănet băgat... Unde-mi dă mie mâna să cumpăr aşa turmă de vite?

Că, vezi dumneata, banii se cam isprăviseră, că de luat luase românu din ei, dar de sporit nu-i mai sporise.

Dar îşi aduse aminte de vorbele unchiaşului care-i botezase copilul.

„Ia să-ncerc", se gândi el.

Şi zice băiatului:

— Ia ascultă, taică; ia gândeşte-te tu la năşicu, şi roagă-te-n gând să-ţi dea şi ţie o turmă de vite.

Acum numai să nu te uiţi minune, vere, că nici n-apucă băiatul să se gândească bine şi se umplu bătătura şi tot coprinsul românului cu nişte boi şi cu nişte vaci şi cu nişte bivoli şi bivoliţe de să le deochi de frumoase şi mai multe nu. Iar copilul se pomeni îmbrăcat cu nişte haine curate şi mândre.

Satul în care a fost locuind finul lui Dumnezeu era lângă palatul împăratului ţinutului ăluia.

Împăratul avea o fată frumoasă tare. Astă fată ieşind odată să se plimbe la câmp cu o roabă a ei, care o îngrijea, dădu cu ochii de flăcău păzindu-şi turma, şi văzându-l chipeş şi curăţel se uită la dânsul cam cu ochii galeşi.

Băiatul, de!... cam începuse a-i mirosi şi lui a cătrinţă, şi văzând că fata împăratului nu-şi mai lua ochii de la el îi zâmbi răsucindu-şi mustaţa de-i mijea binişor, bat-o pârdalnicu!

Dar fetei, vezi dumneata, i s-a părut obrăznicuţ băiatul, şi a azvârlit în el cu o surcea. Nu l-a izbit, şi el, luând şi el o aşchie de lemn a aruncat spre ea şi a atins-o, şi cum a atins-o cum a rămas fata însărcinată.

Azi însărcinată, mâine mai însărcinată, se făcu pântecele fetei mare, până când băgă de seamă împăratul. Dacă băgă de seamă, se mânie cumplit şi nu vru să crează pe fată că nu era vinovată întru nimic. Roaba iar spuse că ea n-a slăbit-o defel din ochi, dar că nu ştie alt decât că o dată a aruncat fata într-un cioban cu o aşchie şi el în ea iar aşa, şi el a fost atins-o cu aşchia, iar altceva nu mai ştia.

Atât i-a fost împăratului: să auză de cioban, că s-a şi încredinţat în mintea lui că el era de vină şi punând mâna pe el, că-şi păştea turma tot pe aproape de palat, i-a osândit la moarte pe amândoi. Dar fiindu-i milă de plânsetele împărătesei care plângea de ţi se rupea inima s-o fi auzit, le-a schimbat pedeapsa: a hotărât să-i puie pe amândoi pe o corabie de sticlă şi să le dea merinde pe trei zile şi să-i lase în voia valurilor fără cârmaci, fără nimic, să se spargă corabia de vro stâncă, or să moară ei de foame.

Aşa a şi făcut.

Porni corabia pe valurile repezi ale râului.

Fetei îi dăduse mă-sa fel de fel de mâncări alese şi dulceţuri şi poame, mai mere, pere, ba şi smochine cică erau prin ţara aia.

Băiatul luase şi el un mălai-două, o tivgă cu lapte, nişte ceapă, câţiva căţei de usturoi, ca ţăranul, de...

Când li se făcea foame, se aşeza fiecare la locul lui şi scotea ce avea, şi mânca.

Fata văzând ce mânca flăcăul îi dădu să guste și el din ce avea ea, și dintre toate ce-i cășunase lui pe smochine.

Numai îl auzeai așa din când în când:

— Măria-ta, mai aruncă-ncoa o smoacă d-alea.

Peste trei zile li se sfârșiră merindele.

Ei, ce te faci? că începu a li se face gol la burtă.

Băiatul își aduse aminte de nășicu-său și-l rugă să-i dea ceva să mănânce.

Cât ai clipi se întinse în corabie o masă cu fel de fel de bunătăți și toate din belșug, de s-a fost minunat de tot fata împăratului și l-a întrebat:

— Da' cum făcuși tu de dobândișsi așa masă, măi?

— Iaca bine, am rugat pe nășicu... fă-te-ncoa și dumneata de mănâncă, dacă poftești.

— Da' cine e nășicu-tău?

— Nășicu, cine?

Mâncară ei bine, băură; după ce se îndestulară, se strânse masa singură și pieri; când li se făcu foame, se ivi iar... în sfârșit, din aia trăiau ei bine, ba trăiau bine de tot, că începuseră și să se uite cu drag unul la altul, știi, cum trebuie.

Într-o zi, fata zise:

— Ia ascultă, dacă-ți face ție nășicu-tău ce-ți cere inima, de ce nu-l rogi să ne scoată pe uscat și să ne dea o căruță, să nu ne mai bălăbănim pe aste valuri, că mi s-a făcut greață.

— Să-l rog, de ce nu?

Și se rugă băiatul și numai cât se rugă, că se pomeniră amândoi într-un palat minunat, de nu s-a mai fost găsit așa palat nicăieri.

Și ăst palat, cum a vrut Dumnezeu, s-a fost ridicat într-un ostrov aproape de palatul tatălui fetei. Cică coperișul i-ar fi fost numai de aur și presărat cu pietre scumpe de-au fost sclipind la soare de nu te puteai uita la el defel, și era mare și frumos de... în sfârșit, zi-i făcut de Dumnezeu și lasă-l. Iar înăuntru masa s-ar fi pus și ridicat singură, și talerele, cuțitele, furculițele, lingurile, oalele, toate alea cică au fost având câte un vătaf de li s-au fost supus lui la toate ce le poruncea. Palatul tatălui fetei, coșcogemite împăratul, ar fi fost bunioară bordei pe lângă ăl durat de Dumnezeu lui finu-său.

Acum, firește, de ăst palat s-a dus repede pomina în tot ținutul. Pe împărat nu l-a răbdat inima să nu se ducă și el să-l vază.

S-a dus.

Dacă s-a dus a cerut voie să intre să-l vază și pe dinăuntru.

Fii-sa îl văzuse venind și spuse ceva vătafului lingurilor - un linguroi mare numai aur și pietre scumpe pe aur - și după aia

porunci să-l poftească, iar ea rămase într-o odaie, unde nu avea voie să intre împăratul.

Pe când se uita el și se minuna de toate alea, iaca i se făcu foame și, cum i se făcu, cum se pomeni cu o masă plină de toate bunătățile că i se ridică înainte din dușumea.

Se cruci omul și după aia se așeză să mănânce.

Pe când mânca el cu poftă din mâncările alea gustoase, vătaful lingurilor se furișă pe nesimțite în carâmbul cizmei împăratului, și când plecă împăratul, când ajunse la poarta palatului, se pomeni cu un slujitor că-i iese înainte și-i zice:

— Dumneata ai luat o lingură?

— Eu?... ce lingură?

— Lipsește o lingură scumpă de la masă.

Împăratul se supără și se întoarse în palat făcând gură, că el e împărat al ținutului și cum îndrăznește o slugă să-l facă pe el hoț?

Tot făcând gură ajunse în odaia unde mâncase.

— Nu te supăra, măria-ta, îi zise slujitorul, da' am poruncă de la stăpânu-meu să te caut.

Împăratul se îndârjise de tot, dar se învoi, căci se știa omul cinstit. Când să-l caute, iaca lingura în carâmbul cizmei.

Începu bietul om să se jure că n-a furat-o el, că nici n-a văzut-o cu ochii lingura aia...

Atunci se deschise ușa, și se ivi fata lui și-i zise:

— Vezi, tată, cum n-ai furat dumneata lingura acum și totuși s-a găsit la dumneata, tot așa n-am fost vinovată eu de nimic și totuși *am rămas* însărcinată.

Bietul împărat i-a căzut în genuchi cerându-i iertare și a plâns de bucurie că a găsit-o, căci mult plânsese de întristare și de mustrare de cuget de când se despărțise de ea.

După aia, spunându-i fata ce putere are băiatul, păstorul turmei, și că ea s-a îndrăgostit cu el, s-a învoit împăratul să-i lase a se cununa amândoi, l-a luat la palatul lui, și acolo au făcut nuntă *împărătească*, iar *copilul cu care era însărcinată* a ieșit băiat și au trăit cu toții în mulțumire și belșug ca niște fini ai lui Dumnezeu ce erau.

Iar eu încălecai p-o șea
Și vă spusei dumneavoastr-așa

Povestit de mama mamii, doamna Maria Pariano, care l-a auzit când era copilă la Mihăilești, în Vlașca, de la o țărancă bătrână.

XXXII

FLOAREA DE AUR

S-a fost făcut odată, demult, o clacă de tors la un român într-un sat, şi la astă clacă a fost venit, firește, lume mai multă.

Printre lume ce să vază sătenii?... Un flăcău galben la față şi slab, dar frumos altminteri, care nimeni nu ştia de unde era şi cum, că nici unul nu-l mai văzuse, dar cum e românul primitor, nu i-a zis nimeni nimic, ci l-au lăsat şi pe el să stea acolo şi s-asculte la povești şi la ghicitori.

Acum clacă se făcea desişor la ăst român, şi de câte ori se făcea numai te pomeneai şi cu ăl flăcău acolo; dar pe unde venea, cum venea, de unde venea... pace, nimeni nu-şi putea da cu socoteala, dar toți luaseră seama că nu mai slăbea din ochi pe fata românului cu casa.

Fata, în vremea asta, simțea în ea ceva de nu putea pricepe ce era; mai înainte îi plăcea şi ei, ca fetelor, un flăcău chipeş din sat; acum parcă-l uitase, parcă nu simțise nimic pentru el de când lumea, şi nici pe altul nu iubea, numai din vreme în vreme se gândea la flăcăul ăl galben la față, de venea la clacă, dar nici pentru el nu simțea că-i bate inima.

Într-o seară, după ce plecară țăranii pe acasă, ieşind fata să-i petreacă, şi rămânând mai în urmă singură în tindă, numai se pomenește cu flăcăul lângă ea că o ia de mijloc şi o întreabă:

— Măriuțo, ți-s drag eu ție? Vrei tu să mă iei de bărbat pe mine?

Fata, speriindu-se, se smuci şi dădu dosul în casă, iar a doua zi se duse la o mătuşe, moaşa satului, care o iubea pe ea şi ştia multe şi mărunte, şi-i spuse ce i se întâmplase, cerându-i şi sfat ce să facă.

— De, maică, cum să-l iei tu de bărbat p-ăla, că nimeni nu ştie cine e?

— Apoi ce să fac, mie mi-e frică de el lucru mare, învață-mă dumneata.

— Eu ştiu... prea e galben şi tras la față, prea vine de nu ştie nimeni de unde, şi piere ca o nălucă. Să nu fie... Domane păzește, mai ştii?... Tu pun-te de toarce un ghem maare-mare de lână subțire de tot şi, când o mai veni, fă-te a glumi şi a râde cu el şi prinde-i căpătâiul firului de lână de spate cu vreun ac întors cu ceva, ş-apoi, după ce-o pleca, ia-te după el pe urma firului şi vezi unde se duce, şi vin' de-mi spune mie.

Toarse fata două zile și două nopți și a treia zi taman fiind clacă, iacă și flăcăul se așează într-un colț, cu ochii țintă la fată.

Când se sfârși claca și ieși fata afară, el fu lângă ea, cum rămase singură.

— Ei, mă iei de bărbat, Măriuțo?

— Și dumneata acuma, nici nu ne știm unul pe altul, nici...

Flăcăul n-o lăsă să sfârșească ce avea de spus fata și se întinse s-o sărute.

Ea se apără cu mâna și apărându-se îi prinse căpătâiul firului de lână de dosul mânecei cojocului, și se făcu a fugi în casă, dar nu se depărtă, ci se ascunse și se uită după flăcău încotro apucă.

Cum se depărtă el nițel, fata pâș-pâș după dânsul pe urma firului de lână. Dar nu umblă mult că-l văzu deschizând portița de la gardul bisericei din sat și îndreptându-se drept spre o groapă pe care o știa fata plină de oase de morți.

Se sperie fata tare și tremurând ca frunza dete fuga îndărăt drept la babă, să-i spuie ce văzuse.

— E strigoi, maică, bată-l mânia lui Dumnezeu, și nu scapi de el. Da' tu să faci cum te-oi învăța eu. De ți-o mai zice că să-l iei de bărbat, tu să zici că nu ți-e a te mărita, iar de-o zice că-ți omoară rudele or pe tine tu să răspunzi: „omoară-i" or „omoară-mă", numai de împotrivit să nu i te împotrivești, că e mai rău, că dacă te-o omorî am eu leac de te fac să înviezi și atunci dai peste noroc, c-așa e legea strigoilor, pe care fete le omoară moarte rămân, de nu e cineva să le învieze, dar, de e cineva să le învieze, apoi sunt cu noroc de acolea încolo.

Inima bietei fete era numai cât purecele.

Până a doua zi se schimbă la față și slăbi de gândeai că era gata să moară.

A doua seară, i se ivi strigoiul înainte și îi zise:

— Mă iei de bărbat, Măriuțo?

— Nu, că nu mi-e a mă mărita.

— Ia-mă, că omor pe tat-tău.

— Omoară-l.

Și drept c-a doua zi găsi pe român galben ca turta de ceară mort în pat.

Seara, strigoiul iar se ivi:

— Ia-mă, Măriuțo, că te omor și pe tine.

— Omoară-mă!

Ș-o omorî și pe ea.

Dacă o omorî, cum se duse vestea în sat că a murit, cum s-a dus mătușa, moașa satului, acasă la fată, și când s-o îngroape, în loc s-o scoată pe ușe, cum se scoate mortul, a zis de a scos-o pe

fereastră şi i-a zis nişte descântece pe trup şi i-a pus nişte buruieni la cap în mormânt, şi tocmai după ce a făcut toate astea de zisei lasă de aruncă ţărână peste coşciug.

Peste trei zile, după ce înmormântară pe biata fată, ce să vezi dumneata? răsări pe mormânt o minune de floare numai şi numai de aur, de îmbălsăma văzduhul cu mirosul, şi de s-a fost strâns lumea de prin toate satele de primprejur să o vază şi să o miroasă.

Se duse pomina într-atât de floarea de aur încât ajunse la urechile împăratului care, cum auzi, cum veni să o vază şi el, iar văzând-o aşa de minunată o tăie cu un briceag de argint, o luă cu el la palatul lui şi o puse într-un pahar cu apă în odaia lui de culcare, în care se încuia când se culca şi pe care o încuia când ieşea dintr-însa.

În noaptea zilei când aduse împăratul floarea de aur în palat, cum adormi el, floarea ieşi singură din pahar, se dădu de trei ori peste cap şi se făcu fată, deretecă prin odaie frumos, aşeză bine hainele împăratului, pe care el din iuţeală le aruncase care pe unde apucase, şi se făcu pasăre cu totul şi cu totul de aur şi începu a cânta de încântă somnul împăratului şi-l făcu să viseze numai raiuri de grădini cu privighetori şi cu ciocârlii măiestre.

Când se sculă împăratul de dimineaţă şi văzu odaia deretecată şi toate aşezate frumos, şi ştiind că nu putuse nimeni intra, căci el încuiase uşa cu mâna lui pe dinăuntru, rămase uimit. Iar după ce se gândi câtva că ce să fie, se hotărî să nu doarmă noaptea viitoare şi să vadă ce e.

Văzu floarea sărind din pahar, o văzu dându-se peste cap, făcându-se o fată de o minune de frumoasă, deretecând, schimbându-se în pasăre, o auzi cântând de-ţi mângâia auzul, şi rămase înţelenit; iar când se făcu despre ziuă, după ce-şi sfârşi cântecul, când era să ajungă fata a fi floare, împăratul se dezmorţi din încremeneala uimirei şi se repezi de mi ţi-o apucă de mijloc şi mi ţi-o sărută o dată din plin ş-apoi mai mărunt de zeci de ori.

Fata văzându-se prinsă se roşi şi lăsă ochii în jos sfioasă, iar când o întrebă împăratul că cum şi în ce chip, ea îşi spuse istoria cum o auziraţi, bunioară, şi dumneavoastră, şi împăratul necătând că era fată de ţăran ci numai ademenit de frumuseţea ei, o luă binişor de nevastă şi trăiră mulţi ani cu bine şi ei şi copilaşii ce făcură, că, vezi bine, făcură şi copii şi or fi trăind şi acu', dar eu nu ştiu, că n-am mai auzit de ei.

Povestit de doamna Maria Pariano, muma mamii, care l-a auzit când era copilă la Mihăileşti, în Vlaşca, de la o ţărancă bătrână.

XXXIII

FLOAREA ŞI FLOREA

A fost odată ca niciodată, a fost un împărat mare. Ăst împărat a avut război o dată cu niște zmei pe cari bătându-i, ei s-au jurat că de va face nevasta împăratului fată, că era borțoasă, apoi ei o fură și o batjocoresc.

Împăratul auzind așa și întîmplându-se să fie copilul ce născu împărăteasa tocmai fată, a pus de a durat un turn mare cu zidurile groase-groase și cu gratii la ferestre cât piciorul omului și dese, și acolo a pus pe domniță de cum s-a mai mărit nițel.

Domnița acolo avea tovarășe o roabă bătrână, femeie credincioasă a împăratului.

Într-o zi, stând fata la fereastră și uitându-se la câmpul înflorit și verde de-ți era mai mare dragu să-l vezi, a poftit la o floare frumoasă. Dacă a poftit a rugat pe roabă să se ducă să i-o culeagă. Roaba s-a dus și a cules-o și i-a adus-o, iar ea a mirosit-o și cum a mirosit-o cum a rămas însărcinată.

Acum însărcinată azi, însărcinată mâine, a ajuns femeia la vreme să nască. Când să se apropie ceasul iacă se pomenește fata că aude plângând copilul în pântecele ei.

Ei, minune ca asta! Ce să facă ea? L-a mângâiat cu vorba, i-a făgăduit una, i-a făgăduit alta, că „taci cu mama c-o să-ți fac așa, c-o să-ți dreg pe dincolo..." Copilul plângea de tot. La urma urmei văzând că chip să-l potolească nu e, ce se apucă fata? îi făgăduiește că dacă o tăcea îi dă de nevastă, de o fi băiat copilul, când i-o veni vremea să se însoare, pe Floarea Florilor, care era minunea frumuseților.

Cum i-a făgăduit așa, cum a stătut copilul din plâns, și după ce a mai suferit ea nițel, ca la naștere, a făcut băiat și l-a botezat Florea, că din floare a fost făcut.

După ce l-a făcut, l-a crescut ea bine, l-a iubit și când i s-a făcut și lui de însurat iacă într-o zi vine la mă-sa și-i zice:

— Mamă, când am plâns în pântecele tale mi-ai făgăduit să-mi dai, când mi-o veni vremea de-nsurat, pe Floarea Florilor de nevastă. Iacă mi-a venit vremea de însurat, ține-te și tu de vorbă.

— Ei, maică, i-a fost răspuns mă-sa, am zis și eu așa ca să taci, da' cum să ți-o dau eu, de un' s-o iau?...

— Eu nu știu, mamă, de unde, de ne unde, mi-ai făgăduit... acum să mi-o dai și de nu vrei ori nu poți, apoi eu plec după ea s-o caut unde o fi și s-o iau de nevastă.

Dă-i mă-sa în sus, dă-i în jos, silește-se să-i scoată nebunia din cap, el defel... „mă duc și mă duc!..."

A plâns mă-sa, s-a bocit, că cum să umble el singur prin lume, cum s-o lase el singură să moară până s-o întoarce și să nu-l mai vază... degeaba, că băiatul nu se îndupleca deloc.

A plecat; s-a dus el, s-a dus, și tot a întrebat pe unde a ajuns care știe unde stă Floarea Florilor. Nu știa nimeni de ea, dar el se ducea înainte. După ce s-a dus el de se sfârșiseră și orașele și satele de nu mai era decât câmp gol și pustiu, iacă a dat după mult umblet de un câmp și în mijlocul câmpului de un bordei dărăpănat. A bătut la ușă; dacă a bătut s-a auzit dinăuntru lătrături de câine și un glas de om bătrân care a zis:

— Cine e?... de e om bun să intre, de nu, mai bine să fugă, că am o cățea de-l face mici fărâme.

Băiatul a răspuns că e om bun și a intrat, iar cățeaua s-a gudurat pe lângă el. A dat el ziua bună și după aia a spus ce căuta. Bătrânul i-a zis că el bătrân e, dar de fata aia n-a auzit, dar să stea să se odihnească și după ce s-o odihni să se ducă mai înainte, că stă frate-său care e și mai bătrân decât el și care poate o fi știind.

Până una-alta băiatul văzând pe unchiaș muncind din greu i-a dat ajutor, iar unchiașul când a plecat i-a dăruit un frâu de aramă și i-a zis că de va avea vrodată trebuință de ceva să scuture frâul și va veni un cal care-l va ajuta și va dobândi tot ce va dori.

A mulțumit băiatul și a plecat.

A ajuns la fratele unchiașului ăl mai bătrân. Ăst unchiaș n-a știut nici el, dar l-a îndreptat la ăl mai mare dintre toți frații, care sta mai încolo și care fiind și mai bătrân putea ști și mai multe. Iar la plecare i-a dăruit și el băiatului un frâu de argint, că și pe el l-a ajutat băiatul, și i-a zis tot cuvintele de i le zisese frate-său mai mic.

După mult umblet a ajuns băiatul și la unchiașul ăl mai bătrân. Ăst unchiaș s-a întâmplat de a fost domnul păsărilor din lumea asta.

— Ce vânt te-a adus prin locurile astea? a fost întrebat unchiașul pe băiat.

— Caut pe Floarea Florilor s-o iau de nevastă, și fratele dumitale m-a îndreptat la dumneata ca unul ce ești mai bătrân, că poate să știi despre ea.

— Eu, flăcăul moșului, de bătrân, bătrân sunt și drept e că am auzit de ea, da'unde o fi stând nu știu, dar să-mi întreb păsările deseară când s-or întoarce; ele poate or ști.

Și până seara, până să se întoarcă păsările, pune băiatul mâna, ridică ici, ajută colo pe bătrân, de l-a mulțumit de tot cu hărnicia și destoinicia lui.

Vin seara păsările stoluri, stoluri; vin, vin și iar vin de nu se mai sfârșeau și le întreba moșul, care cum venea, de știau de locuința Floarei Florilor.

Nici una nu știa, dar seara de tot văzu unchiașul că lipsea un porumbiel.

Îl așteaptă, îl așteaptă... Veni tocmai hei în colo înnoptat de tot, de l-a fost luat moșul la bătaie, de ce a întârziat așa, dar el a început a se ruga să-l ierte, că nu era vinovat că a dat de grădina Floarei Florilor și, trecând pe d-asupra, l-a îmbătat mirosul florilor și a căzut mai încolo ametit și abia pe seară de tot s-a putut dezmetici.

— Va să zică știi unde e grădina Floarei Florilor? întrebă flăcăul voios.

— Cum să nu știu!

— Mă poți duce acolo?

— Te pot.

Atunci bătrânul s-a dus în casă și i-a adus un frâu de aur și i-a zis să-l scuture, că va veni un cal numai și numai de aur și el să încalece pe el, și să ia și pe porumbiel cu dânsul, ca să-i arate calea.

Cum a scuturat frâul, cum a ieșit ca din pământ un cal cu totul și cu totul de aur și a îngenuchiat înaintea lui și el s-a urcat pe el cu porumbielul pe umăr, și l-a întrebat pe urmă calul:

— Cum să mergem, stăpâne, ca vântul or ca gândul?

— Ca gândul, că unde gândesc acolo să fiu.

Au plecat.

Au umblat ei cât a fost calea și au ajuns, și a văzut flăcăul palatul Floarei Florilor, s-a dat jos de pe cal și s-a dus acolo îmbrăcat în niște haine zdrențuite și a întrebat de nu e loc pentru o slugă harnică, că el e doritor să se bage slugă.

Cum s-a întâmplat, vezi dumneata acum, că taman trebuia o slugă la palat, și fiind băiatul chipeș și tânăr l-au băgat slugă pe el să îngrijească de flori.

Duminică fiind el în grădină, ce să vază? Iese Floarea Florilor îmbrăcată mândru de nu puteai ține ochii la ea și se urcă într-o trăsură cu cai albi ca laptele și pleacă la horă să joace.

Cum vede flăcăul, cum scutură și el frâul de aramă și zice să-i vie un cal și vestminte de aramă. Și cum a venit calul cum i-a zis să-i caute în ureche de a găsit vestminte și s-a îmbrăcat, s-a urcat călare pe cal și i-a poruncit să-l ducă unde s-a dus Floarea Florilor.

Acolo când a ajuns el, era hora în puterea ei. Ea s-a uitat la el și l-a văzut colo frumos la înfățișare și cu hainele de aramă de strălucea pe el de-i luau ochii, a prins a juca cu el, dar parcă-l cunoștea, parcă mai văzuse ea ochii ăia ai lui undeva, dar unde nu-și putea da cu socoteala.

Jucară ei ce jucară și, când se sfârși hora, Floarea Florilor ieși afară, bătu în palme, de-i veniră caii și plecă spre casă, iar flăcăul încălecă și el, se duse iute ca gândul, și când ajunse Floarea Florilor

acasă, el se și dezbrăcase și sta în grădină făcându-se a lucra la flori.

Duminica viitoare se întâmplă tot așa, doar că Florea se îmbrăcă în haine de argint.

Jucând Floarea Florilor cu el și uitându-se în ochi bine bănui că e sluga ei, căci taman se uitase la el de dimineață și ochi ca ai lui nu mai văzuse ea, că se minunase de frumoși ce erau.

Ce să facă ea ca să afle cine e flăcăul de o juca și era așa de mândru îmbrăcat? S-a hotărât să caute a-l afla duminica viitoare.

Când se duse la horă iacă și flăcăul în haine de aur și cu pietre nestimate pe el, de rămăseseră toți cu gura căscată. O luă el pe Floarea Florilor la joc, jucară, și ea, cum făcu, cum drese, îi duse mâna pe lângă cap așa în învârteala jocului și-i lipi în păr un cocoloș de ceară de l-adusese de acasă.

După ce se sfârși hora plecară iar, ea cu caii ei albi, el în urma ei pe calul lui, dar ajunse acasă înaintea ei și-l găsi tot în grădină.

Văzându-l ea acolo se duse la el.

— Ia ascultă, băiete, i-a zis ea, să te duci la bucătărie să zici să puie să fiarbă apă curată și să mi-o aduci sus cum o fierbe.

A făcut flăcăul așa și când a ajuns sus, Floarea Florilor nu că vrea să-l spele la cap.

Florea, că în sus, că în jos, că cum să-l spele pe el, o slugă, ea, stăpâna lui.

Ea o ținea întruna că așa vrea, că ea e stăpână.

Ce să facă flăcăul? S-a lăsat. Dacă s-a lăsat, cum a pus capul să i-l spele, ea a căutat în părul lui și a dat peste cocoloșul de ceară. Atunci i-a sărit de gât și l-a sărutat și i-a zis:

— Tu să-mi fii bărbat, că pe tine te iubesc de atâta vreme.

Dacă a văzut băiatul așa, a sărit de-a sărutat-o și el, și s-au sărutat amândoi de... de... de... nu se mai isprăvea. Și peste vro câtăva vreme au făcut nuntă mare și pe urmă s-au apucat să facă copii și or fi trăind și acum de n-or fi murit.

Povestit de Ion Olteanu din Ardeal.

XXXIV

CEI TREI FRAȚI

A fost odată ca niciodată, că dacă n-ar fi nu s-ar povesti, a fost un împărat și ăst împărat a avut o fată pe care i-a furat-o un zmeu. Ce să facă bietul om?... Cum să-și ia fata îndărăt din mâinile spurcatului, că fugise cu ea pe tărâmul ălălalt?... A dat sfoară în țară cum că care se prinde să-i ia fata din mâinile zmeului și să

i-o aducă înapoi, îi dă fata de nevastă, de o fi flăcău și avuție mare și jumătate din împărăție.

În ținutul ăstui împărat au fost trăind trei flăcăi, frați, și ăști frați auzind așa s-au hotărât să-și încerce ei norocul unul după altul; întâi să se ducă ăl mai mare și dacă o izbuti, să ia fata de nevastă, iar de nu o izbuti, or l-o răpune fiara de zmeu, să se ducă după ăl mijlociu, și de n-o izbuti nici el, să se ducă la urmă și ăl mai mic.

Așa a plecat întâi ăl mare. S-au dus frații cu el până la o răspântie de unde porneau trei drumuri; acolo fratele ăl mare a dat ălui mijlociu o basma și i-a zis:

— Frate, ia basmaua asta și o atârnă în odaie, și de-i vedea-o vreodată pătată cu sânge să știi că sunt or mort or în primejdie de moarte; să alergi să mă ajuți, dacă-i putea.

După aia s-au sărutat ei, a apucat fratele ăl mare pe drumul din mijloc, și frații ăilalți s-au întors acasă.

Acum ăști frați aveau fiecare câte trei câini, trei șomei ogărei, și când a plecat fratele la drum și-a luat și câinii.

A mers el cu ei după el cale lungă pe drumul pe care apucase, și la urmă a dat cu ochii de o pădure mare. Dacă a dat s-a apropiat de ea, a intrat și s-a gândit să rămâie noaptea acolo, că taman se însera.

A început el să caute un loc mai adăpostit, vreun copac mai scorburos, ceva, și căutând iacă dădu cu ochii de unul cu o vatră de foc la rădăcină.

Se opri acilea.

După ce își lăsă jos din spinare traista cu d-ale trebuincioase - că-și luase de acasă mai de toate, își luase carne, mălai, căldărușe, frigare, o bucată să-și frigă, o mămăliguță să-și facă - se duse să aducă o croznie de lemne, după aia a bătut un țăruși în pământ, de a legat ogăreii, și s-a pus să-și facă o mămăligă, să mănânce.

Învârtind el cu un făcăleț mălaiul, iacă se pomenește că aude prin copaciu d-asupra trosc!... trosc!... se da careva jos și trosneau crăcile, și pe urmă aude pe cineva miorlăindu-se și țipând și zicând:

— Aoleu, frig mi-e, foame mi-e și n-am ce mânca și n-am unde mă-ncălzi!

Iar șomeii-ogăreii lătrau, lătrau în sus de vuia pădurea.

Se uită flăcăul și unde vede o namilă, de nu era nici om nici nimic.

Uitându-se el, namila de colo de sus iar:

— Aoleu, frig mi-e, foame mi-e, și n-am ce mânca și n-am unde mă- ncălzi!

— Da dă-te colea dracului jos, face-i-ar și drege-i-ar, și mănâncă și te încălzește, cine dracu ăi fi, că e mâncare și căldură de la Dumnezeu.

— M-aș da eu, a fost răspuns namila, dar mi-e frică de câini.

— Nu vezi că sunt legați?

— Măcar; na aste fire de păr și afumă-i la nas nițel, că așa mi-e frică.

Băiatul nu s-a gândit mai încolo și a făcut ce i-a zis namila, și cum a făcut așa, cum au amuțit câinii din lătrat și namila s-a dat jos și a întins mâinile la foc să se încălzească...

După aia a mâncat bine, ba ce bine, că flăcăului nu i-a mai rămas nimic, și când i-a zis că de ce nu-i lasă și lui să-și potolească nițel foamea, ea i-a zis:

— La ce să mai mănânci, că eu am să te omor pe tine, că nu sufăr om pământean în pădurea mea.

Și a și sărit namila la gâtul lui cu ghearele ei ca de fiară, să-l omoare.

A țipat, el, bietul, a strigat, a zis: „săriți șomeii ogăreii mei, că mă omoară!", de unde, că ogăreii erau amorțiți de tot.

L-a omorât namila spurcată, și după aia i-a scos inima din trup de a băgat-o într-o dăsagă și a omorât și câinii și s-a dus de i-a aruncat: pe flăcău într-o groapă unde erau mii și sute de trupuri și pe câini într-alta.

Acasă la fratele ăl mijlociu s-a fost pătat basmaua cu sânge.

Cum s-a pătat, cum și-a luat merinde, și-a luat și șomeii ogăreii lui cu el și a plecat.

L-a petrecut fratele ăl mic până la răspântie, i-a dat ăl mijlociu și lui basmaua zicându-i tot ca fratele ăl mai mare că: de-o vedea-o pătată de sânge să vie să-l ajute că or mort e, or în primejdie de moarte, și a apucat tot pe drumul pe care apucase el și a ajuns tot la pădurea aia și d-acolo luându-se după urme a ajuns la copacul cu vatra de foc.

A pus și el de mămăligă, a legat câinii, s-a pomenit cu namila trosc!... trosc! prin copac, a auzit-o țipând și văitându-se, și zicând:

— Aoleu, frig mi-e, foame mie și n-am ce mânca și n-am unde mă-ncălzi!

În sfârșit, i s-a întâmplat și lui taman ca lui frate-său, că și pe el l-a omorât namila și i-a aruncat și trupul lui și pe-al cățeilor în gropi.

Acasă la ei s-a pătat basmaua în cui.

— Iii! săracii frații mei, a gândit fratele ăl mai mic, or morți sunt, or trag să moară!

Și n-a mai stat la gânduri, și-a luat ce i-a trebuit, și-a strigat șomeii ogăreii și a plecat tot în fugă.

Dacă a ajuns el la copacul cu vatra de foc din pădure și a auzit trosnind crăcile și miorlăindu-se namila, a zis:

— Hei! dumneata mi-ai fost?

— Eu.

— Apoi dă-te colea la foc.

— Vezi că mi-e frică de câini.

— Nu-ţi fac nimic, că sunt blânzi.

— Nu; mai bine na aste trei fire de păr şi afumă-i întâi la nas.

Flăcăul le-a luat, dar s-a făcut numai că-şi afumă câinii şi a aruncat firele de păr.

Iar când s-a dat namila jos şi a vrut să-l omoare ca pe fraţii ăilalţi, el a strigat:

— Săriţi, şomeii ogăreii mei, că mă răpune spurcăciunea!

Şi căţeii acilea fură.

Mi ţi-o apucară frumos şi mi ţi-o traseră unii dintr-o parte şi alţii dintr-alta, de-i rupea carnea după ea.

— Iii! a fost zis atunci namila, mă omorâşi, fecior de lele ce mi-ai fost!

— De omorât nu te-am omorât până acuma, dar nici nu scapi până nu mi-i spune ce-ai făcut cu fraţii mei.

— Că nu ştiu... că nu i-am văzut...

— Rupe-ţi-o, ogăreii mei, a zis flăcăul.

Iar namila spurcată văzând că n-are încotro a spus că i-a omorât şi că le-a aruncat trupurile în nişte gropi. Flăcăul i-a zis să-l ducă acolo să-i vază, şi după ce l-a dus cotoroanţa într-un tufăriş unde era groapa acoperită cu capace, i-a poruncit flăcăul să descuie capacele şi a lăsat-o pe ea ţiind-o câinii şi el a intrat de a scos trupurile fraţilor, şi i-a zis pe urmă că să-i învieze cum o ştii, că de unde nu lasă câinii s-o facă bucăţi.

Văzând spurcăciunea că nu e glumă i-a zis:

— Uite, ia inimile din teşila asta şi le aşează la loc şi toarnă apă vie din sticla de ici peste ei, ş-or învia.

A făcut flăcăul aşa, au înviat fraţii, şi după ce a turnat apă vie şi peste câinii lor de i-a înviat şi pe ei, a poruncit flăcăul câinilor lui să o facă mici fărâme şi au sfâşiat-o ogarii de nu s-a ales nici praful de cotoroanţă.

I-au mulţumit acum fraţii ăi mari ălui mai mic că i-a scăpat de n-au rămas morţi, şi de mulţumiţi ce erau ce s-au învoit ei?... să lase pe fratele ăl mai mic să cerce a scăpa pe fata împăratului de la zmei, că dacă nu era el tot morţi rămâneau ei şi tot nu o mai scăpau; ba nu că să-l şi întovărăşească şi să-l ajute şi ei de o cere trebuinţa.

Fratele ăl mic le-a mulţumit bucuros şi au plecat înainte şi s-au dus, şi s-au dus zile lungi câte or fi fost până la gaura pământului, pe unde e locul de coborât pe tărâmul ălălalt.

Ajungând ei acolo, fratele ăl mic a zis fraţilor lui mai mari că

ei să nu se coboare cu el, că la ce să-şi primejduiască şi ei viaţa degeaba pe acolo, ci mai bine îl pot sluji de vor sta la gura pământului, că l-ar putea trage sus, de i-o ajuta Dumnezeu să scape pe fata împăratului.

A scos el, care va să zică, din dăsagi o funie lungă de o luase cu el de acasă, şi după ce a zis fraţilor că de o scutura funia să ştie că a izbutit şi să-l tragă sus, s-a încins cu ea bine pe la mijloc, şi-a luat ziua bună de la ei, şi-a făcut cruce şi s-a lăsat pe gaură în jos.

Când a ajuns jos pe tărâmul ălălalt, ce să vază el, o câmpie maare-mare, de nu se mai sfârşea în toate părţile şi într-o parte strălucea ceva.

S-a îndreptat şi el într-acolo.

Pasămite ăla era coperişul unor case.

A bătut el la poartă, a întrebat cineva dinăuntru că cine e, şi el a răspuns:

— Om bun e!

Atunci s-a deschis poarta şi a dat flăcăul cu ochii de o fată pământeancă, frumoasă de pica, care, când l-a văzut, i-a zis:

— Ce cauţi p-aci, om pământean, pe tărâmul ăsta, că nu mai scapi cu viaţă cum o veni zmeul?

— Dar dumneata cine eşti? a întrebat el.

— Ei, eu sunt fata împăratului cutare, m-a răpit zmeul şi m-a adus aici, de e vai de mine ce viaţă chinuită duc, dar ce să fac?

— Apoi şi eu am venit, că m-a trimes tata dumitale să te scap şi să te duc îndărăt la împărăţia lui.

Atunci a apucat-o pe fată o jale şi un plâns din cale afară, că-şi adusese aminte de părinţi şi de ţara ei, şi şi de mila bietului flăcău, că era tânăr şi chipeş de ţi-era mai mare dragul să-l vezi, că ştia ea ce-l aştepta.

Plângând ea aşa, iacă se aude un zgomot mare.

Atunci se dezmetici ea din plâns şi zise:

— Vine zmeul!

— Vine repede după ce se aude zgomotul? întrebă băiatul.

— Ba mai întârzie.

— Uite ce să faci dumneata: eu am să mă lupt cu el; de l-oi răpune, bine, dar de m-o omorî să ceri dumneata de la el barim să mă îngropi ca creştinul în pământ, că atât doar s-o învoi ca să facă de l-ăi ruga. Şi dacă o vrea, să mă duci undeva până a doua zi când ar fi să mă îngropi şi noaptea să vii unde oi fi şi să torni din sticluţa asta niţică apă în gura mea, că asta e apă vie şi învie pe morţi, ş-apoi pe urmă lasă pe mine.

Şi i-a dat fetei sticluţa cu câtă apă vie mai rămăsese de la namila din pădure, după ce-şi înviase fraţii şi pe ogarii lor.

După aia n-a mai trecut mult și s-a apropiat și zmeul cu o falcă în cer și cu alta în pământ, și încruntat că ce miroase a om de pe pământ.

Fata i-a răspuns că și ei i-a mirosit, dar nici ea nu știe ce să fie, iar flăcăul care se ascunsese sub un pod ieși și spuse că el a venit să se măsoare cu dânsul, să vază care e mai vrenic.

Atunci zmeul a început a râde de s-a cutremurat palaturile și l-a întrebat că cum vrea să se lupte: în săbii să se taie, în luptă dreaptă?

— În luptă dreaptă, a răspuns flăcăul.

Și s-au și repezit unul la altul...

Acum flăcăul nu era om de nimic așa să-l pui jos cu una cu două; a dat zmeului de furcă bine, dar nici așa puternic ca să rămâie pe zmeu n-a fost, și așa l-a adus o dată zmeul bine și l-a îngenucheat. Dacă l-a îngenucheat, a scos paloșul și i l-a înfipt în piept.

A horcăit bietul băiat o dată din greu, a început sângele a-i gâlgâi negru din rană și a murit.

Dacă a murit, s-a rugat fata împăratului să-i lase trupul să-l îngroape după legea creștinească în pământ, și cum l-a rugat, ce i-o fi spus ea, că l-a înduplecat pe zmeu.

Așa a luat fata trupul flăcăului și l-a dus într-un grajd părăsit de l-a pus pe niște paie, zicând că-l lasă acolo până a doua zi, până l-o îngropa.

Dar noaptea, când a fost adormit zmeul bine de nu mai simțea și cu tunul să fi dat, s-a sculat fata împăratului binișor, și-a luat sticluța cu apă vie de unde o ascunsese și s-a dus la grajdul părăsit de a turnat toată apa pe gâtul flăcăului, care cum a înghițit-o cum s-a deșteptat și s-a frecat la ochi zicând:

— Greu am dormit!

Și văzând pe domniță lângă el și-a adus aminte cum și ce fel se întâmplase și i-a căzut în genuchi mulțumindu-i, și pe urmă a rugat-o să-l ducă la odaia unde doarme zmeul, și acolo a scos paloșul și i-a dat una în beregată, de numai a strigat o dată zmeul și s-a întins de a rămas țeapăn.

După aia i-a zis fetei să-și ia ce are de luat și să plece să iasă pe pământ.

Domnița n-a mai putut de bucurie, a mulțumit lui Dumnezeu că a scăpat-o de zmeul spurcat și au plecat.

Au ajuns la gura pământului.

Acolo funia atârna până jos, cum o lăsase flăcăul când plecase.

Se legă el de mijloc, dar când vrea să ia pe domniță în brațe și să scuture funia ca să-i tragă frații sus, ce i-a trăznit lui prin cap, vru ca să-și încerce frații, să vază sunt ei oameni de ispravă, că

multe știa el de răutatea și de pizma oamenilor, și încă tocmai de a ălor de le faci câte un bine.

S-a dezlegat și a legat un pietroi mare, care a bănuit el să fie greu cam cât doi oameni așa, și pe urmă a scuturat funia.

Dacă a scuturat-o, s-a pomenit că o trag frații în sus și au tras-o și au tras-o până sus, hei!... încolo, și numai odată se pomenește flăcăul că aude vâjâind ceva... pasămite pietroiul venea vuind de sus cu funie cu tot, că frații gândind că e el și fiindu-le necaz că era să se însoare cu fata împăratului și să ajungă și împărat și bogat, dăduseră drumul pietroiului gândind că era el și fata împăratului, ca să-i omoare pe amândoi căzând de la atâta înălțime.

L-a coprins o supărare mare și o jale mare pe bietul flăcău, una de răutatea fraților lui pe care îi scăpase de moarte, și alta că cum era să mai scape de acolo de pe tărâmul ălălalt?

A plecat și el cu domnița plângând amândoi și fără nici un pic de nădejde și au umblat până pe când se ridica soarele d-asupra și atunci iacă că aud niște țipete și niște chilomane de li s-a zbârlit părul pe cap.

Se uitară ei în toate părțile și văzură între niște stânci, mai încolo, un cuib de scorpie plin cu pui micșori și un șarpe mare ieșise dintre stânci și se ducea spre ei să-i mănânce.

Flăcăul, o dată cât clipești, a și scos paloșul și s-a repezit la șarpe de l-a izbit o dată după ceafă, de l-a lăsat lat.

Puii văzându-se scăpați au început a-i mulțumi de bucurie și a-i zice să aștepte până o veni muma lor, că o să-l răsplătească de bunătatea lui, și n-a așteptat mult și a și venit scorpia, că-și auzise puii țipând și venea într-un suflet. Dar când a ajuns la cuib și a văzut pe flăcău cu paloșul în mână nu a mai zărit pe șarpe și a gândit că el îi amenința puii și l-a înghițit dintr-o dată.

Atunci au început puii a se tângui că cum se poate să-l mănânce, că el îi scăpase de la moarte pe ei.

Scorpia auzind așa și văzând șarpele mort jos a zis:

— Nu vă mâhniți, puișorii mei, că-l dau eu afară, și-l dau și mai puternic de cum a fost.

Și, drept, a icnit o dată și a ieșit flăcăul viu și zdravăn cum fusese mai înainte.

După aia l-a întrebat scorpia că ce cere de la ea drept plată pentru binele ce-i făcuse.

El îi spuse ce i se întâmplase și-i ceru să-i scoată pe tărâmul pământesc pe el și pe domnița, fata împăratului.

Scorpia a răspuns că greu lucru îi cere, dar că face pentru el cât de greu să fie, și l-a învățat de s-a dus de a omorât nouă boi din niște cirezi de păsteau mai încolo, și după ce i-a omorât i-a încărcat în spinare, i-a luat și pe ei amândoi și au pornit.

Pe cale, când i se făcea foame scorpiei, cerea de mâncare; flăcăul îi da câte o ciozvârtă de bou și i-a tot dat până le-a isprăvit taman când mai era numai niţel până sus, că se vedea lumina zilei pământului.

Scorpia cerea mereu, că zicea că nu mai poate și cade înapoi.

Ce să facă flăcăul?

A tăiat și el o bucată de carne din pulpa piciorului și i-a aruncat în gură, și așa au ajuns cu bine sus pe pământ.

Când i-a lăsat jos, a întrebat scorpia că de unde era carnea aia de-i dăduse la urmă.

El a spus că era din pulpa lui.

— Nu știam eu că e așa dulce că te mâncam pe tot, a răspuns ea, dar acuma fie-ţi de bine și cale bună!

Și a pornit scorpia de vale prin gaura pământului, iar flăcăul cu domnița s-au îndrumat spre palatul tatână-său.

Ce bucurie și ce veselie pe împărat când și-a văzut fata! Nu au mai contenit chefurile și mesele șapte zile și șapte nopți.

După aia, dându-i flăcăului jumătate din împărăție s-a urcat el într-o zi pe tron și a pus de i-a adus înainte pe frații lui.

Ăia, când l-au văzut, au căzut în genunchi și s-au rugat de iertare. El, după ce i-a dojenit bine și i-a făcut de rușine înaintea tutulor, nu le-a făcut nimic, ci i-a gonit ca pe niște ticăloși ce erau, lăsându-i în plata Domnului.

Iar el, după ce a făcut cununia, a trăit bine și mulțumit vreme îndelungată, cum se cade să trăiască omul bun și cu cugetul curat.

Și încălecai pe o șea și vă spusei dumneavoastră așa.

Povestit de mama mamii, doamna Maria Pariano, care l-a auzit, când era copilă, la Mihăilești, în Vlașca, de la o țărancă bătrână.

XXXV

CELE DOUĂ SĂLCII

A fost odată ca niciodată, a fost o femeie care mult cu multul ar fi dat să aibă și ea un copil, dar mult se rugase la Dumnezeu și multe făcuse în zadar.

Într-un an, ducându-se la biserică în noaptea sfintelor Paște, pe o cărare lăturașe așa, iaca îi iese înainte o femeie bătrână care îi dădu „noapte bună" oprind-o în loc și-i zise:

— Femeie, mare ți-e dorul de copii, dar nu ți-e scris să ai; iar dacă te-o răbda inima să aibi unul care să-ți moară când o împlini șaisprezece ani, apoi te pot eu ajuta, dar atât mi-e puterea, mai mare nu mi-e.

— Ce-oi îndura când o muri, nu știu, dar măcar să știu că-nebunesc, că mor, să văz și eu ce e copilul, ăi șaisprezece ani, să-l iubesc și să-l alint, și pe urmă o fi ce-o fi, ar fi răspuns femeia.

Și a pierit bătrâna ca năluca.

Iar femeia înaintând spre biserică a văzut o scânteie și cum a văzut-o cum a rămas însărcinată și peste nouă luni a născut o fată care a crescut, s-a făcut frumoasă de s-ar fi mirat o lume, cică, că i se dusese vestea peste mări și țări; dar în ziua când a împlinit șaisprezece ani a închis ochii în pace, ca și cum ar fi adormit, și cu ei închiși a rămas, că nu i-a mai deschis.

Țipetele, plânsetele și vaietele bietei mă-si ar fi înduioșat tot satul și pe toți drumeții trecători cari o auzeau, dar de!... așa e scris, așa e și s-a isprăvit.

A îngropat-o biata mă-sa într-o poiană dintr-o pădure, să fie în mijlocul florilor și floricelelor, că nu mai putea după ele când trăia, și după aia n-a mai trecut mult și de jale multă s-a tot uscat așa pe picioare până a murit și ea.

A trecut, după ce a murit, multă vreme la mijloc, că pământul de-l făcuseră groparii moșoroi pe mormântul fetei în pădure scăzuse, se făcuse otova cu ălălalt, și iarba amestecată cu flori crescuse peste el de nu s-a mai fost cunoscut unde era, că și crucea de lemn de o avusese la cap se tot plecase până căzuse și se făcuse una cu pământul putrezind, iar oamenii, ca omul, uitaseră de tot de ea.

Și după ce a trecut atâta vreme, iaca i-a venit poftă feciorului împăratului ținutului ăluia să-și facă un palat într-o pădure, și fiind pădurea unde era îngropată fata a mai frumoasă dintre toate pe ea a ales-o, iar în ea locul ăl mai frumos era taman poiana unde putrezise biata fată a ălii femei de pomenirăm.

Dacă i-a plăcut locul și-a durat palatul și - vezi dumneata, cum s-a potrivit - a căzut cuhnia pe locul unde fusese mormântul.

Acuma fata, cică, cum fusese ea ursită, nu era moartă ca toți morții, și când erau bucatele împăratului pe foc, numai gata să le dea la masă, se desfăcea binișor dușumeaua din cuhnie, cum ieșea bucătarul pe undeva, și ieșea ea, și mai frumoasă de cum fusese când trăia, și lua pumni de sare și arunca în bucate de le făcea potroacă și iar pierea pe unde venise.

Pe mulți bucătari îi dăduse împăratul afară din pricină că nu mai putea mânca nimic de sărat, dar degeaba, că oricare venea, bucatele tot sărate le dedea la masă, până o dată mirosind împăratul că trebuie să fie ceva la mijloc se hotărî să vază el ce e și cum.

S-a pus de-a gătit el singur bucate într-o zi, și cam pe sub seară - că pe sub seară îi spuseseră bucătarii că se sărau bucatele - cam pe sub seară se aruncă pe un pat făcându-se a dormi, dar cu ochii gata să vază ce-o fi.

Așa a văzut cum se desface dușumeaua, cum ieșea frumusețea de fată și cum lua dintr-un dulap pumni de sare și arunca în bucate. După aia se uită împrejur și văzându-l acolo pesemne că i-o fi plăcut ei orice, dar se duse spre patul pe care se făcea că doarme și se uită la el lung, ba ce se uită?... că se apropie bine, până nu știu cum îi veni la îndemână băiatului și mi ți-o prinse repede de mijloc și o sărută o dată.

Dacă apucă de o sărută, fata se așeză lângă el pe pat, că așa-i era scris ei ca, cum o săruta-o vrun flăcău, să nu mai poată intra în groapă, și i-a spus istoria ei toată. Iar el nemaiputând de dragul ei i-a făgăduit că o ia de nevastă.

Petrecură ei toată ziua și toată noaptea amândoi, iar a doua zi de dimineață, ce să vezi dumneata? a fost venind un om de la tată-său împăratul, cum ca să vie la împărăție, că vrea să-l însoare.

Pe biata fată a coprins-o un plâns de-ți era mai mare mila, dar feciorul împăratului nu se putea împotrivi poruncei tată-său; trebuia să plece și a și plecat lăsând pe fată plângând, măcar că-i făgăduise că se întoarce și că tot pe ea o ia de nevastă, că ea îi era dragă lui.

După ce a plecat feciorul de împărat și a mai plâns fata ce a mai plâns, ce s-a gândit ea: să se ducă și ea acolo la împărăția tatălui lui, ca să fie pe acolo să vază ce s-o întâmpla, că n-o mai răbda inima să stea locului.

Dacă s-a gândit așa, a și plecat...

S-a luat după urmele copitelor cailor și a ajuns la palat, că nu era departe. Dacă a ajuns acolo a prins a întreba pe unul, pe altul, și toți i-au spus că e să se însoare feciorul împăratului cu o fată frumoasă de i-o alesese tată-său.

S-a chinuit ea mult, biata, auzind așa, dar a mai așteptat, că doar o da cu ochii de feciorul de împărat ca să-i aducă aminte ce-i făgăduise; n-a putut da de el nici c-un preț, și a doua zi umblând ea pe dinaintea palatului, iacă vro doi slujitori și o femeie mai trecută că vorbeau așa:

— Ei, doică, acu să vedem ce daruri ăi căpăta de nunta feciorului împăratului, că de!... dumneata l-ai lăptat.

— Ei, darul ca darul, măiculiță, ar fi răspuns doica, să-l văz eu însurat și norocul lui să fie bun...

— Păi, de-nsurat o să-l vezi, că cică e gata-gata...

Auzind așa a coprins-o pe fată așa jale și așa durere încât s-a dus drept la doică și a rugat-o să vie mai deoparte să-i spuie ceva, și mergând doica, ea i-a zis:

— Să spui feciorului împăratului de l-ai lăptat dumneata că fata din cuhnia palatului lui din pădure s-a înecat de dorul lui...

Și cum a zis așa, cum s-a repezit la o gârlă de curgea mai încolo nițel și s-a aruncat în ea.

A țipat ea, doica, a dat s-o oprească, a rugat pe ăi doi slujitori să se arunce după ea să o scape... degeaba... Când o găsiră d-o putură scoate pe mal, ea se înecase, murise d-a binele.

Dar acum, vezi dumneata, lucrurile cum se întâmplaseră nu erau cum ziseseră slujitorii, ci feciorul de împărat spusese lui tată-său cum și ce fel i se întâmplase și se ruga mereu de el să-l lase să ia de nevastă pe aleasa inimii lui, și nevrând împăratul cu nici un preț, el sta mereu pe lângă el, că dor-dor l-o îndupleca.

După ce se înecă fata, doica se duse de spuse feciorului de împărat ce se întâmplase, și feciorul de împărat se repezi ca un zănatec să vază adevărat e, fata iubita lui era a de se înecase; și văzând că ea era l-a coprins așa durere încât curând s-a stins pe picioare, lăsând cu limbă de moarte să-l îngroape într-o groapă cu fata; dar împăratul n-a vrut deloc, ci a pus de l-a îngropat tocmai în partea de dincolo a bisericei, dar n-a apucat să se bătătorească pământul pe mormânt și a răsărit o salcie și tot în ziua aia a răsărit o salcie și pe mormântul fetei de partea ailaltă a bisericei, și au fost crescut aste sălcii într-o zi ce cresc altele într-un an, și curând au trecut de susul bisericei, și dacă au trecut au început a se întinde pe coperiș până li s-au întâlnit ramurile, și de atunci din ce trecea din aia se amestecau ramurile și crăcile mai tare și amestecate și alăturate stau întruna și-or fi stând și în ziua de azi acolo unde or fi, că eu nu știu, că nu le-am văzut, ci numai am auzit de ele, și încălecând pe șea vă spusei dumneavoastră așa.

Auzită în comuna Izlaz, lângă Brăila, și comunicată de d. N. D.

XXXVI

MUMA-PĂDURII

A fost odată în vremurile de demult încolo, au fost doi oameni săraci, un bărbat și o nevastă, și ăști doi oameni aveau o fată și aveau și un bordei într-o pădure.

Într-o zi, având ei a se duce la un bâlci, lăsă pe fată singură acasă zicându-i:

— Fată, noi poate nu venim diseară acasă, că e bâlciul departe și avem treabă multă cu una, cu alta; tu, ca să nu rămâi singură noaptea, suie-te pe bordei și cheamă pe surata.

— Bine, a răspuns fata.

Și oamenii au plecat.

S-a înnoptat. Dacă s-a înnoptat și a văzut fata că nu-i mai vin părinții de la bâlci, s-a urcat pe bordei și a început a striga:

— Vin, surată, de dormi cu mine, că au plecat tata și mama la bâlci și am rămas singură și mi-e urât.

De răspuns n-a răspuns nimeni.

Fata a mai strigat o dată:

— Vin, surată, de dormi cu mine, că au plecat tata și mama la bâlci și am rămas singură și mi-e urât.

Surata, cine știe ce-o fi fost, n-a venit nici de data asta.

Când a prins fata a striga și a treia oară, numai că se pomenește că aude gemând și urlând.

Ea s-a speriat și a dat dosul în bordei.

Acolo dacă a stat nițel numai s-a pomenit cu ușa tindei scârț!... și a dat cu ochii de o dihanie urâtă și mare de a apucat-o tremuriciu pe biata fată când a văzut-o.

Dihania cum a intrat a zis:

— Bună vremea, fată mare!

— Bună vremea, dar cine ești dumneata?

— Eu sunt surata pe care ai chemat-o.

— Ba nu ești surata.

— Ba da, că și eu sunt surată, a fost răspuns dihania.

Și s-a pus pe vatră lângă foc.

Fata ce să facă, săraca?... Încremenise de tot, dar vezi dumneata, nu-și pierdu graiul de tot, că zise mirându-se:

— Aoleu, dar mari mâini ai!

— Mari, că multe mâini am mâncat.

— Vai! că mari picioare ai!

— Mari, că multe picioare am mâncat.

— Dar capul ce mare ți-e!

— Mare, că multe capete am mâncat.

— Și gura ți-e mare!

— Mare, că cu ea am îmbucat atâtea și atâtea fete și flăcăi și tot cu ea am să te răpun și pe tine.

Și zicând așa s-a și repezit la ea și a început a-i suge sângele, și a supt și a supt până a rămas fata galbenă ca turta de ceară și a murit.

După ce a murit, a lăsat-o acolo moartă și a deschis ușa Muma-Pădurii și a plecat de s-a dus la treaba ei.

Când au venit părinții acasă au găsit pe fată moartă întinsă.

Au țipat, au jelit, au întrebat pe lume că cum și ce fel, ce au fost la ei, hoți or ce de le-au omorât fata. Nu știa nimeni nimic să le spuie. Numai niște oameni de lucrau pământ au zis că poate o fi fost Muma-Pădurii.

Dar acum, cine era, cine nu era, fata murise și așa începură și ei a se pregăti să o îngroape ca pe tot creștinu, când iacă un flăcău,

care o ceruse pe ea de nevastă, auzind de Muma-Pădurii, se duse la o vrăjitoare și aia îi spuse că de o fi omorâtă de Muma-Pădurii, aia o poate și învia la loc de o vrea, or de o putea-o cineva sili.

Flăcăul iubea mult pe fată.

Dăduse fuga la părinții ei și le spusese să nu grăbească cu îngropăciunea, că el se prinde să se ducă să puie mâna pe Muma-Pădurii și să o silească să-i învieze logodnica.

Aflase el flăcăul de la vrăjitoare și pe unde o poate găsi prin pădure.

Își luă deci merinde, arme, străbătu pădurea d-a lungul și d-a curmezișul și după multă oboseală a văzut o stărișteă mare ca o arie bătătorită și colea și colea stropi de sânge pe paie pe alea.

Cum văzu așa, se ascunse după un copac gros și se puse să aștepte să vie Muma-Pădurii, c-așa îi spusese lui vrăjitoarea, că unde o găsi picături de sânge acolo vine ea.

Nu trecu mult și numai aude pădurea trosnind și vede pe dihania de Muma-Pădurii despletită și neagră și cu mâinile ca rășchitoarele și boboșată, venea cu un trup de fată în brațe și sugea sânge din el.

Flăcăul, cum o văzu, se pregăti, o lăsă să treacă în așa chip ca s-o poată apuca pe la spate, și când îi veni bine se repezi și îi dădu una în cap cu o moacă, de scăpă dihania fata din mână și căzu amețită pe brânci.

El atunci a trântit-o jos și i-a pus genunchiul în spinare și o mână de după gât, iar cu ailaltă a scos paloșul.

Muma-Pădurii s-a silit să se întoarcă cu fața în sus, dar flăcăul o ținea de nădejde cu fața în jos, că apoi nu mai scăpa de-l putea ea apuca în gheare; și văzând că era băiatul puternic și nu putea face nimic a început a se ruga să o lase, că-i face și-i drege și- i dă bogății, și câte făgăduieli toate i-a fost făcut, numai s-o lase.

Flăcăul i-a spus că-i dă drumul dacă îi spune cum să învie pe fata de-i supsese sângele noaptea trecută.

Ea întâi n-a vrut să spuie, dar văzând că flăcăul îi pune paloșul la gât și începe a apăsa a zis:

— Stăi, nu mă omorî, că ți-oi spune.

Și i-a spus:

— Crestează în pulpa piciorului meu, și ce sânge o curge pune-l în ceva și varsă-i-l pe gât, că înviază.

Flăcăul, dacă a auzit așa, a omorât-o de-a binele și după ce a omorât-o de tot a crestat-o la pulpă, a luat sângele într-o sticlă de o luase cu apă, a luat și pe fata de îi supsese dihania sângele atunci și a dus-o în sat, și acolo, după ce a înviat pe logodnica lui, i-a mai rămas sânge de a înviat-o și pe ea și a dat-o zdravănă și bine

părinților, de nu mai știau de bucurie, săracii; iar el s-a însurat curând după aia cu logodnica lui, care-l iubi și mai mult, c-o scăpase și de la moarte, și trăiră bine și făcură o spuză de copii.

Iar eu încălecai p-o șea
Și vă spusei dumneavoastră așa.

Povestit de doamna Maria Pariano, care l-a auzit, când era copilă, la Mihăilești, în Vlașca, de la o țărancă bătrână.

XXXVII

CHELBEA NĂZDRĂVANUL

A fost odată,

Când scria musca pe perete,
mai mincinos cine n-o crede,

a fost un român care a avut nouă feciori ș-a plecat cu opt din ei ca să-i însoare, că pe ăl d-al noulea n-au vrut frații ăilalți să-l ia, că ziceau că e mic.

Umblară ce umblară, și iacă dădură d-un zmeu care ara niște pământ.

— Bună ziua, zmeule.

— Mulțumim dumitale... da-ncotro?

— Iacă am plecat să-mi însor ăști feciori, că le-a sosit vremea... dar dumneata?

— Ia și eu muncesc din greu la pământu ăsta și semăn bucate, că am și eu nouă fete și nu prea am zestre să le dau.

— Ai nouă fete?... apoi dar ai să ne încuscrim, vere, zise omul cu copii.

— Ce stai de vorbești, măre!... după niște nevoiași de oameni să- mi dau eu fetele? nu sunt zmei destui de mi le cere?

— Nevoiași!... Care, mă?... Feciorii mei, ai? Aoliu, mamă-mamă!... Ia puneți mâna, măi flăcăi, de-i dați locu ăsta gata până-n seară.

— Locul ăsta mi-l dă ei gata până-n seară? întrebă zmeul.

— Aoleu... păi!

— Ei, dac-or face cum zici, apoi să știi că ne-am încuscrit.

— Ai, să vă văz, flăcăi... da' să nu mă dați de rușine!

Se puseră, vere, feciorii ălui om și sapă-ncoa și sapă-ncolo... săpară vo trei conace, dar nu le avea munca spor deloc, pare că nu munciseră cât munciseră.

— Ce ne facem, măi fraţilor, că nu e rost, nu-l isprăvim noi ăsta nici mâine? zise unul din flăcăi.

— Dracu ştie, răspunse altu, şi mult ar fi bine să-l putem sfârşi, că una, nu rămânem de ocară, şi alta, punem mâna pe fetele zmeului şi cică sunt nişte fete pline de lipici.

— N-aveţi grije, măi fraţilor, vă fac eu să scăpaţi de ruşine şi să luaţi fetele zmeului, zise un glas.

— E-te, mă, Chelbea!... Da' ce caţi tu acilea, măi?

— Am venit să vă dau mână de ajutor; voi n-aţi vrut să mă luaţi d-acasă, da' eu m-am ţinut după voi şi iacă-mă-s. Da' să nu mai zăbovim, că iacă asfinţeşte soarele; daţi ale sape-ncoa, să-mi aleg eu una să mi se potrivească.

Şi încercă Chelbea una - că Chelbea-l chema pe fratele ăl mai mic al flăcăilor - şi încercă alta, până dădu peste una cum ştia el şi se puse pe lucru... îi mergea mâna, măre, ca sfârleaza, nici n-asfinţise soarele de tot şi locul era isprăvit de săpat.

Când veni zmeul şi văzu locul săpat o sfecli de tot, că el nu vrea să-şi dea fetele după oameni pământeni; el se învoise să-i facă gineri, dar se învoise numai că gândea că nu s-or putea ţine de vorbă. Acum degeaba, nu mai avea ce face... le-a dat fetele, dar i-a oprit să doarmă acolo noaptea aia, că zicea că să nu rătăcească calea pe întuneric, iar pe de altă parte le puse gând rău băieţilor.

Se culcară fiecare pe la locurile lor şi adormiră bumben.

Acum zmeul ce aştepta? Atât, ş-apoi să le facă de petrecanie, dar şi Chelbea ce treabă avea? de ce-l făcuse pe el Dumneazeu năzdrăvan? că năzdrăvan era. Se sculă frumuşel de unde sta ascuns, că se ascunsese să nu dea zmeul cu ochii de el, şi se duse binişor unde-i dormeau fraţii, le luă căciulele din cap, dezbrobodi pe fetele zmeului şi le puse în capete căciulele, iar pe fraţii lui îi legă la cap cu broboadele zmeoaicelor, ş-apoi se duse iar binişor în ascunzătoarea lui şi aşteptă acolo.

Peste noapte ce să vezi? vine zmeul cu un paloş în mână şi taie toate capetele cu căciuli până la unu, apoi pleacă bucuros gândind c-a omorât pe flăcăi. După ce plecă, veni Chelbea, îşi deşteptă fraţii şi pe tată-său, le arătă lacul de sânge ce cursese din gâturile zmeoaicelor, şi-i sfătui s-o pornească până nu se scoală zmeul, că atunci o fi rău de ei.

Fraţii când văzură se crucira, da' şi-şi luară picioarele la spinare şi se tot duseră.

Nu trecu mult după ce-şi scăpă Chelbea fraţii de moarte, şi porniră ei, dar tot fără el, şi se băgară argaţi la un moşier.

Chelbea tot vrând să-i păzească, dacă cumva s-or pomeni în vro primejdie, se duse să se bage şi el la moşieru ăla, unde-i erau fraţii. Moşierului nu-i mai trebuia argaţi, c-avea destui, dar

văzându-l bun de gură, de istorii, de una, de alta, îl bägă, şi încă cu simbrie mai bună decât pe fraţii lui, şi-l ţinea tot pe lângă el, că era şi vrenic şi-l mai şi făcea să râză povestindu-i câte alea toate.

Fraţii, când văzură că el a nemerit mai bine decât ei, prinseră pică pe el; dar ce pică, că se hotărâră, d-or putea, să-l şi răpuie.

Aşa într-o zi, când venise moşierul să vază cum muncesc, că-i trimisese să secere nişte grâu, iacă îi ieşi unu înainte şi-i spuse:

— Cocoane, nu ştii ce s-a lăudat Chelbea?

— Nu... Ce-a zis?

— S-a lăudat că cică... auzi dumneata, el poate aduce cloşca zmeului cu puii de aur.

Se întoarse moşierul acasă şi cum ajunse strigă pe Chelbea.

— Măi Chelbeo...

— Porunciţi, cocoane.

— Da' ce te-ai lăudat tu către fraţii tăi că poţi s-aduci cloşca cu puii de aur ai zmeului?

— Ba eu nu... să mă ferească Dumnezeu!

— Ba da, nu-mi spuseră ei?... Să faci bine s-o porneşti să mi-o aduci-ncoa.

— Iii, cocoane, nu ţi-au spus ei aşa ca să mă crească, ci ca să mă prăpădească, da' de! cu ajutorul lui Dumnezeu sfântu eu oi să încerc, doar de le-oi da-n cap.

Şi plecă bietul Chelbea a doua zi şi se făcu o pasăre ca s-ajungă mai iute, iar dacă ajunse acolo se făcu o muscă şi se furişe în odaia unde sta cloşca.

Peste noapte întinse mâna ca s-o ia. Aia „cârrr! săi, stăpâne, că mă fură Chelbea!"

Zmeul cum auzi, cum sări din pat şi dădu dosu în odaia cloşcii, dar şi Chelbea se schimbă în muscă la loc şi se ascunse într-o crăpătură de zid, de nu-i fu cu putinţă zmeului să-l găsească, şi plecă ocărând cloşca că-l sculase din somn degeaba.

Cum plecă zmeul, Chelbea se şi dădu jos şi puse mâna pe cloşcă.

— Ia-mă, Chelbeo, că tot mai priceput eşti tu decât zmeul, zise cloşca.

Şi în ăst chip aduse moşierului Chelbea cloşca cu puii de aur a zmeului, teafără nevătămată.

Când au auzit fraţii că s-a întors cu izbândă, ba că stăpânul îi mai dăduse şi o grămadă de bani, s-au prăpădit cu firea de tot.

— Măi, tot să nu-l lăsăm, zise unul din ei: să spunem că s-a lăudat că poate s-aducă cămaşa zmeului de pe el.

— Aşa să facem, să nu-l lăsăm, ziseră cu toţii.

Şi se duse unu din ei la moşier şi-i spuse c-aşa ş-aşa.

— Chelbeo, strigă moşierul.

— Porunciți, cocoane.

— Ia vin, ia.

— Porunciți.

— Ce te-ai mai lăudat către frații tăi că poți s-aduci cămașa zmeului după el?

— Ba eu nu, cocoane, ferească Dumnezeu, nu m-am lăudat.

— Eu nu știu, așa mi-au spus frații tăi, așa trebuie să fie, mâine s-o pornești să-mi aduci cămașa, zise moșierul.

— Să plec, cocoane.

Și a și plecat a doua zi cum s-a luminat de ziuă.

Se duse el, se duse, și când ajunse la casele zmeului se prefăcu în purice și așteptă până se înseră, ca să se culce zmeul, iar când să se dezbrace să se culce, țop! pe cămașa zmeului și pișcă-l și pișcă-l...

— Măi, fir-ai al dracului de purice, zice zmeul sculându-se și căutându-l să-l prinză, că se pitula Chelbea al nostru cum știa el mai bine; iar zmeul văzând că nu poate dormi scoase cămașa după el și o aruncă alături de pat.

Atât i-a trebuit lui Chelbea că a și înhățat-o, cum a adormit zmeul, și p-aci îi fu drumu... drept la moșier.

Cum i-o duse, cum îi dădu stăpânu-său parale și-l puse cu el la masă. Frații, când auziră că iar s-a întors, s-au îndârjit de tot.

— Mă, să zicem că s-a lăudat să aducă zmeul viu nevătămat.

— Așa să zicem, se învoiră cu toții.

Și fuga la moșier să-i spuie.

Ăla cum auzi îl chemă pe Chelbea.

— Chelbeo, te-ai lăudat iar că poți s-aduci zmeu viu, nevătămat; mâine până-n zori s-o pornești, că vroi să văz și eu chip de zmeu.

— Să plec, cocoane, să plec.

A doua zi, luă o secure de 99 de oca de fier la spinare și plecă. În hotaru moșiei zmeului a fost fiind pe vremea aia un copaci peste măsură de mare. El se prefăcu într-un moș bătrân și începu a da cu securea în el, până auzi zmeul țăcănind și veni să vază ce e.

Când veni și văzu pe moș îl întrebă:

— Da' ce faci acolo, măi?

— Uite m-a trimes boieru cutare să fac un tron, c-a murit Chelbea și în alt loc nu e pomeneală d-așa copaci gros; d-aia eu îndrăznii de venii să-l dobor p-ăsta.

— Dacă e pentru Chelbea doboară-l, zise zmeul. Și se puse pe iarbă să se mai odihnească.

Nu trecu mult și Chelbea tăie copaciul și fiind scorburos lesne îi fu să-l potrivească pe dinăuntru.

După ce îl potrivi îi puse fund într-o parte și când să-l puie și pe ălălalt se rugă de zmeu:

— Ești bun dumneata să te vâri colea înăuntru să-i pui eu fundu și pe unde s-o vedea afară să-mi spui să-mpăpurez, că d-o răsufla pe undeva și n-o fi Chelbea mort de tot, apoi îl sparge și iese afară de se apucă iar de năzdrăvănii, că e un șmecher și jumătate; da' de n-o avea pe unde să răsufle, îngropat rămâne.

Zmeul, prost, când auzi că e vorba de Chelbea, nu se gândi mai departe și se vârî în tron.

Chelbea atât aștepta. Puse repede fundul, îl bătu bine, îl luă în spinare d-a fedeleșu și cât te-ai șterge la ochi se întoarse la moșier cu isprava făcută.

— L-ai adus, Chelbeo?

— L-am, cocoane.

— Ia să-l văz.

— Stai, cocoane, să-l mai dau d-a rostogolu, să se-ncingă, c-apoi o pățim.

— Păi dacă s-o încinge ce face?

— Are să sară în sus când oi desfunda tronul, și dacă o sări, când o cădea, cade mort.

Și drept, dacă desfundă tronul, după ce îl mai rostogoli nițel, sări zmeul o dată ca la trei stânjeni în sus și când căzu, căzu mort.

Acum ăl boier s-a fost mulțumit așa de mult de isprava lui Chelbea, că s-a hotărât să nu-l mai trimeață nicăieri.

Dar a doua zi veniră frații și-i spuseră că iar s-a lăudat Chelbea că poate aduce iepile sirepile din smârcurile mărilor.

Moșierul, când a auzit, nu s-a putut ține și i-a poruncit lui Chelbea să le aducă, că s-a gândit: „D-oi avea iepile sirepile din zmârcurile mărilor, apoi cine se mai pune cu mine împotrivă?... mi-e milă mie și de Chelbea, nu e vorbă, dar cum le-a adus p-alelalte le aduce el și p-astea".

— Iii! cocoane, d-aci nu știu de m-oi mai întoarce, zise Chelbea oftând, când auzi, da' ca să-ți fac voia dumitale oi încerca.

Acum Chelbea avea noroc, bietu, că era năzdrăvan, și așa știa toate cum să le ia, că de data asta nu mai scăpa; dar el se făcu o coțofană neagră și se duse în niște bozi de se culcă cu fața în sus, ca cum ar fi fost mort. Stătu el așa ce stătu și numai veni o cioară de se puse pe pieptul lui. El hap! și puse mâna pe cioară și dacă puse mâna pe ea se făcu om la loc.

— Să-mi spui, cioară, cum să intru eu în grajdul iepilor sirepilor din smârcurile mărilor?

— Iii! tu fuseși, Chelbeo?... apoi văz eu c-o să te-nvăț... Uite cum să faci: să prinzi o cioară și s-o arzi s-o faci scrum, și cu scrumul ăla să ungi lacătele de la ușa grajdului, că cum le-i unge cum se deschid; dar cum ăi intra să te repezi la un bici de flăcări, care e atârnat în zid și să-ncepi a le bate nemiluit.

— Mulțumescu-ți, cioară, zise Chelbea, și se gătea să-i dea drumul, drept mulțumită că-l învățase, dar cioara îi zise:

— Măi Chelbeo, arde-mă pe mine, că tot sunt bătrână și îți sunt în mână, ce să te mai căznești să prinzi alta?

Lui Chelbea, drept, îi era milă de ea, dar dac-a zis ea ce era el de vină? O arse, o făcu scrum și cu scrumul unse lacătele și intră în grajdul iepelor.

Iepele cum l-au văzut cic-au fost vorbind:

— Iii! ăsta parcă e Chelbea năzdrăvanul, d-a prins zmeu viu nevătămat.

— El, cu voia dumneavoastră! zise Chelbea și puse mâna pe biciul de flacără și până să se dezmeticească ele începu a le da în cap, și dă-i și dă-i până a adus pe iepe la cuget d-au zis:

— Nu ne mai bate, Chelbeo, că bun stăpân n-ei fi, ci încalecă pe una din noi și du-ne unde-i ști.

„Vă dădui de cap", se gândi Chelbea bucuros, una că scăpase cu viață și alta că era să facă să-i crape frații de necaz.

Când se apropie Chelbea de casă, iacă văzu moșieru flacăra biciului.

— Ce flacăre să fie aia, măi? întrebă el pe frații lui Chelbea.

— Nu știm, cocoane, doar dacă n-o fi Chelbea cu biciu de flacără, care mână iepile sirepele.

Și drept, el a fost. Când a intrat în curte cu iepile, s-au fost speriat toți, că nici nu se mai pomeniseră și nici că s-or mai pomeni așa minuni de iepe.

— Ei, Chelbeo, să știi că mă prinz cu tine frate de cruce, zise moșierul văzând iepile în curte, și toate bogățiile mele or fi ș-ale tale... pe din două.

— Ai noroc să dea Dumnezeu dar!

Și-și dădură mâna și se îmbrățișară amândoi.

Către seară iacă se pomenește moșierul cu Chelbea că vine la el:

— Măi frate, știi una?

— Știu, dacă mi-ei spune.

— Frații ăia ai mei, auzi, că s-au lăudat că ei pot stinge șira aia de paie cu basmalele, dacă i-o da foc cineva.

— Ce spui?... Apoi dar să-i vedem, că mie mi-s dragi minunile... Măi argați...

— Auzim, cocoane.

— Ce mă, v-ați fost lăudat către Chelbea că de i-o da foc cineva puteți stinge șira de paie cu basmalele?

— Ba noi nu.

— Ba da; nu-mi spuse Chelbea?... Ai, porniți de-i dați foc și să vă văz vrednicia.

— Că, cocoane... că, boierule... că în sus, că în jos.

— Aide, nu mai stați, c-apoi de! Chelbea cum a făcut ce s-a lăudat către voi? faceți și voi ce v-ați lăudat către el.

„O pățirăm cât de bună!" se gândiră frații lui Chelbea, dar neavând ce-și face capului se urcară pe șiră, după ce-i dădură foc, ca s-o stingă cu basmalele.

Ce să stingă, vere, că mai rău ardea; și a ars până la pământ și șira, dar au ars și ei; și așa a scăpat Chelbea de frații lui cari n-au ținut seamă că-i scăpase de la moarte și au vrut să-l răpuie de atâtea ori; dar, vezi dumneata, Dumnezeu știe el ce face.

Iar eu încălecai p-o șea
Și vă spusei dumneavoastră așa.
Și încălecai p-o viespe
Ș-o lăsai la dumneavoastră în iesle.
Să te duci, dumneata cucoane, că ești stăpân,
Să pui să-i dea și ei nițel fân.

Povestit de Ioniță al lui Radu Cojocaru din satul Chirculești, plasa Câlnistea, județul Vlașca.

XXXVIII

TREI FRAȚI VÂNĂTORI

A fost odată ca niciodată, a fost ce-a fost și n-a mai fost; a fost un om care alt meșteșug n-avea, decât era vânător dibaci.

Ăst om a fost având trei feciori cari nici ei n-aveau alt meșteșug, că îi învățase tatăl lor ce știuse el, îi făcuse tot vânători dibaci, că îi luase cu el de mici și se dusese de-i învățase să ochească și să omoare fiarele de prin păduri și pasările.

Într-o zi, iacă-l ajunse pe om moartea.

Atunci și-a chemat băieții lângă el și le-a zis așa:

— Măi băieți, eu o să mor, că simt că mi-a venit ceasul; alta n-am să vă spui decât ca să faceți toate cum știți și cum vă taie capul, că sunteți oameni în toată firea, dar numai în trei păduri să nu intrați cu nici un preț când ăți umbla după vânat: în ale de pe muntele Scorpiei, al Porcului Mistreț și al Miezei-Nopții.

După ce le-a vorbit omul așa, a mai trăit puțin și și-a dat sufletul.

După ce și-a dat sufletul și l-au îngropat băieții după datină, și-au văzut de vânatul lor tot ca și până atunci, dar după o vreme

așa s-a împuținat vânatul de tot și nemaiajungându-le la trai, că ei din asta trăiau, ce s-a gândit și a zis băiatul ăl mai mare?

— Mult vânat trebuie să fie în pădurile de pe munții Scorpiei, al Porcului Mistreț și al Miezei-Nopții.

— Mult o fi, a răspuns ăl mijlociu ălui de a vorbit așa, dar nu ne-a lăsat tata cu limbă de moarte să nu intrăm în pădurile lor?

— Ei, tata a zis, biet, și el așa de teamă ca să nu ne primejduim cu ceva, da' suntem noi trei flăcăi ca brazii, slavă Domnului, cum să ne fie nouă frică așa de toate alea?

Zicând el așa i-a hotărât și pe frați să zică ca el.

S-au învoit ei, care va să zică, să facă așa: să pornească câte trei, și fratele ăl mai mare să păzească în noaptea dintâi în pădurea Scorpiei. Să aprindă un foc mare, ăilalți să doarmă, cum doarme omul noaptea, iar el să păzească să nu se stingă focul și să pândească să vază ce-o fi; de i s-o întâmpla numai să vază ceva și să nu fie în primejdie, să tacă și să nu spuie ălorlalți ce a văzut, și numai de i-o fi viața în primejdie să strige, să-i deștepte pe ăilalți ca să-i dea mână de ajutor.

După ce se învoiră ei în ăst chip, într-o zi, pe sub seară așa, pleacă câte trei cu merinde cu una cu alta și se și îndrumează spre pădurea de pe muntele Scorpiei.

Ajungând acolo, aprind focul, că se înnoptase bine, și ăi doi frați mai mici se întind de se culcă, iar ăl mai mare rămâne deștept, să vegheze și să îngrijească de foc.

Târziu încolo peste noapte iacă un glas gros zicea:

— Cine a îndrăznit să-mi calce moșiile, să-mi turbure apele și să-mi încurce ierburile?

Și se și ivește o namilă de scorpie mare-mare și urâtă de te lua groaza.

Vânătorul, cum o vede de departe, cum întinde arcul și când sloboade săgeata, fiind el trăgaci bun, numai o izbește drept în inimă și, cum o izbește, cum cade Scorpia jos, de n-a mai zis nici pis.

După ce a omorât-o vânătorul, a târât-o departe în bunget de a ascuns-o sub niște frunze; după aia, a aruncat țărână peste locul de-l umpluse sângele, a mai azvârlit câteva așchii pe foc și s-a pus și el de s-a culcat lângă frați.

La ziuă, când s-au sculat, focul tot ardea.

L-au întrebat frații ce a văzut noaptea, ce s-a întâmplat...

El a răspuns:

— Nu s-a întâmplat nimic, n-am văzut nimic, fraților.

— Păi dar dacă e așa, a zis unul dintre frați, tata și-o fi făcut numai spaimă, ai să vânăm în pace și asta e, că nu e nici o primejdie, cum văz eu.

Și au pornit să vâneze.

Au vânat ei în pădurea Scorpiei multă vreme până au nimicit tot vânatul, că nimeni nu era să-i stânjinească dacă murise Scorpia; și mai la urmă văzând ei că nu mai e vânat defel s-au hotărât să treacă în pădurea de pe muntele Porcului Mistreț.

Acum era vorba să fie de rând fratele ăl mijlociu, să pândească și să păzească să nu se stingă focul.

După ce îl aprinseră ei, ăl mare și ăl mic se culcară și ăl mijlociu se puse la pândă.

Peste noapte, iacă aude și el un zgomot înapoia lui și un glas zicând:

— Cine a îndrăznit să-mi calce moșiile, să-mi turbure apele și să-mi încurce ierburile?

Și când a întors capul băiatul să vază ce este, a dat cu ochii de un porc mistreț mare peste măsură, care venea spre el îndârjit.

Băiatul, cum l-a văzut, nu și-a pierdut cumpătul, ci s-a repezit la arc de era lângă el și, când l-a ochit pe porc l-a izbit drept în inimă, de l-a omorât dintr-o dată de nici n-a mai mișcat.

Omorându-l el așa, a făcut toate ca frate-său ăl mare: l-a luat de l-a dus să-l ascundă sub frunze, s-a întors de a astupat petele de sânge și s-a pus de s-a culcat după ce a mai aţâțat focul să nu se stingă, ca să-l găsească frații aprins când s-or deștepta dimineața.

Se deșteptară ei, văzură focul aprins, întrebară de se întâmplase ceva.

Fratele ăl mijlociu le-a răspuns:

— Nu s-a întâmplat nimic, n-am văzut nimic, fraților.

Și așa au rămas ei de au vânat și în pădurea Porcului Mistreț, până n-a mai rămas vânat.

Atunci au hotărât să treacă și în pădurea Miezei-Nopții.

Aci era rândul fratelui ălui mic să pândească.

Noaptea de tot, după ce adormiră frații ăilalți, iaca aude și fratele ăl mai mic tot ca și ei un zgomot și un glas zicând:

— Cine a îndrăznit să-mi calce moșiile, să-mi turbure apele și să-mi încurce ierburile?

Atunci s-a uitat, a pus mâna pe arc, a slobozit săgeata, dar măcar că a izbit la inimă, Miază-Noaptea era puternică tare și n-a putut-o doborî dintr-o dată și a început lupta între ea și băiat până a isprăvit el toate săgeţile, de a ținut așa până lângă ziuă și abia a omorât-o, și a curs atâta sânge din rănile ei de a stins focul.

După ce a omorât-o băiatul, a făcut și el ca frații lui: a ascuns pe Miază-Noaptea, a astupat petele, dar ce să facă cu focul, că nu l-a mai putut aprinde? că amnar n-avea fiind la frate-său ăl mare și de i-l cerea îl deștepta și vedea că s-a stins focul.

S-a hotărât și el să caute să vază n-o da peste vreun foc undeva să ceară și el.

S-a urcat într-un copac, s-a uitat în toate părțile și a dat cu ochii de o scânteie încolo departe.

S-a dat jos și a apucat într-acolo.

În cale, umblând prin pădure, iacă o fată frumoasă rău și îmbrăcată numai în alb pășea încet-încet și lăsa dâră de lumină după ea, iar pe lângă dânsa sărind din copac în copac o ciocârlie cânta de-o minune.

Pasămite femeia asta era una din trei surori: Zorile, care gonesc întunerecul nopței și aduc pământului lumina zilei; își făcea calea după datina ei, că venise vremea să gonească bezna.

Flăcăul, vezi dumneata, știa cine era, că auzise de la o mătușe bătrână cum erau ele trei surori, cum umblau care în câte o parte a pământului, cu câte o ciocârlie lângă ele.

Și ce se gândi flăcăul?

„Măre, dacă se duce ea înspre unde-mi sunt frații se luminează de ziuă, și se deșteaptă și dau de foc stins, și văd că nu sunt acolo. Ia să-ncerc eu să fac altfel..."

Și nu știu cum se repezi pe la spate, după ce-și desfăcu brâul, și mi ți-o prinse și mi ți-o legă bine de un copac, ca să nu se mai ducă înainte și să nu se facă ziuă până n-o veni el cu nițel foc să-l aprinză pe al lor.

A țipat fata, s-a rugat de el s-o lase să-și împlinească datina... aș!... el parcă nici nu auzea. După ce a legat-o bine, a plecat înainte spre locul unde văzuse scânteia.

Merge el ce merge și ajunge.

Dacă ajunge ce să vază?... Niște zmei adormiți împrejurul unui foc mare, și pe foc un cazan în care fierbea până la brâu Iutele Pământului.

El cum l-a văzut așa, a prins a-l întreba pe Iutele Pământului că cum și ce fel.

Iutele Pământului i-a spus:

— Uite zmeii ăștia păzesc acilea să fure o fată de împărat și pe mine m-au prins de m-au pus să fierb. Dar tu ce cauți, că te omoară zmeii?

— Eu caut nițel foc, că s-a stins al nostru.

— Ia de colo repede și scapă-mă și pe mine, a zis Iutele Pământului, că poate ți-oi prinde și eu bine la ceva.

Flăcăul s-a învoit.

S-a apropiat de foc, a luat câțiva tăciuni, s-a dat și lângă cazan de a luat pe Iutele Pământului în cârcă, că nu putea umbla, și a pornit repede înapoi.

În cale, l-a învățat Iutele Pământului să-l frece pe picioare cu niște burieni, de s-a făcut bine din arsură, și după aia i-a zis să se suie flăcăul călare pe el și cât clipești a ajuns la locul unde dormeau frații.

În drum, dezlegă el și Zorile.

Când ajunse, taman începuse a se lumina de ziuă.

Aprinse focul și se așeză alături, parcă nu i se întâmplase nimic.

Se deșteptară frații, întrebară cum și ce fel...

— Nu s-a întâmplat nimic, n-am văzut nimic, fraților, le-a răspuns flăcăul; decât uite, trecu Iutele Pământului și-l oprii să mai stau de vorbă, să nu te pomenești că adorm, și-mi spuse el că sunt niște zmei de pândesc să fure o fată de-mpărat și eu m-am gândit să mă duc să cerc s-o scap. Mergeți și voi?

— Noi?... da' ce-am înnebunit, să ne omoare spurcăciunile?

— Eu mă duc cu ajutorul lui Dumnezeu, și or mă pricopsesc, or mă răpun zmeii.

Și și-a luat ziua bună de la frați și a plecat cu Iutele Pământului. Mai încolo, Iutele Pământului i-a spus că el nu se mai poate întoarce într-acolo, că are treburi într-altă parte, dar el să se ducă, și i-a spus cum și ce fel să facă tot, ca să scape pe fată de zmei, și l-a mai sfătuit să fie milostiv în orice împrejurare și să facă bine, și după aia i-a mai mulțumit de binele ce îi făcuse când îl scosese din cazan, și a pierit.

S-a dus flăcăul înainte și a mers el până a ajuns la locul de unde luase foc și de unde scăpase pe Iutele Pământului din cazanul cu apă fiartă.

Zmeii taman se deșteptaseră.

Să se întoarcă nu mai putea, că-l văzuseră.

Ce să facă?

S-a dus și el drept la ei, colo bărbat, și i-a întrebat semeț:

— Ce păziți voi aici, măi, ce faceți?

— Da' nu e treaba ta, păcătosule, a fost răspuns un zmeu.

— Nu, ai?

— Nu, vezi bine!

— Apoi vezi că eu știu.

— Ce știi?

— Pândiți să furați pe fata împăratului și nu puteți deloc. Să fiu eu în locul vostru...

— Ce ai face, măi, un păcătos ca tine? noi coșcogeamitea zmeii, pândim noi de zece ani și tot degeaba.

— Ei, eu v-o aduc cu prinsoare.

— Tu?

— Eu.

— Ei cum?

— Aia e treaba mea. Voi numai să-mi spuneți cum e casa făcută, ce obiceiuri au ei prin casă și eu mă prinz să v-o aduc în scurtă vreme.

Zmeii văzându-l așa isteț, vezi dumneata, l-au crezut și i-au

făgăduit avere mare de le-o aduce-o, şi i-au spus şi cum şi ce fel era pe la palatul împăratului.

Cică palatul ar fi avut nouă porţi şi la poarta a mai dinspre casă s-ar fi aflat o căţeluşe care, cum vedea că deschide cineva poarta, sărea şi lătra. Să nu fi fost căţeaua aia mai calea-valea, dar cum lătra ea, cum veneau slujitori, soldaţi şi nu mai era chip să mai faci ceva.

Acum, cum s-a întâmplat, zmeii erau tocmai nouă.

— Aideţi cu mine, zise flăcăul, să vă pui pe fiecare la câte o poartă şi când oi ieşi eu cu fata voi să staţi toţi cu capetele plecate.

Învoindu-se ei aşa, au plecat.

A deschis poarta a dintâi, a aşezat un zmeu acolo, a plecat cu ăilalţi opt înainte, a mai aşezat unul la poarta a doua, a plecat înainte cu şapte, şi tot aşa până la poarta din urmă.

Când s-ajungă aci, în loc s-o deschiză şi p-asta şi să deştepte căţeaua, flăcăul nostru a zis zmeului să-l ţie bine să se urce pe el, să se uite peste zid în curtea palatului, că nu era zidul aşa nalt.

Dacă s-a uitat a văzut căţeaua dormind lângă poartă.

Atunci flăcăul de peste zid a scos din tolbă o săgeată, a întins arcul, a ochit bine şi când a izbit-o a izbit-o de nici nu a crâncit căţeaua, că a murit dintr-o dată şi de-a binele.

După ce a omorât-o, a deschis şi poarta a noua, a pus pe zmeu să stea acolo până s-o întoarce el, şi a intrat în palat.

A intrat el într-o odaie, în două, în nouă, până la urmă a dat de fata împăratului adormită pe un pat cu două lumânări la cap şi cu două la picioare, şi era frumoasă, ştii, de pica, că a rămas flăcăul înmărmurit de aşa minune mare de fată.

Şi, biata, nu putea şi ea să iasă din casă să se plimbe, nu putea să se mărite, nimic, din pricina zmeilor, că de cum mai răsărise şi ea nitel de se făcuse de măritat, se pomenise cu spurcăciunile la poarta palatului, şi câţi se prinseseră şi se încumetaseră să scape pe bietul împărat de ei se prăpădiseră, dar nici zmeii putere să intre în palat să o răpească pe fată n-aveau.

Acum băiatul văzând-o adormită ce a făcut?

A luat perna pe care avea ea capul pus, a luat un cearşaf şi un inel din degetul fetei şi după aia a plecat luând şi trupul căţelei în traistă.

Plecând, când a auzit zmeul paşii, a gândit că e el cu fata, cum fusese vorba, şi a plecat capul, iar flăcăul trecând pe lângă el i-a dat una bună la ceafă cu paloşul de a căzut zmeul mort jos şi i-a tăiat vârful limbei, de a luat-o cu el şi a plecat înainte.

Şi tot aşa a făcut cu toţi zmeii până la al noulea.

După ce i-a omorât şi le-a luat vârfurile limbilor, s-a tot dus şi a poposit într-un sat din împărăţie, care l-a găsit mai aproape.

Aci a tras în gazdă la o femeie bătrână.

A stat el la bătrână câtva, când ce să auză?... că un țigan, bucătar al împăratului, cum a făcut, cum a dres, a izbutit să omoare pe toți zmeii cari amenințau să fure pe domnița, și făgăduind împăratul încă de mult că ălui care o omorî pe zmei îi dă fata de nevastă, se pregătea nuntă mare la palat cu fata și cu bucătarul.

Când a auzit așa flăcăul, ce-a făcut?

A trimis pe baba, gazda lui, la palat la bucătărie să ceară numai doi pumni de făină și să-i aducă.

I-a dat.

Dacă i-a dat și s-a întors cu făina acasă, a pus-o flăcăul de a făcut o azimă și a pus inelul într-însa și a trimes iar pe babă să pândească pe domniță cum o putea și să-i dea azima în mână.

A avut baba noroc că n-a pândit mult și iacă iese domnița la plimbare cu o femeie alături.

Baba văzând-o s-a dus la ea și a îngenucheat și a rugat-o să ia azima.

Domnița văzând azima frumoasă a luat-o, ba și a rupt-o în două îndată, să guste din ea, că-i făcuse poftă.

Când a rupt-o, ce să vază în azimă? Inelul ei, care-i pierise din deget de nu știa ce se făcuse deloc.

O dată întrebă colo repede pe babă:

— De unde e azima asta, mătușe?

— Un flăcăiaș mi-a dat-o, măiculiță.

— Ce flăcău?

— Un flăcăiaș strein, stă în gazdă la mine.

— Fă de-l cheamă acușic, acilea.

S-a dus baba, cât a putut-o duce pe ea bătrânețele de fuga, acasă, să spuie flăcăului că-l cheamă domnița la palat.

S-a dus flăcăul.

Domnița, cum l-a văzut, l-a luat la cercetare, că cum a avut el în stăpânire inelul ei.

El a răspuns:

— L-am avut, măria-ta, că l-am luat din degetul măriei-tale când am omorât pe zmei, de te-am scăpat de ei.

— Ce fel i-ai omorât, că i-a omorât bucătarul palatului!

— Ba eu i-am omorât, măria-ta; țiganul numai s-a lăudat cu izbânda altuia.

Fata, când a auzit, n-a mai putut de bucurie.

Vezi bine era gata să-și lege viața cu spurcăciunea de țigan negru și urât de-i plângea inima în ea. Cum să nu fie bucuroasă văzând pe flăcău chipeș și frumos de-ți era mai mare dragul să-l vezi?

S-a vorbit cu el să stea ascuns și când ori fi ei la masă să trimeață să-l cheme și el să vie și să spuie cum și ce fel era adevărul.

La vremea mâncării, au venit toți la masă, s-au așezat care pe la locurile lor, iar țiganul se cocoță alături de împărat pe un scaun mai ales și pe trei perne, c-așa sta el tot sus, de când era să fie ginerele împăratului.

În vreme ce mânca țiganul colo lacom, iacă face domnița, fata împăratului, un semn unei slugi și-l aduce în fața mesenilor pe flăcăul vânător care omorâse pe zmei.

— Iacă, zise atunci fata către tată-său împăratul, uite, flăcăul ăsta zice că el a omorât pe zmei de m-a scăpat de ei și lui i se cuvine să-i fiu nevastă, iar nu țiganului de bucătar.

— Nu e adevărat, eu i-am omorât! strigă țiganul de colo supărat. Puneți de-l biciuiți pe ticălosul ăsta...

— Încetinel-încetinel, zise împăratul către bucătar, stai, să vedem; poate c-o fi așa, poate să ne dea omul dovezi...

Împăratul era și el mulțumit că, de!... alta e să ai ginere țigan bucătar și alta e să ai român așa falnic și frumos cum era flăcăul nostru de vânător.

Flăcăul a dat întâi o dovadă că a spus cum era domnița culcată și cum era prin odaia unde o găsise culcată, și arătând perna și cearșaful pe care le-a scos dintr-o dăsagă.

Atunci împăratul s-a întors și a dat țiganului o palmă, de a sărit o pernă de sub el.

După aia a mai dat flăcăul o dovadă arătând pielea căței pe care o omorâse.

Și atunci i-a dat împăratul încă o palmă țiganului, de a mai sărit jos o pernă.

La urmă a scos flăcăul și limbile zmeilor și a zis ca să le încerce să vază nu se potrivesc, că leșurile zmeilor nu le îngropase încă.

Iar împăratul când îi mai dădu o palmă țiganului, căzu și de pe scaun și porunci și unui slujitor să-l vâre într-o temniță, că cum a îndrăznit el să-și râză de împărat.

N-a trecut mult după aia și s-a făcut la palat nuntă mare împărătească, de a ținut cu chef și cu veselie cât țin nunțile domnilor și ale împăraților, care va să zică.

Trecu un an la mijloc.

Flăcăului ce i-a venit lui? i s-a făcut dor de frați.

Ce a făcut?

S-a dus la nevastă frumos și i-a zis:

— Nevastă, mie mi s-a făcut dor de ăi frați ai mei și de locurile pe unde am copilărit...

— Bine, bărbate.

— Mergi și tu cu mine să-mi văz și frații și locurile să le văz?

— Merg, vezi bine, cum să nu merg? a răspuns nevasta.

Și au plecat.

Au plecat ei cu soldați după ei, cu slugi, cu una cu alta, și i-au lăsat pe toți la hotarele locurilor de le stăpâneau frații lui de când omorâseră ale trei dihănii: Scorpia, Porcul Mistreț și Miază-Noaptea.

Frații le ieșiră întru întâmpinare.

După ce au lăsat ei toată lumea la hotar, au intrat într-una din păduri, de care dădură întâi, și acolo umblând numai ei patru, și dând peste o colibă în mijlocul bungetului, a luat un frate - vezi cum se învoiseră ei de necaz pe fratele ăl mai mic, că ajunsese ginere de împărat - a luat un frate pe nevasta lui de i-a legat mâinile, ca să nu poată face nimic, iar ălălalt l-a ținut pe la spate pe ginerele împăratului, și după ce a legat pe nevastă a venit și ăl de o legase și amândoi au zdrobit picioarele fratelui ălui mai mic și l-au lăsat în coliba din pădure cu nevasta, cu mâinile legate lângă el.

Pe urmă s-au dus de au spus slujitorilor că să se ducă acasă, că ginerele împăratului a rămas acolo.

Biata femeie se tângui ea mult până iacă de mila ei se coborî Dumnezeu din cer de-i vindecă bărbatul, ca și cum n-ar fi avut niciodată nimic.

Vindecându-se el, au plecat amândoi prin pădure, cu gând să iasă undeva la liman.

În drum iacă niște palate ale unui zmeu, care cum a mirosit oameni pământeni, cum a ieșit și, dând de ei, a răpit pe nevastă și l-a lăsat pe om singur.

A plâns el, bietul, de atâtea pacosti pe capul lui, s-a tânguit, dar ce era să facă? Ce putere avea el un biet om pământean împotriva zmeului?

A plecat și el înainte, că doar de l-o lumina Dumnezeu să facă ceva.

N-a mers mult și iacă o babă se silea cu o sarcină de lemne să o ia la spinare și nu putea, că era grea și o dobora.

Vânătorul îi dădu mână de ajutor cum o văzu.

Atunci ea îi zise:

— Mulțumescu-ți, om bun, dar dumneata ce ai de ești plâns așa la ochi, parcă ai avea ceva?

— Cum să n-am, mătușe, că uite și uite ce mi s-a întâmplat, a răspuns vânătorul spuind mătușei toate câte le pățise.

— Dacă e așa, zise mătușa, stai că te pot ajuta eu.

— Mă poți ajuta dumneata?

— Te pot.

— Aoleo, că bine-ai face, mătușe, zău.

Și mai prinse omul nițică inimă.

— Ce să fac? a mai întrebat-o el.

— Să te duci, i-a fost zis mătușa, la marginea pământului, că nu e departe de aici și ai să dai de o babă bătrână care are o iapă cu mânji, cu trei, cu șase și cu douăsprezece aripi, și să cerci a lua un mânz dintre ei, că numai cu el ăi putea da zmeului de cap.

Și l-a învățat mătușa toate ce să facă când o găsi pe baba a bătrână, și după aia cum să facă cu mânzul ca să-și ia nevasta îndărăt, și după ce i-a spus și pe unde e drumul spre marginea pământului, și-a luat ziua bună de la el și s-a tot dus până nu s-a mai văzut deloc, deloc.

A plecat vânătorul.

Pe drum iacă întâlnește un lup cu piciorul rupt.

El, cum era milos și fără frică, și aducându-și și aminte de vorbele de-i zisese Iutele Pământului, s-a pus și a cules niște buruieni de știa el și a oblojit piciorul lupului, după aia i l-a legat cu o bucată pe care o rupse din cămașa lui, și lupul văzând cum l-a îngrijit i-a vorbit cu glas omenesc și i-a zis:

— Omule, mulțumescu-ți, că mult bine mi-ai făcut. Să știi că eu sunt împăratul lupilor și când îi fi vreodată în vreo primejdie nici eu nu te-oi lăsa, numai să te gândești la mine.

Vânătorul i-a mulțumit de făgăduială și și-a văzut de cale.

Mai încolo iacă alta: o cioară cu aripa ruptă se tot sălta să zboare pe un copac, dar nu putea.

Vânătorul a făcut și cu ea ca și cu lupul: a oblojit-o la aripă cu burieni, și cioara i-a zis tot ca lupul:

— Mulțumescu-ți, omule, că mult bine mi-ai făcut. Să știi că eu sunt împărăteasa ciorilor, și când ăi fi vreodată în vreo primejdie nici eu nu te-oi lăsa, de te-i gândi la mine.

Mai încolo dădu și de-o mreană cu solzii de aur lângă o apă; cine știe cum o azvârlise valul apei pe uscat, de se zbătea săraca, știi, vorba aia, ca peștele pe uscat, și să poată ajunge la apă deloc, că o azvârlise departe.

A ajutat-o vânătorul și pe ea, a luat-o frumos de i-a dat drumul pe apă, și ea, după ce s-a văzut în apă, s-a ținut la fața apei și i-a zis:

— Mulțumescu-ți, omule, că mult bine mi-ai făcut. Să știi că eu sunt împărăteasa peștilor, și când ăi fi vreodată în vreo primejdie nici eu nu te-oi lăsa, numai să te gândești la mine.

După aia, n-a mai mers mult și a dat de bordeiul babii cu iapa.

A bătut la ușe, l-a poftit înăuntru și l-a întrebat când l-a văzut:

— Ce vânt te aduce pe acilea, flăcăiașul mamii?

— Flăcău nu sunt, babo, eu sunt însurat, a răspuns vânătorul, da' am auzit că ai o iapă de păzit și am venit să mă bag eu la dumneata să o păzesc, că sunt fără stăpân acum.

— Da, da' eu nu plătesc cu bani sluga.

— Da' cu ce?

— Eu îi dau la sfârșitul slujbii un mânz pe ales.

— Bine, că-l vânz eu pe urmă și tot bani iau.

— Da' vezi că dacă n-ăi păzi-o unde-ți stau picioarele ți-o sta și capul.

— Mi-o sta de n-oi fi vrenic.

— Va să zică te prinzi?

— Mă prinz.

— Bine.

Și i-a dat baba de mâncare, i-a așternut să se culce, să se odihnească, că taman se înserase, și a doua zi i-a dat iapa în pază.

Treaba lui era să păzească iapa trei zile și trei nopți d-a rândul și s-o aducă acasă după fiecare o zi și o noapte.

A doua zi, de dimineață, sări călare pe ea și plecă.

Avea iapa un buiestru d-ăla bășicat și mergea colo frumos, și unde-o cârmea într-acolo se ducea și supusă colo...

„P-asta să n-o pot eu păzi, gândea flăcăul, eu gândeam că o fi vreuna d-alea, de, de... mănâncă foc, da' așa?..."

Ce e drept, a dus-o el până seara bine, dar seara l-a furat somnul odată fără veste, și când s-a deșteptat, mai despre ziuă așa, s-a pomenit călare pe un buștean și cu frâul în mână ca prostul.

— Ei drăcie ca asta! zise vânătorul când se pomeni așa, o pății cât de bună, de acum la ce mai sunt bun?... mai bine să vie lupul să mă mănânce.

Cum pomeni de lup, împăratul lupilor și fu acolea.

— M-ai chemat? l-a întrebat.

— Aoleo, tu ești, vere?

— Eu.

— Bine că venișI, că poate m-ăi scăpa din încurcătură, c-amînteri nu e bine de mine.

Și-i spuse lupului cum și ce fel.

— Ușor lucru-mi ceri, a răspuns lupul, ți-o aduc eu acum.

— Da' unde e?

— E dusă între oi, dumneata du-te lângă pârleazul lor și stai cu frâul, că o gonesc eu într-acolo. Ea are doi mânji cu câte trei aripi; când o fi să vie, ea vine schimbată în oaie cu doi miei; cum ăi vedea-o, să-i pui frâul înainte și să zici:

„Stai, iapa babii".

Pe urmă să-i pui căpăstru-n cap și s-o duci acasă.

Tocmai așa s-a întâmplat.

Lupul a dat raita prin oi, a gonit-o, și vânătorul a făcut cum l- a învățat el și s-a aruncat călare pe ea și a dus-o acasă la babă.

Ce bătăi n-a mâncat săraca de la babă, că cum s-a lăsat s-o prindă.

— Da' ce eram să fac, stăpână, a fost răspunzând iapa, că m-am făcut oaie și m-a gonit un afurisit de lup spre pârleaz, și ăla sta de se aținea acolea. Ce era să fac, să mă las să mă mănânce lupul? Lasă că mai sunt două nopți, doar n-o fi blestemat să mă mai găsească el de două ori!

A doua seară, pleacă iar vânătorul cu ea, se ținu el să n-adoarmă... de unde? că a adormit și s-a pomenit iar despre ziuă călare pe buștean și cu frâul în mână.

De data asta s-a gândit la cioară.

Și cioara, cum s-a gândit la ea, cum a fost lângă el.

— Ce ai pățit, stăpâne?

— Uite așa și așa.

— N-ai nici o grije, că acum ți-o dau în mână.

— Da' unde s-a vârât, fir-ar și drege-i-ar?

— S-a vârât într-un cârd de ciori schimbată în cioară, și ea și mânjii de i-a fătat as-noapte, și se joacă prin pomul ăla de colo cu puii. Dumneata du-te încet-încet și așază-te sub crăci. Dacă te-i așeza, scutură mereu frâul, că vine ea domol-domol de vale, că eu o s-o ciocănesc în cap întruna.

A făcut el așa, cioara a făcut cum i-a zis că o să facă, și s-a întors iar vânătorul acasă la babă călare pe iapă și după ea cu doi mânji cu câte șase aripi fiecare.

Baba s-a cătrănit de tot când l-a văzut.

Biata iapă, ce a pățit ea atunci o fi fost să spuie și morților. N-a lăsat-o baba din bătaie până nu a făgăduit că se ascunde în noaptea viitoare de nici dracu nu mai dă de ea.

Când fu a treia oară, s-a ascuns iapa tocmai în fundul mărilor, de a fătat mânjii ăi cu douăsprezece aripi, dar și aci a dat de ea mreana cu solzii de aur, împărăteasa peștilor, de-i făcuse bine vânătorul și pe care o chemase într-ajutor când se pomenise iar călare pe buștean și cu frâul în mână.

Ce era să mai facă baba când văzu că vine omul și de a treia oară iar călare pe ea?

I-a zis:

— Ei, băiete, m-ai slujit cinstit, ai să-ți dau un mânz.

— Să-mi dai, vezi bine.

Și l-a dus în grajd să-și aleagă.

Acuma lui îi spusese mătușa cu sarcina de lemne cum și ce fel să facă, de aia când a intrat în grajd s-a uitat la mânji și și-a ales tocmai unul jigărit și urât.

— Ce să faci cu ăla, omule, i-a fost zis baba, nu vezi că e răpciugos? Ia de colea unul d-ăștia frumoșii, de... ia te uită la ei, parcă mănâncă foc.

— O fi, a răspuns vânătorul, dar mie mi-e gustul să-mi dai pe

ăla. A fost învoiala pe care mi l-oi alege?... A fost. Eu p-ăla îl aleg.

— Ai dreptate, a zis și baba; ia-l p-ăla, dar să știi că hoț a fost care te-a-nvățat să-l alegi pe el.

Și i-a dat baba mânzul, și vânătorul a încălecat pe el, că crescuse într-o noapte cât altul în trei ani, și a plecat.

S-a dus drept la zmeul care îi luase nevasta.

Zmeul nu era acasă.

Nefiind acasă zmeul, el și-a luat nevasta pe cal și a fugit cu ea. Slugi avea el tot zmei, dar niște ăia neputincioși și prăpădiți. Ce să se măsoare ei cu calul vânătorului? că ăla numai prin văzduh umbla.

Dar cum veni zmeul acasă, slugile au început să strige:

— Stăpâne, să nu bei, să nu mănânci și să pleci, că ți-a fugit nevasta.

— Ba oi mânca ș-oi bea ș-oi și dormi, și nevasta tot mi-oi lua-o înapoi, a fost răspunzând zmeul cu semeție.

— Ba să nu faci așa, stăpâne, a zis o slugă mai bătrână, că ai cal cu șase aripi, și ăl de ți-a luat-o avea unul cu douăsprezece.

Auzind așa zmeul, n-a mai stat să mănânce și să bea și să doarmă, ci și-a înșelat în grabă calul și a pornit după ăl de-i răpise nevasta.

Când să-l ajungă calul zmeului pe al vânătorului, a nechezat o dată și i-a zis în limba lor:

— Stai, frate – că frați erau tot de la baba cu iapa –, stai să te ajung și să-și ia stăpânu-meu nevasta.

Vânătorul a întrebat pe calul lui:

— Ce-a zis, măi, calul zmeului?

— Uite și uite ce a zis, i-a răspuns el.

— Ba spune-i să stea el și să-i dau un grajd cum o vrea el și demâncare numai fân ghizdău.

Calul vânătorului a nechezat de i-a spus ce a zis stăpânul său.

Calul zmeului, dacă a auzit așa, a stat.

Atunci zmeul văzând că stă a crăpat de necaz.

După ce a crăpat, a lăsat vânătorul de i s-a odihnit calul și l-a ajuns calul zmeului, a pus pe nevastă călare pe el și au plecat spre împărăția lor.

Acolo dacă au ajuns, a pus vânătorul de a adus în fața lui pe nemernicii lui de frați și după ce i-a făcut de rușine ca pe niște ticăloși ce fuseseră, i-a dat afară, fără să le mai facă altceva, că el avea inimă bună, și după aia a stăpânit și împărățit sănătos și bine, și eu sfârșii, că s-a sfârșit.

Auzit de la Marița Georgescu, bucătăreasă, de fel din Ardeal.

XXXIX

FATA DIN SFEȘNIC

A fost odată ca niciodată, a fost ce-a fost și n-a mai fost, a fost un moșier bogat care era însurat și avea și soacră și o fată de era frumoasă de s-ar fi uimit de ea cine o vedea.

Nevasta lui, ce a făcut ce a dres, s-a bolnăvit rău odată și a ajuns de a fost să moară.

Fiind ea aproape să moară și-a chemat bărbatul lângă pat, unde zăcea, și i-a dat un inel al ei din deget și i-a zis:

— Bărbate, tu ești tânăr, neînsurat n-o să stai; când te-i însura să nu iei altă nevastă decât p-a de i-o veni în deget inelul meu.

Ei, acuma, vezi bine, bărbatul a mai parigorisit-o el cum a putut: că n-o să moară, că o să-i treacă, că una, că alta, dar ei, săraca, îi venise ceasul, că n-a mai zăbovit mult și și-a dat sufletul.

Dacă a murit ea, a plâns-o bărbatu-său mult, că era frumoasă, – cu ea semăna fata – și era și bună tare la inimă, dar dè!... ca omul, a plâns ce a plâns și a tăcut. Ba peste nici un an așa i-a abătut văduvului să se și însoare și a plecat din sat în sat, din oraș în oraș, să caute cărei fete or neveste văduve i-o veni în deget inelul de i-l dăduse nevastă-sa pe patul de moarte.

A umblat omul mult, mult de tot, ani cică ar fi umblat, auzi, și să găsească fată ori văduvă să-i vie inelul, deloc.

S-a întors și el acasă supărat.

Ajungând acasă, când a intrat pe ușe fii-sa lucra la gherghef; el a aruncat din ușe inelul colo cu putere, de necaz, zicând:

— Fir-ai afurisit, că rău te-a făcut cine te-a făcut!

Fata văzând inelul căzând jos s-a sculat de l-a luat și l-a pus în deget, și, să vezi minunea dracului, că a lui Dumnezeu n-o fi fost, că i s-a potrivit ei, parcă ar fi fost de acolo.

— Aoleo, tată, zise ea atunci, dă-mi mie inelul ăsta frumosul, că ia te uită cum mi se potrivește în deget de bine!

Moșierul când a văzut așa a rămas înmărmurit.

Ce să facă el acum?

Ce să facă? Să-și ia fata de nevastă, alt ce? Nu-i lăsase nevasta cu limbă de moarte că p-aia s-o ia căreia i s-o potrivi inelul în deget?... Mai potrivească... că parcă era d-acolo!

Și zise omul:

— Ptiu!... fir-ai al focului de inel, mă mai făcuși să dau raita prin a lume atâta vreme!

După aia zise fetei:

— Fata mea, să te gătești de nuntă, că am să te iau de nevastă, că uite și uite ce a zis mă-ta pe patul ei de moarte.

Și-i spuse fetei cum îi zisese mă-sa.

Fata s-a speriat.

Cum o să ia el tat-său pe ea de nevastă, ca neoamenii? Se poate?...

Și s-a dus la bunică-sa să-i spuie și să o întrebe ce să facă ea ca să scape de așa urgie.

— De, măiculiță, eu știu, a zis bătrâna după ce și-a făcut cruce și ea de așa lucru; eu știu ce să faci?... Zi-i și tu până una alta că nu-l iei până nu ți-o aduce o rochie care să n-o taie foarfeca, nici s-o prinză acul.

Moșierul a pus de-a turnat o rochie și i-a adus-o.

— Ce facem, bunico, a întrebat fata iar, văzând că-i aduce tată-său rochia.

— Ce să facem? Mai zi-i să-ți aducă altă rochie cu luna în spate, cu soarele în față și cu stele împrejur, tocmai ca luna și ca soarele și ca stelele de pe cer, și tot așa, să n-o taie foarfeca nici s-o prinză acul.

Moșierul bani a fost avut din prisos.

A pus de i-a făcut o rochie, a plătit unui aurar de-a făcut soare, lună și stele, numai și numai de aur, de s-a fost asemănat de tot cu ale de pe cer, și i-a adus rochia cum a cerut-o.

Fata a dat iar fuga la bunică-sa.

— Ce facem, bunico? că iaca și iaca...

— Acum, măiculiță, uite ce m-am gândit să mai facem, că alt chip nu e să scapi, dar e greu.

— Să fie cum o fi, decât așa fărădelege!

— Să mergem să poruncim la un tâmplar bun, un cunoscut al meu, un sfeșnic de lemn împodobit frumos, în care să poți tu intra și sta în lungul tău, și care să se închiză pe dinăuntru.

— Și ce să fac cu el?

— Să te-nchizi tu acolo, să-i dau eu drumul pe gârlă cu tine înăuntru, și ce-o vrea Dumnezeu cu tine, că mai bine să mori decât să faci ce cere spurcatu de tat-tău.

Biata fată a oftat, săraca, că de!... era tânără și ea, îi plăcea viața, n-ar fi vrut să moară, dar ce era să facă?

S-a hotărât cum a învățat-o bunică-sa.

Tâmplarul i-a adus sfeșnicul taman în ziua când hotărâse tat-său să facă nunta.

Nițel mai înainte de cununie fata se îmbrăcă cu rochia cu soarele și cu luna pe ea și intră în sfeșnic și se încuie în el.

Bunică-sa, cum se încuie ea, începu să țipe și să strige că ce s- a făcut fata, că a pierit fata din casă.

Aude moșierul, pune să caute, aleargă pretutindeni, că o fi ici, că o fi dincolo... fata sta în sfeșnic tremurându-i inima să nu dea peste ea.

N-a dat, că nici n-a bănuit ca să fie ea acolo, dar umblând repede prin odaie s-a lovit de el de era să cază.

Atunci el, supărat, a strigat:

— Dar asta ce mai e aici?

Bunica fetei, fiind acolo, a spus:

— Ia, un sfeșnic, îl cumpărase fata, nu-ș' ce să facă cu el.

— Să-l puneți pe foc, fir-ar afurisit să fie, a strigat el

Bătrâna atât a așteptat.

A chemat un argat și i-a zis:

— Ia să iei sfeșnicul ăsta și să vii după mine, măi.

L-a luat argatul și a plecat după ea.

Ea s-a dus spre gârlă.

Ajungând la gârlă, i-a poruncit argatului să-l arunce în ea.

Argatul l-a aruncat.

Sfeșnicul a pornit repede pe gârlă în jos.

Bătrâna s-a întors acasă plângând.

Se duse sfeșnicul plutind pe gârlă, până iacă niște pescari cari pescuiau.

Ei cum îl văzură îl prinseră.

Se uitară ei la el, îl suciră, îl învârtiră...

— Oare ce să fie asta? zise unul.

— Sfeșnic e, tu nu vezi? zise altul.

— Da' minunat sfeșnic! mai zise unul. Nu te uiți ce flori are pe el lemnul? Ăsta e sfeșnic de-mpărat.

— Că bine zici, măi, știi ce? - zise ăl de vorbise întâi - ai să-l ducem plocon împăratului, și ce bacșiș ne-o da să-l împărțim.

— Bine-ai vorbit, vere, să-l ducem.

Și au scos plasele, au ieșit la mal, s-au dus pe acasă de s-au înțolit și ei cu ce aveau mai curat și s-au dus la curtea împăratului cu sfeșnicul.

Împăratul era tânăr.

El, cum a văzut sfeșnicul i-a plăcut, le-a dat pescarilor ce le-a dat și a poruncit de l-a pus într-o odaie unde dormea el și mânca.

La el era obicei de-i puneau masa seara, îi pregăteau patul și el se ducea de mânca și se culca când îi venea lui.

Dar în seara zilei când pusese el sfeșnicul în odaie, ducându-se să mănânce nu găsește bucate neam pe masă, și patul era făcut ghem, de stricat ce era.

Ei drăcia dracului!

A început împăratul să strige la slugi și să le certe cum e mai rău, că ce fel de pat i-au făcut și ce fel de bucate i-au adus.

Strigând el, a auzit mă-sa care, iubindu-l pe el mult și nevroind să-l vază supărat, i-a zis să lase, că a doua zi chiar ea va vedea când îi va aduce demâncarea și când îi va face patul.

S-a liniştit împăratul.

A doua zi, la ceasul obişnuit, se duce chiar muma împăratului cu slugile, se uită cum îi fac patul şi cum îi aşează demâncarea.

Dar la vremea mesei mâncare iar deloc şi patul şi mai ghemuit ca în ajun.

„E o drăcie la mijloc, a cugetat împăratul, nu se poate."

Că chiar mama lui îi spusese că fusese faţă când au dus slugile mâncarea şi i-au făcut patul.

S-a hotărât el să pândească a treia zi, să vază cine să fie de-i mănâncă lui mâncarea şi-i face patul ghem.

Aşa a şi făcut.

A doua zi, s-a ascuns binişor sub pat şi a stat acolo până la vremea mesei. A văzut pe slugi cum au adus ce a trebuit pe masă, cum au deretecat prin odaie şi au făcut patul.

După aia ce să mai vază el niţel mai târziu?

A văzut desfăcându-se sfeşnicul în două şi ieşind din el minunea de fată, că era aşa de frumoasă că s-a fost ştergând împăratul la ochi, că gândea că ce e aia, vedenie or ce, şi părul ca firul de aur îi atingea de pământ, peste rochia ei cu luna în spate şi cu soarele în faţă şi cu stele primprejur.

Dar n-a rămas ameţit multă vreme şi s-a dezmeticit. Dacă s-a dezmeticit, s-a uitat după ea.

Ea întâi a mâncat bine şi a băut tot ce a găsit pe masă, şi după aia a venit la pat şi s-a întins pe el de a adormit niţel.

Împăratul a ieşit atunci binişor de sub pat şi s-a dus de a sărutat-o.

Ea a simţit.

Cum a simţit s-a deşteptat.

Deşteptându-se şi văzând pe împărat lângă ea a vrut să se răpeadă în sfeşnic, dar împăratul a bănuit că o să vrea ea să fugă şi a apucat-o de rochie. Ea a zmucit, dar n-a putut scăpa, că o apucase bine şi să se rupă nu se putea, că n-avea de unde, că rochia ei foarfeca n-o tăiase, acul n-o prinsese.

Dacă a văzut şi ea aşa a rămas, că ce era să mai facă?

Acum împăratul a întrebat-o că cum se întâmplase de ajunsese ea în sfeşnicul ăla pe gârlă.

Ea i-a istorisit toate câte i se întâmplase.

Iar el îndrăgostindu-se mult de ea, curând i-a spus că are să o ia de nevastă.

Ea s-a învoit, vezi bine, şi au făcut ei nuntă mare şi frumoasă, nuntă împărătească zi-i de!... şi după aia au rămas cununaţi, şi la anul a făcut împărăteasa şi un copil, un băiat de semăna cu ea de frumos.

A trecut vreme la mijloc.

Se făcuse băieţelul de trei anişori.

Tatăl împărătesei, moşierul, ajunsese rău, căzuse în sărăcie de tot şi se gândise să se bage slugă, ca să aibă şi el o pâine.

Cum s-a nemerit, a lipsit o slugă, la palatul împăratului şi el a auzit.

Auzind el, repede a alergat să se bage.

Şi s-a băgat după găini.

La găini a stat multă vreme, a stat vro nouă ani.

După aşti nouă ani s-a întâmplat de s-a bolnăvit o altă slugă, care slujea pe împărat şi pe împărătească, şi de aia şedea cu odaia lângă a lor.

Pe cine să pună în locul lui? Ai să puie pe găinar, că se purtase bine şi-şi văzuse de treabă cum trebuie.

L-au pus.

El acum s-a bucurat tare de tot, că de cum intrase la palatul împăratului şi dăduse cu ochii de împărătească o cunoscuse că era fii-sa, şi-şi pusese în gând să-i facă ce i-o face, de necaz pe ea că plecase în ziua nunţii.

Şi răbdase, vezi dumneata, nouă ani, că nu se putea apropia de ea, dar de gândul dracului nu se lăsase.

Intrând în locul slugii ălii bolnave, n-a stat la gânduri, şi peste două-trei zile a izbutit de a rămas singur ziua, a uns uşile bine să nu scârţâie, şi noaptea a deschis-o pe a de la odaia unde dormea împărăteasa cu copilul, a tăiat gâtul copilului cu o custură, a şters custura de sânge pe cămaşa de noapte a împărătesei, a vârât custura sub căpătâiul ei, şi după aia s-a dus de s-a culcat.

Ce să vezi dimineaţa? chilomane şi ţipete prin tot palatul, că nu se ştia cine omorâse pe copilul împăratului.

Au început a face cercetări.

Pe cine să cază păcatul întâi?... pe sluga a nouă.

L-au adus în faţa împăratului.

Aci dacă l-au adus şi a văzut el că-l osândeşte la moarte, el a zis:

— Mă osândiţi, dar nu faceţi bine, că eu sunt nevinovat, căutaţi mai bine dovezi, de vedeţi cine a făcut aşa nelegiuiri, or lăsaţi-mă pe mine să caut, ca să-mi apăr viaţa.

Împăratul s-a învoit.

El s-a dus drept la patul împărătesei şi a scos custura plină de sânge de sub pernă, şi s-a văzut şi pete de sânge pe cămaşa ei de noapte, şi aşa a scăpat el şi a căzut vina toată pe biata împărătească.

Ea, săraca, a început a plânge şi a se văita că nu era vinovată, şi că nu-i ajungea ei că rămăsese fără copil, acum să o mai şi învinovăţească că l-a omorât?... Degeaba au fost toate.

Au osândit-o împăratul și sfetnicii lui cum că să-i taie țâțele și mâinile din coate și să i le pună pe toate într-o dăsagă, să i-o atârne de gât și să o lase într-o pădure mare în prada fiarelor, să o mănânce.

Cum au osândit-o, așa au făcut.

După ce i-au tăiat mâinile și țâțele i le-au pus într-o dăsagă, i-au atârnat-o de gât și au dat-o pe mâna unei slugi, de a dus-o și a lăsat-o într-un codru des de pădure.

Biata femeie plângea acolo de era lucru mare, și-și aștepta mereu sfârșitul de durere or de foame, or vro fiară să vie să o sfâșie.

Dar Dumnezeu nu dormea.

El a știut, vezi bine, ce și cum s-a întâmplat cu ea.

A pornit din cer pe pământ.

Dacă a ajuns pe pământ, s-a făcut a trece din întâmplare, schimbat în moș bătrân, prin codru, unde era împărăteasa, și a întrebat-o că ce a pățit de era așa.

Ea i-a spus tot, dar spunându-i nu a blestemat ca alții pe Dumnezeu, dimpotrivă, ba „că dacă a vrut Dumnezeu așa, eu ce să fac", ba „că știe Dumnezeu ce face cu fiecare"... de i-a plăcut lui Dumnezeu și a luat din dăsagă mâinile și a scuipat la locul de unde erau tăiate și i le-a lipit la loc, de au fost ca și când de când lumea tot acolo au fost, a făcut tot așa și cu țâțele, ba și pe copil l-a scuipat la gât, și i-a luat capul, că tot în dăsagă era și capul copilului, și l-a lipit și a suflat peste el de a înviat, și a poruncit și de a ieșit ca din pământ un palat minunat de tot, într-o rariște frumoasă, în locul codrului ălui des de pădure.

Trecu cât trecu și iacă iese împăratul la vânat și se duce taman în pădurea unde era palatul făcut de Dumnezeu ălii nevinovate femei.

Vânează el în dreapta, vânează în stânga, până i se făcu foame.

Făcându-i-se foame, iacă dă cu ochii de minunea de palat în răriște în mijlocul pădurii.

— Dar ce e aia, mă? întreabă pe o slugă cu care era.

— Nu știu, măria-ta, ce să fie, că eu nu știam să fie palat în pădurea asta.

— Mare minune! Știi ce?... Tot mi-e mie foame, ia două-trei vânaturi și te du acolo și spune că împăratului ținutului ăstuia i s-a făcut foame și roagă pe stăpân să lase să frigă două-trei păsări la bucătăria lui.

Sluga s-a dus.

Dacă s-a dus a bătut la poartă.

Poarta a întrebat:

— Cine ești?

— Om bun, a răspuns sluga.

— Ce vrei?

— Uite și uite.

A spus omul care va să zică ce-l învățase împăratul stăpânu-său.

Poarta atunci a chemat pe împărăteasă.

Iar împărăreasa a zis că ce să se mai ostenească să frigă vânatul, ci să-i spuie că stăpâna palatului îl poftește acolo, că mâncare de la Dumnezeu era destulă.

A venit împăratul cum a auzit că l-a poftit.

Dacă a venit el, pe stăpâna n-a cunoscut-o că era nevasta lui, că, vezi bine, cum era să se mai gândească el că femeia aia cu mâna, cu toate întregi, era a de pusese el s-o ciopârțească înaintea ochilor lui?

Acum masa în palat se punea singură, bucatele veneau singure, tacâmurile ale murdare plecau, altele curate veneau iar singure, că aveau putere dată de Dumnezeu, de rămăsese împăratul cu gura căscată de mirare.

În sfârșit, s-a apucat să mănânce, și după ce a mâncat bine a rămas să mai stea de vorbă cu stăpâna palatului.

Vorbind i-a zis ea că să mai poftească în săptămâna aia la masă acolo cu toți ai lui de acasă, cu nevasta, dacă are, cu părinții, dacă-i trăiesc, dar să aducă cu ei și vro slugă așa mai bătrână, mai credincioasă, ca să facă ce va mai trebui, că ea slugă nu ținea.

Împăratul a făgăduit că vine cu mă-sa, că alte rude n-are, fiind văduv.

Și, drept, peste vro trei zile așa, veni împăratul cu mă-sa, și slugă luase pe ăl de păzea la odaia lui, pe tatăl femeii de-i tăiase el mâinile, de!...

S-au pus la masă să mănânce, și cât mâncară ei stăpâna palatului ieși puțin afară o dată.

Cât ieșise afară vorbise că o lingură dintr-ale minunate de umblau singure să se ducă să se ascunză în cizma împăratului.

După aia intrase iar în odaia unde mâncau oaspeții și începuse vorbă cu ei.

Când să se scoale împăratul și ăilalți să plece, se ridică un tărăboi de să-ți ia auzul.

Pasămite ce era?

Lingurile toate se ciocăneau și strigau că streinul ăl tânăr de venise le furase un tovarăș.

— Eu? să mă ferească Dumnezeu, că n-am furat de când sunt nimic, cum să mă apuc eu acum să fur linguri?

— Să-l caute să vază n-a furat! au fost strigat lingurile într-un glas.

— Să mă caute, a zis împăratul.

Atunci a intrat pe uşe băieţelul stăpânii palatului, şi mă-sa l-a pus pe el să caute pe împărat.

Împăratul nu l-a cunoscut nici pe copil, că una, îl mai crescuse Dumnezeu, şi pe urmă, de unde să se mai gândească el că o să fie copilul de-l văzuse el mort ca toţi morţii, cu gâtul şi cu capul dezlipit de trupşor?

A căutat băiatul şi i-a găsit lingura în cizmă.

S-a jurat împăratul că nu ştia nimic, că nu furase el lingura, că el nu ştia cum şi ce fel se întâmplase...

Atunci copilul i-a zis:

— Aşa nu m-a omorât pe mine mama şi dumneata ai crezut pe un ticălos şi ai pus de a schingiuit-o, tată!

Aşa a cunoscut împăratul cine era femeia şi copilul ăla şi a căzut în genuchi de a dat slavă lui Dumnezeu că i-a ajutat cu puterea lui de i-a găsit teferi şi sănătoşi, şi i-a sărutat mâinile nevesti-si rugându-se de iertare şi şi-a sărutat copilul de sute şi mii de ori.

După aia a pus de a omorât pe sluga a bătrână, despre care i-a spus nevasta cum şi ce fel.

Şi eu mâncai o alună
Şi vă spusei o minciună.

Povestit de Marita Georgescu, bucătăreasă, de fel din Ardeal.

Acest basm e o variantă a basmului din primul meu volum: *Fata popii a cu stem*, cu atât mai interesantă cu cât povestitorii sunt unul din Vlaşca, altul din Ardeal şi amândoi oameni fără carte.

XL

VACA NEAGRĂ

A fost odată ca niciodată, că dacă n-ar fi nu s-ar povesti, a fost o femeie şi un bărbat şi ei aveau o fată. Fata s-a strâns la un an cu altele şi s-au prins pe un caier de lână, care nu l-o isprăvi să găsească pe mă-sa acasă vacă neagră.

Fata femeii şi a omului n-a putut sfârşi lucrul, şi când s-a dus acasă mă-sa se făcuse vacă neagră în bordei.

A strigat fata:

— Mamă, deschide.

Din bordei a auzit:

— Bee!

Și s-a pomenit că-i deschide ușa cu cornul o vacă neagră.

A plâns fata că din pricina ei se făcuse biata mă-sa vacă, că nu fusese ea harnică îndeajuns, dar nu avu ce să facă. Se făcuse vacă biata femeie și vacă rămase.

Trecând câtăva vreme la mijloc, omului i-a venit gust a se însura iar, că nu putea sta așa, și a luat de nevastă o femeie care avea o fată tot cam de seama fetei lui, dar puturoasă de nu o puteai scula de jos. O trimitea numai cu vaca la câmp și tot nu putea face nici atât, că nu vrea să se miște ca să fie de vreun folos, de a trebuit tot fata omului să se ducă și cu vaca să o pască, după ce făcea toate prin casă și prin curte și pretutindeni.

Dar omul văzând așa tot o înjura pe fata a vitregă toată ziua că era așa nevoiașă, și nevastă-sa văzând că-i înjură fata ei și o batjocorea cum era mai rău a prins pică pe fata lui a bună.

Când se ducea la câmp la lucru nu-i mai dădea decât turtă de făină și ciorbă de cărbune să mănânce, dar fata se îngrășa și se făcea tot mai frumoasă, de se mira ea cum se îngrășa și se făcea frumoasă cu așa mâncare.

Pasămite fata venea la mă-sa, la vacă, și-i spunea toate păsurile ei, și dacă muncea și nu-i dădea muma vitregă de mâncare or de băutură, mă-sa îi zicea să ia cornul ei ăl drept, să sufle în el și așa găsea într-însul câte bunătăți toate.

A trecut multă vreme așa la mijloc fără să bage de seamă cum și ce fel; într-o zi, iacă nu știu cum veni fata a lenește în staul unde era vaca și a prins-o pe fată când mânca și bea din corn.

L-a pus ea repede la loc, nu e vorbă, dar ea o văzuse.

Dacă a văzut-o s-a dus fuga la mă-sa să-i spuie ce văzuse.

Mă-sa auzind așa s-a dus repede la staul și a încercat să scoată și ea cornul de la vacă, ca să mănânce și să bea lucruri bune.

N-a putut.

Atunci a rugat-o pe vacă să o lase să-l ia și ea, dar vaca s-a făcut că nu pricepe și n-a lăsat-o.

De atunci nevasta a d-a doua a omului a început să se ție de capul lui bărbatu-său ca să taie vaca și s-o taie, că n-aduce nici un câștig și cheltuiește o grămadă cu ea, și s-o taie și s-o taie, că ea pâine și sare dintr-un blid cu el nu mai mănâncă, dacă n-o tăia-o.

Omul a răspuns că:

— Cum s-o tai eu, că e vaca mea din tinerețe?

Vezi bine, omul știa că era nevasta lui dar n-a putut-o îndupleca deloc, și la urma urmei a hotărât s-o taie și a și tăiat-o.

După ce a tăiat-o și i-a mâncat carnea femeia cu fata ei, că el și fata lui n-au mâncat deloc-deloc, i-a îngropat oasele în grădină.

Acum la împăratul țării ăștia în care sta omul ăsta se făceau hori în toate duminecile și venea tot omul din împărăție, cum era la ei acolo.

Într-o duminică, iacă femeia nu că să se ducă și ea cu fii-sa, că i se făcuse de măritat și doar de o găsi și ea pe cineva prin grămada aia de lume.

A luat-o, a sulemenit-o și a plecat cu ea, iar pe fata omului a lăsat-o plină de baligă și i-a lăsat două baniți de porumb în cenușe, să-l aleagă până s-or întoarce ele de la horă.

Fata de!... doritoare să petreacă și ea, că era tânără, s-a mâhnit că n-a luat-o și pe dânsa și s-a dus la locul unde erau oasele mă-sii îngropate și a început să plângă și să-i spuie mă-sii mâhnirea ei.

N-a isprăvit fata să spuie tot și a auzit glasul mă-sii din pământ că-i zicea:

— Ia, măiculiță, hainile de aramă de sunt lângă tine, îmbracă-te, du-te la horă, învârtește hora de trei ori cu fecioru-mpăratului și dă fuga îndărăt, când o veni mă-ta a vitregă să te găsească alegând porumbul din cenușe.

— Păi dacă n-o găsi porumbul ales nu mă bate, că cum o să-l aleg eu dacă mă duc acolo?

— Lasă că-ți port eu de grije. Trimit eu un stol de găini să-l aleagă și să lase numai câteva boabe, ca să ai tu ce alege, să te vază ele când s-or întoarce.

A luat fata hainele de aramă, s-a dus de s-a îmbrăcat cu ele și când s-a îmbrăcat s-a pomenit și cu aripi ca îngerii de a putut zbura și se duse ca pasărea de iute la locul unde era hora împărătească.

Acolo s-a prins lângă împărat, a învârtit hora de trei ori cu el și a zburat.

S-a întors acasă, s-a dezbrăcat de haine, le-a dus de le-a pus pe locul unde erau îngropate oasele mă-sii, s-a întors în bordei, a mai ales câteva boabe de porumb de le lăsase nealese stolul de găini de-l trimisese mă-sa, și când s-au întors de la horă mă-sa și soră-sa vitregă, ea taman isprăvea de ales.

— Iiii! soră-mea, zise soră-sa a vitregă, mai mult ca să o facă să- i pară rău că n-a fost și ea, căci n-ai fost și tu la horă unde-am fost noi, să fi văzut cum a venit un înger îmbrăcat numai în aramă și s-a prins lângă împărat, a învârtit hora de trei ori cu el și a zburat.

— Am văzut, a răspuns fata.

— Ai văzut tu?

— Da.

— De unde?

— Iacă de pe streașină, m-am urcat și am văzut.

Şi i-a spus cum fusese pe acolo.

Fata i-a spus mă-sii.

Iar mă-sa a pus de a tăiat strașina, ca să nu mai aibă de unde vedea.

Dumineca viitoare, muma și soră-sa a vitregă iar s-au înțolit să se ducă la horă.

De data asta i-a lăsat două baniți de orz, ca să-i fie și mai greu și să nu mai aibă vreme să se mai uite de undeva ca să vază și ea hora și ce se mai întâmplă pe acolo.

Ea, cum au plecat ele, iar s-a dus la locul unde erau îngropate oasele mă-sii și a început a plânge și a se văita la ea.

Glasul mă-sii iar s-a auzit.

Acum i-a dat haine de argint.

Cum s-a îmbrăcat de s-a făcut înger, cum a plecat de s-a dus și s-a prins lângă împărat, a învârtit hora de trei ori cu el și a zburat.

Când s-a întors acasă, orzul era ales tot de niște stoluri de porumbei, de nu mai erau decât câteva boabe când s-au întos mă-sa și soră-sa de la horă.

Alea cum veniră, fata fuga la ea:

— Iiii, soră-mea, căci n-ai fost și tu la horă unde am fost noi, să fi văzut cum a venit îngerul ăla îmbrăcat în argint și s-a prins lângă împărat, a învârtit hora de trei ori și a zburat.

— Am văzut, a răspuns iar fata.

— De unde ai văzut?

— Iaca de pe coșar.

Și i-a spus cum fusese pe acolo tot.

Fata iar s-a dus de a spus mă-sii.

Mă-sa a pus de a dărâmat coșarul, ca să nu mai vază altă dată, iar când veni dumineca se duseră iar la horă.

Fata acum a fost îmbrăcat-o mă-sa numai și numai în aur, de au rămas toți uimiți câți au văzut-o.

Dar împăratul, când a dat ea să zboare, a prins să o apuce de un picior; a zmucit ea și a scăpat, dar i-a căzut pantoful și împăratul l-a luat, un pantofior mic numai cât o șchioapă.

Când s-a întors muma a vitregă și soră-sa acasă, ea se făcea că mai alege niște mei, că acum îi lăsase două băniți de mei ca să-i fie și mai greu, dar mă-sa trimisese niște stoluri de vrăbii, de n-avusese ce alege de el până să se întoarcă fata.

I-a spus soră-sa ce s-a întâmplat la hora împăratului, și ea a răspuns că a văzut.

— De unde ai văzut?

— De pe coș.

A dărâmat muma vitregă și coșul, de necaz.

Dar dumineca viitoare nu mai fuse hora la împărat.

Ce se întâmplase?

Împăratul se amorezase într-atât de fata care se tot prinsese lângă el de învârtise hora câte de trei ori trei duminici, încât dăduse poruncă în toată împărăția ca să fie gata toate fetele când or trece oamenii împărățești pe care i-a trimes el să vază cine e aia de i s-o potrivi pantoful care i-a căzut ei din picior când a zburat, ca s-o ia el de nevastă.

El gândea să dea peste a care fusese la horă, de-i rămăsese lui la inimă. Ba ca să nu se întâmple să fie nepricepuți oamenii lui și să vază el cu ochii, mergea și el cu ei prin împărăție când încercau fetele pantoful.

Ajunse împăratul cu oamenii lui și în partea unde stăteau ăl om cu nevasta d-a doua și cu fetele surori vitrige.

Femeia, cum auzise că se apropie împăratul, pusese pe fii-sa de se înțolise cu ce avea mai bun, de se sulemenise, iar pe fata lui bărbatu-său, care avea taman piciorul mititel de tot, a umplut-o cu baligă și cu cenușe și a băgat-o sub pat poruncindu-i acolo să stea și să nu crâcnească cât o fi împăratul acolo, c-apoi vai de ea.

A ajuns împăratul acolo, a ieșit fata femeii cu câte alea pe ea, de era ca o pupăză, a încercat pantoful... de unde, că avea un picior de nici gând nu era să-i fi intrat în pantof. Se pregătea împăratul să plece, când colo iaca în prag cocoșul:

— Cucurigu gagu!... fata noastră a frumoasă e băgată sub pat, mărite împărate.

Împăratul, cum a auzit așa, cum a pus de a scos-o de sub pat și a cunoscut-o că era ea, că și pantoful parcă fusese de acolo și a pus să o spele curând, că vrea să o ia cu el îndată.

Femeia de colo:

— Lasă, măria-ta, că e murdară, nu e îmbrăcată, lasă că o aduc eu mâine la palat; plec cum s-o lumina de ziuă.

A amenințat împăratul ca să nu care cumva să n-o aducă și a plecat bucuros că o găsise.

Cum a plecat împăratul, ce a făcut femeia?... A luat pește d-ăla săratul de tot și până a doua zi nu i-a dat fetei lui bărbatu-său să mănânce altceva decât pește sărat.

A doua zi, a îmbrăcat-o și urcat-o într-o căruță și au plecat câte trele și cu fata femeii.

Femeia luase cu ea un urcior cu apă și o furculiță.

Pe drum a apucat-o setea pe fată de atâta sărătură de mâncase și când a răzbit-o tare a cerut mă-sii vitrigi să-i dea nițică apă.

Ea a zis:

— Îți dau, maică, dacă-ți scoți un ochi.

— Vai de mine, cum să-mi scot eu ochiul?

— Dacă vrei, dacă nu, rabdă.

Şi era drumul lung, şi era o arşiţă de soare d-alea cumplitele şi apă nicăieri.

N-a mai putut răbda biata fată.

— Dă să-mi scoţ un ochi, că n-am ce să fac, că mor de sete, a zis ea.

Şi i-a dat mă-sa vitregă furculiţa de luase de acasă şi şi-a scos biata fată un ochi cu ea, şi mă-sa vitregă tot nu i-a dat apă să se sature de tot.

Mai încolo niţel a apucat-o pe fată iar setea.

— Mamă, mai dă-mi niţică apă, că nu mai poci de sete.

— Dacă îţi scoţi şi ochiul ălălalt, maică, îţi dau până te-i sătura.

Fata întâi n-a vrut.

Pe urmă nemaiputând răbda s-a învoit.

Şi-a scos şi ochiul ălălalt.

Şi au ajuns aşa la palatul împărătesc cu fata oarbă. Ba a spus împăratului, muma a vitregă, că ea şi i-a scos dinadins, că nu vrea să-l ia pe el de bărbat, că ea iubea pe un flăcău din sat, de s-a scârbit împăratul de tot de ea, iar muma a vitregă văzând aşa a început să laude pe fii-sa că e aşa şi e pe dincolo, şi dacă nu e aşa frumoasă ca ailaltă, dar sunt surori... şi câte alea, de l-a zăpăcit pe împărat şi a luat-o de nevastă pe sora a vitregă a fetei, iar pe ea a dat-o pe poartă afară.

Biata oarbă, ce să facă?... a dibuit şi ea cum a putut şi s-a aşezat mai încolo la o margine de drum să se odihnească şi s-a pus pe plâns.

Când plângea ea, iacă un moş bătrân.

— De ce plângi, fetiţo? a întrebat-o.

— Cum să nu plâng? a răspuns ea, că uite şi uite ce mi s-a întâmplat.

Atunci moşul i-a zis:

— Las' că te ajut eu. Ştii să coşi frumos?

— Ştiu.

— Na astă igliţă şi ăst ac şi astă aţă şi pune de coase o cămaşe cu flori, aşa pe nevăzute cum ăi putea şi dă mai iute, că trec eu mâine pe aici să văz ce ai făcut.

Şi i-a pus moşul în mână o igliţă şi un ac de lemn, şi un fir de salcâm d-alea pe care se înşiră foile, şi i-a lăsat şi demâncare şi apă, şi a plecat.

Ea a cusut cum a putut cămaşa până a doua zi, că aţa nu se mai sfârşea şi parcă îi erau degetele vrăjite, aşa umblau de repede, şi când a venit moşul era cămaşa gata şi aminteri de frumoasă.

A luat-o moşul şi a plecat cu ea spre curtea împărătească.

Ajungând acolo a început a striga:

— Cămașe frumoasă pentru împărătese, cămașe frumoasă pentru împărătese!

Împărăteasa, sora vitregă a oarbei, a auzit.

A ieșit la geam.

— Ce cămașe ai, omule?

— O cămașă minunată, măria-ta.

— Ia fă-te-ncoa cu ea.

Când a văzut-o, i-a rămas inima la ea că, drept, era o cămașe cum nu s-a mai pomenit pe lume de frumoasă.

— Ce cei pe ea, moșule?

— Un ochi să-mi dai, măria-ta.

— Ce fel de ochi?

— Un ochi de care o fi, de cal, de câine...

Atunci ea și-aduse aminte că mă-sa băgase în buzunar ochii soră-si.

Dădu fuga la ea și-i ceru unul.

Mă-sa îi dădu și ea luă cămașa.

Moșul se duse fuga cu ochiul la fată unde era, i-l unse cu scuipat și i-l puse la loc.

După ce i-l puse la loc, de văzu fata iar, i-a zis să mai coasă o cămașe.

P-asta încailea a făcut-o de parcă o lucrase zânele nu altceva, că acum și vedea să lucreze și moșul îi dăduse el dar să coasă.

După ce a sfârșit-o, a luat-o și p-asta și s-a dus iar cu ea la palat de a vândut-o tot împărătesei pe ochiul ălălalt, pe care l-a dus de l-a așezat la locul lui unde fusese la fată. După aia a luat-o moșul de mână și s-a dus cu ea la împărat d-a dreptul și a pus-o să spuie ea tot cum și ce fel i se întâmplase, cum o pusese mă-sa a vitregă să-și scoată ochii și tot.

Atunci împăratul a pus de a legat pe nevastă-sa și pe mă-sa de coadele a doi cai neînvățați și cu câte un sac cu nuci. Când s-au rupt sacii, unde pica nuca, pica și bucățica din trupurile lor.

Iar el a luat de nevastă îndată pe fata a bună, și unchiașul, care era chiar Dumnezeu, că i se făcuse milă și lui de câte îndurase biata fată, a înviat și pe mă-sa scoțându-i oasele de unde îi erau îngropate, și suflând peste ele, și au trăit cu toții cu bine multă vreme de acolea încolo.

Auzit de la o fetiță numai de opt ani, anume Ana, care îl știe împreună cu o mulțime altele de la tatăl său Niță Ionescu, fierar la Gara de Nord și de fel bucureștean de la marginea orașului.

XLI

ȚAPUL BABII

A fost odată, când o fi fost, demult, doi bătrâni, un unchiaș și o babă.

Ăști bătrâni erau sărmani. N-aveau ei după sufletul lor decât o viteluțe.

Într-o zi, nemaiavând deloc parale, n-au avut ce face și a zis moșul:

— Du-te, babo, cu a vițea la bâlci ș-o vinde.

— Bine, moșule, să mă duc, a răspuns baba.

Și a plecat cu viteaua legată cu funia de coarne.

Ș-a dus ea la bâlci.

Aci cum a intrat, iacă trei inși, trei frați, cari cum au văzut-o bătrână, cum s-au vorbit să vază n-or putea-o înșela, că ăștia erau trei frați înșelători.

Se învoiră cum să facă și așa făcură.

Se despărțiră.

Veni la babă numai unul.

— Bună ziua, babo.

— Bună să fie, măiculiță.

— De vânzare ți-e țapu ăsta?

— De vânzare, dar nu e țap, e vițea.

— Asta vițea?

— Păi!

— Aș!

— Vițea, zău!... Ce, dumneata nu vezi?

— Da' e țap, babo, mai întreabă și pe altul, dacă nu crezi.

Baba a început să se închine și s-a depărtat.

Nu merse mult și iacă fratele al doilea.

— De vânzare ți-e țapu, babo?

— De vânzare, dar nu e țap, e vițea.

— Da de vițea!... Ce dracu, nici nu știi ce ții de funie?

Baba iar s-a închinat și a plecat înainte până i-a ieșit în cale și fratele al treilea, cu care i s-a întâmplat tot așa.

Biata babă, văzând că toți îi zic tot așa, că e țap viteaua ei, ce era să facă?... a crezut și ea că e așa și a zis ălui d-al treilea:

— Dacă zici dumneata că e țap, țap să fie.

— Păi țap e... Ce cei pe el?

O fi, o drege, i-a dat ce i-a dat, ce s-au învoit, și-a cumpărat și ea lucruri cât i-au ajuns paralele și s-a dus acasă.

Cum a văzut-o, moșul a întrebat-o:

— Vânduși viteaua?

— Ce viţea, moşule, că era ţap!

— Care, fă?

— Ia ăla de plecai să-l vânz.

Moşul se uită la ea lung aşa, nedumerit.

Baba i-a spus cum a mers lucrul şi atunci a priceput el cum mergea şiretenia.

„Aşa! gândi moşul, apoi dar las' că eu vi-s popa, fraţilor înşelători!"

Că moşul ştia pe ăi trei fraţi, că se ţineau numai de d-astea.

S-a dus în sat, a luat cu împrumut de la un ţăran o gloabă de cal numai pielea şi osul de slab, şi de la altul un galben de aur şi, când s-a mai făcut bâlci, a vârât, să iertaţi, galbenul sub coada calului şi a plecat călare la bâlci.

Cum a ajuns la bâlci, cum s-a pus într-un colţ lângă ăi trei fraţi înşelători şi sta la spatele calului, şi cum se băliga calul, cum se repezea colo cu un beţişor şi răscolea şi răscolea.

Ăi trei fraţi înşelători băgară de seamă ce făcea moşul şi se apropiară de el să-l întrebe:

— Dar ce faci, moşule, de răscoleşti aşa baliga calului?

— Răscolesc, oameni buni, că venisem să târguiesc la bâlci şi eu câte ceva şi alte parale n-am decât ce-mi dă ăst cal, şi azi nu-mi dete nimic până acum.

— Cum îţi dă calul bani?

— Uite aşa, că are dar calul meu; în toată ziua găsesc în baliga lui un galben, doi, uneori şi mai mulţi.

— Ce glumeşti?

— Ba nu glumesc deloc.

Ăi trei fraţi înşelători nu crezură, dar stătură lângă calul moşului, că tot n-aveau ce face.

Nu stătură mult şi se mai băligă calul o dată, de două ori; la a treia oară iacă găseşte moşul galbenul de faţă cu ei.

Ei au rămas cu gurile căscate.

— I-oi-te, mă! au şoptit ei, fu adevărat. Ai să cătăm să-l cumpărăm de la unchiaş.

Şi se dădură pe lângă el.

— Ia ascultă, moşule, cum vine de face calul dumitale galbeni?

— Are dar el aşa; da' încă nu-l hrănesc eu bine, că sunt om sărman, da' să-l hrănesc cum hrănesc caii boierii cu orz, cu ovăz, apoi face mulţi, ce numai câte unul? Acum nu vedeţi dumneavoastră că el, săracul, abia se ţine pe picioare de nemâncat?

— Nu-l vinzi, moşule?

— Nu, cum să-l vânz?

— Îţi dăm bani buni pe el.

Că ce s-au gândit ăi fraţi?

„Dacă i-om da noi hrană bună, lesne ne scoatem banii și ne și îmbogățim după aia."

Că în sus, că în jos, făcură târgul în sfârșit.

Luă moșul o căciulă de galbeni și se duse.

Cum ajunse acasă se duse de plăti calul, plăti galbenul și rămase cu ce-i mai rămase.

Frații înșelători s-au dus acasă, au curățit bine un grajd, au pus de au umplut o baniță cu ovăz, cu gând să facă calul galbeni mulți de la început, că erau lacomi, și a pus-o dinaintea calului.

Calul, săracu, flămând și lacom, că nu mâncase ovăz niciodată, s- a pus și a mâncat și a băut până a crăpat și a căzut dinaintea ușei.

A doua zi de dimineață, unul dintre frați se duce la grajd să vază pricopseala. Dă să deschidă, ușa nu se deschidea deloc.

A început să strige la frați:

— Măi, ia aduceți o pătură d-alea-ncoa, că mi se pare că ne-a pus Dumnezeu mâna-n cap.

El gândea că a umplut calul grajdul de galbeni.

Ăilalți doi frați ieșiră din casă cu o pătură, dar și începură a-l ocărî, ba era să-l și bată, că ce a căutat el la grajd fără ei, că se juraseră, unul fără ăilalți să nu se ducă, ca să nu se înșele unul pe altul.

În sfârșit, s-a isprăvit asta și s-au pus să deschidă grajdul.

Dacă l-au deschis, au dat de stârvul calului umflat.

Au rămas cu gurile căscate până la urechi.

Ce era de făcut acum?

Să caute pe unchiaș să-i ia banii îndărăt, că-i înșelase.

S-au pus ei să-l caute.

Până să-l caute, până să-l găsească, că l-au găsit la urma urmii - că-l cunoscuse un giambaș din bâlci, cum și de unde era - moșul s-a vorbit cu baba așa:

— Fă, babo, pregătește o burtă de vacă și umple-o cu sânge, și de-i vedea că vin ăi trei frați înșelători să dai fuga să te-ncingi peste pântece cu ea și pe urmă să vii în casă și să nu te temi de ce-oi face eu, că eu am să dau cu un cuțit în pântecele tău de am să sparg burta de vacă și să curgă sângele din ea. Iar după aia eu am să fac un vioroi de coceni și am să te mângâi așa cu el ș-am să zic:

Țâțo, țâțo, babo, scoală-te:
Țâțo, țâțo, babo, scoală-te.

Tu atunci să te scoli și să te freci la ochi și să zici: „bre, dar greu dormii!" Auzișî?

— Auzii, unchiaș, a răspuns baba.

Și-i mai spuse el și altele mai multe cum să facă.

Așa peste câteva zile iaca vede baba de departe trei inși pe linia satului.

Se uită bine la ei...

Ei erau: ăi trei frați înșelători.

Fuga baba să facă cum îi zisese moșul, după ce-i spuse moșului că vin.

Dar moșul în vremea aia făcuse și vioroiul de coceni și-l pusese pe vatră.

Intră frații înșelători în casă și cum intră nici „bună ziua" nici nimic, încep să strige la unchiaș că i-a înșelat și să meargă la judecată cu ei îndată.

Moșul le-a spus:

— I-ăți fi dat să mănânce ovăz mult dintr-o dată și a băut apă și s-a umflat de a crăpat, - că el bănuia ce făcuseră ei știindu-i lacomi - d-aia nu e vina mea, că nu trebuia să-i dați mult dintr-o dată, că nu era-nvățat...

Dar frații o țineau una că să meargă cu ei la judecată, că ei acum rămăseseră fără cal, și vreau barim să încerce, nu și-or mai putea scoate ceva din parale?

Baba sări cu gura, că ce e vinovat moșul, că așa, că pe dincolo.

Moșul îi zise să tacă.

— Ba nu tac deloc.

— Fă, taci.

— Ba nu tac...

Până se făcu moșul a se îndârji tare, și o dată scoase cuțitul și se repezi la ea de o înjunghie drept în pântece.

Cum o înjunghie, cum începu a curge sângele din burta de vacă, și baba căzu jos și se făcu că moare.

După aia moșul zise ălor trei frați de rămăseseră încremeniți:

— Aide, neică, aide acum la judecată.

Și se prefăcu că nu mai știa ce face de nelegiuirea pe care o săvârșise.

Frații se luară după el.

Pe drum, nu se depărtară mult, și le zise moșul:

— Știți ce, oameni buni, ai îndărăt nițel să-mi înviez baba, că mi-e milă de ea săraca, și după aia plecăm la judecată.

— Cum s-o înviezi după ce-ai omorât-o?

— Aoleo, păi ce nu știu eu?

Se luară oamenii după el, să vază și ei cum o s-o învieze.

Unchiașul, cum ajunse acasă, se duse de luă vioroiul de coceni de pe vatră și începu a mângâia pe babă cu el și a-i zice:

Țâțo, țâțo, babo, scoală-te.
Țâțo, țâțo, babo, scoală-te.

Şi baba începu a se mişca, se frecă la ochi şi se deşteptă de tot şi zise:

— Bre, dar greu dormii!

Ăia se uitară unii la alţii.

Pe urmă întrebară:

— Bine, pe toţi morţii îi înviezi cu vioroiul ăla?

— Pe toţi, numai mort să fie.

Atunci ei începură să-şi şoptească între ei că ar fi bine să-l cumpere ei vioroiul ăla.

— Asta, încailea, o văzurăm cu ochii, zicea unul care dorea mai mult să-l cumpere, că se gândea ce câştig erau să aibă ei dacă pot învia morţi.

Tura-vura, se învoiră să-i cumpere şi vioroiul unchiaşului cu două căciuli cu galbeni şi plecară cu el.

Ăi fraţi acum întâi şi întâi se duseră acasă să învieze calul.

Nu putură.

Încercară cu un român de la ei din sat... ăla mort ca morţii, ce să mai învieze?

Porniră îndărăt la moş cu o falcă în cer şi cu alta în pământ, cu gând să-l ducă legat la judecătorie.

Unchiaşul, până să se ducă ei acasă, până să încerce vioroiul, până să se întoarcă, a plecat de acasă şi a luat în rând toate cârciumile de la el din sat până la judecătorie, şi a vorbit cu toţi cârciumarii, şi le-a plătit dinainte tot pentru ce o să vedem noi acum că pusese de gând să facă.

Dacă au ajuns fraţii la el înfuriaţi de tot, el le-a zis:

— Să merg şi la judecată, de ce să nu merg, că eu v-am dat marfă bună, dar aţi stricat-o voi. Dar staţi întâi să-mi iau a chivără de când am fost oştean.

L-a lăsat, firește, să-şi ia chivăra şi după aia au plecat.

În cale iaca o cârciumă.

Unchiaşul zice:

— Ia ai să poposim aici niţel şi să mâncăm, că sunt obosit şi mi- e foame.

Şi i-a poftit şi pe ei de au mâncat.

Când la plată ce să vezi?... unchiaşul de colo se scoală şi cheamă pe cârciumar.

— Ia ascultă, bre!

— Auz.

— Desfundă un butoi cu vin şi dă la toţi oamenii să bea-n norocul meu, că mă duc oamenii ăştia la judecată.

— Dumneata plăteşti? a întrebat cârciumarul, care era învoit cu unchiaşul.

— Chivăra plăteşte! răspunse unchiaşul, şi dădu cârciumarului

chivăra, iar cârciumarul se duse cu ea într-altă odaie nițel și după aia se întoarse iar cu ea de i-o dădu îndărăt moșului și îi mulțumi de alișveriș, ca cum ar fi fost vrun boier, și după aia plecă moșul cu ăi trei frați înșelători după el.

Ăia șopăcăiau între ei că ce să fie chivăra aia de plătește singură.

Moșul mai intră într-o cârciumă, intră într-alta și făcu tot așa, până ăia nu mai putură răbda și-l întrebară:

— Da' ce e chivăra aia, moșule, de plătește pretutindeni pentru dumneata?

— Ei, feții mei, chivăra asta are istorie lungă, da' eu să v-o spui așa mai pe scurt.

— Spune-ne-o, zău, moșule.

— Chivăra asta e fermecată, ea plătește pentru cine o are orișiunde; mi-a dat-o mie împăratul când am fost la o bătaie cu el în tinerețele mele și l-am scăpat de la moarte din mâna vrăjmașului.

Atunci și-au pus ei în gând, ăi trei frați înșelători, să-i cumpere și chivăra.

Îi spuseră, după ce se învoiseră între ei.

— Ba aia-i vorbă, le răspunse unchiașul, să mă lăsați și fără ea. Calu-l omorârăți, că nu l-ați știut hrăni de lacomi ce sunteți, cu vioroiul cine știe cum ați umblat de l-ați stricat, și pe urmă veniți la mine să mă purtați pe la judecată om bătrân, care n-am fost la judecată de când mama m-a făcut. Nu vă mai vânz nimic. Duceți-mă la judecată, cum plecarăm, să mă orânduiască la ce-oi fi vinovat, dac-oi fi vinovat, cu ceva, și când oi scăpa din pușcărie barim să mai am și eu chivăra, că alelalte s-au dus.

— Că nu, moșule, că am greșit, că așa, că pe dincolo... se olicăiau ăi trei frați, că acum nu mai facem așa; numai să ne înveți bine cum și ce fel să facem...

— Bine v-am învățat și dățile alelalte, dar dacă nu știți prinde în minte ce vă zic, eu ce sunt vinovat.

— Lasă că acuma prindem, ai că-ți dăm trei căciuli cu galbeni pe chivără, dacă ne-o vinzi.

Moșul se scărpină în cap și rămase nițel pe gânduri.

— Știți ce? a zis el pe urmă.

— Ce? întrebară frații.

— V-o vânz, da' uite cum.

— Spune, moșule.

— Să-mi dați ale trei căciuli și să facem ș-un zapis, cum că ce s-o întâmpla, pe la ușa mea să nu vă mai văz. Vă-nvoiți?

— Ne-nvoim.

— Aduceți mâinile-ncoa' dar.

Și făcură zapisul, îl întăriră, luă moșul banii, ăi trei frați chivăra, și plecară care încotro le-a fost drumul și nici nu s-au mai văzut,

că măcar că-i înșelase moșul pe frații înșelători și cu chivăra dar ei n-au mai zis nimic, că era zapis la mijloc și le trimisese și moșul răspuns pe urmă că de ce-și bătuse joc de ei.

Iar eu sfârșii astă poveste care adevărată este, tocmai ca râmătura de oaie și ca cornul de porc pe care le-a văzut un orb, după care a alergat un olog, le-a luat un ciung și un despuiat în sân le-a băgat.

Povestit de Leana Gheorghe Sandu, locuitoare pe la marginea Bucureștilor.

GLUME ȘI POVEȘTI
Cu o scrisoare de la A. Vlahuță
1895

De prin lume adunate
Și iarăși la lume date.
Anton Pann

Domnului Lazăr Șăineanu,
Culegătorul închină în semn de stimă și simpatie.

Iubite d-le Stăncescu,

Îmi pare bine că frumoasele snoave ale poporului nostru au încăput pe o mână bună. D-ta n-ai stricat nimic din podoaba și arta lor, pentru că n-ai căutat să le dregi, și știi cât de mulți sunt „meșterii de oraș" cari au pus dresuri cu bidineauna pe figura curată, inteligentă și sănătoasă a literaturii noastre populare! D-ta ai înțeles că cel mai mare artist e poporul și ai căutat să-i prinzi snoavele și să le scrii sobru, natural, așa cum le-a gândit el, așa cum le spune el. Nici nu poate fi un merit literar mai mare, în direcția în care cu atâta hărnicie și pricepere s-a îndreptat talentul d-tale.

Primește-ți caietul și dă-l la tipar. A-ți spune că citirea lui mi-a făcut o deosebită plăcere, e a-ți spune puțin. Sincere felicitări și o prietenească strângere de mână.

A. Vlahuță

16 octombrie 1894

XLII

BABA NESĂȚIOASĂ

A fost odată ca niciodată, că de n-ar fi fost nici nu s-ar povesti, și ascultați că povestea de aci încolo s-o găti.

A fost odată doi bătrâni, un unchiaș și o babă, și ăști doi bătrâni erau săraci... știi, lipiți pământului, doar un biet bordei aveau și ei rămas de la părinți, unde să-și odihnească trupul noaptea, de umblet după demâncare or după niscai zdrențe de pomană, că umblau toată ziulica amândoi, unul într-o parte și unul într-alta.

Și ce se mai rugau, săracii, la Dumnezeu să se mai îndure și de ei să le dea ceva și lor, un ajutor, să nu moară de foame, că iacă de câtăva vreme abia își mai mișcau picioarele să umble după cerșit.

Într-o zi de duminecă, dând baba să mai mătură praful de prin bordei, că se făcuse de un lat de palmă, iacă sub o laviță de aveau în bordei, o iarbă micșoară și cu frunza bățoasă.

I-a părut babei bine că era verdeață veselă și a luat frumos tot praful dimprejur și a udat-o frumos.

I-a spus și moșului când a venit de unde s-o fi dus: el a zis că ce se bucură așa de o iarbă, parcă cine știe ce ar fi.

A trecut ziua și a venit seara.

Seara, dacă s-au culcat moșul și baba, iacă a visat baba cum că iarba aia e norocul lor și că ea o să crească repede, că o să crească într-o zi cât crește alta într-o lună și că curând o să se facă pom mare-mare de are să se înalțe până la cer, de vor putea să se urce pe el și să ajungă la Dumnezeu, să-i poată spune și ei ce aveau pe suflet.

S-a deșteptat baba cu inima plină de bucurie, și cum s-a deșteptat s-a dus iute la iarbă să o vază ce face.

Se mărise iarba, vere, bine de tot, se ridicase de două palme de la pământ și era gata să ajungă cu vârful de lavița sub care creștea.

După aia, s-a dus baba la unchiaș și i-a spus ce visase.

Moșul iar a râs de ea că se ia după vise.

— Dar de ce nu crezi, uncheșel, că să facă Dumnezeu o minune cu noi, că noi, slavă Domnului, n-am omorât pe nimeni, n-am furat de la nimeni, nici un rău n-am făcut nimului, ba am făcut bine cât am putut și noi, când am avut... I s-o fi făcut milă lui Dumnezeu de noi că am trăit cu cinste atâția mari de ani și știe Dumnezeu ce face... când și când, nu lasă pe omul cu frica de el.

Moșul n-a mai zis nimic. Știa el că așa era, că fuseseră buni și cu frica lui Dumnezeu amândoi, și baba și el, dar nu prea credea în minuni, că nu prea văzuse cu ochii, dar văzând credința a mare babii a tăcut, a lăsat-o să se bucure cu amăgirea.

A doua zi, iarba crescuse încă o dată pe atâta.

A treia zi, ajunse cu vârful la laviță.

— Unchiaș, să mutăm lavița de aici, să crească iarba, că nu mai are loc.

— Mut-o despre mine.

A mutat baba lavița în partea ailaltă.

A doua zi, iarba crescu iar, a treia zi crescu și mai mult, de peste vro patru zile iacă ajunse cu vârful la o poliță de era pironită sus mai sub tavan, de puneau pe ea fel de fel de lucruri.

Baba se duse la unchiaș.

— Unchiaș, uncheșel, ia să scoți dumneata polița aia de sus și s-o bați în partea ailaltă, că a ajuns iarba la ea.

S-a îndărătnicit moșul, că unde mai poate el să urce să o scoată și să o bată aiurea, că el e bătrân de-abia se poate mișca și dacă o cădea... Degeaba, că se ținu baba de el până mută polița.

Peste câteva zile iacă iarba ajunse tocmai sus în tavan.

Baba iar la moș:

— Unchiaș, uncheșel, ai să găurim casa sus, să poată iarba noastră ieși și crește, că nu mai are loc în bordei.

Acum s-a supărat moșul rău.

— Dar bine, mătușă, ai înnebunit acum la bătrânețe de tot... Cum să găuresc eu casa, să ne plouă or să ne ningă?... Atâta avem și noi și vrei să rămânem și fără ea cu nebuniile tale, să ajungem să murim ca câinii afară în drum?...

Că „unchiaș, te rog", că „uncheșel, te mai rog", că „uite că se întâmplă taman ca în vis și te pomenești că e adevărat să ne putem urca până la Dumnezeu, să ne rugăm de el să ne mai ușureze pustia de viață"... s-a înduplecat moșul și a spart sus de a ieșit iarba afară.

Dacă a ieșit afară, ce să vezi dumneata?... se înălța iute, iute, de se minuna și moșul, și se îngroșa de se făcuse ca-un copac d-ăia groși și îi creșteau crăci dese și puternice, de era ca și o scară de se putea urca pe el în sus și un copil mic.

N-a trecut mult și i s-a pierdut vârful pomului în nori tot înălțându-se mereu către cer.

Într-o noapte, iacă mai visează baba un vis: se făcea că venise un înger la ea și îi spunea că a ajuns copacul până la cer și o sfătuia să trimită pe unchiaș la Dumnezeu să ceară și dânșii ceva, că i se făcuse lui Dumnezeu milă de ei, că fuseseră oameni de ispravă și suferiseră atâta sărăcie, iar de cârtit nu cârtiseră nici unul împotriva lui.

S-a deșteptat baba și, cum s-a deșteptat, a sărit jos din pat și a dat de a deșteptat pe unchiaș și i-a spus visul.

Moșul tot nu credea, măcar că văzuse minunea cu copacul cu ochii.

A pornit a se sui pe crăcile copacului, mai mult așa ca să-i facă gustul babii. Dar văzu că se urca ușor, ca și cum ar fi fost tânăr de douăzeci-treizeci de ani, și atunci a crezut și el și a hotărât să se urce cât o fi.

Și-a luat ziua bună de la babă, s-au învoit ce să ceară de la Dumnezeu, și-a făcut cruce, ca românul, a ieșit din casă pe gaura din tavan, și s-a tot dus încet-încet până la cer, că până la cer mergea copacul.

Ajungând la cer a dat de Dumnezeu, căruia i s-a închinat și i-a căzut în genunchi mulțumindu-i că l-a învrednicit să-i poată vedea fața.

Dumnezeu i-a zis să se ridice de jos și l-a lăudat și pe el și pe mătușe că au fost oameni buni și îngăduitori și lumea bine de la ei a văzut, dar rău ferit-a sfântul, și l-a întrebat cu ce să-l dăruiască, ca să-i fie răsplată pentru faptele lor.

Moșul, după cum se învoise cu baba, a cerut la Dumnezeu să le dea nițică putere, că prea îmbătrâniseră de nu mai aveau deloc; să le dea câteva vitișoare să aibă cu ce se hrăni, bordeiul să li-l mai dreagă, că sufla vântul prin el ca la el acasă, și să le mai dea și lucruri de ale casei și ce mai trebuie ca să ducă viață tihnită și bună.

Dumnezeu a fost mulțumit cu cererea moșului, că nu cerea lucruri mari, și i-a făgăduit că toate le va avea după pofta inimei.

I-a sărutat unchiașul mâna și a plecat să se coboare pe pământ, iar la putere se simțea ca și un tânăr, măcar că părul și barba îi erau albe ca zăpada a curată a cerului.

S-a coborât.

Dacă s-a coborât și a ajuns acasă, ce să vezi dumneata?... baba îmbrăcată frumos cu fustă bună, cu încălțăminte bună, cu legătură de cap bună, bordeiul spoit frumos, cu geamurile șterse, intra pe ele soarele de înveselea tot și toate, de-ți era dragă lumea. Colea un tron cu fel de fel de lucruri; pe vatră oale, crăcane, tingiri și câte alea toate; în pat saltele, plăpămi și perne de puf, d-alea moile... în sfârșit, bogăție, că nu crez să fi fost altul să aibă mai multe lucruri prin casă în tot satul.

I-au venit moșului lacrimi în ochi și a căzut în genuchi și a zis babii de a îngenucheat și au mai mulțumit o dată lui Dumnezeu amândoi de atâtea bunătăți.

După aia a ieșit prin curte.

Aci alta: pătule pline de bucate, un grajd cu cai în el, șopron

cu car, cu plug, cu târlie pentru iarnă, staule pline de boi și de oi; iar de o parte în curte o bivoliță și o vacă, amândouă fătate de curând, le sugeau mălacul și vițelul, iar porcii hondrăneau de colo până colo.

Și copacul copac; nu pierise, tot acolo sta.

S-au bucurat ei, ăl unchiaș și a babă, multă vreme de bunătatea lui Dumnezeu, până într-o zi ce-i veni babii:

— Ia ascultă, unchiaș, ia mai dă pe la Dumnezeu nițel și îi mai cere să ne facă boieri și pe noi, că prea ne sucește și ne învârtește ciocoiu-ăla de e stăpân al moșiei; ce e la Dumnezeu să mai ne facă una?... Cere-i niscai case mari, mai mari ca ale ciocoiului și avuție mai mare ca a lui, să nu mai avem de-a face cu el...

Moșul de colo:

— Lasă, fă babo, ce să-l mai supărăm, că o fi având el și altele pe cap, las' că avem noi destul cât avem, că n-a avut atât neam de neamul nostru.

Baba că nu, că ea așa vrea, și el să se ducă.

Moșul trăise bine cu ea totdauna. S-a gândit: „Ce să mă cert cu ea tocmai acum?... Hai să mă duc".

Și s-a dus, a căzut iar în genuchi înaintea lui Dumnezeu, i-a mulțumit de câte le dăruise și i-a spus că s-a rugat baba așa și așa din pricina cutare și cutare.

Dumnezeu nu s-a împotrivit defel.

I-a făgăduit.

Moșul a plecat pe copac în jos și când a ajuns acasă a găsit în locul bordeiului un palat, nu altceva, armăsari la grajduri, argați în curte, ciobani cu turme mari, căieri cu herghelii de cai, de toate când e vorba, cum au boierii ăi mari, de rămaseră stăpânul moșiei ca un calic pe lângă ei.

Au trăit ei unchiașul și baba așa bine iar multă vreme. Se îndădulciseră cu traiul bun amândoi de nu se mai putea. Câte o dată stăteau de vorbă și se minunau singuri de ce noroc dăduse pe capul lor și adeseori se gândeau că păcat că o să moară când și când și n-or să se mai poată bucura de bogăție și de trai bun.

Într-o zi, baba:

— Știi ce, unchiaș?

— Ce, babo?

— Mie mi-a trăsnit una prin cap.

— Ce ți-a trăsnit?

— Multe făcu Dumnezeu pentru noi... N-o mai face una?

— Ce să mai facă, că doar n-ăi fi vrând să te facă împărătească?

— Ba aia-i vorbă!... Să am necazuri cu toată lumea, nu-mi e bine așa cocoană cum sunt?

— Apoi dar ce?

— Să-i cerem să se îndure să ne lase să trăim întruna, să nu mai murim.

Moșul a început a râde.

— Apoi tu vrei să ajungem eu Dumnezeu și tu Dumnezeoaică, cum văz eu?

— Dă ce?

— Dă ce, de? Apoi cum să nu mai murim, că numai Dumnezeu nu moare, omul moare; trăiește el unul mai puțin și unul mai mult, dar de murit tot mor toți la urma urmelor.

Baba să priceapă deloc.

Ea o ținea una, azi așa, mâine așa, că să se ducă moșul și pace, până s-a supărat moșul într-o zi și i-a spus că să-l lase în pace, că el nu e nebun, și să tacă din gură, c-apoi vede pe dracu.

— Așa? a zis baba, nu vrei? Apoi dar lasă că mă duc eu dacă e așa, că nu i-am cerut nimic, să vedem nu-mi dă?

Și nu s-a lăsat, vere, nebuna de babă, și s-a îmbrăcat cu ce rochie avea și ea mai bună și după aia a pornit pe copac în sus.

A trecut ce a trecut, după ce a plecat, și după ce o rugase moșul mult să se lase de așa plan, și numai a simțit moșul că i se taie inima odată așa, știi, ca atunci când e să ți se întâmple ceva rău și îți simți inima așa odată plină de jale, și n-a mai așteptat mult și numai se pomenește cu oameni mulți din sat că intră în curte și îi aduc mătușa moartă înecată.

Pasămite ce se întâmplase?... Se vede că Dumnezeu s-o fi supărat de ce cerea baba, că urcându-se ea pe copac în sus spre cer, când a ajuns la vântul turbat de urla și vâjâia de nu mai știa pe ce lume e, a luat-o vântul pe dedesubt, i-a umflat fusta de pe ea și a trântit-o din copac taman într-o apă mare de trecea pe la marginea satului.

Acolo o găsiseră oamenii din sat și cunoscând-o, firește, o aduseră acasă.

Moșul a văzut că asta era de la Dumnezeu, care nu îngăduie să năzuiască omul a-i schimba ce a făcut și a orânduit el, și-a adus aminte că nemulțumitului i se ia darul și nu a cârtit deloc. S-a închinat, s-a rugat de iertare pentru sufletul babii, și-a îngropat-o cu cinste jelind-o mult, ca pe una cu care trăise atâta viață de lungă tot bine și cu înțelegere, iar el a mai trăit cât i-o fi fost scris să trăiască și a murit ca tot omul, cum a lăsat Dumnezeu.

Iar eu încălecai pe o lingură scurtă, să lovesc peste nas pe ăl de n-ascultă.

Comunicat de d-ra A. O., care l-a auzit de la o femeie de la mahala din București.

XLIII

GĂINA NEAGRĂ

A fost odată ca niciodată, că de n-ar fi nu s-ar povesti; a fost un om muncitor. Ăst om era însurat. Câtva o duse el mai binișor, nu e vorbă, dar de la o vreme se apucă nevasta să-i facă la copii și îi făcu vro trei, și de!... unde sunt cinci guri nu sunt două; de unde sta, care va să zică, omul de capul lui, a trebuit să se gândească să se bage slugă, că altfel n-o scotea la căpătâi.

S-a băgat la un boier.

Dacă s-a băgat la ăl boier, iacă a venit nevasta pe la el să-l vază, ca nevasta; boierului i s-a aprins inima după ea cum a văzut-o, că era femeie frumoasă tare, și dacă i s-a aprins inima după ea, s-a ținut de capul omului să o bage și pe ea slujnică.

Omul întâi n-a vrut, că lui îi era de copii: cine să-i îngrijească, să-i spele, să-i curețe și câte mai au copiii de făcut. Dar boierul i-a spus că-i plătește leafă bună nevestii, ca să aibă să plătească și ei la vro femeie, să le îngrijească de copii, și să le mai rămâie un ban și în pungă, că banul e bun la casa românului; dacă e de prisos mai pui deoparte pentru o boală, pentru vro pacoste...

S-a mai gândit omul și s-a învoit. Dacă s-a învoit, au muncit amândoi un an și n-au cheltuit deloc, deloc din simbrie, de s-au strâns banii la boier, și au vrut să iasă la capul anului. Dar boierul, când i-a cerut omul banii, a zis că el n-are de dat acum, că a băgat banii toți în niște cumpărături, și să mai stea încă un an, că la capătul anului le dă cât o fi pe doi ani.

Ce să facă omul? A stat și a mai slujit un an.

Când să ceară simbria iar, boierul în loc să-i dea ce i se cuvenea l-a scos și dator, că zicea că din pricina lui ar fi ars niște paie, niște alea, și că trebuie să mai stea un an să se plătească de datorie.

Omul nefiind cârcotaș și fiindu-i frică de judecăți, a oftat și a tăcut și a mai slujit un an în credință, ca și anii ăilalți.

După ce s-a împlinit și anul ăsta, boierul a mai vrut el să mai facă vreun șiretlic, dar n-a avut ce, că omul i-a spus curat:

— Nu mai stau, boierule, să mă tai, să mă omori, că mă duc să iau securea și să plec după noroc să-l tai, fir-ar al dracului, că mult mi-a fost păcătos.

S-a dus omul acasă, a luat o jumătate de mămăligă, a băgat-o în traistă, a luat securea pe umăr și a plecat.

A mers el mult și a dat de o pustietate de pădure și a umblat prin ea până a dat de o vale, iar după ce s-a scoborât în ea de a trecut-o și a prins de a urcat dealul de dincolo, pe la jumătatea coastei așa, iacă un bordei.

Intră el în bordei și acolo găsi un moș bătrân cu o barbă albă lungă-lungă până dincolo de brâu. I-a dat bună ziua, moșul i-a răspuns și l-a întrebat ce caută pe acolo. Omul i-a istorisit tot cum era. Seara, făcu moșul o mămăligă, veniră caprele sălbatice, le mulse, și mâncară. După ce mâncară, moșul zise omului:

— Fătul meu, bine ai făcut de ai plecat după noroc, că el nu mai avea grije de tine. Mâine de dimineață să pleci și s-o iei la stânga prin pădure și să scobori trei văi și pe urmă să sui trei dealuri la dreapta, și după ce te-i sui acolo sus o să vezi o câmpie și în mijlocul câmpiei sunt niște palaturi de sticlă. Să intri înăuntru, că o să dai de trei inși: unul cu căciula pleoștită pe urechi, ăla e norocul ălor bogați de tot; altul cu zdrențe pe el, ăla e norocul oamenilor ălor de au ce le trebuie; iar ăl de al treilea cu haine bune, cu căciulă nouă nouliță și cu un mărgăritar mare prins pe ea, ăla e norocul săracilor. Tu să te așezi lângă el și să nu zici nimic. Ce o face el trei zile cu ăilalți, să faci și tu. Peste trei zile o să te întrebe ce poftești. Tu să-i spui că vrei găina lui a neagră, că ăla e norocul tău. Dacă n-o vrea să ți-o dea, na un bici, să-l bați cu el până ți-o da-o, și după aia să vii cu ea la mine. De ți-o da altceva: vite, bănet, avuție, să nu iei, că el ți le dă, el ți le ia, auzit-ai?...

Se duce omul și găsește taman cum i-a spus moșul. Și face tot ce vedea pe ăilalți făcând, vreme de trei zile. A treia zi, iaca Norocul lui vine la el supărat și-l întreabă:

— Ce ai mai venit, măi, p-acilea, că-ți purtam eu de grije, veneam eu după tine odată ș-odată.

— Ce să vii, mă noroace, că tu m-ai uitat de tot. Muncesc trei ani și-mi mănâncă stăpânul toți banii, de nu m-aleg cu nici o lăscaie, și câte și mai câte!... Așa viață s-o dau dracului.

— Ei hai, să-ți dau vreo trei pungi de galbeni, zise atunci Norocul.

— Ba mie să-mi dai găina ta a neagră, eu alta nu-ți cer.

I-a spus Norocul că a murit găina, că-i dă în locul ei case, vite, avuții mari; el, deloc, o ținea una cu găina a neagră.

Norocul iar:

— Auzi minune, sărac topit și să nu vrea averi și cere o găină: va să zică tu tot sărac vrei să rămâi! Ce pricopseală o să-ți aducă ție găina?

Omul văzând că se codea Norocul să-i dea ce ceruse, începu a-l arde cu biciul de i-l dăduse moșul, că-l ținea în mână, și arde-l și plesnește-l până s-a hotărât Norocul de i-a zis să-l lase din bătaie, că i-o dă. Și a scos-o de subt un butoi și i-a dat-o.

Omul a luat-o și s-a dus cu ea la moșu ăl bătrân, cum l-a fost învățat. Moșul l-a sfătuit să se ducă acasă, să ascunză găina, să nu

i-o fure cineva, să-i dea mâncare bună, iar ouăle de le-o face să le ducă la oraș, să le vânză, și să nu le vânză până nu s-o găsi careva să-i dea cinci sute de lei pe unul.

Omul plecă, se duse acasă cu găina, aci găsi pe nevastă-sa, căreia îi spuse ce fel i se întâmplase de când se despărțiseră, și a doua zi de dimineață găsi în cuibul găinei un ou și îl luă și se duse cu el la târg să-l vânză. Aci iacă îi ieși înainte taman boierul la care slujise el degeaba trei ani, și prinse a-l întreba cum dă oul.

Omul îi răspunse:

— Cât face.

— Iacă să-ți dau o sută de lei.

— Ba să-mi dai cât se cuvine.

— Două sute îți dau.

Și din vorbă în vorbă ajunse boierul de-i puse în mână cinci sute de lei.

A doua zi, iar veni omul cu oul de vânzare. Boierul îi dădu cinci sute de lei, până într-o zi nevasta omului, care tot îndrăgostită era de boier, îi spuse șiretenia cu găina neagră a bărbatu-său. Boierul, cum a auzit, a și vrut să vază găina, și când nu era omul acasă s-a dus de a văzut-o.

Pasămite pe creasta găinei era scris că cine îi va mânca pipota găsește în toate diminețele o pungă cu cinci sute de lei la cap; cine i-o mânca ficații ajunge împărat, iar cine i-o mânca inima ajunge năzdrăvan.

Neștiind carte nici femeia, ca și bărbatu-său, lesne i-a fost boierului să o înduplece cu vorbe frumoase să o taie, dându-i un dar și altă găină neagră la fel cu ea, ca să o pună în locul ei. Dacă a tăiat-o, a pus-o să fiarbă, că așa îi zisese boierul, să fiarbă ca să o mănânce amândoi, și după ce a fiert-o și a tras oala de pe foc și a tăiat găina de a pus-o într-un castron, iacă i-au venit copiii de la jocuri or de unde or fi fost, și ce s-a gândit, fiindu-le foame?... să mănânce din măruntaiele găinei, că nu se bagă de seamă; și a mâncat ăl mare pipota, ăl mijlociu ficatul și ăl mic inima.

Cum au mâncat, ăl mic s-a făcut și năzdrăvan și a spus fraților lui că mă-sa are să se înțeleagă cu boierul să-i omoare pe câte trei, că lui îi e năcaz pe ei că au mâncat măruntaiele găinei, iar pe muma lor are s-o ademenească cu vorba că o să o ia de nevastă de va face așa.

Și așa copiii au fugit toți trei încotro au văzut cu ochii. Se duseră ei până înnoptă; când înnoptă traseră la un han de mâncară și se culcară, iar dimineața băiatul ăl mijlociu, găsind punga de bani la cap, a plătit. Și au plecat înainte până au dat de o împărăție unde a fost strigând un pristav că e fata împăratului bolnavă și e una la părinți, și ăl de va putea-o însănătoși mare avuție va dobândi, și pe fata împăratului de nevastă va lua-o, de va fi flăcău.

Năzdrăvanul a învățat pe fratele lui ăl mai mare de s-a dus în pădure și a adunat câteva frunze de smochin și le-a frecat cu două pietre roșii până s-a făcut nițel praf; după aia a luat praful și s-a dus de a afumat pe fata împăratului. Dacă a afumat-o a scăpat fata și i-a dat-o împăratul de nevastă băiatului, și au făcut nuntă împărătească de a ținut nouă zile și nouă nopți, de s-au bucurat oamenii toți.

După ce s-a făcut nunta au rămas și frații împăratului la el acolo la palat, că, după făgăduiala lui socru-său, l-a și făcut împărat cum s-a însurat, și cu ei la un loc au făcut multe vitejii și multe izbânzi au avut asupra vrăjmașilor.

Și a trecut vreme multă la mijloc.

Într-o zi, iacă vine năzdrăvanul și spune împăratului că de când au fugit ei de acasă bietul tatăl lor se judecă întruna cu boierul și cu nevastă-sa, că ăștia doi l-au învinovățit că el a omorât pe copii, de au pierit așa de nu le-a mai putut da nimeni de urmă. Și au fost sfârșit toate judecățile, că boierul era șiret și avea bani, și acum ajunseseră de era să-i judece împăratul. Iar împărat era tocmai băiatul lui ăl mai mare, că vezi dumneata, una dintre țările de le coprinsese de la vrăjmaș era chiar țara unde se născuseră ei.

Năzdrăvanul l-a învățat pe frate-său, împăratul, cum să facă, și când au venit în fața lui de i s-a plâns fiecare de ce îi era păsul, împăratul a poruncit să aducă un slujitor o săgeată, și a zis întâi lui tat-său, că ăilalți doi făcuseră plângere întâi, să sărute crucea și să se jure pe ea că e nevinovat, iar după aia să arunce săgeata drept în sus.

Omul a făcut așa și săgeata a căzut drept pe lângă obrazul lui, dar nu l-a atins.

După aia a făcut tot așa și cu ăilalți doi, dar Dumnezeu nu i-a lăsat, că au jurat pe nedrept și au și canonit pe bietul om cum a fost mai rău, și când a venit săgeata de sus a venit d-a curmezișul, de i-a izbit pe amândoi în cap și au murit.

După aia a zis năzdrăvanul lui frate-său ăl mai mare că să se dezbrace de hainele împărătești și să-l cinstească pe tatăl lor cu ele, iar ei au rămas fiecare cu câte o împărăție din ale câștigate de la vrăjmași. Au mai mulțumit lui Dumnezeu, de ce le-a fost dat – că Dumnezeu fusese moșul care-i dăduse omului găina a neagră – și au trăit pe urmă bine și multă vreme, și or fi trăind și azi de o fi vrând Dumnezeu.

Comunicat de Ion Georgescu, de fel din comuna Boțești, județul Dâmbovița.

XLIV

MINEA VITEAZUL

A fost odată ca niciodată, a fost odată demult de tot,

când dădea salcia roadă
și se băteau urșii în coadă,

a fost un moș și o babă. Ăst moș și a babă copii n-au fost având deloc-deloc, și mare dor aveau, săracii, să nu fie singuri, să știe și ei un om cu milă pe lângă ei la bătrânețe; dar degeaba se rugaseră și făcuseră câte alea toate, că copil nu dobândiseră.

Într-o zi, văzându-se ei bătrâni de tot, mai cu un picior în groapă, ce s-au gândit?... hai să meargă în pădure și ce lighioană or găsi să o ia și să o facă copil al lor, ca să aibă și ei, câte zile mai erau să trăiască, pe cine mângâia și îngriji.

S-au dus și după ce s-au dus, au umblat cât au umblat și mai pe sub seară așa iacă dau de un pui de șearpe la rădăcina unui copac.

L-au luat cu ei, l-au dus acasă și l-au pus în apă într-o doniță, după ce i-au dat lapte să bea.

Peste trei zile a fost crescut puiul de șearpe de a plesnit donița. L-au pus într-un butoi; peste trei zile a plesnit butoiul, de l-au pus bătrânii într-o butie; și după ce au mai trecut încă trei zile a plesnit și butia și a început șearpele a vorbi de a zis:

— Mamă, mie mi s-a făcut de însurat.

— De, maică, ți s-o fi făcut, dar cine să te ia pe tine, că ești șearpe? a fost zis baba.

— Ei, găsesc eu, i-a răspuns șearpele; să faci bine să te duci la împăratul ținutului ăstuia și să-i ceri pe fata lui pentru mine.

Baba, cum să se ducă ea la împărat, că n-o îngăduie nimeni să stea de vorbă cu el și să-i spuie ce zice fii-său.

El a ținut-o una că trebuie să se ducă și trebuie.

S-a dus baba și a stat trei zile și trei nopți la poarta palatului, până a întrebat-o o slugă ce vrea.

Ea i-a spus.

Împăratul auzind așa a chemat-o de a vorbit cu ea și s-a învoit să-i dea fata, dacă i-o face șearpele un pod de aramă și cu pomi și cu flori pe el: una să înflorească, alta să îmbobocească și în capul podului să fie doi berbeci tot de aur, să se bată în capete, iar podul să lege palatul împărătesc cu casele moșului de luase șearpele de suflet.

S-a întors baba acasă și i-a spus șearpelui ce zisese împăratul.

Noaptea, s-a sculat șearpele devreme, a trosnit de trei ori din coadă - că vezi dumneata, el avea putere mare - și a făcut un pod și mai frumos de cum ceruse împăratul.

A doua zi, s-a dus iar baba la împărat să-i ceară fata, că fii-său făcuse ce-i ceruse împăratul.

Împăratul i-a zis că nu i-a cercat destul puterea și i-a poruncit, de vrea să-i dea fata, să-i facă noaptea de venea un pod de argint și cu pomi și cu flori pe el: una să înflorească, alta să îmbobocească, și în capul podului să fie doi țapi tot de argint să se bată în capete, iar podul să lege palatul împărătesc cu casele moșului de luase șearpele de suflet.

S-a întors baba acasă și i-a spus șearpelui ce a mai poruncit împăratul.

Noaptea, șearpele s-a sculat devreme, a trosnit de trei ori din coadă și a făcut și podul de argint și mai frumos de cum ceruse împăratul.

După aia, baba iar s-a dus să ceară pe fată.

Împăratul tot nu s-a mulțumit și i-a poruncit să facă pe d-asupra ălorlalte două poduri unul tot ca ele, dar să fie de aur, și în loc de berbeci și de țapi să fie tauri.

Și i-a făcut șearpele și podul de aur, de s-a mulțumit împăratul că i-a văzut puterea și i-a dat fata de nevastă și au făcut nuntă mare și minunată, că pe drum capul șearpelui era în trăsură iar coada venea pe jos de mare ce era, iar în biserică se făcuse colac locului, de n-a mai avut loc lumea să mai intre la slujbă.

Pasămite ăst șearpe fusese fermecat; el fusese fecior de oameni și îl fermecase o îndrăcită de babă. El noaptea se făcea om la loc și era frumos și mândru de nu mai putea de bucurie fata împăratului, că ea gândise că tot cu șearpele o să trăiască cât o trăi. Și văzându-l ea om ca toți oamenii și ziua iar îmbrăcându-se cu pustia lui de piele de șearpe, s-a sfătuit cu mă-sa să ia în poală pielea lui de șearpe, și pe când o dormi să i-o arunce în foc, să rămâie om mereu.

Și așa a făcut, dar bărbatu-său îi zisese să nu se atingă vreodată de pielea lui, că o fi rău de ea; și când s-a aprins pielea a prins de a pocnit tare de s-a deșteptat omul din somn.

S-a repezit el să o scoată din jăratic, dar degeaba, că luase foc peste tot; n-a mai putut scăpa din ea decât trei solzi de căzuseră jos când luase nevasta pielea în poală să o arunce în cuptor.

Solzii se făcuseră, într-un colț al odăii, unul o furcă de aur de torcea singură, altul o rotilă de aur, și altul o cloșcă tot de aur, și cu pui iar de aur pe lângă ea.

Atunci omul i-a zis nevestei:

— Rău ai făcut, nevastă, că nu m-ai ascultat, că acum m-ai pierdut de tot, că eu trebuie să mă duc în lume și să te las.

Şi fiind ea însărcinată a blestemat-o să nu nască până n-o întinde el mâna peste ea.

Apoi a pierit ca năluca.

Femeia s-a olicăit, după aia, a plâns, a gemut, dar de făcut să facă ceva n-a făcut, că ăla pierise şi pierit a fost; iar când s-a îngreunat sarcina în ea de tot, de nu mai putea, şi-a luat şi ea furca de aur, rotila şi cloşca şi a plecat să-l caute, ca să întindă mâna peste ea şi să nască, că nu mai putea, săraca.

Şi s-a dus până a dat de casele Sfintei Dumineci, unde era bărbatul său băgat argat, dar până să-l găsească au trecut cică ani la mijloc.

Dacă l-a găsit, i-a spus sfintei cum şi ce fel stăteau lucrurile şi a rugat-o să-i dea voie să se culce în patul lui, după ce o adormi el, că doar de o întinde mâna peste ea noaptea când s-o mai învârti în somn, ca să scape de sarcină. Iar drept mulţumire i-a făgăduit sfintei furca de aur.

Dar n-a avut noroc, că noaptea întâia n-a întins bărbatu-său mâna peste ea, de a trebuit să-i dea sfintei plocon şi rotila, ca să o mai lase încă o noapte, şi neavând noroc nici acum i-a dat şi cloşca, ca să o lase şi a treia noapte, şi tocmai a treia noapte a întins mâna peste ea de a născut un băiat de nouă ani, că nouă ani umblase după el până îl dibuise unde era.

Şi ăst băiat a venit pe lume vorbind, ca copilul de nouă ani, vezi bine, şi a fost având un paloş cu care se ducea la vânat, de-i zicea numai: „paloş, păloşelul meu, învârteşte-te într-un picior şi îmi adu cutare lucru", şi paloşul îi aducea ce ar fi fost, fiară, pasăre, orce lucru.

Într-o zi, ducându-se la gârlă, iacă pe gârlă două raţe; el dă cu paloşul după ele, dar i se nomoleşte paloşul în potmolul de pe fundul gârlei, şi să-l scoată defel, că parcă prinsese rădăcină acolo. S-a pus şi el pe plâns şi pe rugăciuni, şi cum s-o fi rugat el, nu ştiu, dar numai s-a pomenit cu doi bivoli că ies din apă, şi erau legaţi unul de altul cu funie de mătase, şi cu paloşul legat de funie, şi au venit drept la el, de a pus mâna pe ei şi i-a dus acasă.

Pe drum, i-au zis bivolii că norocul lui nu e acolo, ci e peste mări şi ţări, de a hotărât băiatul să plece, şi a şi plecat, lăsând vorbă acasă că de el să nu se îngrijească nimeni, până nu s-ar întoarce bivolii acasă cu o batistă între coarne, plină cu trei picături de sânge, că numai atunci va fi în primejdie de moarte, or mort de-a binele.

S-a dus el ce s-a dus, şi a dat de un sat. La ăst sat a tras la nişte bătrâni, prinzându-se ei să-i dea demâncare şi un locşor de dormit, iar el să facă treaba de argat.

În ăl sat, s-a fost întâmplat de era numai un puţ de unde putea lua lumea apă, şi la puţul ăla se ivise un balaur care nu lăsa pe

nimeni să ia apă, până nu i-o da în fiecare zi satul câte o fată să mănânce.

Flăcăul nostru a auzit așa și s-a dus să ia apă și el, și când s-a dus a dat de una din fetele împăratului ținutului ăluia, că avea două fete, pe una o mărita iar pe ailaltă o adusese plocon balarului, ca să-i lase să ia apă pentru nuntă.

Și sta biata fată și aștepta să o mănânce balaurul.

El, văzând-o acolo, cătrănită de frică, i-a zis:

— Fată mare, lasă-mă să mă culc cu capul în poala ta, și tu caută-mi în cap, că poate te-oi sluji și eu cu ceva.

Fata a vrut săraca, decât să stea singură acolea, și tot cătându-i în cap flăcăul a adormit. Pe când dormea el, iacă a ieșit balaurul din puț, să o mănânce pe fată, și fata așa a rămas așa de încremenită, când l-a văzut, încât n-a mai putut zice nimic, numai i-a scăpat din ochi o lacrimă fierbinte, care a căzut pe obrazul flăcăului, cum sta el de dormea în poala ei, și simțind el căldura lacrimei s-a deșteptat, de s-a pus repede înaintea fetei s-o apere.

Balaurul s-a repezit să o apuce, dar flăcăul luase paloșul cu el, și unul după altul, cu puterea paloșului, i-a tăiat opt capete balaurului, iar la al noulea când a fost, a cerut fetei un ac de cap de și-a ascuțit paloșul cu el, și a tăiat și capul al noulea și le-a făcut morman iar sângele cursese de putea înota un gonitor în el.

Fata, când s-a văzut scăpată de pacoste, a căzut în genuchi plângând înaintea flăcăului și i-a mulțumit cum a putut mai bine, și după aia l-a luat de mână și l-a dus la palatul lui tată-său, ca să-i răsplătească după faptă.

Împăratul așa a fost de tare cuprins de bucurie, când și-a văzut fata, încât chiar atunci a logodit-o cu flăcăul și s-a și dat jos dupe scaunul împărăției, de l-a urcat pe el împărat.

După ce s-a însurat Minea Viteazul, că așa îi ziceau toți acum, cu fata împăratului, au trăit ei bine o vreme până s-au văzut nevastă-sa cu Roșu-Împărat, de le era vecin, iar de atunci încolo s-a isprăvit, că s-au pus de s-au îndrăgostit, pustii, amândoi, și și-au pus în gând să-i fure întâi paloșul lui Minea și pe urmă să se scape de el, că cu paloșul lângă el cine era să se poată apropia?

Și, ce e drept, i-a și furat paloșul nevasta într-o noapte, pe când dormea, și l-a dat lui Roșu-Împărat, care aștepta la fereastră afară; iar după ce i l-a dat, ăla a intrat înăuntru și l-a omorât pe Minea de tot.

Bivolii, cum au simțit că a murit Minea, au plecat cu batista picată de sânge la tatăl său, care a pornit plângând cu ei înapoi – că așa l-au învățat bivolii să facă – și a ajuns la locul unde îi era băiatul ciopârțit, i-a pus bucățică lângă bucățică, tot după învățul bivolilor, și după aia au suflat bivolii asupra lui, unul dintr-o parte și altul dintr-alta, de a înviat Minea cum fusese mai înainte.

Când s-a văzut el iar viu, a zis lui tată-său să o ia înainte spre casă, că îl soseşte şi el de pe urmă, şi s-a dus cu gând să se răfuiască cu nevastă-sa şi cu Roşu-Împărat.

Până una alta s-a băgat slugă la un popă care săpa la o vie.

După ce a slujit la popă trei zile, s-a dus la un mal şi s-a dat de trei ori peste cap, şi s-a făcut un armăsar alb cum nu s-a mai pomenit de frumos, şi cum s-a făcut armăsar, popa l-a luat de căpăstru şi s-a dus cu el la obor să-l vânză, că aşa îl învăţase Minea, şi îl învăţase şi ce să facă pe urmă tot; că zisese că să nu-l vânză decât cui o putea pune banii grămadă cât el, că el, vezi, ştia că numai Roşu-Împărat putea da aşa bani. Şi, drept că toţi se depărtau de cal când auzeau ce cerea popa pe el, până veni Roşu-Împărat, care puse bani grămadă şi îl cumpără, şi îl duse acasă de-l arătă nevestii, fălindu-se de cumpărătoare.

— Frumos, frumos, a zis nevasta, când l-a văzut, dar are ochii lui Minea; să-l tai, să-l omori, dar de ţinut să nu-l ţii, că n-o fi bine nici de tine nici de mine.

El că „fugi d-acolo, nevastă, cu închipuirile, ce ochii lui Minea?... Nu l-am omorât pe Minea de tot?..."

Dar ea s-a ţinut de capul lui până a hotărât să-l arză.

Minea, care ştia ce o să i se întâmple, a zis unei fetiţe care se tot ducea prin grajd, să ia trei fire din coada lui şi să le îngroape în băligar; şi în locul unde le-a îngropat fata au răsărit trei pomi cu totul şi cu totul de aur.

Roşu-Împărat n-a mai putut de dragul lor şi i-a arătat nevestei să se minuneze şi ea de aşa frumuseţe de pomi, iar ea a zis:

— Pomi frumoşi, dar licuresc ochii lui Minea printre crăci; să-i tai, că n-o fi bine nici de tine nici de mine.

Împăratul Roşu iar s-a împotrivit o vreme, dar la urma urmei văzând că n-o scoate la căpătâi cu ea, că îi era frică de tremura vargă cum da cu ochii de ăi trei pomi, a pus de i-a tăiat.

Dar Minea îngrijise de rugase tot pe fata aia să ia două surcele din pomi, când i-o tăia împăratul, şi să le arunce pe un eleşteu de era în apropierea palatului.

Şi din ale două surcele au ieşit o raţă şi un răţoi, de nu i-au putut nimeni prinde or vâna, şi venea lumea de pe lume să încerce să puie mâna pe ei de minunaţi ce erau; până a venit într-o zi Împăratul Roşu, care văzând că nimeni nu e în stare să-i vâneze, hai să se ducă să încerce şi el, şi s-a dus.

Când a ajuns la marginea eleşteului, şi-a lăsat paloşul pe mal, că era singur, nu era cu nevasta să-l sfătuiască – şi a dat să intre după ele, că era eleşteul numai până la fluierul piciorului de adânc.

Raţele s-a făcut a se apăra până mai încolo, până le-a venit bine şi s-au repezit pe mal, s-au dat repede de trei ori peste cap,

s-au făcut Minea la loc, teafăr și sănătos; a pus pe urmă mâna pe paloș, iar după ce a pus mâna Minea iar pe paloș, să te ții, vere, că bucățele-firimele l-a făcut pe Roșu-Împărat și a făcut movilă din bucățele, movilă fără vârf, iar vârf a pus capul nevestei, după ce a tăiat-o și pe ea în casă unde a găsit-o.

Și încălecai pe o șea și vă spusei dumneavoastră așa.

Auzit de la Dumitru Grigore, soldat, de fel din comuna Preasna Nouă, plasa Negoiești, județul Ilfov.

XLV

STĂNCUȚA ȘI MIERLUȚA

A fost odată ca niciodată, că de n-ar fi nu s-ar povesti și nici eu n-aș avea de unde ști; a fost un mocan de avea oi, și ăst mocan s-a dus într-o zi cu ele într-o pădure, că era la un luminiș niște iarbă de-ți era dragă lumea să te uiți la ea, și când păsteau oile parcă se îngrășau de le vedeai cu ochii, așa era de bună la gust.

Între oi, mocanul a avut o oaie căreia i-a venit să fete taman în a pădure și a și fătat într-un bordei părăsit de se afla acolo la marginea luminișului. Și a fătat două mielușele, și uneia i-a zis Stăncuța și alteia Mierluța, că era oaia năzdrăvană, vezi dumneata.

Oaia, de dragul lor și de frica lupului or a altor lighioane, cum le-a născut a încuiat ușa bordeiului și a plecat să pască, ca să aibă lapte să le dea, și le-a zis:

— Mielușelele mele, eu plec după mâncare; voi să nu deschideți până n-ăți auzi glasul meu că zic:

„Stăncuță, Mierluță, deschide ușa, că vine maica înțucălată, îmbucălată, cu doi foi de lapți dați pe spați".

Mielușelele au ascultat, și oaia s-a dus la treaba ei.

Le-a mers lor bine așa multe zile, până a mirosit lupul că e lucru bun pentru el în bordei și a vrut să intre să mănânce mielușelele, dar a dat de ușe încuiată și dacă a văzut așa s-a pus la pândă și a văzut și a auzit cum face oaia de intră la ele, și a doua zi a venit și el și și-a schimbat glasul și a zis vorbele de le zicea oaia:

— Stăncuță, Mierluță, deschideți ușa, că vine mama înțucălată, îmbucălată, cu doi foi de lapți dați pe spați.

Dar mielușelele au simțit că nu e glasu oaiei și au zis:

— Bagă coada pe fereastră, să o vedem.

Și așa au scăpat de data asta.

Dar și lupul nu s-a lăsat, și a doua zi s-a dus la niște femei,

care meliţau, şi a furat un fuior de in de l-a înfăşurat pe coadă. Iar după aia s-a dus, şi când au zis mieluşelele să le arate coada pe fereastră, că glasul nu prea semăna cu al oaiei, s-au înşelat şi l-au lăsat să intre şi el le-a înhăţat pe amândouă de le-a înghiţit pe nemestecate.

Când a venit oaia acasă şi a văzut ce pacoste îi căzuse pe cap, să înnebunească şi mai multe nu, săraca.

Ce să facă la urma urmei? A hotărât să facă cumetrie. A strâns nouă care cu surcele şi a umplut o groapă şi a făcut o gaură sub pământ până în fundul groapei, de putea intra un căţelandru, iar dasupra a pus lemne cruciş şi curmeziş, iar pe lemne a pus un scaun de ceară făcut frumos.

A doua zi, s-a dus oaia prin pădure şi a găsit pe urs şi l-a poftit la cumetrie, zicându-i:

— Să vii, ursule, mâine la noi, că facem turte moi.

Iar în taină i-a spus că avea de gând să amăgească pe lup, să vie şi el, că oaia ştia că ursul o să-i fie de ajutor, că-i mâncase un puişor lupul, de nu era multă vreme.

A poftit şi pe vulpe şi a poftit multe lighioane şi păsări, că era cumetria mare.

A doua zi, au fost venit toţi, şi după ce s-au ospătat bine, a început ursul a lăuda pe lup că e deştept şi puternic şi că el ar fi să fie împăratul dihăniilor, şi când l-a văzut amăgit de tot, l-a dus la locul unde era scaunul de ceară şi i-a zis să se urce pe el, să vază cum i-o fi când o fi împărat.

Şi s-a dus lupul, că era trufaş, iar un căţelandru, prieten cu oaia, a intrat pe gaura de sub pământ şi a dat foc la surcele, şi în vreme ce-i spunea ursul lupului fel de fel de laude, numai a început a se scufunda lupul cu scaun cu tot în groapă, unde ardea focul încetinel.

Atunci simţi lupul cum şi ce fel, şi s-a rugat de urs să-l scape, iar oaia a zis că nu, că el i-a mâncat mieluşelele ei, dar lupul a spus că i le varsă pe amândouă vii nevătămate.

Şi ursul cu o frânghie a prins pe lup şi l-a tras până la marginea groapei, unde a vărsat mieluşelele vii nevătămate, iar după aia oaia ar fi vrut să-l scoată de tot, dar ursul, de necaz că-i mâncase puiul, i-a dat drumul cu frânghie cu tot în groapă şi a ars, că se încinsese un jeratec mare.

Şi aşa a păţit ăl lup, iar eu încălecai p-un gătej uscat, să mai povestiţi povestea şi prin alt sat.

Povestit de Dumitru Grigore, din comuna Preasna Nouă, plasa Negoieşti, judeţul Ilfov.

XLVI

TARTACOT

A fost odată ca niciodată, că de n-ar fi nici nu s-ar povesti; a fost un împărat pe care îl chema Împăratul Galben. Ăstui împărat îi mergea toate bine de n-avea de ce se plânge, dar într-o zi iacă se ceartă nu știu din ce cu un împărat vecin. Împăratul Roșu - c-așa îi zicea împăratului - trimite la Împăratul Galben un sol ca să-i spuie că dacă nu face ce cere el apoi pornește cu război împotriva lui.

Ce să facă Împăratul Galben, că Împăratul Roșu avea putere mare de armată... a cerut ajutoare de pe la alți vecini, de pe la prieteni, degeaba, toți aveau câte ceva de nu-l putea ajuta, care război crâncen, într-o parte, care îi era frică de Împăratul Roșu, în sfârșit, nu găsi bietul Împărat Galben ajutor de nicăieri.

A plecat și el cu oastea lui multă, puțină câtă era, că n-avea ce face după ce se rugase mult la Dumnezeu să nu-l lase.

Pe drum, la un colț de pădure, numai se pomenește împăratul cu o jivină de român ciudată rău, că era scurt și gros și cu o barbă lungă de un cot și era călare pe o jumătate de iepure șchiop. Pasămite ăsta era Tartacot.

Îl oprește Tartacot în drum și îi zice:

— Împărate, stăi, unde te duci: te duci să te măsori cu Împăratul Roșu, dar nu ești în putere să te lupți cu el și are să-ți facă toată oastea ciopârți și tu mare noroc ăi avea de-i scăpa.

— Știu, a răspuns împăratul, dar ce să fac?

— Îmi dai mie „bucuria ta de acasă pe care n-o ai" să te ajut eu?

— Bucuria mea de acasă pe care n-o am?

— Da.

— Ce e aia?

— Ce-o fi, mi-o dai or nu?

— Mă scapi de Împăratul Roșu?

— Te scap.

— Și-l birui eu pe el?

— Îl birui.

— Ți-o dau, dacă e așa.

Cum a auzit așa, Tartacot i-a zis să se ducă cu bine, că va birui, și a pierit din ochii Împăratului Galben.

Împăratul Galben s-a dus la bătaie, și ce a făcut Tartacot, ce a dres, nu știu, dar știu că l-a biruit pe Împăratul Roșu, ăl Galben, de i-au mers fulgii, că nu mai mâncase așa bătaie de când era el.

Plecă Împăratul Galben acasă.

Când ajunse la palat, ce să vază? Născuse împărăteasa, nevastă-sa, un băiat, că era borţoasă când plecase.

Tocmai atunci văzu el ce era bucuria lui de acasă pe care n-o avea, pe când vorbise cu Tartacot, că copilul atunci văzuse lumina cu ochii, în ziua aia.

S-a mâhnit împăratul că-şi dăduse copilul, dar ce era să mai facă acum, că la urma urmelor tot nu-şi putea lăsa ţara să fie cotropită de vrăjmaşi.

Noaptea, se şi pomeneşte că-l deşteaptă cineva din somn. Deschide ochii şi dă cu ei de Tartacot, sta pe patul lui.

— Am venit să-mi dai copilul, îi zise spurcăciunea.

— Mai lasă-mi-l niţel să mă mai bucur şi eu de el, s-a rugat împăratul, că altul n-am, lasă-l până s-o face de cincisprezece ani.

— Bine, a zis Tartacot, şi iar a pierit.

În ziua când născuse împărăteasa se întâmplase de născuse şi două femei la curte: una nevasta lemnarului şi alta nevasta fierarului împăratului.

Ce s-a gândit împăratul? să îmbrace totdeauna pe câte trei copiii, pe al lui şi pe al lemnarului şi pe al fierarului, la fel, iar când o veni Tartacot să-i ceară copilul, să-i dea pe unul dintre ăilalţi şi să-l scutească pe al lui.

S-au împlinit ăi cinsprezece ani şi iacă vine Tartacot să-şi ia făgăduiala.

L-a primit împăratul bine şi i-a dat, când a fost să plece, pe băiatul lemnarului.

Tartacot l-a luat, că nu-l cunoştea, şi a plecat cu el, s-au urcat într-o căruţă de aştepta la poarta palatului şi s-au tot dus.

Pe drum iacă se rupe spiţele de la o roată.

Dă Tartacot să cioplească altele din lemne dintr-o pădure... dar nu se pricepea deloc, de a trecut vreme multă şi nu sporise cu nimic.

— Ei, să fie tata acilea, zise băiatul lemnarului, cât te ştergi la un ochi ţi-ar sfârşi lucrul.

— Care tat-tău? a întrebat Tartacot.

— Tata, lemnarul împăratului, care?

— Dar ce, tu nu eşti băiatul împăratului?

— Dar de unde! N-a fost tata împărat de când lumea şi nici n-o fi.

Atunci a priceput Tartacot şiretenia şi s-a întors la palat de a mustrat pe împărat că a râs de el şi i-a cerut pe băiatul lui.

Împăratul i-a dat pe al fierarului.

Tartacot l-a luat gândind că e al lui, a luat şi un lemnar cu el de i-a dres căruţa şi după ce i-a dres-o a plecat iar spre casă.

N-a mers mult şi iacă sare şina de la altă roată.

Iar se silește el să o dreagă în mijlocul drumului și neputând, că nu era dibaci în d-alde astea, băiatul a zis:

— Să fi fost tata aici repede te scotea din încurcătură.

— Dar cine e tat-tău?

— Fierarul împăratului, cine să fie?

— Ce, tu nu ești băiatul împăratului?

— Dracu a mai văzut fierar împărat, zise băiatul.

Și începu a râde.

A tras el Tartacot căruța cum a putut până la un sat aproape de locul unde sărise șina și a dres-o și s-a întors la Împăratul Galben.

Dacă s-a întors, i-a zis:

— Iar m-ai păcălit, vezi acum să nu mă mai păcălești, că ți-o părea rău.

N-a mai avut împăratul ce face; i-a dat pe băiatul lui ăl adevărat și a plecat Tartacot de nu s-a mai întors.

A stat câtăva vreme băiatul la Tartacot și trăia bine, nu putea zice, avea tot ce-i trebuia din belșug și făcea tot ce vrea, numai într-o odaie îi zisese Tartacot să nu intre nici cu un preț, că de o afla că a intrat va fi rău de el.

A trecut mult și n-a intrat. În vremea asta se pomenește băiatul că aduce într-o zi Tartacot acasă și o fată cam de seama lui așa, și o lasă și pe ea în casă, să îngrijească și să-i fie lui de ajutor. Era fata frumoasă tare, frumoasă de pica, și n-a trecut multă vreme și s-au îndrăgostit fata cu băiatul de-ți era mai mare dragul să-i vezi, așa le sta de bine, amândoi frumoși și tineri și potriviți din toate. Pasămite fata asta era fata Împăratului Roșu, pe care o luase de la el, iar așa, după ce îi făcuse Tartacot cine știe ce bine.

Stând ei mereu de vorbă și-au spus fiecare ce știa. Într-o zi, îi spuse băiatul că n-are voie de la Tartacot să intre într-o odaie de acolo din casă. Fata, nu, că de ce nu se duce să vază ce e acolo, că de unde o să știe Tartacot că a fost, că el pleca dimineața și se întorcea seara. Băiatul n-a vrut întâi, dar pe urmă, tot rugându-se fata de el, s-a dus și a dat în odaia aia de un cal slab și jigărit de nu se mai putea.

Cum a deschis ușa, cum și-a întors calul capul spre el și a zis:

— Bine că venișî, Făt-Frumos, că de mai zăboveai muream. Dă-mi, flăcău, o baniță de jăratic să mă mai întemeiez și n-o să-ți pară rău, că mult bine ți-oi prinde odată și eu ție.

Flăcăul s-a dus de i-a adus. Și din ziua aia totdeauna când li se ura băiatului și fetei se duceau în odaia cu calul de stăteau cu el de vorbă, că știa o grămadă de lucuri de le spunea.

Într-o zi, ce s-au hotărât ei, să caute să scape din mâna lui Tartacot și să se ducă de vor putea la părinții lor, că li se făcuse dor de ei.

Dacă au hotărât așa, hai la cal să-i ceară sfat, ce zice el.

— Ei, feții mei, apoi eram să vă spui eu singur să plecați de aci și să vă duceți la părinții voștri, că eu știu cine sunt și unde stau, dar așteptam să-mi mai dați trei zile jăratic, ca să am putere destulă să vă duc, că altminteri pune mâna Tartacot pe noi și apoi s-a isprăvit și cu voi și cu mine.

Și peste trei zile, după ce i-au mai dat calului de trei ori jăratic, l-a învățat calul pe flăcău să ia țesala, peria și pieptenile de erau pe geam în odaia unde era el, să se urce amândoi călări pe el și să plece.

Așa au făcut.

După ce au mers cât au mers, a zis calul:

— Ia te uită, Făt-Frumos, înapoi de vezi nu dai cu ochii de ceva?

S-a uitat flăcăul și a răspuns:

— Ba văz o aia neagră mică.

— Ăla e Tartacot, zise calul, ne-a dat de urmă; aruncă pieptenile.

L-a aruncat băiatul și s-a făcut o apă mare de nu era cu putință nimănui să treacă peste ea. Și i-a venit greu lui Tartacot să o sară, dar tot a sărit-o călare pe jumătatea lui de iepure șchiop și iar era cât p-aci să ajungă pe fugari.

Calul a întrebat iar pe flăcău:

— Ia te uită, mai vezi ceva?

— Văz tot o aia neagră, dar mai mare.

— Ne ajunge spurcăciunea, aruncă iute peria.

Și din perie s-a făcut o pădure deasă cu lemnele cum sunt firele ese în perie, dar tot a răzbit Tartacot și prin ea și s-a luat după

De data asta băiatul a aruncat și țesala, de s-a făcut un munte -înalt de n-a mai fost având vârf.

Aci s-a silit mai mult Tartacot până să treacă, și a izbutit, dar n-a putut folosi nimic, că până să treacă el, calul cu fata și cu flăcăul au trecut de hotarul moșiei lui și acolo nu mai avea el nici o putere.

Iar Tartacot s-a întors înapoi plouat, că-i scăpaseră toți din mână.

Acum calul, după ce a scăpat de Tartacot, a dus pe flăcău și pe fată acasă la flăcău, la împărăție.

Ce bucurie gândești că a fost pe bieții părinți ai lui când l-au văzut, că nu le mai dăduse Dumnezeu alți copii și îmbătrâniseră singuri. Nu se mai putea bucurie mai mare.

Au făcut veselie mare peste fire, de s-au bucurat și supușii toți.

După aia au trimis vorbă lui Roșu-Împărat cum că fata lui e

teafără și sănătoasă la ei, că o cere de nevastă Împăratul Galben pentru fiu-său. Roșu-Împărat s-a bucurat tare și el și s-a împăcat cu Împăratul Galben, că tot certați erau de când cu bătaia de-l învinse Împăratul Galben, și au pornit nuntă împărătească mare și frumoasă. Iar calul, care era și el un împărat mare vrăjit, a scăpat de vraje și le-a fost naș lăsându-le lor și împărăția lui când a murit, că copii n-avea.

Și iacă așa s-a isprăvit povestea, și altă dată oi mai spune alta.

Și încălecai p-un iepure șchiop,
Să vă fie cu noroc.

Auzit de la Ion Coman, soldat în linie, de fel din Ialomița.

XVLII

FETELE DE ÎMPĂRAT CU PANTOFII RUPȚI

A fost odată, demult,
Când era lupul cățel
Și se ținea oile după el;
Când scria musca pe perete,
Mai mincinos cine n-o crede.

A fost un împărat mare care avea trei fete. Acum aste fete, vezi dumneata, ce făceau ele, ce dregeau, în taină, că nimeni nu le putea afla, rupeau fiecare câte o pereche de ghete pe zi; li le cumpăra împăratul cum e azi și mâine veneau cu ele rupte, dar știi, rupte de tot, și le arăta împăratului, că să le cumpere altele.

Împăratul se supăra, dar nu era să le lase el fetele lui, fete de împărat, cu ghetele rupte; le cumpăra altele.

Poruncise el de le făcuse cizmarii împărătești pantofi buni cu piele groasă, cu talpă groasă... degeaba, că mai că de azi până mâine nu țineau și pace.

S-a gândit împăratul, s-a răzgândit că ce să fie, dar să dea de șartul lucrului n-a putut. Acum lui nu-i era de ghete, că le făcea câte trei perechi pe zi, că bani avea, slavă Domnului, că doar era împărat, dar lui îi era necaz că nu știa unde rupeau fetele lui încălțămintea, că lucru curat să fi fost nu era.

A hotărât împăratul să caute a afla cu orice preț.

A pus și el noaptea un oștean să păzească la ușa odăilor fetelor și să-i spuie ce e.

Ăla s-a pus de-a curmezișul la ușă, dar a adormit. Dacă a

adormit, au deschis fetele binișor ușa, au sărit ușurel peste el, s-au uitat la el, el dormea buștean; i-au dat la nas nu știu cu ce, să nu se deștepte până nu s-or întoarce și să le vază viind, și au plecat.

Și s-au dus până în fundul grădinei. Acolo au zis la un loc:

— Deschide-te, pământe, că ți-a poruncit stăpânul.

Pământul s-a deschis, ele s-au coborât pe gură în jos și au căzut într-altă grădină mare de tot și frumoasă peste poate.

Aci iar s-au dus iar la un loc de au zis:

— Deschide-te, pământe, că ți-a poruncit stăpânul.

Și au căzut într-altă grădină.

În grădina asta se afla la margine un palat mare și în ăst palat erau lumini multe și bogății mari sclipeau la lumină, și meselor întinse nu le mai dădeai de căpătâi de multe ce erau, iar într-unele odăi mari, de parcă n-aveau margini, jucau fete și flăcăi de-ți era dragă lumea să-i vezi, că numai tinerețe și frumusețe era pretutindeni și veselie de nu se mai putea.

Și cum s-au ivit ale trei fete de împărat, s-au desprins din grămada de flăcăi trei tineri frumoși și au venit la ele, au luat fiecare câte una și s-au pus de joc, și joacă până a cântat cocoșul.

Atunci s-au despărțit toți, s-a întunecat palatul, că s-au stins luminile toate, și fetele au plecat repede acasă.

Dar mai întâi și mai întâi, după ce au ieșit din odăile unde jucau, fata a mai mică din ale trei ale împăratului a ieșit în tindă și a dat fuga la un leagăn în care era un copil micșor de îl făcuse ea cu flăcăul cu care jucase și care era fecior de împărat și el. Dacă a dat fuga la leagăn, a luat copilul în brațe și l-a lăptat, că așa făcea în toate nopțile, asta era hrana copilului ei. Și după aia au plecat spre palat. Iar pantofii li se rupsese de tot de tot.

Au ajuns acasă, au intrat fiecare în odaia ei, s-au culcat, pe urmă s-au sculat, ca și cum n-ar fi fost undeva, și s-au dus la împărat să-i spuie să le cumpere încălțăminte iar, că li s-a rupt.

A întrebat împăratul pe oșteanul de-l pusese să păzească dacă a văzut ceva. Ăla a zis că n-a văzut.

A doua seară a pus împăratul pe altul.

Nici ăla n-a dat de rostul căpătâiului.

A treia seară altul...

Tot nimic!

În sfârșit, a hotărât să dea sfoară în țară, pe sub ascuns, ca să nu care cumva să audă fetele, cum că cine s-o găsi să afle, cum o știi, unde se duc domnițele de-și rup pantofii, îi dă împăratul avuție mare.

S-a pomenit împăratul peste câteva zile cu un flăcău.

— Măria-ta, să trăiești, i-a zis flăcăul când l-a adus în fața lui, eu mă prinz să aflu unde se duc domnițele de-și rup pantofii.

— Te prinzi tu?

— Mă prinz.

— Ei, să știi că-ți dau avuție mare, dacă le-i afla.

Și a cerut flăcăul numai voie să stea noaptea la ușa pe unde aveau ele obicei să iasă din odăi.

Noaptea, s-a dus flăcăul la pândă d-a curmezișul pragului ușei de la odăile fetelor și s-a ținut să nu adoarmă, dar altminteri el se făcea că doarme.

Pe la miezul nopții numai iacă se deschide ușa binișor și se arată fetele.

A mai mare a văzut paznic străin și s-a apropiat cu o lumină, să vază doarme, or nu.

Ăla se făcea că doarme dus.

— E bușteau! a spus fata a mare ălorlalte.

Și așa au ieșit toate trei și-au plecat.

Flăcăul, țop și el după ele, repede. Și când au zis ele: „Deschide-te, pământe, că ți-a poruncit stăpânul", de au trecut fetele, a zis și el vorbele astea și i s-a deschis și lui pământul și a trecut pe tărâmul ălălalt după ele.

Acolo, dacă s-a văzut în grădina aia, cică ar fi fost acolo niște poame frumoase tare, dar mai ales era un măr cu niște mere de nu s-au mai pomenit de frumoase și de mari. Flăcăul a rupt unul și l-a băgat în buzunar. Când l-a rupt a troznit tare pomul. Fetele s-au întrebat ele una pe alta că ce să fie, dar nu și-au dat socoteala și au trecut înainte.

Din grădina de a doua flăcăul a rupt o pară, și iar așa a troznit pomul, de s-au mirat fetele că ce să fie.

În grădina de a treia se afla un om de lemn care se învârtea în mijlocul grădinei. Flăcăul i-a rupt și lui un picior, de a troznit omul așa de tare încât le-a speriat de tot pe fete, de au uitat și vorbele pe care trebuiau să le zică, ca să li se deschiză pământul spre a ajunge la palatul cu jocurile.

Atunci fata a mare a zis:

— Doamne, care ne-ai ajutat totdeauna, ajută-ne și acum.

Și așa li s-a deschis pământul.

Flăcăul, după ce luase și piciorul de-l rupsese de la omul de lemn, s-a apropiat de a auzit și vorbele astea și le-a zis și el, și așa a trecut și el în grădina unde era palatul minunat.

Acum flăcăul luase mărul și para și piciorul de lemn, ca să dovedească, când o trebui, că le urmărise pe fetele împăratului. De aci de la palat ce să ia el, după ce a văzut toate cum se petreceau?... hai să ia copilul din leagăn după ce l-a lăptat mă-sa, fata împăratului a mică.

După aia, până să-și ia ziua bună fetele de la flăcăii cu cari

jucaseră, până una până alta, el a luat-o înainte, s-a dus de a ascuns copilul și toate semnele într-o claie cu fân, s-a lungit de-a curmezișul pragului de la odăile lor, și când au ajuns și ele l-au găsit dormind.

S-a uitat iar la el fata a mare.

— Buștean, a zis iar, și au trecut înainte de s-au culcat.

Dimineața, se duse flăcăul la împărat și îi spuse toate câte le văzuse.

S-a minunat împăratul de tot și s-a întristat aflând el că fetele lui aleargă după petreceri cu flăcăii și că a mai mică avea și copil.

Le-a chemat după ce s-a sculat, și fiind și flăcăul de față cu semnele le-a întrebat:

— Unde ați fost voi as-noapte?

— Unde să fim?... a răspuns a mare, am dormit.

— Ba n-ați dormit, că n-ați fost în odăile voastre; am fost eu de v-am căutat și nu erați.

Că hâr, că mâr... ele să mărturisească deloc.

— Ia spune, flăcău, cum și ce fel, a zis atunci împăratul, că vezi că nu vor să spuie.

Spuse flăcăul că au trecut pe lângă el și s-au uitat la el să vază dacă doarme, și una dintre ele uitându-se a zis că doarme buștean și au trecut, și au zis la un loc în grădină: „deschide-te, pământe, că ți-a poruncit stăpânul" și s-a deschis pământul de au trecut într-o grădină cu mere. Și le-a spus cum a rupt el un măr de au auzit ele troznind și s-au mirat că ce să fie. Și le-a arătat și mărul, ca să nu aibă ce zice; le-a mai spus și de grădina cu perele și de a cu omul de lemn de se învârtea, și le-a spus și de palatul cu jocurile.

Fetele au început a tăgădui toate, făcându-l mincinos și cum le-a venit la gură.

— Așa? a întrebat flăcăul. Apoi dar așteptați puțin.

Și a adus copilul și i-a arătat pe mă-sa, iar copilul cum a văzut-o a început a o striga: „mamă, mamă!", de nu au mai avut ce zice.

Atunci au căzut fetele în genunchi înaintea împăratului și au mărturisit tot cum fusese și au spus și cine erau flăcăii cu cari jucau, cari erau toți feciori de împărați.

Împăratul, tatăl fetelor, fiind împărat mare și puternic, a trimis vorbă taților flăcăilor că ce s-a întâmplat și spunându-le că el dorește ca să se spele rușinea, să vie feciorii să-i ceară fetele de neveste.

Și s-au făcut nunțile cător trei într-o zi cu alai și cu veselie mare, iar flăcăului care descoperise șiretenia i-a dat împăratul avuție mare.

Acum, copilul fetei ălei mai mici a împăratului a crescut de se

făcuse băiat mare și era puțintel la minte și năuc, că, vezi dumneata, el fusese vrăjit de o babă căreia îi plătise o fată de om sărac de fusese ibovnica feciorului de împărat, înainte de a se îndrăgosti cu fata mică a împăratului, cu care făcuse copilul.

De când se născuse ăst copil, sta baba și mesteca într-o căldare într-o pădure mare.

Pe copil, adusese împăratul ăl bătrân și tat-său fel de fel de vraci și de oameni ca să încerce a-l vindeca de năuceală, dar nimeni nu l-a putut ajuta cu nimic.

Într-o zi, iacă un băiat mare așa, la împărat.

— Măria-ta, zise băiatul către împărat, dumneavoastră aveți acilea în neamul dumneavoastră un flăcăiaș de e năuc. Dacă vreți să-l vedeți bine, eu am o soră, fată săracă e, dar e cinstită și cu frica lui Dumnezeu, și ea se prinde, cică, auzi, să-l facă bine de i-l dați ei de bărbat după ce l-o face bine.

— Poate ea să-l facă bine?

— Poate.

— Ei, cum?

— A pus ea mâna pe taina cum merge șiretenia, că i-a spus o babă vrăjitoare din sat de la noi de a îngrijit-o ea când a fost să moară, că ea știa, fiind soră certată cu vrăjitoarea de a vrăjit pe copil, că vrajă e la mijloc de e copilul năuc.

Împăratul a fost bun bucuros să-și vadă nepotul sănătos, că dacă era fata cinstită și cu frica lui Dumnezeu, încolo ce-i păsa, că bani avea el să le dea din belșug.

S-a prins împăratul că i-l dă fetei de bărbat, de l-o vindeca.

A plecat băiatul și s-a dus de a spus soră-si că împăratul vrea.

Atunci fata s-a dus într-o pădure care o știa ea și acolo a dat de o babă d-alea urâtele și zbârcitele, cum sunt toate vrăjitoarele, care mesteca întruna într-o căldare.

Fata o întrebă ce face acolo.

Baba *minți*.

Zise:

— Iacă mestec aci, că e un băiat pe care, de nu l-oi vrăji așa întruna, cade jos și moare.

Fata știa că era taman dimpotrivă.

Îi zise:

— Lasă-l să moară.

— Nu, vai de mine, cum să-l las eu să moară?

Fata, dacă a văzut că-i răspunde așa, a tăcut și s-a pus de o parte și scoate de mâncare și de băutură și începe a mânca și a bea.

Baba, nemâncată și nebăută, ceru și ea să-i dea niște merinde și nițică apă.

Fata-i aduse, și când întinse baba mâna să le ia, de ținea

făcăleţul cu care învârtea numai cu o mână, i-a dat un picior bun căldării de s-a răsturnat, şi cum s-a răsturnat căldarea, cum s-a făcut, la palat, copilul ăl năuc, sănătos.

A vrut baba să puie mâna pe fată şi cine ştie ce să-i facă, dar fata a fugit iute şi baba n-a putut-o ajunge.

După aia s-a dus fata cu frate-său la palatul împărătesc şi s-a înfăţişat împăratului. Împăratului îi plăcu fata, că era curăţică de tot, şi nu s-a împotrivit deloc din ce zisese. A hotărât nunta curând şi s-a făcut nuntă frumoasă, cum fac împăraţii, şi de acolea încolo au trăit bine cu toţii.

Iar eu încălecai pe o şea,
Şi vă spusei dumneavoastră aşa.

Comunicat de d-ra A. O., care îl ştie de la o mahalagioaică din Bucureşti.

XLVIII

FĂT-FRUMOS CU PUII DE FIARĂ

A fost odată, în vremurile ale vechi, un român care fiind însurat i-a făcut nevasta doi copii: un băiat şi o fată.

După ce i-a făcut nevasta ăşti copii, a mai trecut ce a mai trecut şi s-a bolnăvit nevasta şi după ce a bolit cât o fi bolit a murit, lăsând copiii micşori.

Românul era om muncitor, îşi câştiga hrana muncind cu mâinile şi cu ziua la unul şi la altul, n-avea niscai avere; n-a putut omul să stea acasă să-şi vază de copii şi n-avea nici bani ca să bage o femeie să vază de ei.

S-a gândit omul că după ce s-o sfârşi vremea cernitului după nevastă-sa dintâi, să se însoare iar, ca să-şi aibă rost în casă şi să nu stea copiii aşa nelăuaţi şi murdari.

Şi cum s-a împlinit anul s-a şi însurat.

După ce s-a însurat de şi-a luat altă muiere, a gândit că a scăpat de griji şi de chinuri, dar, când colo, n-a trecut multă vreme la mijloc şi a început muierea cu ură pe copiii făcuţi cu nevasta dintâi, dar ce ură gândeşti?... că din ce trecea din aia îi ura mai tare, până nu şi nu că să depărteze copiii, să-i ducă, să-i facă, dar ea să nu-i mai vază şi să nu-i mai vază.

Omul azi roag-o să-i ierte, mâine roag-o să-i ierte, dă-i în sus, dă-i în jos, s-o înduplece să lase copiii, că-i zicea că el d-aia s-a însurat, când e vorba, d-al doilea, ca să aibă cine îi îngrijі de ei, iar nu ca să-i gonească şi să se despartă de ei, că îi sunt dragi fiind copiii lui... nimic, nu ieşea cu ea la căpătâi deloc.

— Nu mai mănânc și nu mai mănânc pâine și sare cu tine de nu duci copiii d-acilea! îi zicea muierea.

Și dintr-asta n-o scotea.

Unde să-i ducă omul copiii?

Ai să-i ducă unde o vedea cu ochii.

Și i-a luat și i-a dus într-o pustietate de pădure mare și acolo a căutat și a dat de o poiană frumoasă.

Acilea erau mere pădurețe multe.

Omul a zis copiilor:

— Taică, voi să stați acilea ca să vă mai odihniți, că eu mă duc mai colea să culeg mere pentru acasă.

Copiii s-au pus jos pe iarba a frumoasă și acolo au început a se juca.

Iar omul s-a dus de s-a înfundat în bunget; acolo a legat o tivgă, de o legăna vântul de colo până colo. Copiii au gândit că tivga de se bătea de vânt era tatăl lor, muncea acolo, și au dat înainte cu jocurile.

Dar trecând mai multă vreme și nemaivenind tatăl lor a început a le fi frică și au pornit spre locul unde se bătea tivga, gândind că vor da peste tatăl lor.

Acolo, ce să vază?... tivga, și tatăl lor nicăieri.

S-au întors iar la poiană gândind că s-o fi întors și l-or găsi acolo... el, de unde? că plecase acasă de atunci.

Ce să facă ei acum?

S-a întâmplat de a fost presărat fata cenușe, când au plecat de acasă, așa pe drum, până la pădure.

S-au luat după urma de cenușe și s-au întors acasă.

Acolo s-au oprit la ușa bordeiului și au ascultat.

N-au ascultat mult și numai aud:

— Unde or fi, bărbate, copiii ăia ai tăi să mănânce și ei din aste bucate de rămaseră?

Copiii de afară auzind-o zicând așa au zis:

— Aici suntem, mamă.

Și au dat năvală în bordei, că le era și foame, bieții, de nu mai puteau.

Le-a dat femeia ce mai rămăsese, dar noaptea numai omul a știut ce a pățit de la ea.

În sfârșit, a făgăduit el că a doua zi îi duce de nu se mai întorc, și așa s-a potolit femeia.

A plecat a doua zi cu ei.

S-a dus iar într-o pădure mare, dar departe tare, și le-a zis după ce i-a dus la un luminiș frumos:

— Stați aci, taică, că eu mă duc să culeg un braț de nuiele, să fac bordei, să rămâi și eu cu voi.

Copiii au fost veseli, că gândeau că așa o fi.

S-a dus omul după nuiele în pădure, cum le zisese, și ei au rămas iar să se joace.

Tot jucându-se n-au băgat de seamă că se înnoptase. Când au băgat de seamă, a zis fata:

— Ei, neică, tata nu mai vine!

— Așa zău, zise și băiatul.

— Ce ne facem noi aici în pădure noaptea?

— Hai să căutăm drumul să ne întoarcem acasă.

Ei gândeau c-or mai nimeri iar acasă.

De unde?...

Cenușe nu mai luase fata, și drumul era lung de data asta și era încurcat, că-i ocolise omul rău, ca să nu mai poată veni îndărăt.

N-au mai dat de cale.

Dacă au văzut așa au prins copiii a plânge tare, dar ce erau să facă?... au adormit și ei ca copiii.

A doua zi s-au sculat dis-de-dimineață.

Băiatul a fost având un arculeț.

S-a luat și el după păsări de a vânat, s-a întors cu ele la locul unde lăsase pe soru-sa, a scos amnarul, a dat în cremene, a aprins un foc cu uscături și cu ășchii din pădure, a pus pasărea într-o frigare de a făcut-o cu o custură de cuțit, și au mâncat.

Au dus-o ei așa vro câtăva vreme.

Într-o zi, iacă întâlnește băiatul o lupoaică plină de pui.

El a întins arcul la ea s-o omoare.

Dar ea a zis:

— Nu mă omorî, Făt-Frumos, nu mă omorî, că sunt plină cu pui și n-ăi folosi nimic cu mine, iar de mă cruți apoi îți dau un pui și mult bine ți-o prinde, că mi-s puii năzdrăvani.

Băiatul a lăsat arcul în jos și i-a zis:

— Du-te cu Dumnezeu.

Mai încolo iacă o ursoaică borțoasă.

El iar a întins arcul.

Ursoaica:

— Nu mă omorî, Făt-Frumos, nu mă omorî, că sunt borțoasă și n-ăi folosi nimic cu mine, iar de mă cruți îți dau ție puiul de-l am sarcină și mult bine ți-o prinde, că mi-s puii năzdrăvani.

Băiatul n-a omorît nici ursoaica.

A lăsat arcul în jos și i-a zis:

— Du-te cu Dumnezeu.

Nu merge mult și iacă și o vulpe.

El iar a întins arcul.

Vulpea de colo:

— Nu mă omorî, Făt-Frumos, nu mă omorî, că sunt borțoasă și n-ăi folosi nimic cu mine, iar de mă cruți îți dau ție puiul de-l am sarcină și mult bine ți-o prinde, că mi-s puii năzdrăvani.

A cruțat-o băiatul și pe vulpe.

După aia a luat-o spre casă, că se înserase.

Soră-sa, când l-a văzut fără vânat deloc, s-a mirat și s-a supărat că nu aveau ce mânca.

— Iacă om mânca și noi niscai rădăcini, ceva, a zis băiatul, și nu ne-o fi nimic, c-om mânca mâine mai bine; n-am vrut să-mi fac păcate cu bietele fiare borțoase, că nu-mi era de nici un folos. Dacă am putut să fac un bine am făcut.

Și au postit cumsecade în seara aia.

A doua zi, plecă băiatul iar la vânat.

Nu merge mult și iacă o cioară.

— Stai, fi-mi-r-ai a dracului, să te omor barim pe tine, să duc ceva acasă, s-a gândit băiatul.

Și a întins arcul.

Dar cioara de colo:

— Aoleo, Făt-Frumos, nu mă omorî, că n-ăi folosi nimic cu mine, că nici de mâncare nu sunt bună, nici de nimic. Mai bine oblojește-mi și leagă-mi astă aripă de mi s-a rupt, că-ți voi fi bună și eu la ceva odată și odată.

Băiatul, cum era el bun la inimă, a lăsat arcul în jos și i-a zis să vie să o lege și să o oblojească.

Și a luat el buruieni, ce o fi luat, și a rupt din cămașe o bucată de cârpă, că n-avea cu ce o lega, și i-a legat aripa, de i-a mulțumit cioara zicându-i:

— Să știi, Făt-Frumos, că pentru tine și în foc m-aș arunca, și când ăi avea trebuință mai mare la mine să te gândești, că lângă tine oi fi.

Și s-a dus și de data asta băiatul acasă la soră-sa tot cu nimic, că de altceva n-a mai dat să vâneze toată ziulica.

S-a mai supărat soră-sa, a mai făcut gură, că ce e așa milos, că nu vede că o să ajungă cu mila lui de n-o să aibă ce mânca, dar a tăcut, că doar nu era să sporească din gură cât lumea.

N-a trecut vreme multă la mijloc și numai iacă într-o zi lupoaica la ușa bordeiului băiatului cu un pui după ea.

— Am venit, Făt-Frumos, să-ți aduc puiul, cum ți-am făgăduit – i- a zis cum a dat cu ochii de băiat –, să-l îngrijești bine, că și el o îngriji de tine, când ți-o fi de trebuință.

I-a mulțumit băiatul, l-a mângâiat și l-a băgat în bordei.

Iar lupoaica s-a dus la treaba ei.

Peste câteva zile iacă și ursoaica cu un pui.

— Am venit, Făt-Frumos, să-ți aduc puiul, cum ți-am făgăduit, i-a zis băiatului, să-l îngrijești bine, că și el o îngriji de tine, când ți-o fi de trebuință.

I-a mulțumit băiatul și ursoaicii, a mângâiat puiul și l-a băgat în bordei și pe el.

A doua zi s-a pomenit cu vulpea.

Şi ea venea tot cu un pui.

I-a zis şi ea cum a văzut pe băiat tot ca alelalte lighioane:

— Am venit, Făt-Frumos, să-ţi aduc puiul, cum ţi-am făgăduit; să-l îngrijeşti bine, că şi el o îngriji de tine, când ţi-o fi de trebuinţă.

Şi l-a luat băiatul şi pe puiul de vulpe şi l-a mângâiat tot ca pe ăilalţi pui şi l-a băgat în bordei.

A trecut, hei, vreme multă la mijloc după aia.

Se făcuse băiatul flăcău, fetiţa se făcuse fată mare, puii de fiare se măriseră şi îl slujeau pe flăcău bine la vânat, că nu venea o dată cu mâna goală, or de sta acasă lupoaica îi aducea când şi când câte un miel or câte o oaie de unde le-o fi adus; ursul îi aducea miere, vulpea găini fura de îi aducea... le mergea care va să zică foarte bine.

De la o vreme ce-i veni flăcăului? I se făcu dor de lume. Îşi aducea el aminte că pe când era copil mic vedea lume, vedea case în sat, unde se născuse.

Dacă i s-a năzărit aşa, şi-a pus în gând să plece. Soră-sa, că: „stai, frate, nu te duce, că ne e bine cum suntem", că în sus, că în jos... el nu s-a învoit deloc.

Într-o zi, a venit la ea şi i-a zis:

— Soră, eu plec. Mă duc unde oi vedea cu ochii. De-oi da de bine, viu să te iau şi pe tine acolo. Puii mei de lighioane ţi-i las ţie să te păzească, că ţi-o fi frică să stai singură în pădure. Rămas bun!

Şi şi-a sărutat sora plângând amândoi, şi-a mângâiat puii de fiară zicându-le să-i păzească sora bine, să nu i se întâmple ceva, şi a plecat.

S-a dus el, s-a dus până a înserat.

Dacă a înserat s-a urcat într-un copac, să vază nu o zări pe undeva vreo lumină, că de când umbla nu dăduse nici de om, nici de locuinţă de om.

A văzut din copac, de unde s-a suit, o licurice mică departe.

A apucat într-acolo.

Când a ajuns la licurice, iacă acolo o herghelie de bivoli.

Cum a dat de ei, de l-au văzut bivolii, l-au înconjurat cu toţii şi unul i-a zis:

— Iiii! Făt-Frumos, cine te-a îndreptat încoace, că mult rău ţi-a făcut.

— Da' de ce?

— Apoi când te-or prinde zmeii mici fărâme te fac.

— Care zmei?

— Iacă noi suntem robiţi acilea la nouă zmei afurisiţi din cale afară, că ce ne face, vai mama noastră, şi când te-or vedea pe tine om de pe tărâmul ălălalt, te prăpădeşte.

— Măre, nu e chip să-i omorâm noi pe ei?

— Nu, noi nu știm; poate la herghelia de cai, că e mai încolo și o herghelie de cai, tot robiți de zmei.

— Apoi dar să mă duc la cai să-i întreb.

— Du-te, că poate îți ajută Dumnezeu de-i omori și scăpăm și noi.

A pornit flăcăul înainte.

A ajuns la herghelia de cai.

Caii, cum l-au văzut, l-au înconjurat și ei toți și i-au zis și ei:

— Cine te-a îndreptat încoace mult rău ți-a făcut, că de te-or vedea zmeii de ne-au robit pe noi te fac mici fărâme.

Băiatul i-a întrebat și pe cai:

— Măre, nu e chip să-i omorâm?

— Noi nu știm, a răspuns un cal, dar poate la cireada de boi. Du- te și acolo, că nu e departe, poate ăi afla ceva, de-i scăpa și tu și om scăpa și noi, că rău ne e în robie la afurisitele de fiare spurcate.

— Mă duc.

Și s-a dus flăcăul la cireada de boi.

Boii au făcut și ei tot ca bivolii și caii; tot așa l-au înconjurat și tot vorbele alea i-au zis:

— Nu e chip să-i omorâm cumva? i-a întrebat flăcăul și pe ei.

Dar ei au răspuns că nu știu; să se ducă până la turma de porci, că ei poate să știe.

S-a dus flăcăul și de aci.

S-a îndreptat spre turma de porci.

Dacă a ajuns acolo l-au înconjurat și porcii și i-au zis ca și ăilalți, iar când a întrebat flăcăul de nu se poate să-i omoare pe zmei, a ieșit un porc și i-a zis:

— Ba se poate, dacă ești dibaci și viteaz.

— Sunt, a răspuns flăcăul.

— Bine, dacă e așa, a zis porcul.

Și l-a învățat ce să facă.

A stat flăcăul toată ziua cu porcii acolo și porcul ăl de zisese să-l învețe ce să facă i-a zis că el e mai marele porcilor și a luat de a omorât unul dintre ei, și l-a pus pe flăcău de s-a trântit peste tot în sângele lui, iar pe cap și-a pus spinarea porcului, și când au venit zmeii seara acasă de la treaba lor, le-a ieșit înainte flăcăul roșu de sângele porcului, cu pielea de pe spinarea lui pe cap și a mers înaintea lor de-a-nderetele cu spatele spre ei și pe patru labe, de s-au spăimântat zmeii de tot de așa dihanie cum nu mai văzuseră ei, și au dat fuga în vale de s-au ascuns într-o șiră de paie, care se afla acolea.

Atunci flăcăul repede s-a sculat în sus de cum era, a scos amnarul și cremenea, a aprins niţică iască și a aruncat în șira de paie.

Cât te ștergi la ochi au luat paiele foc și au ars zmeii toţi, ca și cum n-ar mai fi fost.

Numai un zmeu, ăl mai mic dintre fraţi, scăpase din pârjoleală și a vrut să dea fuga să se ascunză ca să scape, dar porcii au văzut și l-au încolţit într-un gard, de l-a prins flăcăul și l-a pus într-un butoi de l-a închis în el și l-a așezat într-o odaie din palatul lor.

Iar hergheliile de bivoli și de cai, cireada de boi și turma de porci s-au răspândit care pe unde le era vrerea, mulţumind flăcăului de binele pe care li-l făcuse.

Butoiul în care vârâse flăcăul pe zmeu era un butoi mare cu cercuri de fier.

După ce l-a închis în odaia din palat a luat cheile de peste tot și a pornit spre pădurea unde lăsase pe soră-sa, ca să o găsească și să o aducă și pe ea la palatul zmeilor să stea acolo, că acum flăcăul rămăsese stăpân pe tot avutul lor și era avuţie mare de pământuri și de case, și de câte alea toate.

A adus-o.

Dacă a adus-o i-a spus flăcăul să nu intre în odaia unde era butoiul cu zmeul nici cu un preţ.

Ea a zis că bine, dar știi, ca muierea, poale lungi și minte scurtă, cum i-a zis așa, cum și-a și pus în gând să se ducă când o putea.

Și într-o zi având nu știu ce treabă frate-său mai în depărtare, încolo, iacă se duce fata și caută prin chei până dă de cheia de la ușa odăii în care sta zmeul închis, o deșchide și intră în ea.

Cum intră, aude gemând pe zmeu, de s-a speriat din cale afară de tare, dar pe urmă i s-a potolit frica, că a auzit glas ca de om zicându-i:

— Cine ăi fi, fă-mi un bine, om bun or femeie, dă-mi pe vrana asta de butoi un pahar cu apă și o cirie de pâine.

Fata, nici una nici două, s-a dus de i-a adus ce a cerut. Și i-a adus până în trei ori, iar a treia oară o dată s-a umflat zmeul de a crăpat cercurile de fier de la butoi și a ieșit din el.

Când a ieșit, fata iar s-a speriat că a plesnit tare butoiul, dar pe urmă ce să vezi? s-a îndrăgostit fata de zmeu, că era și frumos, ce e drept, și l-a rugat să nu se arete lui frate-său ca să vază că nu l-a ascultat, iar ea va veni la el în odaie cum o pleca frate-său în toate zilele.

Zmeul s-a învoit, că una, era fata frumosă, și alta, îi era și cam frică de flăcău, că văzuse că-i omorâse opt fraţi.

S-au dat ei, sora băiatului cu zmeul, în dragoste bine.

Într-o zi, zmeul, care avea necaz mare pe fratele fetei, de când

îi omorâse fraţii şi le luase tot avutul, şi fiindu-i şi frică mereu de el, a luat cu binele pe fată şi a ameţit-o bine cu vorba până i-a zis să omoare pe frate-său, ca să trăiască bine amândoi fără grije şi să-şi ia şi avutul îndărăt, ca să petreacă în belşug.

Fata s-a învoit cum o orbise ticălosul de zmeu.

Dar era greu cu puii de fiară, că cu ei nu te jucai.

Ce să facă ei?

Zmeul de colo:

— Ia ascultă, cere-i să ţi-i lase şi ţie nitel, nu tot el să-i ia cu el când se duce, şi de s-o învoi, apoi lasă pe mine că ştiu eu ce fac.

Seara, când a venit flăcăul acasă de la vânat, de unde o fi fost, fata, de colo:

— Da' bine, frate, tu te plimbi şi eu mor de urât acasă toată ziulica. Lasă-mi barim ăi pui de fiară să mă mai joc cu ei, că eu îi crescui şi dumneata îi iei mereu.

Flăcăul i-a lăsat a doua zi când a plecat.

Zmeul, cum i-a văzut lăsaţi acasă, că se dusese fata să-i spuie că i-a făcut pe plac, i-a luat pe toţi, i-a băgat într-un beci şi a pus o stană de piatră la uşă, să nu poată ieşi.

După aia a pornit să caute pe flăcău şi să-l omoare când l-o găsi.

L-a căutat toată ziua, dar de el n-a dat.

Seara, s-a întors acasă înaintea lui ca să dea drumul puilor de fiară, să nu bănuiască ceva flăcăul de i-o vedea închişi.

A doua zi, zise fetei:

— Ştii ce, eu poate nu-l găsesc iar, ca ieri; mai bine fac altfel.

— Cum?

— Mă bag în prag la uşa tindei şi când o trece pragul săr şi-l omor. Dar vezi să ţii puii tot acasă, ca să nu vie cu el odată, că cu ei nu-i pot face nimic.

— Bine.

A doua zi a făcut aşa.

Dar seara puiul de lup a scăpat de unde-l ţinea fata şi a ieşit înaintea lui stăpână-său de i-a spus cum şi ce fel, şi aşa s-a ferit flăcăul şi a scăpat.

A treia zi, s-a pus sub prag în casă, dar i-a dat de veste flăcăului puiul de vulpe.

A patra zi, s-a băgat sub masă, ca să-l omoare când s-o pune să mănânce.

Dar puiul de urs ce treabă a avut?... S-a dus şi a luat masa în cap şi a dat-o deoparte, taman când venea flăcăul flămând să mănânce, de a trebuit zmeul să fugă să se ascunză iar.

Acum nu mai avea ce să facă.

S-a vorbit cu fata ca să se facă bolnavă, ca să-i mai lase puii

o dată să-i ție de urât, că zisese flăcăul că de acum nu-i mai lăsă, că nu poate vâna nimic fără ei.

S-a făcut fata bolnavă și i-a mai lăsat flăcăul o zi.

În ziua aia s-a luat zmeul repede după el, cum a plecat, ca să nu-i piardă urma, și l-a ajuns într-o pădure.

Flăcăul l-a văzut pe zmeu.

Ce să facă?

S-a urcat într-un copac mare.

N-a apucat să se urce bine și iacă și zmeul.

— Ei, acilea fuseși, vere? îl întrebă zmeul așa în râs.

— Acilea, a răspuns flăcăul.

— Ia dă-te jos să te mănânc, că de mult îți port eu sâmbetele, fecior de lele afurisită, că mi-ai omorât frații toți câți îi aveam.

— Mă dau, dar lasă-mă să mai cânt un cântec de când eram mititel.

Zmeul nu s-a gândit mai departe.

— Cântă și aidea mai repede, i-a zis.

Și s-a ridicat flăcăul în sus și s-a uitat încotro îi erau puii lui de fiară și a început a striga:

Mă, n-aude n-avede,
Na, greul pământului,
Ușurelul vântului.
Săriți, puișori, că vă omoară stăpânul.

Puiul de lup a auzit.

— Hai, mă, iute să ne ajutăm stăpânul, că-l omoară zmeul.

Dar ăilalți n-au auzit.

— Ia taci, cobe, ce să-l omoare, au zis puii de fiară.

În pădure, zmeul:

— Hai, dă-te jos, că ai cântat.

— Mai lasă-mă să mai cânt o dată.

— Aide, cântă.

Că nu mai gândea zmeul să audă puii lui de fiară tocmai de unde erau.

Flăcăul iar din copac:

Mă, n-aude n-avede,
Na, greul pământului,
Ușurelul vântului.
Săriți, puișori, că vă omoară stăpânul.

Acum a auzit și puiul de urs.

— Aveai dreptate, mă lupule, zise el, auzii și eu că ne strigă stăpânul.

— Ei, auzişi! zise ursul, eu cum nu mai auzii, ce, eu n-am urechi?... Vi s-a părut.

În vremea asta zmeul îi mai zisese o dată flăcăului să se dea jos şi el se mai rugase să-l mai lase să mai cânte şi a treia oară.

— Fie şi de a treia oară, dar de acum nu te mai îngădui.

Când a strigat flăcăul a treia oară:

Mă, n-aude n-avede,
Na, greul pământului,
Uşurelul vântului.
Săriţi, puişori, că vă omoară stăpânul,

a auzit şi vulpea.

Atunci au pornit repede câte trei şi au ajuns taman când începuse bietul flăcău să se coboare din copac, că nu-l mai slăbea zmeul.

Când i-a văzut flăcăul, i-a venit inima la loc.

Zmeul a dat să fugă.

Ce să fugă, vere? Că l-au înconjurat puii flăcăului şi l-au ţinut bine până a scos flăcăul paloşul de l-a făcut ciopârţi-ciopârţi.

După aia şi-a luat puii de fiară după el şi a pornit spre casă.

Când a ajuns acasă s-a dus drept la soră-sa şi a omorât-o şi pe ea de rea şi fără de lege ce fusese, iar după aia s-a gândit la cioara de îi legase aripa.

Cioara cât ai clipi a şi fost lângă el.

— Ce poruncești, stăpâne? a zis.

— Cioară, cioruliţă, ştii tu unde e satul în care m-am născut eu?

— Ştiu.

— Du-te cât poţi tu de repede şi-mi află ce s-a făcut tata.

S-a şi repezit cioara cât a putut zbura de repede şi a cercetat.

Când a aflat ce vrea să afle, s-a întors iar repede.

— Ce veste-mi aduci, cioară, cioruliţă? a întrebat-o flăcăul cum a văzut-o venind.

— Veste bună, stăpâne.

— Mai trăieşte tata?

— Trăieşte şi a văduvit de muierea de o luase de al doilea.

— Ei, zise flăcăul, mi-a făcut Dumnezeu după gând, dacă e aşa.

Şi a mulţumit cioarei de slujba ce-i făcuse şi a mai rugat-o să-l ducă şi pe el până în satul lui tată-său, că el nu ştia; şi-a luat cu el puiul de lup, că pe ăilalţi i-a lăsat să-i păzească palatul, s-a dus la tată-său, i-a spus că e copilul lui de l-a lăsat în pădure şi că a venit să-l ia cu el, să stea în palatul lui, că a biruit pe nişte zmei şi are avuţie mare.

Unchiașul s-a rugat de iertare că-l părăsise în pădure, spunându-i că de atunci el zi bună n-a mai avut, că l-a mustrat rău cugetul de ce făcuse; flăcăul i-a spus că de mult îl iertase, l-a luat cu el, s-au dus la palat și acolo au trăit amândoi și cu puii de fiară până au murit.

Iar eu încălecai pe o șea
Și vă spusei dumneavoastră așa.

Povestită de Dinu Tudor, soldat în jandarmii călări, de fel din comuna Bucșani, plasa Dealului, județul Dâmbovița.

XLIX

FLĂCĂUL ȘI PAJURA

A fost odată ca niciodată, că de n-ar fi nu s-ar povesti și fiindcă este de aia se povestește, a fost un împărat.

Ăst împărat era bătrân tare și viindu-i vremea să moară a chemat pe fecioru-său lângă el și i-a zis cu limbă de moarte:

— Fătul meu, tu să te însori, ca să faci copii și să fie mereu pe tronul împărăției copii din neamul meu, dar să nu te însori până n-ăi da de o fată care să fie atât de frumoasă pre cât e soră-ta – că avea împăratul ăsta și o fată.

— Bine, tată, a răspuns feciorul.

După aia a murit tată-său, l-a îngropat cu cinste mare ca pe un împărat ce era, și cum s-a urcat băiatul pe tron hai să se însoare.

A pus el să caute pretutindeni, primprejur or pe departe, or pe unde, fată frumoasă ca soră-sa, ca să facă cum i-a poruncit tată-său, a trimis soli peste tot, că doar de i-o găsi.

Degeaba, că fată frumoasă ca sora lui nu se mai pomenea.

Când s-a împlinit un an, s-au întors solii toți și au spus că nu au găsit.

I-a trimis iar.

Peste un an iar s-au întors fără ispravă.

Hai să se mai ducă și anul al treilea.

Dar și la capul anului de-al treilea s-au întors ăia cu mâinile goale.

Bre aman, bre zaman, ce să facă?...

Se hotărăște nebunul să-și ia sora de nevastă și se și duce la ea să-i spuie.

Fata i-a spus că e păcat, că cum, că ce fel să se ia ei doi frați, că nu se cade, că aia e nelegiuire... el n-a vrut să înțeleagă, ci a

zis că așa i-a poruncit tată-său când era să moară, și el a căutat, nu că nu a căutat, trei ani degeaba și de aia el o ia pe ea, și asta e.

Dacă a văzut așa, fata i-a zis:

— Frate, să mai încerci ceva.

— Ce să încerc?

— Ia o pereche de opinci de oțel și toiag tot de oțel și pleacă în lume și de n-ai găsi nevastă cum ți-e voia, până ăi toci toiagul și ăi rupe opincile, apoi să te întorci acasă și eu te voi lua de bărbat, dar altfel nu.

S-a învoit împăratul și a și plecat curând după aia.

Dar tot de surda a umblat și el iar până i s-a tocit toiagul și i s-au rupt opincile, și tot cu nimic s-au întors, ca și oamenii de-i trimisese mai înainte.

S-a întors.

Dacă s-a întors a luat pe soră-sa deoparte și i-a zis:

— Soră, eu nu mai pot răbda neînsurat. Ți-am făcut pe voie, acum s-a isprăvit, pregătește-te de nuntă.

Fata a răspuns:

— Să mă pregătesc, frate.

Dar în gândul ei altfel a gândit.

Noaptea, când se întunecase bine de tot, își ia și fata o pereche de opinci de oțel și un toiag iar de oțel și pleacă pe furiș din palat cu gând să caute ca să vază n-o găsi ea nevastă pentru frate-său, dacă nimeni n-o găsise, și numai dacă n-o găsi până i s-or rupe opincile și i s-o roade toiagul, să se întoarcă și de data asta să facă nunta.

S-a dus fata și s-a dus și s-a dus, vreme lungă să ne ajungă, s-a dus până a dat de un crâng de pădure, iar în pădure, într-un luminiș, i-au luat vederile un pom cu frunzele de aur și cu trunchiul de aramă, în care sta cocoțată o fată mare, și la chip și la îmbrăcăminte și la tot era leită-poleită ea.

Bucurie mare a coprins-o pe fata de împărat când a văzut așa și a mulțumit lui Dumnezeu că îi îndreptase pașii într-acolo.

I-a dat fetei ziua bună, fata i-a mulțumit și au intrat în vorbă amândouă.

Dacă au intrat în vorbă i-a spus fata din pom că ea e fata unui împărat mare care s-a însurat de-al doilea după ce a murit mama ei, nevasta lui dintâi.

Muma ei asta vitrega era rea de tot, de a amărât zilele bietului împărat, că nu mai avea ăla zi bună de la Dumnezeu. La moarte a blestemat-o să fie pajură și a ajuns-o blestemul, cum și-a dat el sufletul, dar a dat pacoste și pe capul ei, că cum s-a făcut pajură a luat-o și pe ea cu dânsa și a adus-o acolo în pădurea aia de n-a văzut ființă de om, de erau ani de zile, și numai fiare vedea și păsări și copaci vedea.

I-a mai spus fata din pom fetei de împărat că de va vedea-o pajura o înghite; dar ea când va veni de unde era dusă și o întreba „care mi-e fata?", ele să răspunză o dată amândouă într-un glas: „eu!", că, semănând tare una cu alta, ea n-o să înghită pe nici una temându-se a nu greși să ia pe fata lui bărbatu-său de o blestemase, că nu vrea să o omoare, ci vrea să o ție acolo să o chinuiască, de necaz că o blestemase tată-său așa rău.

A ascultat fata.

Când a venit pajura a întrebat îndată cum a văzut două la fel:

— Care mi-e fata?

Fetele au răspuns într-un glas:

— Eu.

Și pajura s-a ferit a înghiți pe vreuna, de frică să nu se înșele.

Au rămas ele amândouă în pădure acolo.

Într-o zi, fata de împărat a zis fetei pajurei:

— Ia ascultă, hai să fugim să scăpăm de aici, vrei?

— Cum să nu vreau.

— Dacă e așa, hai să fugim chiar la noapte.

Și cum au plănuit au și făcut.

Noaptea, când dormea pajura mai bine, ele au plecat binișor și au luat-o drept înaintea lor, la un noroc.

Au mers ce au mers și iacă au zărit o lumină mică.

Au pornit într-acolo și au dat de o casă micșoară, dar curată de să lingi pretutindeni.

Pasămite asta era locuința Sfintei Luni.

Au bătut la ușe și bătrâna a întrebat cine e.

— Oameni buni, suntem două fete rătăcite, primește-ne, că om sluji și noi să ne plătim de binele pe care ni l-ăi face.

Sfânta a deschis și le-a primit.

După ce au intrat în casă le-a întrebat sfânta cum și ce fel, și fetele au spus tot din fir până în ață, rugând-o să le ajute și ca să scape de pajură și să ajungă cu bine în împărăția fratelui fetei.

Sfânta le-a spus că sunt în primejdie mare, că pajura e rea și puternică, dar mai e mult până la ziuă, ele să-i spele niște lighioni de jeg, că ea nu putea, după aia le dă un pieptene și să plece, iar de vor simți o dogoreală la ceafă să arunce pieptenile înapoi și se va face o pădure mare, și până să răzbată pajura prin a pădure ele or avea vreme să ajungă la soră-sa, Sfânta Miercuri, care le va ajuta și ea să meargă mai înainte.

Și așa s-a întâmplat.

Au scăldat jivinele, au plecat repede înainte cu pieptenile date de Sfânta Luni, cum au simțit dogoreala – că se luase pajura după ele și numai foc răspândea împrejurul ei – au aruncat pieptenile, care s-a făcut pădure deasă, de le-a despărțit de zgripțoroaică.

Până să roază ea lemnele, până să-și facă drum să se ia iar după ele, fetele au avut vreme de au ajuns la Sfânta Miercuri, au bătut la poartă, le-a spus și ea să-i scalde niște jivine și le-a dat o gresie pe care să o arunce înapoi când or simți dogoreala pajurei, că are să se facă din ea o stană mare de piatră pe care, până să o găurească pajura și să treacă de ea să le ajungă, ele or sosi la Sfânta Vineri, care le va ajuta și ea.

Au scăpat fetele și de data asta și au ajuns la Sfânta Vineri.

Sfânta Vineri, după ce a ascultat cum li se întâmplase până atunci, le-a pus și ea de au slujit-o, că i-au scăldat jivinele, și după aia le-a dat o oglindă pe care să o arunce înapoi, când s-o apropia pajura de ele.

Din oglinda aia era să se facă un lac mare, iar ele erau să se facă două trestii în mijlocul lacului, și le-a mai spus sfânta cum era să se întâmple de vreau să scape de pajură.

Și drept, taman așa s-a și întâmplat, adică le-a ajuns pajura de pe urmă, ele au aruncat oglinda, s-a făcut lac unde a căzut ea, și fetele s-au pomenit trestii, de se legănau la vânt în mijlocul lacului. Iar pajurea acilea și ea pe marginea lui.

Cum a văzut pajurea așa, s-a pus colo să înghită apa din lac, ca să ajungă la trestii să le facă mici fărâme, că ea știa că trestiile erau fetele.

Dar nu i-a ajutat Dumnezeu, că a băut ce a băut și nemaiputând bea a crăpat odată, de au scăpat fetele.

Ele au rămas tot trestii în apă, că așa le spusese Sfânta Vineri, că trestii or să rămâie până a doua zi, ca să moară pajura bine, că poate nu murea de tot, și de le ajungea vai de ele era să fie. Iar în vremea asta apa scădea mereu din lac.

Dar mai pe seară iacă un cioban cu oile pe marginea lacului.

Se uită la lac, se mai uită și pe urmă își scoate opincile, își sumete izmenele și intră în apă de taie cu o custură trestiile, și pe urmă se așează pe marginea lacului de-și face fluiere din ele.

După ce-și face fluiere, începe să cânte... ce să auzi, minunea minunilor, fluierul în loc să fluiere zicea:

— Du-ne flăcăiaș, la împăratul, du-ne, flăcăiaș, la împăratul.

Pune ciobanul mâna pe ălălalt:

— Du-ne, flăcăiaș, la împăratul, du-ne, flăcăiaș, la împăratul.

S-a minunat ciobanul de tot și ce să facă? s-a dus la împărat cu fluierele și i-a spus cum i se întâmplase.

Împăratul ținutului – un împărat tânăr și frumos de să-l sorbi – s-a mirat și el și l-a pus pe cioban de a cântat, să audă și el.

Fluierele amândouă:

— Cu împăratu avem treabă, cu împăratul avem treabă.

Le-a pus împăratul pe o masă în odaia lui de culcare.

Noaptea, s-a culcat și, când s-a sculat, a găsit deretecat frumos prin casă și curat.

Noaptea a doua, iar așa.

A treia noapte, s-a hotărât să nu adoarmă și să pândească făcându-se a dormi, să vază ce o fi, cine i-o [fi] deretecând noaptea când doarme el, prin odaie.

Așa a făcut.

Și noaptea ce să vază? fluierele se dădură de trei ori peste cap, se făcură două fete la fel de tot una cu alta, de nu le putea deosebi, și se puseră pe deretecat. După aia, se apropiară de patul în care dormea el și una îl sărută pe frunte iar alta îl sărută pe gură. Și îl sărută a de îl sărutase pe gură, așa de drăgăstos, încât repezi mâna și o prinse de mijloc.

Dacă le-a prins, au rămas fete cum fuseseră.

I-au spus ele atunci istoria lor toată și împăratul auzind că erau fete mari a vrut să o ia de nevastă pe a de o prinsese sărutându-l pe gură.

Fata a răspuns:

— Bună bucuroasă sunt, măria-ta, să te iau și eu dacă îți plac, că și mie mi s-a făcut de măritat și lui frate-meu i-am găsit nevastă.

Pasămite a de îl sărutase pe gură era sora împăratului, iar a de îl sărutase pe frunte era fata pajurei; sora împăratului îl sărutase în gură ca o nevastă, iar fata pajurei îl sărutase pe frunte ca o rudă ce era să-i fie, că erau să se facă cumnați.

Au făcut nuntă mare și frumoasă, de se dusese pomina peste tot cale de trei luni împrejur, și după aia cunoscând bine ăl împărat pe împăratul fratele fetei, au pornit cu toții la împărăția lui, unde l-au găsit plin de jale, că rămăsese și fără soră și fără nevastă.

Când i-a văzut, n-a mai putut de bucurie mare și i-a îmbrățișat ca un soț și ca un frate și a pornit și el nuntă mare împărătească cu fata pajurei.

Iar după aia au trăit fiecare în împărăția lui iubindu-se ca niște frați buni, și au avut copii și nepoți, și așa s-a întâmplat cu ăști împărați.

Povestit de Ion Olteanu din Ardeal.

POVEȘTI ȘI SNOAVE NOI PENTRU POPOR 1895

L

SLUGA ȘI POPA

A fost odată ca niciodată, a fost odată un flăcău tânăr. Flăcăul ăsta a intrat în oaste, când i s-a făcut lui vremea, și a stat în oaste, și a stat și a mai stat – că nu avea pe nimeni, nici părinți, nici rude, nici nimic – a stat până a ajuns de a îmbătrânit și tocmai când n-a mai putut să mai facă slujba cumsecade, atunci s-a hotărât să iasă din oaste, să-și dureze și el un bordei cu ce-și agonisise, că fusese om strângător, și să trăiască până s-ar fi milostivit Dumnezeu să-l ia cum ia pe tot omul.

Așa a și făcut creștinul, și după ce a trăit multă vreme după aia, iacă i-a ars într-o noapte ce bruma avea și el, cu bordei cu tot, de abia a putut scăpa el să nu-l atingă focul, și s-a pomenit bietul om gol și pe drumuri.

Ce să facă?... Și-a pus în gând să se ducă la împăratul, căruia îi slujise ca soldat atâția mari de ani, și să-i spuie ce i s-a întâmplat, și ca unul care l-a slujit cu credință să-i ceară vreun pic de ajutor.

S-a dus.

Dacă s-a dus, a ajuns el până sus, până mai era o odaie până în a de sta împăratul, și acolo iacă un popă.

Pasămite pe vremea aia, cum o fi fost obiceiul, or numai la împăratul ăsta o fi fost așa, popii păzeau la ușe să nu intre cineva la împărat în odaie.

S-a dus omul la popă și i-a spus la ce vine, și l-a rugat să-i spuie împăratului ca să-l primească și să-i asculte păsul.

Popa i-a zis că se duce dacă o împărți cu el ce i-o da împăratul, altfel nu,

— Bine, părinte, ce-o să-mi dea mie împăratul așa mult ca să mai împart și cu sfinția ta? a întrebat omul.

— Ce ți-o da, pe din două...

— Apoi sunt om sărac, părinte, ia uite, m-a ars focul, nu sunt vreun bogătaș, abia de-oi avea cu ce-mi dura alt bordei și-mi lua lucrurile ce-i trebuie omului în casă, că sunt singur, n-am pe nimeni să mă ajute...

— Dacă vrei, dacă nu, nu-i spui împăratului.

S-a mai rugat omul, i-a mai spus ba una, ba alta... popa deloc nu s-a înduplecat, până s-a necăjit omul de tot, de tot.

Atunci s-a gândit la ceva și a zis:

— Fie, dacă nu vrei dumneata altfel, fie pe din două.

Popa s-a bucurat, că el gândea că împăratul nu va lăsa așa să plece cu mâna goală pe un oștean care l-a slujit atâta vreme cu credință.

A intrat la împărat frecându-și mâinile de bucuria câștigului și i-a spus cum și ce fel.

Împăratul i-a poruncit să poftească îndată pe oștean înăuntru.

Cum a intrat omul înăuntru, a căzut în genuchi înaintea lui și i-a sărutat tălpile, rămânând smerit înaintea lui.

Împăratul i-a zis să-i povestească cine e și la ce a venit.

Omul i-a spus tot, cum slujise, câți ani slujise, toate, în sfârșit.

Pe urmă i-a zis:

— Și venisem, măria ta, să-ți cer și eu un lucru, dar acum sunt silit să-ți cer altul.

— Cum așa?

— Să mă ierți, că nu pot să spui, dar te rog plecat, măria-ta, să-mi dai două palme și altceva nimic.

— Ce fel, să-ți dau eu palme dumitale, om cumsecade și slugă credincioasă de atâta vreme?

— Te rog plecat, măria ta.

— Să-ți dau niscai bani, niscai scule, daruri bune...

— Nu-mi da, măria ta, altceva. Dă-mi două palme. S-a sculat împăratul și a venit la el și i-a dat două palme încet, așa numai ca să-i facă pe voie.

După aia i-a sărutat omul mâna, i s-a închinat ca unui împărat și a plecat.

Cum a ieșit din odaie, popa, repede la el, râzând de bucurie că o să se pricopsească, dă fuga la el zicând:

— Hai să împărțim acum.

— Hai.

Și când îi trage omul o palmă, vere, a gândit popa că a văzut stele verzi de a început a urla ca altă aia, iar palma și țipetele lui s-au fost auzit în tot palatul.

A ieșit împăratul repede să vază ce e și cum, și când a ieșit i-a căzut omul în genuchi și i-a spus:

— Înălțate împărate, să mă ierți, că eu sunt vinovatul, dar uite

de ce i-am dat o palmă popii, căci așa ne-am prins. Când am venit aci, venisem să te rog pe măria ta să mă ajuți la nevoie ca pe o slugă credincioasă, căci m-a ars focul de nu mi-a rămas nici pe ce întinde o mămăligă să mănânc.

Dacă i-am spus dumnealui, părintelui, la ce am venit, el a zis că nu-ți spune măriei tale, că am venit și la ce, până nu-i voi da jumătate din ce mi-i da măria ta, de milă.

M-am gândit și eu ce era să-i mai dau din ce mi-i da dumneata, că eu sunt bătrân și n-are cine mă ajuta de n-oi avea două-trei parale, că sunt singur pe lume, și n-am vrut să-i făgăduiesc, dar el nu m-a lăsat de m-a făcut de m-am îndârjit de tot și m-am gândit să-ți cer măriei-tale să-mi dai două palme, ca să-i dau și lui una, pe jumătate, să-mi îndestulez necazul.

Acum, măria ta, fă dumneata cu mine ce crezi de cuviință că am greșit aici, în palatul dumitale și să mă ierți că te-am supărat.

Dar împăratul nu i-a făcut nimic, ci l-a pedepsit tot pe popă, că era lacom așa din cale afară, iar oșteanului i-a dat un loc și ce i-a trebuit să-și facă casă și i-a dat și cât a trebuit să aibă îndestulare din toate până o muri, că era împăratul bun și răsplătea fiecăruia după faptă.

Iar eu încălecai pe o șea și vă spusei dumneavoastră așa.

Povestit de Ion Georgescu, din comuna Boțești, județul Dâmbovița.

LI

SORA SOARELUI
Poveste

În vremuri de demult, în niște vremuri înapoia noastră foarte depărtate, cică soarele nu lumina lumea ca acum, ci era un împărat puternic, om și el ca toți oamenii la trup, iar capul îi era de aur. Unde se ducea, toate străluceau împrejuru-i cu o lumină orbitoare, dar de era vro piedică alături, fie munte, fie deal or movilă, dincolo de ele, firește era, tot ca pretutindeni, o lumină slabă, jalnică, neagră ca amurgul.

Soarele avea o soră: pe Ileana Consinzeana.

Astă soră era tot ca el, trup omenesc, trup de femeie, iar capul îi era de argint. Și era așa de frumoasă cu fața-i blândă, cu ochii-i mari, cu dulcea-i în tot drăgălășie de fecioară, încât Soarele nu s-a putut împotrivi îmboldirilor inimei, nu și-a putut înfrâna patima și a început a o iubi și a dorit s-o ia de nevastă.

Fiind împărat, cine-i putea spune că face rău, că fapta lui era

nelegiuire, că fratele nu trebuie să-şi iubească sora cu dragoste păgână?

Care ar fi îndrăznit?

Porunci să se facă toate pregătirile de nuntă, şi toate se făcură repede, măreţe ca de nunta unui împărat, şi ziua cununiei sosi.

Dar Dumnezeu care nu doarme, care veghează spre a putea da pe drept, când şi când, fiecui după inima lui mai blajină or mai rea, nu a putut îngădui nelegiuirea împăratului Soare. I s-a arătat întâi în vis, într-un vis ameninţător, cumplit... În zadar! Şi văzând că zadarnică îi fusese încercarea, când preotul, silit de înspăimântare, se pregătea în faţa altarului să slujească cununia, a ridicat groaznică furtună, grămezi de pulbere orbitoare a făcut să intre pe geamurile sparte, şi în vreme ce toţi îşi fereau ochii puterea lui nevăzută a răpit pe mireasă din faţa altarului, iar spre a nu o mai găsi nelegiuitul frate a aruncat-o în mările adânci, în mreană de aur schimbată.

Vaiete mari pornit-au, când s-a risipit furtuna şi pulberea, din pieptul rănit al strălucitului mire, plângeri de durere şi blesteme de mânie, şi văzând că toate în zadar sunt s-a hotărât să plece în lumile mari, în lumile largi, în lumile nesfârşite să caute, să mai caute, să mai caute şi iar să caute pe logodnica-i furată.

Şi atât de mare îi era dorul şi graba încât plecă îndată.

Şi o căută peste tot pământul. Îl răscoli şi-l străbătu în lung şi în larg fără să o găsească.

Atunci s-a gândit să o caute prin ceruri, căci poate pe acolo îi era ascuns îngerul pe care atât de cu drag îl dorea.

S-a ridicat.

Şi de cum se ridica mai sus pe bolta cerului albastru, din aceea capul lui de aur arunca mai puternic, mai tare şi mai minunat, neîntâlnind nici o piedică, lumina asupra lumei de jos, care, uimită, înmărmurită, cădea în genuchi de spaimă că vedea ce nu mai văzuse, da slavă către cel care le da lumină deschisă, largă, în locul celei slabe, jalnice şi negre ca amurgul.

Viaţa toată luă alt avânt, scuturată de negurile de odinioară, înviorată, fără şovăire, de acum călcând, cu ochii către lumină îndreptaţi!

Totuşi zadarnic umbla Soarele, zadarnic se uita cu priviri cercetătoare pretutindeni. Nu vedea nimic.

Şi cu toate astea, cu atât foc se uita, că încălzea în juru-i, că încălzea văzduhul, că încălzea tot.

Pe calea cerului întâlni nu departe o locuinţă mică dar curată, plină de flori vesele şi plină de verdeaţă, cu rouă pe toate, prin curte cu păsări care cântau pe întrecute, cu câini ce se gudurau, cu cai cari se încurau, toţi şi toate vioi, zburdalnici şi bucuroşi.

Aci era locuinţa Dimineţei.

Intră Soarele și întrebă dacă nu cumva pe acolo găsește-se dorita-i iubită.

Dimineața întrebă florile, întrebă verdeața, roua și păsările și dobitoacele...

Nici una nu știa.

Toți abia se deșteptau din somnul odihnitor.

— Du-te mai înainte, îl sfătui Dimineața, și vei da de locuința frate-meu Miezul-Zilei. Poate el să știe ceva.

Plânse Soarele cu nenumărate lacrimi și mulțumind de sfat plecă înainte.

După mult umblet ajunse la locuința Miezului-Zilei.

Nici aici nu avea nimeni știre de Ileana Consinzeana.

Toți, și oameni și dobitoace, munciseră până atunci, brăzdaseră pământul, semănaseră, seceraseră bucatele, le încărcaseră, le bătuseră sub jocul copitelor în ariile rotunde, le vânturaseră și le făcuseră hrană și nutreț.

Acum le era să mai răsufle.

Nici unul nu-i dădu vo știre.

Plânse iar Soarele cu nenumărate lacrimi și plecă să găsească mai departe, după sfatul Miezului-Zilei, locuința fratelui său mai mare, Amurgul.

Obosit și fără curaj ajunse la locuința lui.

În curte-i se perindau oamenii cari soseau de la muncă cu asudeala curgându-le în broboane pe frunți, cu mijloacele, cu brațele, cu picioarele prăpădite de osteneală, înaintea cărora ieșeau copii și neveste cu zâmbete, cu îmbrățișări, cu lucrul ce sfârșiseră în cursul zilei, cu gungănelele celor dintâi cuvinte...

Vitele soseau și ele, și zburdau viteii către ugerele încărcate ce se ușurau sub îmboldiri repezi și lacome, în vreme ce muma-le cu ochi blânji îi privea rumegând domol.

Și nici aci nu află Soarele nimic despre Ileana!

Atunci, deoarece umblase prea mult, deoarece obosise peste măsură, se rugă de Amurg să-i dea sălaș până a doua zi, când avea de gând să cerceteze adâncimea fără fund a mărilor.

Și Soarele se duse să se culce.

Dar în vremea când gândul ăsta trecuse prin mintea Soarelui, Dumnezeu care-l și știu, și care cu orce preț voia ca pentru vecie să puie piedică nelegiuirei sale, întinse mâna de o vârî în valuri, apucă mreana de aur de unde se afla și o repezi pe nețărmurirea albastrului ceresc.

Atunci, în noaptea care ca o perdea neagră se lăsase cu puterea-i întunecoasă peste domnia lumei, de cum se dusese să se odihnească Soarele, se ivi capul ei de argint, rătund, răspândind și el lumină, lumină mai slabă, dar dulce, blândă, plină de farmec și tainică.

Şi cei cari iubeau, şi cei cari ştiau cânta şi aşeza vorbe frumoase unele lângă altele, unele după altele, ce ca şi un cântec sunt, se furişară atunci prin stufişuri, porniră pe cărări să cânte, să se îndrăgostească sub plina de farmec şi tainica ei lumină.

În jurul său, Ileana Consinzeana, care fu de acum înainte Luna, găsi mii şi milioane, şi iarăşi milioane şi mii de gămălii mici strălucitoare care fuseseră lacrimile pentru ea vărsate de ochii de aur ai Soarelui, şi care sub lumina lui orbitoare nu se putură vădi, şi care fură stelele ce o înconjurară de toate părţile, de ea nedespărţite, după cum pentru ea fuseseră vărsate.

Iar Dumnezeu, mâhnit şi mânios, le zvârli aste cuvinte:

Cu ochii să vă zăriţi,
Dar să fiţi tot despărţiţi,
Zi şi noapte plini de dor,
Arşi de un foc nestingător,
Veşnic să vă alungaţi,
Cerul să cutreieraţi,
Lumile să luminaţi!

A mai apărut şi în *Calendarul ilustrat bucureştean*, anul V, 1893, pp. 58–62, împreună cu nota: „Subiectul, deşi popular, eu unul l-am găsit în câteva linii în *Istoria Românilor* de d. A. D. Xenopol". E consemnată şi data: 1 mai 1892.

LA GURA SOBEI
Snoave și basme
(1895)

Domnului Carl Müller, editorul curajos al „Bibliotecii pentru toți", Autorul închină în semn de simpatie și stimă.

LII

FATA UNCHIAȘULUI

A fost odată ca niciodată, că de n-ar fi fost nu s-ar fi povestit. A fost un unchiaș, care avea o fată micșoară, rămasă de la nevasta sa care murise. De la o vreme, ce l-a apucat pe unchiaș, nu, că să se însoare. „Să găsesc o creștină să vază de noi", zicea unchiașul.

A găsit o văduvă și s-a însurat.

Nevasta a doua a unchiașului a fost având și ea o fată de la bărbatu-său dintâi. Cât a fost fata unchiașului mai micșoară, au mers lucrurile cum au mers, dar când s-a mai mărit a început baba și cu fata ei a o pizmui, că era vrednică tare și frumoasă de pica. Care flăcău trecea pe linia satului, dacă o vedea pe fata unchiașului, își strâmba gâtul uitându-se înapoi după ea, iar de vedea pe-a babei se tot ducea, că era sluțică săraca și zbanghie. Și crescu pizma babei și a fetei ei de nu mai știa fata unchiașului ce să facă să le intre în voie, că o tot ocărau și o băteau pentru tot ce făcea, că zicea că e prost făcut.

O mângâiere avea și ea biata fată: o vacă de i-o lăsase mă-sa, care când era să moară o chemase și îi zisese: „Maică, eu mă prăpădesc, tu să ai grije de vacă. Când ăi avea ceva, spune-i ei, că ea te pricepe și te-o ajuta cu ce s-o putea."

Pe vacă o chema Bălaia și numai fata o ducea la păscut, iar când era ea mai cu jale în inimă plângea și îi spunea vacii păsurile

toate, iar vaca o lingea și se întrista și ea, biata vacă, de gândeai că or să-i pice lacrimi din ochi, ca la oameni.

Baba vedea că de câte ori o bătea or o ocăra, ea se ducea la vacă în staul și când și când tot la vacă răzbea, și pe urmă la muls nu se lăsa vaca să o mulgă altul decât fata, iar pe ele le împungea ori da cu picioarele într-însele... S-a gândit că trebuie să fie ceva la mijloc și i-a pus gând rău vacii.

Într-o zi, fiind să se ducă baba cu fii-sa la o soră a ei într-alt sat, a lăsat pe fata unchiașului să facă tot prin casă, iar pe deasupra i-a mai dat o baniță de caiere să le toarcă pe toate până seara, când s-or întoarce ele, că de unde nu o sluțește.

Ce să facă biata fată?... Cum să toarcă ea o baniță de caiere într-o zi?... S-a dus plângând la vacă și i-a spus că uite și uite ce-i cere baba.

— Și a zis că mă sluțește, auzi, de nu le-oi face toate cum mi-a poruncit, urmă fata tânguindu-se.

Dar vaca de colo îi zise cu glas omenesc:

— Nu mai te tângui, fata mea; toarce, toarce, că le isprăvești și-ți mai rămâne și vreme să deretici prin casă, și să faci de mâncare.

S-a apucat fata de tors, și până s-a coborât soarele după dealuri le-a dat gata, că îi sfârâia mâna, nu altceva, de s-a fost mirat și ea ce minune să fie aia.

Și după ce a isprăvit, s-a apucat de-a așezat prin casă și a pus să fiarbă demâncarea, și când a venit seara baba cu fii-sa, ce să vază?... Toate curate, casa deretecată, vitele adăpate, bucatele gata și caierele toarse toate.

A întrebat-o baba pe fată că cine i le-a tors, cum și ce fel... Fata a răspuns că ea le-a tors, cine?

A tăcut baba, că n-a avut ce zice, dar a cugetat în ea că trebuie să se fi amestecat cineva aci, că lucru curat nu era; și s-a gândit la vacă.

Dumineca viitoare, hai să se ducă baba cu fii-sa la horă. Când să plece, cheamă pe fata unchiașului și îi zice:

— Fă, îți las banița asta cu grâu, să mi-l alegi bob cu bob, să-l speli, să-l usuci și să-mi dai banița plină aleasă.

Iar s-a dus fata la vacă plângând.

Vaca zice:

— Pune-te pe lucru, fata mea, că o faci tu și p-asta.

Și drept, s-a pus fata să aleagă, și cum i-au mers degetele, cum nu, a isprăvit ce-i dăduse baba să facă, tot până a asfințit soarele, de a putut vedea și de ale casei.

Dumineca viitoare, când să plece baba iar la horă, că apucase de se ducea mereu, doar de și-o putea mărita odorul, chemă pe fata unchiașului și îi zise:

— Na baniţa asta de mei, să mi-l numeri, să-l faci grămăjui de câte o sută şi de câte o mie, da să fie numărat bine, că le număr şi eu, şi de n-o fi tocmai îţi tai coadele şi îţi scot ochii.

De data asta fata n-a mai plâns, că prinsese curaj văzând că vaca o ajuta de izbândea toate. S-a dus numai la ea şi i-a spus cum merge pricina.

Şi, drept, vaca i-a răspuns:

— Numără, fata mea, numără, că isprăveşti până vin ele de la horă.

Când se întoarse baba şi vede că şi asta o găseşte făcută, s-a câinat de tot şi-a zis în gândul ei:

„Astea, vaca trebuie să le facă, că alt n-are cine".

Şi a prins pică mare pe ea.

A doua zi, se duce la unchiaş şi îi zice:

— Ia ascultă, unchiaş, ce mai ţinem noi vaca aia a noastră de n-o tăiem, că nici de prăsilă nu e bună, nici vreun lapte grozav nu dă, numai mănâncă degeaba şi mai e şi rea, că nu se poate nimeni apropia de ea.

Unchiaşul că:

— Vai de mine, cum să tai eu biata vacă, rămasă de la nevasta mea dintâi, că atâta am şi eu de la ea.

— Aşa?... zise baba mâniată, de la nevastă-ta, ai? Apoi dar să te duci să trăieşti cu nevastă-ta dintâi, dacă e aşa, nu cu mine...

Şi a plecat baba după ce mai zise multe de-ale ei, băbeşti, între care că de nu o taie, cu ea pâine şi sare nu mai mănâncă.

Când a înţeles fata ce plănuia baba, ce bocete şi ce plâns crezi că au apucat-o? Dar ce era să facă, că era unchiaşul slab de îngeri şi, după ce i-a zis baba de câteva ori să o taie a şi hotărât să o taie.

Atunci s-a dus la vacă să-i spuie cum înduplecase baba pe tat-său s-o taie.

Vaca i-a zis:

— Să nu plângi, să nu te îngrijeşti, că eu sunt năzdrăvană şi nu mă prăpădesc, ci mai bine ascultă ce să faci după ce m-or tăia: să-mi alegi oasele, unghiile şi coarnele şi să le înveleşti în băligar noaptea, când nu te-o vedea nimeni, şi când ăi avea trebuinţă de ceva vino la locul unde le-i înveli şi spune locului tot, că eu am putere mare în cornul drept.

Tăie unchiaşul vaca, făcu fata cum o învăţase ea, şi duminica viitoare ce-i veni babii – căci văzuse că se tot învârteau flăcăii pe lângă casă, când era ea afară, şi îi era să nu se mărite înaintea fetii ei – ce-i veni?... O luă, înainte de a pleca ea la horă cu fie-sa, şi îi turnă în cap apă şi pe urmă cenuşe şi tărâţe, o spoi pe ochi cu

funingine și o lăsă amenințând-o ca să nu se spele, ci așă să o găsească, că o snopește în bătăi.

S-a dus fata plângând la băligar, după ce a plecat baba, și a spus locului unde erau îngropate oasele vacii, ce i s-a întâmplat, și a întrebat:

— Până când o să trăiesc eu așa?

Atunci auzi un glas zicând:

— Nu te prăpădi cu firea așa, fata mea, ci trage cornul drept și zi-i să-ți dea haine frumoase și podoabe, să te învețe să te îmbraci cu ele și pe urmă du-te și tu la horă.

Face fata cum o învață glasul și se pomenește, vere, cu niște haine cu ziua și cu noaptea și se îmbracă cu ele, de era ca o fată de împărat de frumoasă, și pleacă la horă, și se prinde în joc și joacă ușor de parcă era un fluture, de s-au minunat toți și au fost întrebând care mai de care:

— Cine să fie fata asta?... O cunoașteți careva?

Dar nimeni nu știa.

Pe vremea aia cică era obicei de veneau feciorii și fetele de împărat la horă, și s-a întâmplat de a venit feciorul împăratului ținutului ăluia tocmai la hora aia, în ziua când s-a dus și fata unchiașului, îndemnată de rămășițele vacii.

El, cum a văzut-o, s-a prins lângă ea, a întrebat-o, a sucit-o; ea nu răspundea nimic. A mai învârtit de trei ori hora după ce s-a prins feciorul împăratului și pe urmă s-a desprins din horă și s-a făcut nevăzută, parcă n-ar mai fi fost.

S-a dus acasă, s-a dezbrăcat, și-a băgat hainele și podoabele în corn, l-a vârât la loc în băligar, s-a pomenit murdară pe față și în cap ca mai înainte și s-a dus de s-a așezat pe vatră, unde a găsit-o baba când s-a întors.

Fata babii i-a spus și ei ce a văzut, cum a venit o fată de împărat frumoasă de o minune, și îmbrăcată cu ziua și cu noaptea, cum s-a prins în horă, cum s-a prins feciorul împăratului lângă ea, cum pe urmă a pierit.

— Dacă n-ai văzut-o și tu să știi că n-ai văzut nimic, zise fata babii sfârșind, mai mult să-i facă necaz, că ea văzuse și fata unchiașului nu.

Fata unchiașului a răspuns:

— Dacă n-am și eu haine să fi mers și eu să o văz.

— Ce să mai vază și o proastă ca tine așa minunății! sări baba de colo cu gura. Tu să stai acasă în cenușe, nu la horă; auzi, horă!

Peste câteva zile, după ce fusese fata unchiașului la horă, se pomenește lumea cu pristavi că strigă prin toate răspântiile ținutului, și prin orașe și prin sate, și prin cătune, că feciorul împăratului face

în duminica viitoare sărbătoare mare la palatul tătână-său, cu jocuri și cu veselii, și cine e frumos la față să poftească. Pasămite feciorul împăratului făcuse așa că doar de o veni și fata a minunată lângă care se prinsese la horă și care pierise ca năluca, de nu-i mai știa de urmă.

Fata unchiașului a aflat de la soră-sa că ce o să fie la palat, că sluta, vezi dumneata, cum a lăsat Dumnezeu pe om, se credea frumoasă și se pregătea să se ducă și ea. Și duminică, când a plecat mă-sa a vitrigă cu fata ei, ea a dat fuga la corn și a cerut să-i dea haine cu cerul și cu stelele, un cal ca zmeul și om să îl ție până o ieși din palat, că vrea să se ducă și ea să joace.

I-a adus cornul ce a cerut și a plecat. Cum a ajuns de a intrat la palat, iacă și feciorul împăratului îi ieși înainte și a prins a o întreba despre toate, dorind să afle cine e și cum. Ea a răspuns că puterea ei e să fie nevăzută, să stea o clipă și să plece. Atunci feciorul de împărat i-a spus că o iubește, iar ea i-a răspuns că nu iubește pe nimeni. Totuși numai cu el juca, cu altul nu. Când să plece, el îi ceru inelul din deget și ea i-l dădu.

În duminica viitoare, feciorul de împărat nemaiputând fără ea a mai poftit lumea la o serbare. Ea iar a venit cu niște haine pe ea cu luceferi pe umere și iar așa a pierit lăsând în nedumerire pe feciorul de împărat.

Atunci el ce s-a gândit?... Să mai poftească o dată lumea la o serbare duminica ce venea și să-i ia pantoful din piciorul fetei, cum va putea, și pe urmă știa el ce să uneltească.

Așa a făcut. Când să plece ea, după ce a jucat cât a jucat, s-a luat feciorul după dânsa și când să sară pe cal i-a scos pantoful din picior, iar fata a plecat așa, cu piciorul gol.

A doua zi, cum s-a sculat feciorul de împărat, spuse tatălui său toată șiretenia cu fata și îi mai spuse că el pleacă cu pantoful și cu inelul fetei de-i plăcuse, să o caute și că nu se întoarce acasă până nu va găsi-o.

Plecă și umblă el, umblă, căutând țara întreagă prin orașe și prin sate, până sosi și în satul în care sta fata unchiașului. Colindă din casă în casă, căută peste tot și ajungând la unchiaș și intrând pretutindeni dă și de fata lui murdară de cenușe și cu tărâțe în cap, că așa o ținea baba mereu acum. Iar când îi încercă pantoful, el parcă fu de-acolo.

Atunci o întrebă feciorul de împărat: ea e fata de a jucat el lângă ea la horă și la palatul tătâne-său de trei ori? Ea a răspuns că ea e. Dar baba de colo a început a o ocărî și a spune feciorului de împărat că nu e adevărat, că e o mincinoasă și altele de astea. Dar fata zise:

— Măria-ta, eu sunt, și dacă nu mă crezi așteaptă niței și ai să vezi cu ochii.

Atunci s-a dus la locul unde erau îngropate oasele vacii, a scos cornul și i-a zis să o îmbrace cu hainele cu care fusese îmbrăcată întâi, când o văzuse feciorul de împărat, și veni îmbrăcată la dânsul. Pe urmă se duse de se îmbrăcă pe rând și cu celelalte haine, de rămase feciorul de împărat deplin încredințat că ea era și așa a poftit-o să se urce în trăsura lui împărătească și a luat-o cu el la palat, unde a făcut nuntă împărătească, de a ținut șapte zile și șapte nopți. Iar baba de necaz a crăpat și fii-sa nemăritată a rămas, că cine să se uite la sluțenia dracului?... Pe unchiaș a pus fii-sa de l-a adus la palat la ea, unde a trăit până a murit.

Iar eu încălecai pe o șea
Și sfârșii povestea;
Că de nu s-ar fi sfârșit,
Tot aș mai fi povestit.

Auzit de la Ion Dumbravă, locuitor în Câmpina.

LIII

PRICHIDUȚĂ

A fost odată ca niciodată, că de n-ar fi fost nu s-ar povesti și nici eu n-aș avea de unde ști; au fost doi oameni, un bărbat și o nevastă, și ăști oameni n-aveau copii. Bărbatul nici nu se prea bătea pe ei așa tare; el, mai ca bărbatul, se gândea c-abia o duceau ei singuri, dar să mai aibă și belele pe cap; dar nevasta nu mai putea de dragul lor; toată vremea se uita la ai ălorlate femei cu jind și se ruga la Dumnezeu și da acatiste la biserică, și se ducea la toate babele și la toate vrăjitoarele de peste șapte-opt sate departe, numai și numai să o dăruiască și pe ea ăl de sus cu ce-i era dorul să aibă.

Într-o zi, ducându-se ea iar la o mătușe de care auzise că se încumeta să dea niște buruieni pentru facere, bărbatu-său începu să strige la ea:

— Ia ascultă, nevastă, mai lasă ale nebunii la pustia-ncolo; vezi bine că d-abia avem cu ce ne agonisi d-ale mâncărei și niscai trențe pe noi, și tu cheltuiești banii cu blestematele de vrăjitoare... Da-ți-ar da Dumnezeu o spuză să ai, să vedem ce-i face?

— Ce să fac? Dacă o fi de la Dumnezeu, îi cresc ca o mumă, a răspuns nevasta.

Dar, vezi dumneata, cum o fi zis românul vorba, în ce fel de ceas, că a şi rămas femeia însărcinată.

Şi într-o seară, când i s-a făcut vremea, au apucat-o pe femeie durerile naşterei şi a născut, vere, nişte ăia ca oamenii făcuţi, dar mititei, mititei... numai cât gândacul, şi mulţi... de nu se mai putea; şi începură să ţipe, şi să plângă şi să se olicăiască, ca copilul, vezi bine, de-şi dădea bietul român cu pumnii în cap, neştiind ce să zică şi încotro s-o apuce.

Ce să se facă el cu aşa sumedenie de lighioane?... şi mai ajungea şi de râsul satului, că ăia erau blestemul lui Dumnezeu, nu erau copii ca ai oamenilor ălorlalţi.

Se gândi el câtva şi se hotărî. Aţipind niţel lăhuza, se duse de aduse un ciur, îi luă cu mâinile pe toţi câţi erau, îi azvârli în ciur şi se duse de-i lepădă la o răspântie de partea ailaltă a satului. Iar după ce-i lepădă se întoarse acasă, aruncă ciurul pe nişte saci în tindă şi intră în casă.

Ce vaiete şi chilomane gândeşti c-a fost pe nevastă-sa, când s-a deşteptat şi s-a văzut fără copii?... Că de!... micşori, sluţi cum erau, dar erau copiii ei şi ea prinsese a-i iubi de cum i-i dăruise Dumnezeu. S-a rugat de bărbatu-său, a plâns ca să-i spuie ce a făcut cu ei, ca să se ducă să-i ia înapoi... Aş!... românul să se învoiască! ce, mâncase lauri?... El abia scăpase de pacoste.

Veni vremea mâncării. Aduse omul de puse să mănânce în pat alături cu nevasta. După ce sfârşiră, mai rămăsese un codru de mămăligă şi o bucăţicuţă de brânză.

Femeia zise oftând:

— Uite, vezi, bărbate, că săraci... săraci, dar tot rămâne de la masa noastră să mai guste un om... Căci n-avem şi noi un copilaş barim!...

— Ba aveţi, mamă, uite-mă aici, ţipă colo un glas piţigăiat în tindă, de rămaseră oamenii amândoi cu gurile căscate.

— Ia vezi, bărbate, ce e, zise nevasta trezindu-se întâi din uimire: glas fu, or fu părere?

Se duse bărbatul şi găsi pe ciurul de-l aruncase deasupra sacilor un copilaş din ăi de-i născuse nevasta.

Omul, ce e drept, nu mai putu de bucurie când îl văzu, că se căia de ce făcuse, şi la urma urmei acum era numai unul. Îl luă în palmă, îl mângâie şi-l duse nevestei.

Bucurie ce a fost coprins-o pe femeie când l-a văzut, cică ar fi fost lucru de speriat: râdea şi plângea şi-l săruta, şi-l dezmierda şi iar îl dezmierda şi iar îl săruta, zicându-i fel de fel de vorbe de mângâială.

Pasămite cum făcuse el?... Când răsturnase românul ciurul la

răspântie, el se agățase cu mânușițele de marginea ciurului și așa-l dusese acasă, nevăzându-l cum era de mic.

După ce mai trecu nițel, ce să te pomenești dumneata că se întoarce colo către tată-său și-i zice:

— Ia ascultă, tată, să-mi dai să mă duc cu plugul să ar, că de azi încolo eu ar.

— I-oi-te, mă, Prichiduță! răspunse omul râzând să se prăpădească, și Prichiduță îi rămase numele, cum o să mai tu boii, mă taică, așa micșor cum ești?

— Eu!... Aoleo!... intru-n urechea lor și-i duc unde vreau și cum vreau.

— Ce spui, mă?

— Zău așa, taică!

— Apoi dar hai să ți-i dau în seamă.

Și înjugă omul boii la plug, și când isprăvi, Prichiduță se repezi de se urcă d-a lungul piciorului dindărăt al unuia dintre boi, până ajunse la firele din coadă: acolo puse mâna în fire și se urcă pe coadă și porni pe spinarea lui până la ureche și intră într-însa.

Și unde umbla repede și cu spor colo... Rămăsese românul cu ochii zgâiți la dânsul.

El, din urechea boului:

— Cea Ghiorean, hăis Ghiolan!

Și zicând și lui taică-său: „să ne vedem sănătoși, taică", se depărtară boii încet târând plugul după ei.

La câmp, după ce ară bine toată ziua, seara dădu plugul după cobile și plecă să dea boii la pășunat. Acolo, se coborî din urechea boului, unde stătuse, și se așeză supt o frunză de tei, să se întindă nițel. Niște oameni, de ăi de dau cinstea pe rușine, trecând și văzând boii singuri, pe sub seară, dădură să se facă stăpâni pe ei, dar când să-i mâie încolo Prichiduță de sub foaia de tei strigă la ei cât îl lua gura:

— Te văz, te văz!

Hoții s-au uitat repede în toate părțile, speriați că-i prinsese stăpânul boilor, dar nu văzură pe nimeni; se mai uitară, se mai sucirâ... nimeni. Dar tot învârtindu-se încoace și încolo, trecu unul pe lângă frunza de tei, sub care era Prichiduță, și ha-ha să-l calce, de i-a strigat băiatul:

— Ho mă, că mă calci!

Atunci s-au uitat hoții în jos și au dat de el sub frunză și s-au minunat de așa natie de român, iar după ce s-au minunat au vrut să-l omoare ca să-i ia boii, dar Prichiduță le-a zis:

— La ce să mă omorâți, mă, și să-mi luați boii, că e tata sărac; mai bine să ne facem tovarăși și să vedeți ce bine ne-o merge.

— Ce tovărășie cu tine, mă?...

— Ia să vedeți voi. Aide astă-seară să mâncăm bine.

— De unde să mâncăm?

— Haideți cu mine să vedeți.

Și i-a dus Prichiduță la stâna satului, și le-a zis să aștepte ascunși în dosul stânei, iar el a intrat înăuntru și s-a urcat în urechea unei oi și a strigat de acolo:

— Săi, mă ciobane, că-ți fur oaia!

Ciobanul a dat fuga afară, a căutat și n-a găsit pe nimeni.

A intrat iar în colibă.

Prichiduță iar a strigat:

— Săi, mă ciobane, că-ți fur oaia!

Ciobanul iar a căutat și n-a găsit pe nimeni.

Și a treia oară supărându-se a zis și el:

— Da' fur-o și du-te dracului!

Prichiduță, dacă a auzit așa, a mânat din ureche oaia și a dat-o pe mâna hoților.

După aia a făcut tot așa cu unu de făcea pâine în sat, s-a ascuns sub coaja unei pâini și a strigat:

— Săi, mă, că-ți fur pâinea!

Ala a căutat, n-a dat cu ochii de nimeni și și-a văzut de treabă, că a gândit că i s-a părut.

A doua oară iar așa.

A treia oară a zis și el ca ciobanul:

— Da' fur-o și du-te dracului!

Și Prichiduță a pus umărul de a dat pâinea de-a rostogolu până au luat-o hoții.

Și tot așa a făcut și c-un butoiaș de vin la cârciumarul din sat, l-a făcut pe om să iasă să caute de două ori pe ăl de striga: „Săi, mă, că-ți fur butoiul!" Iar când a fost a treia oară a zis și el supărat: „Da' fură-l și du-te dracului!"

Hoții nu mai puteau de bucurie că găsiseră așa tovarăș minunat și harnic.

Încet-încet le căpătă Prichiduță încrederea toată, că-l aduseră și la scorbura din pădure, unde aveau ascuns bănetul și bogățiile toate de le furaseră de când furau.

Dar Prichiduță, după ce a aflat toate ale hoților, ce-a făcut? S-a vorbit cu tată-său și într-o noapte s-a dus tată-său binișor în pădurea unde era scorbura hoților și a legat un ciur de un copac, aproape de comoara lor.

Seara, când s-au strâns hoții să mănânce, tatăl lui Prichiduță, după învățul lui, a fost venit în pădure cu o căruță cu doi telegari d-ăia iuți de-i luase cu împrumut de la un alt țăran, și a lăsat caii mai la o parte, iar când au prins hoții a mânca s-a dus și a început a izbi ciurul de trunchiul copaciului.

Ce să fie asta, mă? s-au întrebat hoţii unii pe alţii.

Şi fiindu-le frică, ca omului cu musca pe căciulă, au trimes pe Prichiduţă, că era mai isteţ şi mai dibaci, să vază ce e. Prichiduţă s-a dus, şi când a ajuns acolo a început să ţipe:

— Lăsaţi-mă, vere, că nu sunt eu hoţ, hoţii sunt colea la scorbura unui copac, mănâncă.

Şi s-au speriat aşa de cumplit hoţii, încât au fugit prin bunget, care pe unde a nemerit. Iar Prichiduţă, cum i-a văzut răspândiţi – că el a venit iute de s-a ascuns să vază ce se întâmplă – cum a zis lui tată-său să vie repede cu căruţa să o încarce cu bănet, cu scule, cu ce o găsi care va să zică, şi după ce a încărcat-o, s-au urcat amândoi în căruţă şi mână, băiete! Au dat fuga acasă cu avuţie mare şi de-atunci a rămas tată-său bogat şi a trăit din belşug cu nevasta şi cu Prichiduţă, iar care nu crede să spuie el alta mai încornorată.

Comunicat de d. N. D., care l-au auzit în comuna Islaz, lângă Brăila.

BASME ȘI SNOAVE
1895

[PREFAȚĂ]

Cărticica aceasta, afară de câteva exemplare, va fi tipărită pe hârtie de rând și se va vinde pe preț mic, va fi cumpărată prin urmare de popor, de aceea se găsesc în ea basme și snoave amestecate fără șir, nici numerotație științifică. Editorul, d. H. Steinberg, a vrut să facă o carte în care „omul aci să citească un basm, aci să râză citind ceva glumeț, căci altfel i se urăște". Domnia sa, care de atâta vreme dă la lumină ediții pentru popor, știe bine ce se vinde, adică ce-i place mai mult, și eu nu am vrut să mă împotrivesc deoarece de la popor am cules mai tot materialul cărților ce am publicat și care mi-au dat atâtea mulțumiri morale și deoarece tot el e mai recunoscător celor cari muncesc ceva pentru el. Numai de i-ar place felul meu, slab, de a le scri, lui care așa de frumos mi le-a spus.

1894, aprilie 24

DUMITRU STĂNCESCU

LIV

ȚINUTUL DRACULUI

A fost odată ca niciodată, a fost un măcelar; ăstui măcelar nu-i mergea negoțul bine deloc, deloc. Avusese și el câteva parale, cumpărase și el vite, dar cum s-a înemerit că a dat boala în ele și au murit, de a păgubit omul tot cât avusese.

Într-o zi, mergând el așa p-un drum, se întâlnește cu un om. Ăla cum îl vede îi zice:

— Bună ziua.

Măcelarul îi răspunde:

— Bună o fi pentru alții, vere, dar pentru mine...

Omul auzindu-l zicând așa l-a întrebat că cum și ce fel, și el

i-a răspuns spunându-i cum nu-i mergeau treburile bine deloc, cum n-avea spor, că pe ce punea mâna parcă ieșea tot în sec...

Omul i-a zis atunci:

— Ia ascultă, vere, vrei să facem o tocmeală?

— Ce tocmeală?

— Uite, să te fac eu să câștigi cu negoțul, să-ți meargă toate bine, în sfârșit să ajungi bogat și fruntaș în sat...

— Da dă!...

— Ascultă ce-ți spui eu; de n-o fi, să nu-mi dai ce ne-om tocmi să-mi dai.

— Ce să ne tocmim, că eu n-am nici chioară de para?

— Nu cer parale; mie să-mi dai pe fiu-tău când o împlini douăzeci și unu de ani, și eu te ajut de să înceapă să-ți meargă bine chiar de azi. Facem zapis, îl întărim și asta e.

Măcelarul s-a gândit și așa și așa, și la urma urmelor s-a hotărât să i-l dea, că se gândea că ce rău o să-i facă omul ăla streinul... Ba te pomenești că-i face și bine de îl învață vreun meșteșug ceva.

S-au învoit.

Dacă s-au învoit au făcut zapis, l-au întărit, și din ziua aia a început a-i merge bine măcelarului, de pe ce punea mâna parcă o punea Dumnezeu, - ajunsese de îl pizmuiau toți câți îl cunoșteau.

După ce trecu vremea până s-a făcut băiatul de douăzeci și unu de ani, iaca într-o zi se pomenește cu omul cu care făcuse zapisul că vine să-i aducă aminte să-și împlinească făgăduiala.

I-a dat băiatul și a plecat omul cu el.

S-a dus până a trecut într-o țară pustie de nu era pe ea bucate or legumă or ceva, ci numai pământ și arșiță de soare. După ce au umblat mai multă vreme pe pământul ala, iacă au dat de un palat frumos în care au intrat.

Ăst palat era al omului ăluia.

După ce au mâncat, l-a luat și i-a arătat toate odăile, tot ce a fost pe acolo și i-a zis:

— Fătul meu, eu am să plec, că am treburi printr-alte părți; te las pe tine aici și cu voie să intri peste tot, să faci cum și ce fel ăi vrea, dar numai în odaia cutare să nu intri, că de-i intra o fi rău de tine.

Și zicând așa a plecat omul și a lăsat pe băiatul măcelarului singur.

Băiatul, cum s-a văzut singur, a pornit să intre peste tot, să vază el cu de-amănuntul toate, că altă treabă n-avea în pustietatea aia, că nu era nici picior de om nicăiri prin palat.

S-a dus, a intrat într-o odaie, a intrat într-alta, s-a dat jos prin curte să vază ce mai e și a dat de un grajd. A intrat în el și acolo

a găsit un cal slab, jigărit, prăpădit, vai de mama lui... și nu mânca săracul ca ăilalți cai fân, or paie, ci numai ăşchii de lemne.

Cum a intrat în grajd, s-a pomenit cu calul că-i vorbește cu glas omenesc și îi zice:

— Bună ziua, om bun.

Băiatul s-a mirat de tot, dar i-a mulțumit și au intrat în vorbă.

Calul i-a spus că și el a fost băiat la părinți ca el, și tot așa l-a luat și i-a zis să nu se ducă într-o odaie, și el s-a dus. A văzut el acolo minune mare, că era odaia cu pereții numai și numai de aur, și împodobiți cu pietre scumpe, dar ce folos, că i-a orbit ochii și s-a schimbat în cal cum îl vede, și de ani îndelungați stă acolo și îi dă să mănânce numai ăşchii de lemne. Dar l-a învățat pe băiat, că acum aflase el cum să facă să poată intra în odaia de aur, și amândoi, ajutându-se, poate or izbuti să facă ceva, de or avea noroc. Și îi spuse că se poate duce, dar numai să nu cumva să deschidă ochii, ci să intre cu ei închiși și pe pipăite să caute în dreapta cum o intra, și o să dea de un frâu, să-l ia și să i-l aducă să i-l puie în cap, și pe urmă va vedea el.

S-a dus băiatul, a luat frâul, l-a adus, l-a pus în capul calului, și cum i l-a pus s-a scuturat o dată calul, și cât te ștergi la ochi, din cât era el de slab și de jigărit, s-a făcut un cal negru gras și frumos, și strălucea părul pe el de era mai luminos decât soarele.

— Acum săi pe spinarea mea, i-a zis el băiatului, că o să mergem, n-o să glumim. Dar mai întâi ia din grajd țesala, peria și o mână de fân. Dă fuga să nu prinză Dracul de veste, că Dracu e ăl de m-a robit pe mine și era să te robească și pe tine, de n-aveai noroc să dai de mine.

A făcut băiatul cum i-a zis calul, a luat ale trei lucruri de l-a învățat, s-a urcat călare pe el, s-a ținut bine să nu cază din iuțeala zborului, că zbura calul nu altceva, și s-au tot dus.

Ducându-se ei așa, calul îi zice o dată:

— Ia te uită îndărăt, stăpâne, de vezi zărești ceva? S-a uitat flăcăul și i-a răspuns.

— Văz o aia mică așa ca o gămălie de ac.

— Aruncă mâna de fân îndărăt, că ăla e Dracul, călare pe capră, s-a luat după noi să ne răpuie.

Și cum a aruncat băiatul mâna de fân s-a făcut în locul unde a căzut o câmpie cu niște buruieni d-alea relele și încurcatele, de s-a fost încurcat capra de nu putea spori să fugă deloc, că făcea câțiva pași și cădea în nas... dar la urma urmii tot a izbutit să scape, și în puțină vreme a câștigat ce pierduse, că zicându-i calul încă o dată să se uite înapoi, văzu flăcăul o aia neagră cât un pumn.

— Aruncă și peria, i-a zis calul.

Unde a căzut peria s-a făcut o pădure deasă de tot, de a zădărnicit niţel fuga Dracului. Dar tot a scăpat şi din ea după câtăva vreme şi văzând flăcăul o pată neagră cât o baniţă a aruncat şi ţesala şi atunci s-a făcut în locul unde a căzut un munte de piatră tare. A găurit el Dracul şi piatra şi a trecut dincolo, dar până să treacă, flăcăul şi calul săriră peste hotarul împărăţiei lui şi dincolo nu le mai putea face nimic.

Locul unde au poposit ei, după ce au scăpat de drac, era o pajişte frumoasă. Acolo au şi stat ei câtăva vreme, până într-o zi întorcându-se şi calul de unde se ducea, că se ducea în toate zilele de se plimba, el ştia unde, spuse flăcăului că a auzit că trebuia un ajutor grădinarului împăratului locului ăla şi l-a sfătuit să se ducă să se bage el, şi l-a sfătuit să-şi mototolească hainele de pe el, să le murdărească cu noroi, cu ce o fi, şi să şi le rupă, ca să fie ca altă aia de murdar şi de rupt.

De primit l-a primit grădinarul ajutor, măcar că era aşa de jerpelit, şi vezi dumneata minune!... cum a intrat el la grădinele împărăteşti, au fost înflorit florile cărora nu le era vremea să înfloreasă şi s-au copt poamele de nu era vremea să se coacă.

Împăratul avea trei fete. Flăcăul le ducea în toate zilele la fiecare câte un coşuleţ cu poame care le găsea mai frumoase; ale două fete mai mari nu vrea să le ia niciodată, că ziceau că nu pun ele în gură poame rupte din pomi de aşa om murdar. Numai fata a mică le lua şi se uita mai cu milă la el.

Într-o zi, iaca aude flăcăul că a pornit un împărat vecin cu război asupra împăratului la care era ajutor al grădinarului, şi pristavul de-l auzise el zisese că fiindcă ăl împărat vrăjmaş mai luase două împărăţii împăratului ăstuia, făgăduise stăpânul flăcăului jumătate din împărăţie şi pe una din fete de nevastă, pe care şi-o alege-o ăl de va birui pe vrăjmaş.

Flăcăul spuse calului ce a auzit şi calul îl învăţă cum să facă, ca să încerce el să câştige jumătate din împărăţie şi să ajungă ginere de împărat.

În ziua când s-a început războiul a pierit ajutorul grădinarului din curtea împărătească. Pasămite îl luase calul şi îl schimbase la faţă şi la port de nu se mai cunoştea deloc-deloc cine era. Şi după ce au prins a se lupta, fiind gata vrăjmaşul împăratului a-i fugări oştile, că era puternic, numai s-a pomenit cu un om de venea pe sus, călare pe un cal cu aripi, că a tăiat capul câtorva căpetenii din ale vrăjmaşului iar oştirea a vrăjmaşă, văzându-se fără căpetenii, şi-a pierdut cumpătul şi-a apucat care încotro a putut să fugă.

A doua zi, şi-au venit iar în fire şi au pornit iar la luptă, dar iar a speriat-o omul de venea călare pe calul cu aripi şi iar au biruit oştile împăratului.

Iar omul ăl minunat a pierit şi de data asta cum pierise şi întâia oară, fără să poată împăratul biruitor să afle cine este şi cum.

Oştile vrăjmaşe au vrut să-şi mai încerce o dată norocul şi s-au strâns să se mai lupte o dată.

Împăratul ăl biruitor pregătindu-se să se mai apere şi a treia oară, a poruncit unui om al lui, că dacă va putea să cresteze la picior or undeva pe omul care le dădea ajutor, ca să-l poată afla pe urmă după semn, că cum se isprăvea lupta ăst om pierea de parcă intra în pământ. S-a început bătaia şi d-a treia oară, şi tot stăpânul grădinarului a biruit, ba încă a izbutit de a şi omorât pe împăratul vrăjmaş.

Întorcându-se el acasă, biruitor, a aşteptat pe ăl de-l ajutase să vie să-şi ia răsplata. L-a aşteptat el o zi, două, ăla nu venea. A treia zi taman bagă de seamă şi fata a mică că ajutorul grădinarului nu le-a mai adus de trei dimineţi poame cum le-aducea până atunci, şi îi spuse împăratului; împăratul trimise să vază ce e, şi omul pe care-l trimese se întoarse şi îi spuse că ajutorul de grădinar era bolnav, că se tăiase la un picior.

Auzind împăratul aşa şi ştiind că sfetnicul lui taman crestase la un picior cu paloşul pe omul minunat de-l ajutase în război, luă pe sfetnic cu el şi se duse la ajutorul grădinarului pe care, cercetându-l, se încredinţă că el îl ajutase.

Atunci a poruncit împăratul de a adus pe flăcău cu alai sus în palat şi a făcut îndată logodna cu fata a mai mică, că pe ea o plăcuse el, şi după ce a trecut ce a trecut au făcut nunta şi i-a dat jumătate de împărăţie în stăpânire.

Flăcăul, dacă s-a pricopsit aşa, s-a dus la cal şi i-a mulţumit de cât bine îi făcuse, şi l-a întrebat de-l poate şi el ajuta cu ceva, că acum ajunsese mare şi îi sta mult în putere să facă. Dar calul i-a zis că el alta nu cere decât să ia un topor şi să dea să-i spargă ţeasta capului. Băiatul întâi n-a vrut, că cum să omoare el pe ăl care i-a făcut bine?... dar calul i-a zis că aşa e datina lui şi că bine îi face dacă o face cum i-a zis: aşa a pus mâna băiatul pe un topor şi l-a izbit drept în frunte, de i s-a desfăcut ţeasta capului în două. Iar din ea a ieşit doi porumbei, cari erau Sfântul Petre şi Sfântul Gheorghe, cari au zburat către cer.

Şi aşa s-a isprăvit povestea băiatului măcelarului cu calul, iar care o ştie mai bine să o spuie el, că eu aşa ştiui, aşa spusei.

Comunicat de d. E. C., care l-a auzit de la un popă de sat din Vlaşca.

LV

GHICITORUL

A fost odată pe vremurile de demult,

pe când dădea slacia roadă
și se băteau urșii-n coadă
Pân' se betegeau la noadă,

a fost un împărat.

Ăst împărat a fost având un inel mare cu pietre scumpe, dar scumpe, știi, de să fi cumpărat cu el o țară întreagă dacă ai fi stat să îl vinzi. Ținea împăratul la ăst inel ca la ochii lui din cap, că după ce era scump îl mai și avea de la moși-strămoși și tat-său îi lăsase cu limbă de moarte să nu cumva să-l înstrăineze or ceva, și el din poruncile lui tat-său nu ieșea nici cu un preț, că-l iubise mult.

Într-o zi, nu știu cum, nu știu ce fel, scoate împăratul inelul din deget și îl pune pe o masă. Când se întoarce să-l ia să-l puie în deget iar, ia inelu de unde nu e. Bre, aman!... bre zaman!... Inelul nicăieri. Caută, cercetează, sucește, învârtește, răscolește... inelul să dea de el, pace!

Dacă a văzut că nu dă de el cu nici un chip, a prins și el a chema pe ghicitori, pe vrăjitori, pe cine a crezut el că-l va putea ajuta să afle unde îi era scula și a făgăduit, cui i-l va găsi, să-i dea avuție mare și nenumărată, de să rămâie bogați și copii din copiii copiilor.

Nu ghici nici unul.

Dacă văzu așa, împăratul se înfurie de tot pe ei că se lăuda că pot ghici și luau banii oamenilor de pomană, și zise că pe ăl de n-o ghici pune de îl omoară.

Și tot degeaba fu, că omorî o mulțime, dar inelul tot nu îl găsi.

Un țigan, ce se gândi el și vorbi cu nevastă-sa:

— Fă nevastă, tot murim noi de foame acilea, eu am să fac una și bună: am să mă duc la împărat să-i spui că eu sunt ghicitor mare și eu îi aflu unde-i e inelul, dar să mă lase trei luni. Și așa, vreme de trei luni îi cer casă la palatul lui, îi cer masă, haine, toate, și peste trei luni m-o omorî el, dar până atunci barem zic și eu că am trăit, că am să mănânc și să beau de are să se ducă pomina... Și te iau și pe tine cu mine, acolo, barem să te alegi și tu cu atât.

Țiganca a zis că bine.

Și a cumpărat țiganul cu câțiva gologani ce a avut și el, niște cărți vechi, ca să zică că din cărțile alea ghicea, și s-a dus la curtea

împăratului și i-a spus ce plănuise cu nevastă-sa, și împăratul a fost bun bucuros când a auzit așa, că-și luase gândul de la inel de tot.

Stătu țiganul la curtea împărătească pe trai bun și pe chef trei luni. Acum, cum era mâine, tocmai se împlineau ale trei luni de-i dăduse împăratul răspas. Nevastă-sa taman îi spălase niște rufe și le întinsese pe o frânghie pe marginea unui drum, pe unde treceau toți slujitorii ăi mari ai palatului când se duceau pe câte undeva.

Țiganul trecând pe acolo dădu cu ochii de niște nădragi ai lui întinși pe frânghie și, aducându-și aminte că i se împlineau a doua zi lunile, zise oftând:

— Hei, nădragi, nădragi, cum vă bate pe voi vântu acum, așa o să-l bată vântul mâine și pe ăl de a înșelat pe împărat!

Și vezi dumneata minunea minunilor, taman când a zis el așa cu glas tare trecea pe acolea un sfetnic mare, mâna dreaptă a împăratului, care tocmai el se lăcomise de pusese mâna pe inel.

Auzind el pe țiganul ghicitor zicând așa, și știindu-se cu musca pe căciulă, a gândit că lui îi spune ghicitorul vorbele alea.

S-a dat pe lângă țigan și i-a zis:

— Mare ghicitor ce ești, am văzut că ai ghicit că eu am luat inelul. Am greșit și eu, m-am uluit de frumusețea lui, dar acum, uite, îmi pare rău de ce am făcut și te rog nu mă spune împăratului, că mă omoară cum e mai rău, ci poftim inelul dumitale, fă cum știi să i-l înapoiezi cum e mai bine, ca să nu afle că eu i l-am furat, și, de-mi faci binele ăsta, îți dau o pungă plină numai cu aur.

Țiganul, hoț, întâi s-a prefăcut că nu vrea spunându-i că el l-a ghicit, de a doua zi de când începuse a locui în palat, dar l-a lăsat să vază vine singur să-i spuie... și altele multe țigănești de-ale lui. Pe urmă s-a învoit și a luat inelul, l-a dat unui câine, de sta tot pe lângă împărat și-l iubea el mult, de l-a înghițit într-o îmbucătură de carne, și când s-a luminat de ziuă a doua zi de l-a chemat împăratul să-i spuie de a ghicit, a zis:

— Măria ta, inelul am aflat unde este.

Pe împărat l-a coprins mare bucurie și a întrebat cu grabă:

— Unde e, unde e?

— L-a înghițit câinele măriei tale, și trebuie să-l spintecați, că inelul e în mațele lui.

S-a întristat împăratul că trebuia să-și omoare câinele, că-l iubea fiind dobitoc credincios, dar ce era să facă? L-a tăiat și a găsit inelul în el, cum a zis ghicitorul.

Ce cinste gândești că a dobândit țiganul după aia?... Ajunsese ca boierii ăi mari, toți îi făceau toate voile, de se mira și el ce noroc dăduse peste el. Încailea țigâncei nu-i mai ajungeai la nas deloc, deloc, se făcuse țanțoșe de parcă era împărăția a ei, că le

dăduse împăratul o casă în curtea palatului, de bucurie că își dobândise inelul iar, dar și mai cu seamă că să-l aibă la îndemână, să-i ghicească ce o mai trebui.

Într-o zi, se duce împăratul la vânătoare și ia cu el și pe țigan, că nu se mai despărțea de el, unde se ducea... țiganul și el.

La vânat, prinzând un vânător o vulpe vie, o aduce într-un sac împăratului iar împăratului ce-i veni?... dădu poruncă să cheme pe ghicitor, că se depărtase de el cu vânătoarea, și când veni ghicitorul împăratul îl întrebă așa râzând:

— Ia vezi, ghicitorule, caută în cărți or în ce cauți și ghicește-mi ce căpătai eu plocon în sacul ăst de colo?

Țiganul la asta nu se aștepta.

Se uită lung la sac, neștiind ce să fie, și zise și el cam tare, dar pentru el, vorba aia a românului:

— Iii, vulpe, vulpe, ai umblat cât ai umblat dar acum ți s-a înfundat.

Împăratul nici nu l-a lăsat să isprăvească și a început a râde tare și a-l lăuda zicându-i:

— Minunat ești, ghicitorule! O ghicisi și pe asta.

De s-a mirat și țiganul cum de a ghicit, dar după ce s-a mirat s-a și gândit și a văzut el că așa era în primejdie să-l puie împăratul să-i ghicească pe toată ziua câte ceva și el, nemaiavând noroc cum avusese până atunci că, vorba aia, tivga nu merge de multe ori la apă, o să i se înfunde odată și o să-l omoare, și acum nu mai vrea să moară, că prinsese gust de trai bun.

Se duse acasă și se învoi cu țiganca să-și dea singuri foc casei și să arunce cărțile în foc, și tocmai când s-o aprinde focul bine atunci să strige ajutor și să spuie că i-au ars cărțile, de nu mai poate ghici de acolea încolo, și așa să scape cu avere și să poată trăi în liniște cât le-o mai fi fost să trăiască.

Așa au și făcut.

Au dat foc casei, și după ce au ars cărțile de tot au ieșit țiganii și au început a striga după ajutor și a se tângui că le-au ars cărțile cu care ghiceau.

Împăratului i-a părut foarte rău când a auzit așa și l-a despăgubit pe țigan cu bani mulți, că îi arsese cărțile tocmai în curtea palatului lui, iar țiganul i-a mulțumit cum a putut mai bine și au plecat de la curte, că nemaiștiind ghici nu mai aveau de ce sta, și și-au durat niște case d-alea frumoasele, și au trăit în belșug multă vreme, și... iac-așa a făcut țiganul.

Povestit de Ion Georgescu, de fel din comuna Boțești, județul Dâmbovița.

DIN PUBLICAȚII

LVI

BASMUL CU MĂCIUCHIȚA

A fost odată,
Ca niciodată,
Pe când umblau sfinții pe pământ
Și babele-și făceau de urât.
P-atunci puricile se potcovea cu nouăzeci și nouă
De oca de fer la un picior,
Și călcâiul rămânea tot gol.
Povestea-i poveste bună,
Să nu credeți că-i minciună.

A fost, și acum poate să fie, dar nu se știe, a fost odată un tăietor de lemne, om sărac și cinstit, care trăia la marginea unui orășel și avea biet o droaie de copii. Muncea el din zi până în noapte, dar truda-i era deșartă, căci leauta de copii stingeau tot.

Amărât, sărmanul creștin zise într-o zi nevestii:

— Nevastă, mălai n-avem, fă-mi o turtă de tărâțe și pune-mi-o în traistă, căci mă duc în a lume, doar oi scăpa de pârdalnica asta de sărăcie.

Nevastă-sa îi făcu turta; el o luă și punându-și-o în traistă porni spre soare răsare.

Merse el ce merse, până ce ajunse la marginea unei păduri și se opri la un izvor cu apă limpede; se întinse pe iarbă, să mai răsufle, că doar lungă-i fusese calea, și i se făcuse biet o foame de nu mai vedea cu ochii.

Scoase din traistă turta și se puse să mănânce.

Pe când mânca și se gândea cam ce ar putea face să iasă la liman cu sărăcia, iată că zărește doi oameni, unul bătrân și altul mai de mijloc, venind spre dânsul.

Era Dumnezeu și cu Sfântu Petre, căci pe atunci Dumnezeu

umbla pe pământ ca să poată vedea cu ochii lui nedreptățile oamenilor.

Cum ajunse lângă dânsul, îi deteră bună ziua, și el, sculându-se, le mulțumi.

Dumnezeu atunci zise:

— Măi creștine, nu cumva ai de ale mâncării, căci noi avurăm, dar le-am isprăvit, și cum vezi, ziua-i abia la jumătate și până în sat la noi mai e încă o bună cale.

Omul nostru nici se mai gândi și întinzându-le turta le zise:

— Țineți, oameni buni, eu unul m-am săturat; sărac sunt, da' din ce am dau și eu.

Sfântu Petre se uită la Dumnezeu pe furiș, căci văzură ei dărnicia săracului, care da tot și da cu dragă inimă.

Luând ei turta o împărțiră în două, și, pe când mâncau, Sfântu Petre zise creștinului:

— Da încotro te duci, măi omule?

— Ia mă duc și eu pe unde-oi vedea cu ochii, că doar mi-a fost îndeajuns cu sărăcia; și apoi știi, când copiii-ți plâng în vatră și tu n-ai să le dai nici o îmbucătură, parcă ți se pune junghiu la inimă: Am plecat, că poate oi da și eu de vreun noroc.

Sfântu Petre se uită la Dumnezeu, și când fu să plece îl trase deoparte și-i zise:

— Doamne, dă ceva săracului, că-i cinstit și milos.

— Bine, Petre, dar îi vedea că ăst om n-o să prea aibă parte de binele ce i-oi da.

Și-apoi scoțând din sân o față de masă o dete creștinului, zicându-i:

— Ține asta de la noi, bag-o-n traistă, și numai când vei ajunge acasă s-o scoți și să-i zici: întinde-te, masă.

Creștinul o vârî în traistă, dar urmându-și calea înainte gândul îl tot muncea că ce-o fi cu fața de masă, și cum mergea el se opri sub un pom, scoase din sân și-i grăi: întinde-te, masă. Cât ai clipi din ochi, masa se întinse și se umplu cu fel de fel de bucate și vinuri, care mai de care mai bune.

De bucurie, tăietorul nu mai luă nimic din ele și iute îi zise: strânge-te, masă, căci întâi să vă spun că la plecare Sfântu Petre îi spusese că de s-o întinde masa și o vrea s-o strângă, numai să-i zică: strânge-te, masă, și masa se strânge singură.

Apoi de văzu tăietorul ce noroc dete peste dânsul numai ce se îndrumă spre casă, că doar de nevoie a scăpat.

Pe drum însă parcă-l pișcă necuratu să s-abată pe la cârciuma cumătrului. La drept vorbind, nu-l prea avea cumătrul la inimă, căci de, cârciumar era, și el ca negustor nu-i prea plăcea să-i calce fitecine în tindă. Dar de-l văzu vesel și cu fața luminată mirosi că

nu-i de-a bună cu tăietorul și-i veni-n minte să-l întrebe, cum e obiceiul românului, ba de cumătra, ba de copii, ba cum o mai duce cu sărăcia, și câte și mai câte.

— Slavă Domnului, oi duce-o cum oi duce-o, dar de sărăcie mulțumesc lui Dumnezeu c-am scăpat.

Cumătrul se uită la nevastă, și unde începu să mi-l cinstească ba cu rachiu, ba cu vin, pân' ce românul prinse la limbă, și cum i se făcu foame, numai scoase masa din traistă și numai ce-i zise: întinde-te, masă, și masa se întinse de rămase cumetrii cu gura căscată.

După ce se ospătară și mai băură din vinurile ale mai bune, și cum se cam amețise dânsu, cumătru-i puse gând rău, ca să-i fure masa.

— Știi una, cumetre, îi zise cârciumarul, cum vezi s-a înnoptat și tocmai bine nu prea te ții pe picioare, ar fi bine să rămâi să dormi la noi.

Tăietorul, dacă văzu atâta bunătate de inimă, rămase.

Strânse masa bine, o puse în traistă și se culcă.

Cum văzură că a adormit, cumetrii se chibzuiră ce se chibzuiră, ca să-i fure masa fermecată. Căutară o masă la fel, și când îi era somnul mai greu trase traista de sub căpătâi, luă masa fermecată și o puse pe cealaltă în locul ei.

A doua zi, nici nu se îngâna bine ziua cu noaptea, și tăietorul se sculă, luă traista și, luându-și rămas bun, se îndrumă spre casă.

De bucurie omul nostru nici nu mai vedea pământul sub picioarele lui, așa mergea de iute, când se gândea câtă bucurie or să aibă nevasta și copiii când s-or vedea scăpați de sărăcie.

Ajungând el acasă nu spuse nimic nevestii și numai puse de se așezară cu toții roată, și el scoase din traistă masa și-i zise: întinde-te, masă; dar masa să se întindă, ba. Mai zise o dată, mai zise și altă dată, dar degeaba, masa sta neclintită. Biata femeie crezu că bărbatu-su nu prea-i e de-a bună, că și-a sărit din minte.

Deznădăjduit tăietorul și neștiind ce să crează, se hotărî din nou să-și ia lumea în cap, că doar de astă dată o fi mai norocos.

Plecă el, zi de vară pân-în seară, amărât în suflet, până ce ajunse într-o vâlcea, unde rămase să se odihnească.

Și cum stete el pe gânduri, numai ce văzu venind spre dânsul iar ăi doi creștini, ce mânau de la spate o mielușa.

Cum ajunseră în dreptul lui, îi deteră ziua bună și întrebându-l cam ce caută pân partea locului, el le povesti din fir până în ață toată întâmplarea.

Dumnezeu, milos cum e el, îi zise:

— Ia ascultă, măi creștine, ține mielușeaua asta, du-te cu ea

acasă, dar până acolo vezi, fereşte-te să-i zici: scutură-te, mieluşea, şi de-i vrea să nu se mai scuture să-i zici: opreşte-te, mieluşea.

— Bine, oameni buni, aşa voi face.

Şi mulţumindu-le se îndrumă spre casă.

Abia nu se mai zăriră Dumnezeu şi Sfântu Petre, şi tăietorul îi şi zise: scutură-te, mieluşea. Mieluşeaua se scutură şi unde începu să curgă bani de rămase tăietorul înlemnit.

Văzând el şi minunea asta zise să se oprească, şi apoi, punând banii în chimir, îşi urmă calea înainte şi se gândea ce ciudă o să-i fie cumătrului[1] şi cum o să-l pizmuiască, căci de, bună era masa, dar parcă mai buni sunt banii.

Văzându-l cumetrii că trece prin faţa cârciumii aşa voios cu mieluşeaua, li se părură lor că iar nu-i lucru curat la mijloc, căci doar ştia ei bine că tocma de-a binelea nu i-o fi fost lui când s-a văzut fără masă. Îl ospătară iar, îi deteră băuturică şi văzând că nu se dezlipeşte de mieluşea gândiră că trebuie să fie ceva cu dânsul, şi într-atât stărui de capul lui să lase mieluşeaua să pască cu oile lor, încât tăietorul le intră în voie.

Când fu să plece, el luă mieluşeaua şi le spuse toată minunea ei.

Cum ajunse la nevastă, scoase parale din chimir şi-i zise:

— Na, du-te şi cumpără ceva copiilor de-i îmbracă, adu şi ceva de-ale mâncărei, că de acum încolo, slava Domnului, am scăpat de sărăcie.

Pe biata nevastă n-o mai încăpea pământul de bucurie, alergă în târg, cumpără ceva îmbrăcăminte pentru copii, cumpără şi pentru ea, târgui de-ale mâncăriei şi, venind acasă, ospătară cu toţii, mulţumind lui Dumnezeu.

Tăietorul nostru, care-şi cam golise chimirul, şi-aduse aminte de mieluşea, ce păştea prin grădină. O aduse în casă, scoase copiii afară şi rămânând singur cu nevasta zise: scutură-te, mieluşea. Oiţa se vede că cum o adusese în braţe se cam zdruncinase sau că cine ştie cum i s-o fi părut ei în casă, c-ar fi în staul, că scuturând din coadă dete bietului tăietor altceva în loc de bănuţi. Tăietorul cam blojdi ochii văzând aşa dăruială, dar nu-şi pierdu cumpătul şi după ce mai aşteptă puţin zise încă o dată: scutură-te, mieluşea. De astă dată mieluşeaua nu mai dete nimic; mai zise o dată, mai zise altă dată, dar degeaba, mieluşeaua începu a behăi.

Cum văzu sărmanul tăietor această nouă nenorocire, se puse pe gânduri.

Se gândi el ce se gândi, da' nu-şi putea da seama cum de se făcea că, de ajunsese acasă, şi masa şi mieluşeaua îşi pierduse minunăţiile.

1. În revistă: cumnatului (n. ed.).

Îl bătu gândul să crează că nu cumva cumetrii i-o fi făcut vreo poznă. Dar răzgândindu-se își zise că de bună seamă cei doi oameni și-au râs de dânsul.

Necăjit, bietul tăietor puse de-i făcu iar o turtă și plecă pe același drum.

Merse el ce merse, până ce ajunse iarăși la marginea pădurii unde căpătase masa, cu gândul că de i-o mai ieși în cale ăi doi creștini le-o arăta el, să-și facă râs de un om sărac ca dânsul. Dar nici nu trece vreme ca de când se opri el la pădure și iacă pâș, pâș pe de departe trecea iar Dumnezeu și Sfântu Petre. Cum îi văzu dânsul numai că mi se repezi la ei cu gând să-și scoată focul de batjocura ce-i făcuse; dar nu știu cum că de-i ajunse pe loc îi pieri toată inima.

Dumnezeu pricepând gândul omului se puse a-l întreba că de ce a venit iar prin partea locului. El le povesti toată întâmplarea și apoi dacă Sfântu Petre îl întrebă de a făcut tot ce i-a zis, bietul tăietor nu se gândea că minte și spuse curat c-a făcut așa după cum îl sfătuise.

Dumnezeu văzându-l că minte scoase din traistă o măciuchiță și-i zise:

— Ia-o și du-te acasă, dar pân' ce-i ajunge să nu îi grăiești: săi, măciuchiță; și apoi, de-i voi să se oprească, zi-i numai: oprește-te, tărtăcuță.

Cum grăiră dânșii se și făcură nevăzuți.

Tăietorul mulțumit o luă spre casă, gândind că și ăst dar o avea minunea celorlalte.

„Lasă, își zicea el, că doar prost nu mai sunt să-i zic să se oprească. De o avea darul mielușelii, apoi o să tot saie, că de oprit n-oi mai opri-o."

Dar cum mergea dânsul îi veni în gând că de ce ar mai aștepta să ajungă acasă și n-ar pune-o să saie, pân' și-o umple toată dăsaga cu galbeni. Scoase măciuchița, și nici una, nici alta: săi, măciuchiță. Și unde-mi începu măciuchița să saie, și unde mi ți-l croia, nene, pă spinare de-i pârâia oasele. O rupse el d-a fuga de credeai că fuge pământul subt el, dar măciuchița tot după el.

— Stai, măciuchiță!

Măciuchița, jar.

— Oprește-te, măciuchiță!

Măciuchița, jar, nu-l slăbea deloc, până ce și-aduse aminte de tărtăcuță, și cum îi zise: *oprește-te tărtăcuță, măciuchița* se opri și căzu pe iarbă.

De-abia acum își aduse aminte că trebuia să nu se oprească decât acasă.

Acum înțelese de ce și masa și mielușeaua-și pierduse darul.

Tot gândindu-se el, cum mergea spre casă, ajunse iar în dreptul cârciumii cumătrului. Cum îl văzură cumetrii sărira înaintea lui, îl chemă în casă, îl ospătară, îi deteră de băut, și fiindcă vedea că nu se dezlipește cu nici un chip de traistă socotiră ei că vreo nouă minunăție o fi dat peste el.

— Da' mai lasă, cumetre, traista aia la o parte, îi zise cumătra, că doar nu ți-o lua-o nimenea de la noi.

— Așa e, cumătre, răspunse tăietorul, dar vezi că am ceva într-însa, care de-oi zice: săi, măciuchiță, minune cerească se face.

Cumetrii se și înțeleseră din ochi și, cum isprăviră de mâncat, zise tăietorului:

— Ia ascultă, cumetre, rămâi și în astă noapte la noi, că, cum vezi, e târziu, și apoi, ori de-i pleca azi ori de-i pleca mâine nu-i tot aia?

Tăietorul rămase, se culcă, și pe când îi era somnul mai dulce numai că se pomeni ca o furtună pe ușă [cu] cumetrii, care zbierau cât îi lua gura, și unde începu a mi se ruga de cumătru să-i scape de măciuchiță, că i-o da îndărăt și masa și mielușeaua.

Atunci pricepu tăietorul toată șiretenia cumetrilor și zise: oprește-te, tărtăcuță. Cumetrii de frica măciuchiții i-aduse îndărăt și masa și mielușeaua, rugându-l să-i ierte.

Tăietorul nici nu mai așteptă să se crape de ziuă și o porni spre casă cu masa și măciuchița în traistă, și cu mielușeaua în brațe.

A doua zi, unde-mi întinse o masă împărătească și mi-ți făcură un chef de ținu trei zile și trei nopți, de părea că nu se mai sfârșește.

De atunci tăietorul nu mai duse grijă de sărăcie și trăi multă vreme, și o mai fi trăind și astăzi, de n-o fi murit.

Iar eu încălecai pe-o șea
și vă spusei dumneavoastră așa.

Auzit de la mama.

LVII

PĂSĂRICĂ LAINICĂ

A fost odată ca niciodată, că de n-ar fi fost nu s-ar povesti. A fost odată un împărat care era flăcău. Acestui împărat îi arsese de trei ori împărăția în trei nopți, și văzând el așa a dat poruncă strașnică să nu mai fie noaptea lumină nicăieri, în nici o casă și în nici un bordei, că amar va fi de ăl de n-o vrea să-l asculte. Și ce e drept, pe mulți pedepsise cu neîndurare din ăi cari se abătuseră de la porunca lui împărătească.

Într-o seară, plecând el cu doi slujitori prin împărăție, să vază dacă îi păzește lumea porunca – că și el singur se ducea des să vază – iacă o lumină mică la o fereastră a unei căsuțe la marginea orașului.

Aci stăteau trei fete, și lăsaseră o picătură de lumină, că torceau să-și facă zestre și ele.

Ferăstruia casei era nițel deschisă.

Împăratul se uită înăuntru.

Toate trele fetele erau frumoase, dar una le întrecea pe toate.

Văzându-le împăratul că râd și chihotesc a întins urechea să vază ce spun de sunt așa de vesele.

Și auzi pe una zicând:

— Ba zău, dacă m-ar lua pe mine de nevastă scutierul împăratului de nu i-aș ține casa ca o turtă de aur.

Alta zise:

— Ba mie-mi place paharnicul. Eu i-aș ține casa cu un fuior.

Iar a de-a treia zise:

— Eu numai pe împăratul l-aș lua, căci numai lui i se cuvine să aibă copii de aur cum o să fac eu!

Împăratul auzind așa le-a lăsat din pedeapsă și s-a dus acasă.

A doua zi, chemă pe un slujitor și-l trimise să aducă pe cele trei fete înaintea lui.

Se duse omul și le aduse.

Ele se văicăreau și plângeau, săracele, că se știau cu musca pe căciulă cu lumina de cu seară, și gândeau că le cheamă împăratul să le pedepsească.

Dar dacă le aduse în fața împăratului și-l văzură zâmbind le mai veni inima la loc.

Împăratul a fost stând pe tron și lângă el a avut pe scutier și pe paharnic.

— Dați-vă mai încoa, le-a zis împăratul, după ce au intrat, că ele rămăseseră la ușe.

Veniră ele.

— Ce v-ați lăudat voi ieri seară, trei surori? Eu am auzit că v-ați fi lăudat toate că puteți face câte ceva, de v-ați mărita. Adevărat e? Făceare-ați voi ce v-ați lăudat?

Fetele tăcură.

— Aide, nu tăceți, răspundeți când vă-ntreb.

— Aș face, măria ta, a răspuns a mare.

— Aș face, măria ta, a răspuns a mijlocie.

Numai a mică tăcea și nu îndrăznea să-și ridice ochii la împărat, de frică și de rușine.

— Dar tu, fată, tu nu răspunzi? a întrebat-o împăratul pe a mică.

Ea n-a vrut să răspunză, până în sfârșit amenințând-o împăratul a răspuns și ea.

— Aș face, măria ta.

— Ce-ai zis că ai face tu? a întrebat pe urmă împăratul pe a mai mare.

— Eu am zis că de m-ar lua scutierul măriei tale i-aș ține casa cu o turtă de aur.

— A mea să fii, a zis scutierul.

— Eu, zise și a mijlocie, am zis că de m-ar lua paharnicul măriei-tale i-aș ține casa cu un fuior.

— A mea să fii, zise paharnicul.

— Eu, a zis a treia, am zis că de m-ai lua dumneata, măria-ta, ți-aș face doi copii, un băiat și o fată, de aur amândoi.

— Și tu să fii a mea, a zis împăratul, dar să te ții de vorbă, că amar o fi de tine de n-ai face cum zici.

Și se făcură la palatul împăratului trei nunți odată, cu chef și veselie mare, de s-ar fi dus pomina.

Dar, vezi dumneata acum, pizma e mare lucru la român; ale două surori ale fetei de o luase împăratul prinseseră numaidecât năcaz pe ea, că cum să o ia pe ea împăratul și pe ele numai niște slujitori ai lui?

— Ia te uită mă a dracului, ea mai mică și a ajuns mai mare decât noi, ziceau ele.

A trecut așa vreme ca la un an la mijloc și împăratul a trebuit să plece la un război.

În vremea cât fusese el la război, iată o apucară pe nevastă-sa durerile nașterii, și surorile ei fiind acolea și având pică pe ea s-au învoit să-i arunce copilul de l-o face de aur, cum făgăduise împăratului, și să puie altceva în loc, ca s-o pedepsească împăratul de năcaz că l-a mințit.

Așa au și făcut.

Când a fost ea să nască, au învățat-o de s-a urcat în pod și a născut pe gura podului, iar surorile au prins copilul într-un ciur și pe urmă, ce să facă cu el? l-a dat unei slugi să-l omoare, iar în locul lui să puie un cățel, că taman fătase o cățea mare din curtea palatului.

S-a dus sluga, a adus cățelul și a luat copilul, dar nu s-a îndurat de el să-l omoare, și până să se gândească ce să facă cu el, l-a lăsat în cușca cățelei într-o curte singuratică, pe unde nu se ducea nimeni dintr-ai palatului.

Când se gândi ce să facă cu el, și se duse să ia copilul, ce să vază? minune: cățeaua se dusese de adusese o oaie și o culcase și o ținea jos cu gura să nu fugă, iar copilul sugea la țâța ei.

Nu s-a mai îndurat omul deloc să-i facă ceva și l-a lăsat acolo cu cățeaua și cu oaia.

Iar cățeaua de câte ori gândea că i s-a făcut copilului foame, culca oaia jos și sugea copilul.

Copilul ăsta era băiat.

Împăratul venise de la război, aflase că nevastă-sa în loc de copil de aur născuse un cățel, se cătrănise de tot de tot, dar o îngăduise până la facerea ălui de al doilea copil, să vază tot așa s-o întâmpla, ori s-o țină de vorbă?

Biata împărătească plângea, săraca, de uda pământul, dar ce era să facă?

Rămâne ea însărcinată d-al doilea rând.

Când să nască, nenorocul ei! Împăratul iar n-a fost acolo, ci avea iar război, și surorile iar și-au jucat mendrele cum au vrut.

Au făcut și cu fata tot ca și cu băiatul. Cățeaua fătase iar, sluga aia adusese iar un cățel, luase și pe fată, dar și pe ea o dusese tot în coteneața cățelei, și creștea și ea tot ca băiatul, ba încă băiatul crescând într-un an ca alții în nouă, el trântea oaia și o ținea până sugea de se sătura.

Când se făcură ei așa mai mari de se temu sluga care-i ocrotise să nu se afle de ei și să-și găsească beleaua cu surorile împărătesei, îi luă într-o noapte și-i duse într-o pădure unde le făcuse el un bordei și-i lăsă să crească acolo la adăpost de toate. Pe biata împărătească a fost pus împăratul de a îmbrăcat-o în piele de bou și a băgat-o unde turna lăturile.

Într-o zi, ce le veni surorilor împărătesei, se duseră să se plimbe și nimeriră tocmai în pădurea unde stăteau copiii de aur.

Văzură ele că le ia ochii ceva, dar nu știau ce era.

Când să se uite bine, văd copiii; lucrau la niște coșuri, le împleteau, și râdeau și cântau amândoi.

Îndată mirosiră ele ceva. Și au bănuit ele că sluga nu-i omorâse și le făcuse bordeiul, că se vedea că era făcut de mână de meșter cu toate ale lui.

L-au chemat la fața lor cum au ajuns acasă și au început să-l ocărască cum e mai rău, că cum de n-a ascultat poruncile lor și a lăsat neomorâți copiii de aur.

— Nu m-am îndurat, măriile voastre, să-i omor, că uite cum și ce fel s-a întâmplat.

Și le spuse cum găsise cățeaua ținând oaia și oaia lăptându-i.

Ele îl amenințară cu pedeapsă strașnică, dar și el nu se lăsă și zise:

— Pedepsiți-mă, dacă vreți, dar eu spui împăratului tot ce știu și măcar de m-ați omorî tot n-ați folosi nimic, că mai știe cineva

taina asta și, de m-ați omorî pe mine, spune ăla împăratului, și tot nimic nu folosiți.

Dacă au văzut femeile așa au tăcut, dar s-au gândit să facă altfel.

Au trimis după o vrăjitoare care le era credincioasă a lor și când a venit acasă i-au spus lucrul și au întrebat-o ce e de făcut.

— De, mamă, a răspuns baba, alta nu e decât să-l trimeteți să împlinească niscai lucruri grele, pe cari să nu le poată împlini și să moară, iar de moare el, moare și sora sa de dorul lui.

— Ei, ce lucru?

Se gândi baba.

— Lăsați pe mine, zise ea, fac eu.

Ce-a făcut baba? S-a dus în pădurea în care steteau copiii, și azi nițel, mâine nițel, s-a făcut prietenă cu copiii, că le ducea fel de fel de alea de mâncare și de jucat, până a intrat pe sub piele de tot fetei.

După aia, când a văzut ea că merg lucrurile bine, i-a zis.

— Zău, măiculiță, cât ești de frumoasă, dar să ai cămașa zgripțoroaicei a de aur tu ai fi minunea lumii.

Și i-a lăudat cămașa și frumusețile ei, și cum era curată, și câte alea toate i-a propoveduit din gură până a făcut pe fată de n-a mai putut de drag să aibă cămașă așa.

A întrebat pe babă cum ar face să o dobândească.

Baba i-a spus:

— Fă-te tu bolnavă și zi-i lui frate-tău că ai auzit că nu te face sănătoasă până nu te-i îmbrăca cu cămașa zgripțoroaicei.

A făcut fata așa, că ea nu știa ce primejdie era să îndure frate-său.

Frate-său, iubind-o mult, nici n-a stat la gânduri și a și plecat. S-a dus el, s-a bătut cu fiare pe drum, dar cum l-a ajutat pe el Dumnezeu că le-a învins pe toate.

Când să ajungă la stăpânirea zgripțoroaicei, iacă un șanț mare. Lângă șanț, un balaur legat gemea la soare:

— Făt-Frumos, Făt-Frumos, a strigat balaurul cum l-a văzut, dezleagă-mi aste legături, că mor acilea, nu mă lăsa, Făt-Frumos, că și eu ți-oi prinde bine, că știu că te duci să iei cămașa zgripțoroaicei, și de nu te-oi învăța eu cum să faci te răpune scorpia, că cine te-a trimis aici nu te-a trimis de bine.

Băiatului i s-a făcut milă de balaur. L-a dezlegat.

Balaurul n-a mai putut de bucurie când s-a văzut slobod și l-a învățat ca să se ducă la un pom și acolo să bată de trei ori în el și să zică:

— Iii, cal de paraleu, ieși să mă duci la zgripțoroaica s-o sărut.

Și a ieșit un cal de mânca foc și a încălecat el pe dânsul și l-a învățat calul să aștepte până s-o înnopta, că zgripțoroaica doarme

cu fereastra deschisă și cămașa o pune pe un scaun; dar el s-o vază, că strălucește aurul de pe ea ca ziua și când doarme ea, lesne se repede călare pe el pe geam cu cămașa și pleacă, că de o ieși afară din odaie pe geam nu mai are gripțoroaica nici o putere.

Așa a făcut flăcăul și a pus mâna pe cămașe și a plecat s-o ducă soră-si.

Pe drum, la șanț, unde scăpase pe balaur, iacă balaurul îl oprește în cale și-i zice:

— Făt-Frumos, cine te-a trimis aici nu te-a trimis să te crească, ci să te prăpădească, dar nu-i ajută Dumnezeu. Să știi că o să te mai trimeată încă de două ori; la a doua oară o să nimerești iar un șanț și un frate al meu legat tot ca mine; tu să-i dai drumul și să-i spui cum mi-ai dat și mie, că și el o să te ajute; dar la a treia oară nu mi-e în putință să știu ce-i face. Du-te cu Dumnezeu!

I-a mulțumit băiatul și a plecat. Când a ajuns, i-a dat soră-si cămașa; s-a făcut ea că se face sănătoasă numaidecât, dar baba nu mai putuse de necaz când îl văzuse viu nevătămat, și-și pusese în gând alta.

Drept, nu trecură multe zile și soră-sa iar căzu bolnavă și chemă pe frate-său și-i spuse că ea moare, nu mai scapă, de n-o putea să dobândească cămașa cu soarele de aur în piept, cu luceafărul de aur în spate și cu stelele de aur în umeri a tartorului zmeilor de pe lumea asta.

Cum a auzit băiatul, cum a plecat.

Pe drum iar s-a bătut cu jivine spurcate, pe cari le-a biruit, și ajungând la șanț, la hotarul împărăției zmeilor, a dat de alt balaur, mai mare de nouă ori decât ălălalt, care s-a rugat și el să-i dea drumul din legături.

I-a dat băiatul drumul și i-a spus cum a dezlegat și pe frate-său. Atunci balaurul i-a mulțumit și l-a dăruit cu un fluier și cu un cal. Pe cal să se urce călare și cu fluierul să cânte când o ajunge la palatul zmeilor, să cânte întruna, că zmeii au să joace până or cădea jos de oboseală; el, când i-o vedea căzuți, să se repează călare la muntele din față, că era cămașa aruncată pe un vârf de munte, și să fugă cu ea înapoi.

Așa a făcut. A luat cămașa și a plecat cu ea.

La hotar, la șanț, l-a oprit balaurul și i-a zis:

— Făt-Frumos, de te-o mai trimete soră-ta undeva, tu să te duci, că așa e ursita ta, dar să-i lași un pahar și să-i zici că de s-o umplea paharul de sânge să știe că ai murit, și să plece să te caute.

I-a mulțumit băiatul și s-a dus la soră-sa cât a putut el de iute.

Fata s-a făcut a se însănătoși, iar baba să crape, și mai multe nu. Surorile mamei copiilor încailea doar că n-au înnebunit când au auzit că și de data asta s-a întors băiatul cu isprava făcută. Peste câteva zile se pomenește băiatul cu soră-sa iar bolnavă.

— Frate, să te duci să-mi mai aduci ceva, că mor, uite, mă prăpădesc.

— Să-ţi aduc, sorioară, ce să-ţi aduc?

— Uite, m-a învăţat baba, ca să te duci la puţul cu ghizdurile de zmeură şi cu cumpăna de razachie şi cu găleata de tămâioasă, şi să scoţi din el păsărica lainică din pământul lăinicesc, că numai ea mă poate vindeca.

— Să mă duc, surioară, dar uite îţi las ăst pahar, să-l pui într-un colţ. De l-ai vedea vreodată că se umple de sânge, să ştii că sunt în primejdie de moarte şi să pleci şi tu să mă cauţi.

Şi a plecat băiatul. S-a dus, s-a dus până a ajuns. Dacă a ajuns, ce să vază? că i s-a ridicat părul pe cap de groază! Sute şi mii de oameni, toţi împietriţi împrejurul unui puţ şi până la puţ două gârlişoare mici.

A trecut una, s-a pomenit şi el de piatră până la genunchi; a trecut pe a doua, s-a împietrit până la brâu, când s-a apropiat de puţ şi a zis:

Păsărică lainică,
Din pământul lăinicesc,
Ieşi să mergi cu mine...

a împietrit de tot. Pasămite, ce era acolo? Păsărica lainică sta ascunsă în puţ şi până nu venea o fată s-o strige nu ieşea, că aşa era ea ursită; şi până atunci numai flăcăi veniseră, şi toţi se făcuseră stane de piatră împrejurul puţului.

Acasă, în pădure, la bordeiul fetei, s-a umplut paharul cu sânge. Cum s-a umplut, cum a început fata a plânge şi a se văita, blăstămându-şi zilele, că din pricina ei se prăpădea frate-său, şi a şi plecat să-l caute.

A întrebat, cum a făcut, a apucat drumul spre locul unde era puţul cu ghizdurile de zmeură, cu cumpăna de razachie şi cu găleata de tămâioasă, şi a ajuns. Dacă a ajuns, s-a înfiorat de flăcăii tineri ce văzu împietriţi acolo. Dar trecu gârlişoarele şi ajunse la puţ fără primejdii.

Lângă puţ dădu cu ochii de frate-său, stană de piatră, şi o podidiră lacrimele, şi plânse mult săraca.

După aia, s-a uitat pe gaura puţului în jos, că auzise cântec de pasăre acolo, s-a desfăcut la piept şi a zis:

— Nu vezi ce frumoasă sunt şi ce frumos a fost frate-meu? De ce nu ieşi afară?...

Ca să te văz,
Păsărică lainică
Din pământul lăinicesc.

Cum a zis așa, numai a auzit un fâlfâit de aripe și s-a pomenit cu o pasăre de aur că ieși din puț cântând.

Cum a ieșit ea, au prins a învia toate stanele de piatră.

Fratele fetei s-a repezit la ea de s-au sărutat frățește și după aia au plecat înainte, pasărea cu un picior pe umărul băiatului și cu altul pe umărul fetei.

S-au dus la împărăția unde împărățea părinții copiilor.

Când au ajuns, tocmai că era masă mare la împărat; cine trecea pe cale intra să se ospăteze și să bea din belșug și pleca la treaba lui. Așa era la împărăția lui obicei o dată pe an. Și câți veneau de când sta biata împărătească în lături treceau pe lângă ea și o scuipau.

Pasărea lainică i-a învățat pe copiii ei să nu o scuipe, ci să o mângâie și să o sărute, că aia e muma lor, și le spuse și cum se întâmplase cu ea, că era năzdrăvană de știa toate; dar i-a și învățat ei să nu zică nimic, că ea o să spuie tot.

Când erau toți la masă, cu împăratul în cap, numai intră pe poartă doi copii de aur, cu totul și cu totul, și cu o pasăre de aur, de sta cu un picior pe umărul unuia și cu ălălalt pe al ăluilalt.

O slugă îi văzu pe fereastră și spuse împăratului minunea.

Împăratul și toți mesenii dădură fuga la fereastră și-i văzură venind și mângâind și sărutând pe împărăteasa din lături.

După aia se urcară unde era masa și se așezară și ei la masă.

Cumnatele împăratului să moară și mai multe nu.

După ce mâncară, băiatul zise:

— Mărite împărate, să îngădui paserea măiastră de veni cu noi să vă cânte un cântec.

— Să cânte, vezi bine, zise împăratul.

Și începu pasărea lainică din pământ lăinicesc să cânte și din cântatul ei ieși istoria toată a copiilor de aur și a mumei lor, pe care o necinstea toți și sta în lături.

Atunci începu împăratul să plângă și se duse chiar el de o scoase de acolo și o îmbrăcă în haine împărătești și o puse la locul de cinste, alături de el, și pe opt copii împrejurul lor, și de acolo porunci să omoare cu pietre pe surorile împărătesei, iar pe sluga care cruțase pe copii îl făcu boier mare și-i dădu bogății nenumărate.

Iar eu încălecai pe o șea și vă spusei așa.

Povestit de Ana, fetiță de numai opt ani, care-l știe, împreună cu multe altele, de la tatăl său Niță Ionescu, lucrător la Gara de Nord, bucureștean de la marginea orașului.

Lumea ilustrată, București, an. II, 1893, nr. 2, p. 47–48; nr. 3, p. 70–72.

ANEXĂ

INTRODUCERE[1]

A fost odată ca niciodată, așa încep basmele române și cu aceleași cuvinte încep această mică introducere la noua colecțiune de basme, ce se prezintă publicului român. Da! a fost odată vremea când basme, cântece, ghicitori, cu un cuvânt tot ce exprimă bucuria și jalea poporului, nici nu se băga în seamă și era neconsiderat întocmai ca însuși poporul. Dar acum a trecut acea epocă, și tezaurul poetic al poporului iese cu încetul la lumina zilei spre răsfățul tuturor acelora cari știu să împletească un mănunchi din trandafiri iscusiți și din viorele tainice ce cresc în umbra pădurilor seculare și pe marginile drumurilor, căutate și iubite numai de popor.

Ba încă și mai mult, caracterul național nu e nicăieri mai pronunțat decât tocmai în aceste roade crescute din inima poporului.

O cercetare mai de aproape a tuturor basmelor ce le întâlnim pe la diferite popoare a avut rezultatul neașteptat de a dovedi între dânsele o înrudire pe atât de strânsă, cât de neînțeleasă.

S-a născut deci o știință nouă, poreclită cu un nume englezesc: folklore, *adică studiul poporului din punctul de vedere etno-psihic, studiul sufletului al fiecărei națiuni. Obiectul de căpetenie al acestor cercetări este pe de o parte sporirea materialului, pe de alta urmărirea înrudirei și încercarea esplicării.*

Ar fi să fac aci istoricul mitografiei moderne dacă aș voi să arăt dezvoltarea acestei științe noi de la întemeierea ei prin frații Grimm până în ziua de astăzi.

Aci însă trebuie să mă mulțumesc cu aceea de a arăta valoarea noei colecțiuni, pârga unui tânăr culegător, adusă ca prinos iubitorilor literaturei populare.

Ceea ce se cere de știința modernă este: oglindă adevărată,

1. Apărută la volumul *Basme culese din popor*, 1885, volum care poartă și următoarea dedicație: „Închin această culegere Părinților mei, ca semn de iubire și respectul ce le port, Dumitru Alex. Stăncescu" (n. ed.).

nu meşteşugită, basme culese cu toată sfinţenia din gura poporului, iar nu iscodiri ale fanteziei proprie.

Această cerinţă este pe deplin satisfăcută în colecţiunea de faţă. Avem înaintea noastră basme curat româneşti şi adevărat româneşti. Ce e drept, nu toate basmele sunt noi, unele sunt variante, cari, ca atari au valoarea lor căci într-însele se resfiră câte un basm sau altul prin activitatea poporului, ca o rază luminoasă ce trece printr-o prizmă poetică.

Pe lângă aceste, mai au basmele române şi o importanţă deosebită pentru stabilirea adevăratului stil românesc. Am avea pilde preţioase, modele nepreţuite de limbă şi structură gramaticală, dacă am putea să reproducem basmele aşa cum se spun, cu aceeaşi exactitate, cum reproducem obiecte luminoase prin mijlocul fotografiei. Un culegător bun de basme va fi numai acela care nu va amesteca limba şi lipsa de stil a literaturei numite artistice în graiul naiv al poporului, acela care nu va sădi flori exotice în câmpia înfloritâ a geniuhui popular.

Şi din acest punct de vedere recunoaştem că autorul a apucat calea adevărată.

Din parte-mi doresc ca această colecţiune să-şi facă calea, ca publicul inteligent şi îngăduitor să o considere ca un început fără pretenţiuni dar care ne face să nădăjduim a mai întâlni des pe autor adunând şi culegând cu dragoste şi inteligenţă comoara poetică a poporului român.

DR. M. GASTER

Bucureşti, 1 ianuarie 1885

CUPRINS

Prefață 5
Tabel cronologic 23
Nota editorului 27
BASME CULESE DIN GURA POPORULUI (1892)
Ca un fel de prefață de G. Ionnescu-Gion 29
D. Stăncescu – Scrisoare către d. Ionnescu-Gion 33
I Sur-Vultur 35
II Cerbul de aur 42
III Împărăția Arăpușchii 47
IV Fratele Bucătică 51
V Zorilă Mireanu 57
VI Călugăraș 67
VII Norocul și Nenorocul 73
VIII Un mort a omorât doi și doi au omorât doisprezece 77
IX Răsplata Sfintei Sâmbete 81
X Înșir-te mărgărite cu dalbe flori aurite 83
XI Fântâna Sticlișoarei 87
XII Împărăreasa înțeleaptă 92
XIII Busuioc și Musuioc 95
XIV Fata popii a cu stem 104
XV Povestea norocului 109
XVI Dan și bivolii ăi albi 112
XVII Împăratul peștilor 116
XVIII Irimia 120
XIX Cocoșul moșului 128
XX Sfântul Arhanghel și lemnarul 131
XXI Țiganul cu trei suflete 134
XXII Șearpele moșului 138
XXIII Fata cu urechea roșie 143

XXIV Pici ramură din nuc 146
XXV Săracul și dracul 154

SNOAVE SAU GLUME POPULARE (1892)

XXVI Câinele, pisica și șoarecele 158
XXVII De unde se trag ogarii 159
XXVIII De ce n-are ursul coadă 161
XXIX De ce fuge ogarul după iepure 162
XXX De ce se miros câinii 163

ALTE BASME CULESE DIN GURA POPORULUI (1893)

Prefață 164
XXXI Finul lui Dumnezeu 172
XXXII Floarea de aur 178
XXXIII Floarea și Florea 181
XXXIV Cei trei frați 184
XXXV Cele două sălcii 191
XXXVI Muma-Pădurii 194
XXXVII Chelbea năzdrăvanul 197
XXXVIII Trei frați vânători 203
XXXIX Fata din sfeșnic 216
XL Vaca neagră 223
XLI Țapul babii 230

GLUME ȘI POVEȘTI (1895)

O scrisoare de la A. Vlahuță 237
XLII Baba nesățioasă 238
XLIII Găina neagră 243
XLIV Minea viteazul 247
XLV Stăncuța și Mierluța 252
XLVI Tartacot 254
XLVII Fetele de împărat cu pantofii rupți 258
XLVIII Făt-Frumos cu puii de fiară 263
XLIX Flăcăul și pajura 273

POVEȘTI ȘI SNOAVE NOI PENTRU POPOR (1895)

L Sluga și popa 278
LI Sora Soarelui 280

LA GURA SOBEI (1895)

LII Fata unchiașului 284
LIII Prichiduță 289

BASME ȘI SNOAVE (1895)

[Prefață] 294

LIV Ținutul dracului 294

LV Ghicitorul 299

DIN PUBLICAȚII

LVI Basmul cu măciuchița 302

LVII Păsăricà lainică 307

ANEXĂ

M. Gaster – Introducere la volumul *Basme culese din popor* (1885) 315